

Co zwierzynta rzekły Jozefowi po Wiliji

Kiejsi hań downij na Cieszyńskij Ziymy a aji na inkszych słowiańskich ziymiach, był takowny zwyk, że to co zbyło po wieczerzi ze szczodrego dnia sie brało a szło sie z tym do chlywa, do masztale, do szopki, a wszyndy tam, kany były zwierzynta a dowalo sie jim do jeść. Skyrz tego kury miały nosić wiyncyj wajec, krowy dować kupa mlyka, babucie rość wartko a mieć na sobie kupa szpyrki a wszystko bydło a gowiydz sie miało chować dobrze. To, co zbyło z Wilije sie zakopowało aji pod strómy, coby miały kupa owoców, na grónt a do zogródki, coby uroda z nich była szumno. Ludzie wierzili, że po Wiliji zwierzynta rzóndziły jako ludzie, ale nie każdy poradził jich usłyszeć. Baji bywoł w Hażlachu jedyn siedlok, co mu było na miano Jozef. Ón tymu wszystkiemu nie wierzył, bo prawil że to sóm jakisi gusta, że to je wszecko wymyślóne. Ale roz po Wiliji baba go przeca wycisła do pola, coby poszoł do masztale a doł zbytki z wieczerzi krowóm, barónóm, kuróm a kónióm. Tóz dobre Jozef se oblyk stary mantel po starzikowi a podrepsil ku chlywu. Nejprzód ciepńól kuróm połómane ciastka. Piyrzsy sfurknył kohót a dziepro potym zawołoł kury, że cosik dobrego leży na ziymy. Tóz dobre Jozef chcioł iść dalij, ale naroz słyszy:

- „Ty Jozef, dziynka ale wiysz co, suj nóm wiyncyj obilo na plac, bo na nas szporujesz a wajca byś chcioł mieć”.

Gazda sie otoczył, podziwoł sie, gdo to rzóndzi a przed nim stoi kohót, co prawi dali:

- „A eszcze Jozefku, jak widzisz, że jakosik kura už je fest staro a chrómie, to jóm raczy zabij na gnotku, bo sie boroczka bydzie tropić. A dziwej sie za nowym kohótym, bo jo už je fest stary a do jora na ozajst nie dożyjym”.

Jozef nic nie rzyk, ale za to sie ganc wylynkoł, jednako poszoł dalij ku krowóm z oplatkiym, dowo jednej do pysku a óna do niego przerzóndziła:

- „Jozef, kiej nas dojisz, to za fest cióngniesz za cycki a my to ni mómy rade. Nie wykludzej nas tak wczas rano gor na jor a na jesiyń na miedze, bo nóm tam je zima, a eszcze pyty dowej nóm dycki siano, coś go skludził do stodoły latoś, bo to dwa roki stare smerdzi a po nim je gorski mlyko”.

Gazda už nie wiedziól co sie robi, ale zaszoł na kóniec eszcze ku kónióm do masztali, też z oplatkiym a se prawi:

„Dobre, jak už wszystkie zwierzynta do mnie rzóndzóm, to se eszcze posłuchóm kóni”.

Ale kónie nic nie rzekły, isto skyrz tego, że Jozef jich mioł nejwiyncyj rod ze wszystkich zwierzónt, tak se aspón myśloł. Kónie odewrzyły gymbe dziepro potym, za jakisi pół godziny, jak gaździno zaszła zbytki z Wilije dać bydłu. Prawiły ji, że gazda kazuje dować za kupa siana na fure, że ciepie godnie kónsków drzewa w lesie a jak kido gnój, to nałóży tela, że nie poradzóm tego ucióngnónć. A boły sie to rzyc gazdowi, coby jich karwaczym nie rzaznył, bo na každo fórt nim dostowajóm po rzici. Gaździno jak lygła wieczór z Jozefym do legiera, to mu rzekła, co ji kónie prawiły a ón ji rzyk, co mu powyrzóndzały kury, babucie a krowy. Rano gazda wzión miech, godnie nasuł kuróm zorek obilo, jak dojił krowy, to tak yny lachko, bo mioł w packach moc siły a kónie yny poklepoł a prawi:

„Kóniczki moji Rostomiłe, jak cosik robiym szpatnie, to mi to rzeknijcie a nie mówcie tego moji babie, bo óna mie wczora sprzezywała a eszcze żech dostoł po pysku”.

Kónie jak to usłyszały, to sie podziwały jedyn na drugigo a prawióm do siebie:

„Na rok po Wiliji, jak przidzie Jozef, to z nim nie bydym wubec rzóndzić a wszystko rzeknymy gaździnej. A nie dej Boże jak nas bydzie bił karwaczym, lebo wciepie na wóz wiyncyj, jako mogymy uwiyżć, bo to po Wiliji wszystko rzeknymy gaździnej ”

Gaździno jak za miesiónc z gazdóm lygła do legiera o sie go spytała:

"Jozef, a ty kónie ci sóm posleszne"

To ón ji rzyk:

"Tóz toć babo, od tego czasu coch wyciepoł karwacz idóm kany chcym, choć cióngnóm wielkucnóm fure siana".

Betlymek

Betlymek, tak na szopke, co sie jóm robi na godni Śwynta sie prawi na Cieszyńskij Ziymie. Piyrsze Betlymki w Polsce prziszły z Italije we trzynostym wieku. Stawiało sie jich po kościołach, kansik z boku a były robione całe z drzewa. Dziepro potym ta tradycyj prziszła na Ziymie Cieszynskóm a gor do goralije, kany górole jich strugali z drzewa, co mieli na pozoryndziu. Betlymki sie zaczęło robić aji po chałupach z tego, co ludzie mieli – z papióru, z drzewa a nieskorzij aji z plastiku, bo do postrzodka styrkali gotowe figurki. Spóminóm se, że my jako dziecka robili betlymki na religije, bo nóm dycki farorz kozoł. Nó a w takownym betlymlu musioł być dycki Jezusek, co leżoł na sianie, Jozef a Maryja. Kole nich mógli eszcze być owczorze, baróny, kozy, krowy a trze króle, co sie prziszli na Jezusa podziwać a sie mu pokłónić. Wszyscy byli w malučkij szopce, co miała eszcze na wyrchu gwiozde.

Dycki jak w kościele lebo po chałupach człowiek uwidzioł betlymki, to wiedzioł, że už na isto sóm Godni Śwynta. Ani nie trzeja było strómka, bo už wszyscy se wszymli, że zaś idóm ty śwynta kiej sie rodzi cosik nowego. Na betlymke sie prawiło aji żłóbek, ale to zoleżało od dziedziny a od tego jako ludzie se uznali, jako tóm malučkóm szopke pomianować. Były takowne dziedziny na Cieszyńskij Ziymie, kany z betlymkiym drepili po chałupach kólyndnicy. Baji w Brynnej, od Śwyntego Szczepóna chodzili chłopcy a dzieckuchy, jedyn dycki dzier-żoł betlymek a wszyscy winszowali gazdowi a gaǳinej co yny najlepszego jim prziszło na jynzyk. Dzisiaj idzie kupić betlymek oto w magacynie, ale przeca wiela to je uciechy, kiej go człowiek z dzieckami se zrobi sóm. Ponikiere mogóm być ganc srandowne, bo baji ludzie robióm Jozefa z nugli, lebo owczorzi z fazoli, ale nejważniejsze w tym je to, że sie fórt po chałupach ta tradycyj betlymków fórt jakosik

dzier-ży. Sóm takowne chałupy, gor w goraliji baji w Brynnej, kany sóm betlymki, co jich ustrugoł prastarzik abo eszcze starsze. Kiejsi były posztrajchowane a terazy už barwa zlazła, jakisik chrobok też do nich wloz, ale fórt eszcze roz w roku sie jich biere a kolyndnicy z nimi chodzujóm po chałupach. Do dzisia po Brynnej a po Górkach kolynduje zespól „Mało Brynno”. Dziecka idóm po chałupach, winszujóm, śpiywajóm kolyndy, niesóm betlymek, a w nim to wszystko, co w Godnich Świyntach najlepsze – nadzieje, żywot a szczyre słowa, takowne od serca. Fotografija je z www.ox.pl, na nij sóm dziecka ze zespolu „Mało Brynno”, co kolyndujóm każdego roku z betlymkijm.

Mróz

Oto niedowno zech sie ganc uśmioł, kiej zech usłyszol w telewizorze od jednej paniczki, jak prawila, że ji cosik szkwiyrchy pod bótkami. A eszcze na kóniec rzekła, że jóm ganc trzepie, choć była obleczóno. Na bo to je tak - ludzie zapómnieli jako je w zimie, bo za mało wylazujóm z chałup a ani nie chcóm nigdzi iść, bo sie bojóm że dostanóm ryme. Kiejsi hań downij, kiej prziszol śniyg a pospołu z nim mróz, to ludzie byli ganc radzi, bo przeca czas sie miyni a ni może być cały rok słónko a zielóno. To wielkucne koło człowieczego żywobycio sie musi fórt toczyć.

Jak prziszol mróz to dycki nejprzód posztrajchowol okna a poradził na nich wymalować nejszumniejsze kwiotki, co sie o nich nie blynsło ani najlepszym malyrzóm. Ty kwiotki to była ozdoba każdego okna, ale to aji znaczyło, że trzeja wciepać wiyncyj wónglo a drzewa pod blache. Mróz snoci był dobry, bo przeganiol wszystkie chroboki a zarazki. Dycki sie prawilo, że musi to wszystko wymrozić, bo inakszy ludzie bydóm nimocni – kichać, kuckać a mieć ryme. Na mrozie człowiek robił wszystko a jak sie do porzóndku oblyk, to mało kiej potym był nimocny. Było zima jak pierón a my jako dziecka gónili cały dziyń po polu, rajzowali my na sónkach a na pytlach nafilowanych słómóm a nic nóm nie było. A dzisio, wylezie takowno paniczka przed kamerym a sie boji, bo ji cosik pod bótkami szkwiyrchy. Na kieby to usłyszeli moja starka, to by sie isto ze śmiychu zejscali. Za mało ludzie wylazujóm z chałup. Siedzimy w cieple, grzejemy sie a nyny sie dziwómy na termometer, co je powieszóny za oknym, wiewa je pod zerym. A kiejsi choć było zima, to trzeja było iść drzewa naciupać, bydło a babucie poodbywać, kuróm nasuć obilo, przismyzyć ze stodoły słómy, siana a eszcze kaj co. A kiej gaździno prziszła z pola, to była czyrwióno na licach a sie nyny śmiała, bo przeca mróz jóm aż szczypoł po gymbulce. A gazda, ón na polu był kapke dluzszy, bo prziszol sómsiod pooglónać jako mu rośnie babuciek, tóż przeca po dwa sztemperle gorzołki musieli wypić, aspón skyrs tego, coby sie kormik dobrze chowol. A jak sie z mrozu prziszlo do chałupy, to choć pod blachóm sie nyny kapke hajcowało, to człowiekowi było ciepło a terazy każdy siedzi a eszcze na siebie wciepuje deke. Każdy, gdo mioł dyche – takóm nimoc, co sie roz za czas nie poradziło dychać – wylazowol na na mróz a dycki mu było lepszy. Tak kazowali robić aji dochorzi, bo sie prawilo, że ni ma nic lepszego jako se iść podychać mrozym, jak człowieka dusilo a zacónol kuckać. Jak mróz był už ganc wielkucny, to człowiek był cały oszeciany, ale wiewa razy było tak, że tak nyny przikrzympło, bo na wodzie sie zrobił cinyki

lód. Piwsze mrozy na jesiyń były eszce bez śniega, prawilo sie na nich gołomrozi a szło poznać, że zima idzie, bo na ceście było gładko. Jak prziszł mróz, to kielsko było aji kole chałupy, tóż gor starzik ze starkóm musieli dować pozór, coby sobóm nie chlasnąć. Gazda wszyndy suł popiół, a aji sól coby szło drepsić aspón do chlywa a spadki. W zimie mróz musi być, w gymbe musi szczypać a lica muszóm być czyrwióne. Jak tego nima, to żeście za mało drepsili po polu a musicie tam iść spadki. Starka dycki prawili dzieckóm: "Idźcie do pola sie kapke wymrozić" a óna wiedziała co rzóndzi.

Jak už bydymy starzi

Jak už bydymy z mojom babóm starzi to bydymy chcieć bywać u naszych dziecek – z każdym po kapce, a dómy jim tela radości ganc tak samo, jak óny nóm dycki dowwały. Bydymy chcieć jim wrócić wszystko, co óny nóm dały a myślím se, że nas bydóm mieć za to fest rade. Tóż jak už bydymy bywać u tych naszych dziecek, to bydymy blajszyftami pisać wszyndzi po ścianach a kaj yny. Potym hópnymy z babóm z obutymi bótkami na legier a bydymy po nim skokać. Wypijymy wszystkie soki z flaszek a niechómy jich pociepane po dłaszce, abo prózne postyrkómy do lodówki. Nacisnymy do haźla papióru, coby sie zasztopował a jak yny usłyszymy że nasze dziecka wyrzóndzajóm przez telefon to bydymy fórt do nich źgać, że cosik po nich chcymy. Potym wlezymy do kuchynie, nasujymy se z paczka cukru a mółki na dłaszke a bydymy sie nióm pieknie a ganc po cichu bawulkać. Jak dziecka sie bydóm dziwać na telewizor, to bydymy fórt przecykować kanały na pilocie, nieskorziz wylezemy na pole a bydymy skokać po wodzie, po bagnie a w zmazanych bótkach wlezemy aż do izby. Na obiod nie bydymy jeść żodnych jarzin, owoców, sałótów ani miynsa – yny same jodło, co sie go zamowio przez telefon. Při wieczerzi wylejymy mlyko na jakisik ważne papióry, co jich nasz synek mioł narychtowane do roboty, a jak moji dziecka už bydóm fest nasrane, to jim nóndymy jakisik paragraf w przepisach, co w nim je wszystko napisane co mogymy robić a co ni. Potym eszce se pojczómy od dziecek auto, to nejszumniejsze, wypucowane a pojady my nim na gościne do naszych kamratów. Nie bydymy odbyrać telefonu a przijady my fest nieskoro. Legnymy se z babóm do legiera tak jak my przijechali – obleczóni. Nie bydymy sie myć, bo przeca trzeja dzieckóm szporować wode a jak už usnymy, to ty nasze dziecka sie yny na nas podziwajóm a rzekóm:

„Ci nasi Fotrowie sóm tacy szykowni jak spióm...”

Rostomiłe dziecka, už sie z babóm tego ni mogymy doczkać.

Wasza Mama a Foter.

Kalyndorz

Už mocie kalyndorz na Nowy Rok? Wiyecie kiejsi hań downij, tak jako dzisio go szło kupić w magacynie, ale wszyscy na dziedzinie a gor starzi a starzicy czakali aż z kalyndorzym gdosi przidzie. Tóż dycki było tak, że nejprzód przidrepsil kuminiorz, a to eszce w listopadzie. Przed zimóm dycki trzeja było przeca kumin przepucować, tóż każdy go rod kludził na wyrch. A kuminiorz prziniós szumny kalyndorz, co za niego dostól jakisik grej Cary a to už była takowno tradycy rok do roka. Potym prziszli fajermóni. Óni dycki mieli ty kalyndorze nejszumniejsze a nejwiynksze, a też sie jim dowalo jakisik grej Cary, bo przeca kaj yny sie cosik stało, to hned sie po nich zwóniło, a fajerdepo, auta, pómpy trzeja było fórt sprawować. Chodzili po chałupach z tymi kalyndorzami dycki po dwóch, trzech a wszyscy jich znali, tóż w każdej chałupie cosik przerzóndzili, podrzistali, jaki tyn rok był a jaki isto bydzie tyn prziszły. Potym nieskorzi z kalyndorzym prziszli eszce ci, co na dziedzinie grali balónym w fusbal. Óni mieli swój kalyndorz a ludzie też jim ciepli jakisi grej car, bo przeca kupa synków kopało w balón w klubie a latoś jim to ganc dobrze szło. Tóż każdy w chałupie mioł swój kalyndorz, co se go móg powiesić w izbie na ścianie. Jedyn musioł wisieć dycki w kuchyni, bo przeca tam sie kiejsi familija nejwiynczy schodzila. Drugi mieli starczka a trzeci gazda z gaździnóm, ale było aji tak, że jedyn, abo dwa wisiały w siyni, coby każdy sie do niego móg podziwać. A dycki se spóminóm, że sie wieszalo

jedyn kalyndorz na drugi, tyn z poprzedniego roku, tóż wiela razy było tak, że na jednym hoczku wisało pore kalyndorzi a szło sie podziwać, co na nich było a baji w jaki dziyń trefił Nowy Rok, lebo Wilija dwa roki do zadku. A co było na tych kalyndorzach? Na tym, co go prziniós kuminiorz, był kuminiorz, ale wypucowany, szwarny, skyrz tego go chciała dycki na ściane gaździno. Na tym, co go przinióśli fajermóni, była dycki fotografija co na nij byli wszyscy fajermóni na dziedzinie a rod sie na niego dziwoł gazda, bo przeca ón tych chłopów wszystkich znoł. Nó, a kalyndorz ze synkami, co kopali balón miała nejradzsy dziołucha, bo tam było na fotografiji pore szwarnych synków, co by sie ji baji podobali. Ale kalyndorz na ściane dlo każdego Tusteloka to było cosik takownego, do czego sie człowiek dziwoł jak chcioł wiedzieć co je dzisio za dziyń. Baji, za wiela tydni sie bydzie cielić krowa, kiej bydzie piyrszego moja, coby sadzić zymnioki a aji kiej latoś bydzie Wielkanoc. Ludzie na kalyndorzu widzieli calučki rok od piyrszego stycznia do trzicatego piyrszego grudnia. A gor starzi ludzie mieli radzi kalyndorze, bo dlo nich każdy dziyń, každo ta cyfra była jako dar od Pón Bóczka, ale mógli se aji pospóminac wszystko ze swojigo żywobycio. A czym starszo była starka, abo starziczek tym wiyncyj tych cyferek na kalyndorzu poradzili pokozac. Tukej sie żynili, tu sie rodziły dziecka, tu wnuki, potym tukej prawniki, ale tu umrzyła starka, tu foter a tukej tyn stary ujec spod lasa. Kupa razy se starczka ściepali kalyndorz ze ściany a dziwali sie na tyn prziszły rok a czym byli starsi, to ón był jakosik krótszy. Dycki było tak na Cieszyńskij Ziymi, że kalyndorz musioł być w każdej chałupie, bo sie prawilo, że Tustelok bez kalyndorza je jako farorz bez brewiorza. A podziwać sie do kalyndorza, to było tak, kieby sie człowiek podziwoł do swojigo żywobycio, bo óno sie przeca kulo fórt dokoła.

Winszowani na Nowy Rok

Dycki jak sie kończy rok, to se ludzie winszujóm pospołu jedyn drugimu, coby tyn nowy rok był lepszy, coby wszyscy byli zdrowi, wiesieli a coby byli radzi jako fazole. Nó a jo se myślím, że to nie tyn nowy rok musi być lepszy yny my sami. Muszymy se wiyncyj dziwać dokoła na ludzi, kaj gdo czego potrzebuje, bo Rostomili idóm fest cinyżki czasy. Muszymy wiyncyj hledac człowieka w naszych przocielach a kamratak, wiyncyj pospołu wyróndzac a odewrzic sie na inkszych. Jak my bydymy dobrzi, to wiyrcie mi, że tych trzysta szejdziesiónt piynć dni też bydzie fest dobrych. Chciołbych Wóm wszystkim podziynkować, że czytacie to moji pisani a że sami tukej cosik piszecie. Jak mi Pón Bóczek do siły, to bydym pisoł dali bo eszce je kupa wiecy, co sóm worce opisano na tej naszej szumnej Cieszyńskij Ziymi. Winszujym Wóm zdrowio, szczynścio ale grejcarów ni, bo starzik mi dycki prawili, że jak je zdrowi, to grej Cary sie same pokulajóm do

szrajtfoli. A piszym to ze serca a szczyrze, bo każde winszowani to sóm magiczne słowa, co majóm moc, yny trzeja wierzić w to, co sie kómu rzóndzi. Niech sie Wóm darzi, ale pamiyntejcie że roz je lepszy a roz gorszy, tóż jak gdosik przepadnie a buchnie na zym, to sie musi dźwignóć a iść dali – takowne je to nasze żywobyci. Niech tyn nowy rok bydzie aspón kapke wieselszy, od tego starego, ale to też zoleży od nas, bo dyć nie idzie dycki mieć gymby wyśmiotej, ale czasym sie trzeja śmioć choć człowiekowi je do płaczu. A winszujym Wóm aji na tyn nowy rok błogosławyństwa od Pón Bóczka, bo przeca bez niego sie nie idzie ani do proga. Na kóniec kupa szczynścio, a człowiek szczynśliwy to je takowny, co je rod z tego co mo a eszcze za to Pón Bóczkowi dziynkuje.

Na tyn Nowy Rok Wóm moji Rostomili winszujym wszystkigo najlepszego,

Tómek Sochacki

Sylwestra a Nowy Rok

Hań downij na Cieszyńskij Ziymi ludzie wubec w Sylwestra nie balandrowali, bo nowy rok gor dlo gazdów a tych co robili na gróncie zaczynoł sie w Godni Świynta, kiej sie wierziło, że światło zwyciynżyło ómok. Ludzie czakali aż godziny wybijóm pólnoc, ale przedtym nie tańcowali ani nie grali. Raczy siedzieli całóm familijom przy stole, co na nim mieli jodło a cosik do picio, aji gorzółke. Śpiywali kolyndy, lebo pastorałki a o pólnocy gazda winszowoł, jako poradził wszystkim w chałupie, coby sie darziło a wszystkigo najlepszego. Potym sie eszcze jakisik czas pospołu siedziało a wszyscy poszli spać. Ostatnigo dnia roku po chałupach drepsili winszownicy a kolyndnicy, co winszowali gor gazdowi a gaździnce, coby sie darziło a mnożyło na gospodarce. W Nowy Rok wszyscy sie budzili we włośnych chałupach a od poczóntku, od piyrszego dnia roku sie go zaczynało z Pón Bóczkiym. Rano sie szło do kościoła porzykać – każdy do swojigo, podle tego jakij gdo był wiary. Po chodniku do kościoła a z kościoła winszowało sie każdemu, na kogo sie trefiło – tym co sie jich znało a cudzym. Chodzowało sie aji winszować do chałup przocieli a kamratów. Jednako starzi ludzie raczy siedzieli dóma a czakali aż jim gdosik przidzie powinszować. W Nowy Rok po chałupach fórt chodzowali winszownicy gor po połedniu a wieczór. Dowalo sie jim rostomajte jodło, ale aji takowne malučki chlebiczki, co sie na nich prawilo nowoletniki, abo chlyb noworoczny. To było cosik jako żymyła, białe, słodki z rozynkami a posute orzechami. Nowoletniki sie jodało ponikiedy z masłym, lebo miodym dycki w Nowy Rok pospołu z kawóm. Na odiod musiało być w tyn dziyń cosik dobrego, podle tego co gdo mioł we

szpajsce ale dycki musiało być miynso z babucia, owiynzina, lebo aspón kura lebo kaczyca. A w Nowy Rok, tak jako aji dzisio ludzie se prawili, że baji nie bydóm kurzić, przestanóm chlastać, lebo zacznóm wiyncyj rzykać, ale kiejsi hań downij, co se gdo w duchu rzyk, to sie tego dzier-żoł. W Nowy Rok mo miano Mieczysław a Mieszko, tóż wiela razy było tak, że synkóm, co sie hned z poczóntku roku urodzili, dowalo sie taki miana. Dziepro po piyrszej wojnie sie zaczęło w Sylwestra balandrować a tańcować, ale yny w miastach. Na ty muzyki chodzili jednako syncy a dzioluchy z rostomajtych dziedzin. Na takich muzykach dycki było tak, że sie o północy gasiło światła, a jak sie jich zaś rożło, to se dziepro wszyscy winszowali. Ponikierzi syncy hned po północy strzylali z karbidu, abo puszczeni petardy a w Beskidach górole strzylali karwaczami. Nowy Rok dycki trzeja było dobrze napocznóć, bo jak sie cosik zrobiło źle, abo człowiek był w tyn dziyń lyniwy, to sie to poradziło za nim smyczyć całe dwanost miesiyncy.

Pogodka o banku a Jónku ze Sztreki

W jednej dziedzinie na Cieszyńskij Ziymi, we starucnej chałupce bywoł gazda, co na niego prawili Jónek ze Sztreki. W tej chałupie był ón a baba. Dycki mieli co do garca wrzić a nigdy nie musieli nigdzi na nic pojczować grejcarów, bo poradzieli z małego kónszczka gróntu wyżyć. Choć už obo byli starzi, to jednako eszcze mieli krowe, kury, kónia a babucia w chlywku – nie było jim ciynżko robić. Ale sie jakosik stało jednego razu, że potrzebowali grejcary, coby sprawić dach na chałupie, bo už woda kapala na powoł, tóż baba posłała Jónka do Cieszyna do banku, coby cosik mało wiela pojczoł. Jónek ze Sztreki to by chłop hytry, kupa nie rzóndził, ale jak už gymbe odewrził, to wiela razy było tak, że wszyscy siedli na rzić, bo nie wiedzieli skiyl sie mu to biere. Jak jechoł na kole ku Cieszynu, to też szpekulyrowoł, co rzeknie w tym banku, bo go było gańba prawić, że mo dziure w dachu. Tóż dobre, Jozef wloz do banku, siod se przed panoczkiym, co miół szumne oblyczki a rzyk, że potrzebuje pojczke. Panoczek wycióngnył arch papióru a zaczón sie Jónka pytać na rostomajte wieca:

- Tóż dobre panoczku, wiela potrzebujecie tych grejcarów a na co?
- Na z piyncet złotych, a potrzebujym jich, coby zajechać do Krakowa a przedać to, coch wykopoł ze zymie kole moji chałupy.
- Panoczek sie na niego podziwoł a prawi:
- Tóż dobre a co mi możecie dać w zastaw?
- A co to je?
- Nó, to je jakosik drogo wiec, co mi jóm musiecie dać na tyn czas, co bydziecie mieć pojczone grejcary, pokiel jich nie wrócić spadki. A jak nie dej Boże nie bydziecie poradzić mi tych grejcarów wrócić, to se tyn zastaw zebierym. Mocie jaki auto?
- Ni, ale wiycie co, móm stare koło, kapke zgrzipi, ale jak sie go namaże, to ganc dobrze jedzie.

- Ni, to je za mało. Mocie jaki gowiydź bydło?

- Móm babucia, krowe, kónia...

- Dobre, kónia mogymy napisać.

Jónek podpisoł papiór, grejczary wraził do kapsy a pojechał spadki ku chałupie. Za dwa tydzie miał dach sprawióny, tóż sied na koło a pojechał ku Cieszynu oddać do banku to, co pojczół. Trefił na tego samego panoczka, sied se na stołku, wycióngnół z kapsy dwa tysiόνce złotych, oddół tela wiela sie dorzóndził z bankiym a zbytek fórt dzie-żół w gorści. Panoczek jak uwidziół ty grejczary, to mu prawi:

- Panoczku a co zrobicie z tymi grejczarami, co Wóm zbyły.

- Na wraźym jich spadki do kapsy.

- A nie chcielibyście jich wrazić do naszego banku? Zrobiymy Wóm depozyt.

- A co to je?

- Na, wpłacie ty grejczary nóm, my jich bydymy opatrować a dycki jak bydziecie chcieć, to se jich bydziecie mógli wpłacić.

Jónek sie poszkroboł po głowie a prawi?

- Tóż dobre panoczku, mogym Wóm dać ty grejczary, ale co mi docie miasto nich w zastaw?

Panoczek nie wiedziół, co rzyc ale Jónek dobrze wiedziół co prawi. Na drugi dziyń dyrektor banku skoziół Jónkowi, coby przijechoł do Cieszyna, bo chciół z nim przerzóndzić.

- Wiycie Panoczku – prawi – piyrszy roz gdosik rzyk cosik, czego my se nie wszymli. Posłuchejcie, dorzóndzymy sie tak, że jak nóm wpłacie baji tysiόνc złotych, to za każdy tydziyń Wóm to urosnie o dziesiynć złotych a za miesiόνc o sztyrycet.

- Tóż dobre – prawi Jónek – ale jak kiedy bydym chciół od Was cosik pojczuć, to nigdy mie nie bercie w zastaw kónia, bo ón sie borok tak boł, że nie wrócym tych grejczarów, że przez dwa tydzie nic nie żrół.

Zdrzadło

Co to je zdrzadło to każdy wiy a gor paniczki, bo sie na niego dziwajóm o wiela wiyncyj, jako chłopi. Ale słowo zdrzadło, je starucne – starsze jako historyja Polski. To je słowo, co go rzóndzili Słowianie ze dwa tysiόνce roków tymu. Kiej si hań downij sie na zdrzadło prawiło zdrzedło, lebo zdrzeło, dziepro potym Polocy zaczi na to prawić lustro, od słowa lustrum, co po łacinie znaczy kałuża wody na ceście. Tóż widzicie, że w naszej cieszyńskij rzeczy sóm słowa, co majóm tysiόνce roków. A hań downij zdrzadła nie lza było oto tak kupić w magacynie, jako terazy, tóż wisiało yny w bogatszych chałupach baji u siedloków. Chudobno dziołucha, jak chciała sie podziwać, jako wyglóndo to szła nad stow, abo nad jezioro a zdrziła sie (dziwała sie) na siebie aji pół godziny niż poczosała włosy, lebo umyła gymbulke, bo płakała za chłapcy, co poszoł na wojne. Ale to, że sie dziwała do wody nie było moc dobre, bo przeca tam w głymboczynie siedziół utopiec, co młode dziołuchy poradził pod wode wcióngnóńc a utopić. Dziepro nieskorzij zdrzadła były w każdej chałupie a wieszalo sie jich dycki w siyni, mało kiej w

izbie bo ludzie wierzili tymu, że we zdrzadle je jakisik inkszy świat. Nie śmiało sie wieszac zdradel do izby, kany sie spi, bo snoci dusza w nocy wylazuje z człowieka a kieby sie podziwała na siebie we zdrzadle, to by sie zlynkła a nie poradziłyby sie wrócić na spadek. Baba, co chodziła nie sama sie nie śmiała do zdradła wubec dziwać, bo by móglą w nim uwidzieć diobła, tóż stareczka raczy przikryła zdradła dekóm, coby sie co złego dziolusze nie stało.

Zdradła były z człowiekiym aji przy śmierci, bo jak gdosik umiyról to sie małe zdradło dowalo ku gymbie, esi eszce dycho. Ale zdradło w chałupie było gor na to, coby sie człowiek na siebie pozdrził, bo przeca żodyn nie wiy jako wyglóndo, pokiel sie do zdradła nie podziwo. Skyrz tego baji jak chłop prziszól z piwnice a miól zmazanóm gymbe od wónglo, lebo dziolucha sie obudziła cało strzapato, to sie prawilo: „na idź, podziwej sie do zdradła, jak wyglóndosz”. Przed wielkucnym zdradłym, co wisiało w siyni stowali wszyscy. Starzik a Stareczka jak sie chcieli poczosać niż szli do kościoła, gazda z gażdzinóm, jak sie chcieli podziwać, jako byli obleczóni na gościne, lebo dziolucha, co zaplótła warkocze a chciała wiedzieć, esi sie bydzie podobać synkowi, nó a synek sie dziwoł esi czopka, co jóm kupił sie godzi, coby iść na zolyty. A eszce potym nieskorzij každo paniczka miała w taszce małe zdradelko, a chłopci go nosili po kapsach. Do niego sie szło dycki podziwać, jak człowiek wyglóndo, esi ni ma strzapaty, lebo ni ma zmazany po gymbie. Paniczki miały dycki zdradło na kastliku, bo przeca jak szły na wiesieli, to se musiały gymbe jakosik aspón kapke posztrajchować a dać na nióm kapke pudru. Ale wiela razy było tak, że do zdradła sie ludzie dziwali oto yny tak, coby pozdrzić na kogosik ganc cudzego. Ożralec widziól we zdrzadle chłopca, co by uż miól przestać chlastać. Chłop kogosik, gdo sie musi z babóm jakosik dorzóndzić, bo z nióm nie mówi uż tydziyń. Baba, jakómsik paniczke, co ji uż ni ma dwacet, tóż nie śmi se o siebie myśleć za kupa. A Starka co widzóm we zdrzadle? Gymbulke, co jóm szczypały mrozy a łechtalo słónko tela razy, że uż żodyn puder ani sztrajchowani ji nie pómoże. Ta gymbulka sie jednako do zdradła śmieje, bo wiy że tam z tej drugij stróny je jakisik inkszy świat, co do niego chciała wlyżć kiej była mała. We zdrzadle widzimy całe nasze żywobyci, bo dycki jak sie na niego zdrzymy, to widzimy kogosik inkszego. Ta gymba, co sie na nióm podziwómy jutro, bydzie uż o jedyn dziyń starszo - my se tego nie wszymnymy, ale to nasze zdradło o tym naozajst wiy.

Taszka, hantaszka, geldtaszka

Hań downij bez taszki żodyn z chałupy nie wylazowól, bo to były ganc inksze czasy. Ja, lecy kamy stoło auto pod chałupóm, ale ludzie jak chcieli kansik zajechać to siodali na koło, abo szli na autobus. Taszki w chałupie dycki musiały być, ale rostomajte – wiyńksze, miyńsze, podle tego na co sie jich brało. Nejwiyńksze wisiały na hoku a na rechli. To były ty, co sie jich dycki brało a szło rano ku dziedzinie po chlyb do kónzumu. Okróm chleba sie do nich eszce wraziło to, co sie

kupiło a czego nie było w chałupie – sól, cukier, mólke a bómbóny dlo dziecek. A trzeja to było do tych taszek tak poukłodać, coby jich szło niysć w dwóch rynkach, bo jednóm taszke sie niósło ciynżko a potym móгло boleć w krzizu. Wielu razy było tak, że sie smyczyło dwie wielkucne, ciynżki taszki ku chałupie a to z jednego kónca dziedziny na drugi, roz było z kopca a roz do kopca. Lepszy mieli ci, co sie zwiyżli do kónzumu na kole, ale też se ty taszki musieli tak powiesić na wolant, coby mógli jechać a to nie było lachki. Dzisiaj se też taszki bieru do magacynu, ale ludzie mająm auta, tóż yny ich wciepióm do postrzodka a fertik. Jako dzisiaj se spóminóm ty baby a chłopów, co smykali ciynżki taszki do kopca ku Podlesiu w Małych Kónczyc.

A Starka Zofija z taszkami, co w nich miała mlyko a syr drepsila na torg ku Cieszynu – dzisiaj tymu už żodyn nie uwierzi. Inakszy było z hantaszkom. Miała jóm každo dzioluha a baba – swobodno, wydano, lebo zowitka – wszystkie musiały mieć hantaszke. Hań downij jak sie szło na wiesieli, abo na jakómsik gościne, to baby musiały se zebrać hantaszke, aspón próznóm, ale cosik na rynce musiało być powieszóno. Ale mało kiej hantaszka była prózno, bo jak gaździno jechała cugiym do Cieszyna, to do niej wraziła jakisi płatne papióry a szrajtofle z grejcarami. Miała w niej aji cosi, coby posztrajchować gymbe a sznuptychle, coby sie utrzić jak jej było ciepło. Był tam eszcze klucz od chałupy a wszystkie dokumynta, co jej musiały mieć, kieby policajt ku niej prziszol a chciol wiedzieć jako jej je na miano a skiyl je. Hantaszka to dycki była ozdoba wypyrzonej paniczki a jak jóm baba nie nosila, to jóm wraziła do odmaryje, bo se jóm fest szanowała. Nó a przec hantaszke paniczki brały dycki do kościoła a wielu razy było tak, że miasto rzykać, to sie dziwały jedna na drugóm, co dzier-żóm w rynkach. Inakszy było z geldtaszkóm – jóm sie nosilo dycki a miały jóm przy sobie baby a chłopci. Prawilo sie na nióm eszcze aji szrajtofla a nejważniejsze było, coby w postrzodku szuściły grejcare, bo inakszy to se człowiek mógł schować kansik do podstola. Starka miała geldtaszke a do niej wrazili pyndzyj, co jóm jim pocztorz prziniósł, a starzik miał taki szrajtofel, co do niego wsuli yny to, co mu starka dała przy jego

pyndzyji a prawila, że to mo „kapsowe”. Taszke niós chłop na szychte na szachte, lebo do werku a w postrzodku miał śniodani, co mu narychtowała baba, choć sie z nióm wczora powadził. Dziecka, co drepsily ku szkole też miały taszki na plecach, yny że szły pieszki, bo ni miał jich gdo zawiyźdź. Nó a przeca, jak jako familija chciała pojechać na wczasy, abo Starka jechali do cery na drugi kóniec Ślónska, to se musiała zebrać ze sobóm wiyncyj wiecy a wrazić jich do rajzyntaszki. Dzisiaj fórt sóm taszki, yny że sie jich už tak daleko nie trzeja smykać. Styknie jich wciepać do auta, choć sóm ciynżki a poradzi jich dźwigać yny chłop. Staro hantaszka od starki eszcze isto kansik wisi we waszkuchni. Tela wiesiel a gościn, co óna widziała, to ty hantaszki dzisiaj ji mogóm yny zowiścić, bo kiejsi z jednóm taszkóm sie drepsilo aż sie potargala, a dzisiaj sie jóm wyciepuje, jak sie yny potargo. Jedno jednako fórt sie nie zmiynilo – bez taszki ni ma co z chałupy wylazować.

Na fotografii je moja Starka Zofija na wiesielu. Dziepro jak klepniecie na tórn fotografije, to sie dozwyicie co dzier-ży w rynce a dzier-żała to dycki, jak kansik szła, bo tam miała cosik schowane a co, tego sie už nigdy nie dozwyimy.

Odbywani

Kiejsi na Cieszyńskij Ziymy przy kaźdej chałupie było aspón pore kur, pies a kocur, ale jak gdo miał kónsek gróntu, to už chowoł krowe a babucie. To wszystko chciało żrać, trzeja było to opatrować, kole tego chodzić a gor to poodbywać rano a wieczór. Ku odbywaniu gazda a gaździno mieli stare oblyczki, co były powieszóne na starej rechli we waszkuchni, abo w gónku, bo przeca we chlywie smerdziało. Nejmiyni roboty było z kurami, kaczciami a trusiokami, bo jim stykło nasuć kapke obilo, dać zymnioków, co zbyły od obiadu, lebo szrótu. Kurzyntóm sie warziło waja a miyszało sie to baji z pokrónżanymi pokrziwami. Malućkim trusiokóm sie dowalo uraźnóm zieline (krwownik), coby nie pszkały a małe kaczyce a małe gónsie miały fest rade chroboki, tóż se jich poradziły same nachytać, ale nejradzy miały zymnioki. Z tymi młodymi zwierzyntami było też nejwiyncyj uciechy, bo cielok dycki gazde wylizoł jak yny wypil mlyko z amperka a małe barónki a capki, jak uwidziały żrani, to poradziły skokać aż pod powoł. Z tym wiyńszym bydłym a gowiydzióm už było wiyncyj roboty, bo babucióm trzeja było aspón co trzi dni nawarzić wielkucny garniec zymnioków ze rzepóm na blasze we waszkuchni, do tego sie suło szrótno a cyrkło kapke mlyka, coby warciejszy rosły. Krowóm sie dowalo w lecie pod pysk trowe, co jóm gazda dycki wieczór siyk a w zimie siano ze sómsieka.

Jak był hyc, to krowa poradziła wypić aji dziesiynć amprów wody, a w zimie choć było chłódnó, to sie też krowóm dowalo godnie pić, bo przeca siano było suche. W lecie sie jim eszcze ciepało pod pysk liści ze rzepy a aji pore jabłek, abo całóm rzepe, ale ni za kupa coby jich nie odymało. Przy krowach było nejwiyncyj roboty, bo jich przeca trzeja było podojzić. Barónóm a kozóm sie też

musiało chynónć trowy, siana, dać tymu pić a ciepónć jakisi owoce a rzepe. A wszystkie zwierzynta, co były we chlywie pod siebie srały, tóż gor rano po nocy krowóm trzeja było wyciepać gnój a hned jim dać słomy, coby nie klejzły. Na jesiyń, coby kapke słomy uszporować sie dowoło suche liści. Barónóm, kozóm a babucióm sie gnój wyciepowoło co pore dni a kuróm yny roz za czas, ale gazda patrzył, coby dycki we chlywie a w masztali było sucho. Dycki nejprzód było odbywani a potym dziepro muzyka, gościny a balandrowani, bo kieby sie nie poodbywało, to krowóm wykapie z cycków, babucie korytkiym prały a baróny ryczały na pół dziedziny, żodno sranda. Nejprzód gaździno szła se porobić do chlywa a dziepro potym siadła na koło a jechała ku dziedzinie klebetować z babami. Jak sie rzekło, że sie idzie poodbywać, to tak kieby wojok, lebo policajt szoł na służbe. Jak sie do porzóndku poodbywało, to sie pokozalo wszystkim dokoła, że sie mo zwierzynta fest w zocy, bo kiejsi óny dowoły ludzióm na dziedzinie jodło a aji ablyczki. Odbywano sie uczyło od małego, bo už małe dziecka szły z Fotrym, ciepały barónkóm siana a psu dowoły wody. Uczyło sie dziecka, że to bydło a ta gowiydź, co je we chlywie, to wszystko bywo pospołu z ludziami a jedno bez drugigo nie poradzi żyć.

Jak baba zaczęła chodzić nie sama...

Jak sie dziołucha wydała, to cało familija na isto wiedziała, że za jakisik czas zacznie chodzić nie sama. Nie sama, bo pospołu z kimsik – małym dziecióntkiym pod sercym, co go miała pospołu ze swoim chłopym. Nó, ale było aji tak, że jakosik dziołucha cosik nazganiała a jak se wartko nie naszła chłopca a sie nie wydała, to jak urodziła, prawilo sie na nióm zowitka. A to skyrz tego, że nie śmiała nosić na głowie czepca, yny ze zadku zawijała binkosz a tak drepsila pomiyndzy ludziami. Zowitke se móg zebrać jakisik chłop, baji jakisik stary grześ, ale było aji tak, że sie tako baba dobrze wydała. Jak už baba zaczęła chodzić nie sama, to kiejsi hań downij ludzie wierzili, że je miyndzy światym, co my w nim sóm a inkszym, co w nim siedzóm dobre, ale aji ze duchy. Dziecio było z tego drugigo świata, bo cyckało z baby energii a siły, tóż musiała se na siebie fest dowoć pozór. Nie śmiała chodzić na pogrzeby, bo umrzik se móg dziecióntko zebrać do grobu, na wiesieli też moc ni a esi už to oto yny na chwile. Nie pytało sie ani takij baby za potke, bo sie wierziło, że pokiel nie urodzi, to by miała co nejmiyni chodzić pomiyndzy ludzi. Prawilo sie eszcze baji, że nie śmiała sie dziwać przez dziurke na klucz we dwiryzach, bo dziecio sie urodzi świdrate. Nie śmiała, beczec, bo dziecio też bydzie beczec całe dne a noce. Nie śmiała dowoć na kinol okolorów, ani hópkać po wodzie na ceście, bo dziecio bydzie szpatnie widzieć. Nie śmiało sie jóm wylynkać, a musiała dowoć pozór coby sie nie oparzić, bo ganc tam kaj óna, dziecio też bydzie miało na ciele cypulik. Baba, co chodziła nie sama by nie śmiała sztrajchować gymby, bo sie wierziło, że jak urodzi cere, to z nij bydzie kunda, łupa, smykuła, lebo szmarówka. Nie śmiała strzigać włosów, bo dziecio bydzie mieć krótki rozum, a kieby włosy posztrajchowała to dziecio bydzie ryszawe. Nie śmiała też golić kudłów na klepetach, bo dziecio bydzie łysón a chytać sie kudłatego psa, bo dziecio też bydzie kudłate. Ale jak chciała, coby miało szumne pierścionki na głowie, jako annioł, to musiała pochalkać baróna, lebo spać w kozuchu. Baba, co chodziła nie sama nie śmiała sie dziwać no ponikiere wieca, baji na miesiónczek, bo dziecio bydzie łysón a na słónko bo bydzie fórt beczalo. Jak sie podziwo na fajer, to dziecio bydzie miało fórt czyrwióne lica, lebo cypulik. Nie śmiała sie eszcze dziwać na boroków a żebroków, bo dziecio też sie może urodzić borok. Baba co chodziła nie sama by miała každyemu dowoć kapke jodła co sama mo, bo inakszy jak urodzi to nie bydzie mieć mlyka w cyckach. Nie śmiała lizać noża, ani se go styrkać do gymby bo dziecio bydzie mieć zajynczóm gymbe. Musiała dowoć pozór, coby nie jeść marekwi, bo dziecio jak sie urodzi to bydzie zółte, a potym go bydzie słónko fest chytać – bydzie jako murzin. A baji jak jóm polilo w karku, to znaczy że dzieciu, co go mo w sobie rosnóm włosy. A wszyscy dokoła, gor starsze paniczki sie dziwały na babe, co chodziła nie sama, bo chciały wiedzieć esi to bydzie chłapieczek, lebo dziołuszka. Jak sie zrobiła jakosik szpatno, fest zgrubła a na gymbie sie ji zrobiły cypuliki, to na ozajst bydzie dziołucha, gor kiej dycki rano ji było szpatnie, fórt chciała jeść słodki, a miała kulaty bachórz. Ale jak baba mo bachórz do szpica, je ji szpatnie wieczór, rada jy kwaśne a ostre jodło, fest nie zgrubła a jakosik wypiękniwała, to bydzie

synek. Jak už baba hned miała rodzić, to coby urodziła lachko a bez kurowodów, trzeja było otwierać okna a dwyrze, wszystkie zamatłane nici, trzeja było rozwińzać, lebo urzazać, a pod legier dać siykiyrke, złoty grejcar, nóż, lebo pierściónek. Coby babe nie bolało jak rodziła, to ji trzeja było dać polywki z kohóta, co sie go warziło całego, fet z gorzołkóm a placek z mółki a z obilo. Coby se dziecko nie udusiło przy porodzie a nie było poobwijane pypmwinóm kole karku, baba nie śmiała drepsić pod sznurami, co na nich wiszóm mokre, wyprane oblyczki, pod sznurami z eletrykóm, pod drabinami a nie śmiała zbiyrać ogórek. Nie śmiała też nosić na karku ganc nic, żodnych paciorków a orpantów. Ale baba, co chodziła nie sama przinosała aji szczynści, bo baji paniczka co by chciała mieć dziecko a nie poradziła, by miała pochalkać dziecko, co go nosi inszo paniczka pod sercym, abo aspón se siednóc tam, kany siedziła baba, co chodzi nie sama. Baba, co chodziła nie sama nie była nimocno, ale musiała se na siebie dować pozór, bo dziecko, co go nosiła pod sercym było z inkszego świata.

Kolybka

Kiejsi hań downij na Cieszyńskij Ziymy, jak yny sie w chałupie urodziło dziecko, to Matka go dowala leżeć do kolybki. Nejprzód były plecióne z wikliny a wieszało sie jich na powole na sztyry porwozy. Dziepro potym sie zaczęło robić kolybki, co jich znómy terazy. Wiela razy było tak, że kolybke poradził zrobić starzik, bo kiejsi ludzie wiyncyj robili ze drzewym, tóż poradzili z niego wyciupać a wyrzazać kaj co. Jak yny Starziczek sie dozowiedziół, że sie mu urodzi wnuk, lebo wnuczka, a staro kolybka była połómano, to hned rychtowoł kónski drzewa, co z niego pómału zaczón strugać szumnóm kolybke. To była jednako procno robota, tako ganc dłubaczka, bo musioł wszystko pieknie wystrugać a potym szmyrgłym to pieknie wyrownać. Wiela razy jednako było tak, że w jednej kolybce sie wychowało aji dwacet dziecek, bo sie w nij wychólało trzy generacyje.

Hań downij, jak w każdej chałupie było aji dwanost dziecek, to kolybki sie ani nie chowało do szopki, bo fórt a fórt jakisik dziecko w nim leżało. Ale jak už baji trzeja było kolybke kansik wrazić do schróny, to potym wiela razy sie rozeschła, tóż jóm dycki gazda musioł wrazić do wody, coby sie ji napila. A nie było nic lepszego jak kolybani, coby dziecko uspać, ale wycie sami jako to je, okróm tego że sie go hólało w kolybce, to eszcze trzeja było mu śpiywać, bo dziepro pieśniczka ku tymu kolybaniu zawiyrała dzieckóm oczy. Nó a przeca nejszumniejsze pieśniczki śpiywała nóm Matka, a dłaszka yny klupała a cicho zgrzypiała, jak sie kolybka kolybała. Ku tymu eszcze godziny cykały na ścianie a jak eszcze za oknym szuścił deszcz, to dziecka spały roz dwa, trzi. Ale były takowne podciepy, co za pieróna nie chciały spać. Tóż sie jich w kolybce hólało aji godzinie niż usnyły. A kiej były bliźnioki, to sie jich kolybało dwiema rynkami a jak už nie szło rynkóm to potym szłapóm. Wiela razy Matka stowała do dziecka w nocy a potym jak lygała spadki

do legiera to kolybke ruszała yny tak lachko a głowe už miała na zogłowku, bo sie ji chciało fest spać. Starki dycki prawily, coby nie kolybać próznej kolybki, bo wiela razy było tak, że starsze dziecka prziszły do izby a sie chciały kolybkóm pobawulkać, ale stareczka jich dycki odgónili, bo prawili że potym jak sie do nij wrazi dziecio, to go bydzie boleć głowa. Ponikierzi wióznali czyrwiónóm maszke na kolybce, bo wierzili że óna prziniesie dziecku szczynści, a Starziczek jak strugali kolybke, to wiela razy zebroł na nióm lipowe drzewo, coby dziecio hned a dobrze spało, bo lipa to był stróm, co chronił przed złymi mocami. Esi to je prowda, to ganc nie wiy, ale wiy cosik na isto, że kieby nie kolybani, to by nie szło dziecek uspać ani jich uhólkać jak beczały. W kolybce jak my leżeli, to my sie piyrszy roz uśmnychli do Matki a óna rada, choć urobiono nas cista ku sobie, ku sercu. W kolybce my piyrszy roz uwidzieli familije, jak prziszły wszystkie ciotki, ujcowie a kaj gdo na nowiydzke. Nó a w kolybce przeca my piyrszy roz usłyszeli o Pón Bóczku, jak Stareczka porzykali, coby my byli zdrowi. Yny starucno kolybka, co dzisio už stoi kansik w muzeum, yny óna wiy wiela dziecek sie w nij hólało a wiela sie Matki po nocach utropily, coby nas wychować. Ta kolybka na isto zno wszystkie nejszumniejsze pieśniczki z Cieszyńskij Ziymi, co nóm śpiywały Matki, Starki a Ciotki. Jak kolybka zgrzipi a lachko klupie po dłaszce, Matka śpiywajóm starucnóm pieśniczke, na polu padze deszcz a szuści po liściach na strómach, to nic lepszego do spanio żodyn nie potrzebuje. Yny że tego už ni ma, to se dzisio yny mogymy przed spanim pospóminać.

Nie każdy poradził wypitfać kohóta. lebo kaczyce. Dowejcie pozór – to je yny dlo ludzi, co majóm fest dobre nerwy...

Kupa ludzi se eszcze dzisio poradzi spómnieć, jako sie kiejsi hań downij pitfało kohóta, kure, lebo kaczyce. Gaździno, co chowała kury, musiała roz zaccas jakómsik zabić a nejwiyncyj sie zabijało młode kohóty, bo wiela razy było tak, że jak kura siadła na wajcach, to z nich wylazło pore kokotków, a przeca na placu móg być yny jedyn, tóz jak yny młode kohóty kapke urosły a zaczynały śpywać, to gaździnka wiedzieli, że už je na nich czas. Nejprzód jednako sie musieli do tej małej zabijaczki jakosik przirychtować, tóz naloli se wody do ocelowego garca, postawili go na blasze, na koherku lebo na kuchynce na gaz a gazdowi kozali nabrusić nóż. Ón też szoł a urznót kohótowi łeb, yny nejprzód trzeja było tego kohóta chycić a ón był fest wartki, gónił po zogrodzie aż sie zmordował a gazda sie sfuczali. Jak už jednako gazda na gnotku siykiyrkóm kohóta skrócili o tyn łeb, lebo mu go urzli nożym a powiesili na porwozie na strómie, to už zbytek gaździno se umieli zrobić sami. Wrazili mortwego kohóta do gorszego garca a pómału na niego loli wrzawóm wode, coby go oparzić, bo wtynczas lahko go szło oszkubać. Jak už kohót był bez piór, to gaździnka mu obrzazali szłapy a mógli go iść wypitfać. Ty szłapy sie potym uwarziło psóm, lebo sie jim to ciepło oto tak ku pysku – dycki były fest rade.

Gorszy sie szkubało kaczyce, bo óna miała godnie piyrzo, jako liwa a sie prawilo, że czym była starszo tym wiyncyj miała piszczeli, co jich trzeja było wybiyrać ze skóry, tóż niź sie kaczyce obrało to tak oto nejmiyni godzinie. Dycki jak sie kohóta, lebo kaczyce szkubało to kole człowieka było godnie kur a przidrepsiy aji kocury. Nó a co z tym naszym kohótym? Tóż gaǳzino w lecie se go zanióśli do kuchni, lebo do waszkuchnie, wrzili do garca ze zimnóm wodóm a do porzónku opucowali. W zimie go szło pitfać aji na polu, ale musiało nie być mrozu a dycki sie go musiało oǳbluchać we wodzie. Przed pitfanim gaǳzino se dali kohóta na kónsek plaskigo drzewa, lebo na stare gazety a pitfani zaccli dycki tak, że nożym se zrobili dziure tam, kany kohót mioł rzić a musieli rynkóm wycióngnyć wszystkie bachora a strzewa, co były w postrzodku. Wszystko to wciepali do starego garca, co w nim były pióra, a niechali se yny wóntrobe, żółóndek a serce. Při wóntrobie był miyszek ze żółcióm, co go trzeja było ur-znóc, ale se na niego trzeja było dować moc pozór, coby go nie przerzazać, bo jakby sie ta żółć rozlóła na miynso, to óno potym mógło być gorski. Hyrtón z wolym a wszystkie błany trzeja było wytargać, tóż eszce pore razy w postrzodku kohóta sie poždorało, coby to wszystko na isto wpucawać. Jak už kohót był wypitfany, to sie mu ur-zło lotka, klepeta a zbytek sie przerzazało na poły. Wielu razy było tak, że to był młody kokotek, co dziepro zacznó śpiywać, tóż to był taki oto wiynkszy gołómb. Bachora a piórami sie wyciepało na gnój ale stejna kocury to smykały po całym placu, bo wiedziały że to przeca je cosik fajnego. Taki był kóniec żywota kohóta, kury, kaczyce, lebo trusioka. Człowiek to chowie, kole tego drepsi a potym se to zjy na obiod – tak to było a je eszce aji terazy na dziedzinach, co sóm na Cieszyńskij Ziymi.

Na nowiydzki z nowiydzkóm

Kiej si hań downij było tak, że baby rodziły dziecka gor po chałupach a mało kiej jich gdo wióz do szpitola, gor jak bywały kansik na dziedzinie daleko od Cieszyna. Dycki prziszła babicula a pospołu z inkszymi babami pómogały dziecio urodzić. A chlópi nie śmieli wlazować do izby, co w nij baba rodziła, bo to była tako wiec, co by sie na nióm ni mieli dziwać. Nó a jak už dziecio prziszło na świat, jak przeszło pore tydni, to dziepro zaccli chodzić przociele a kamraci sie na niego dziwać, a prawilo sie na to, że sie idzie na nowiydzki. Ale kiej si sześć tydni baba musiała być dóma a żodyn ji nie śmioł nawszczywić, bo sie prawilo że wtynczas óna je jednóm nogóm pod dornikiym. Na nowiydzki sie nigdy nie szło z próżnymi rynkami, tóż trzeja było cosik prziniyć dzieciu a aji jego Matce – prawilo sie na to nowiydzka. Nejprzód przisli ci, co sie jich napytało za potków a óni by mieli prziniyć nejwiyncyj, potym dziepro prziszło zbytek familiji, stare ciotki a ujcowie. A nigdy sie nie stoło długo w izbie nad kolybkóm, co w nij leżało dziecio, ani sie bardzo nie siedziało na stołku, bo ludzie dowali pozór coby nie przismyzić jakisik nimocy. Kiej gdosik prziszło z nowiydzkóm, to yny wloz do izby podziwoł sie na malučki dziecio a prawil: „bez uroku”, coby wygnać złe moce, co mógły tymu dzieciu zrobić jakómsik krziwde.

Wszyscy szpekulowali na kogo dziecko je podane – jedni prawili, że to je cało Mama inksi że cały Foter, ale stare ciotki prawili, że naozajst sie podało na Starke, lebo na Starzika. Prawiło sie eszcze baji, że oczy mo po Matce, kinolek po Fotrowi a buzinke isto też po nim. Potym dziepro sie siadło do kuchynie, lebo do drugij izby a gaździno – starka dała każdemu po kónsku buchty, kawę, lebo tej a gazda – starzik poloł chłopóm po sztamperlu gorzołki – coby sie dziecko dobrze chowało. Nó, przeważnie było tak, że nejprzód sie dziecko okrzyło a dziepro potym sie chodziło z nowiydzkóm, bo sie wierziło że dziecióntko niż sie okrzy to je eszcze pomiyndzy jednym a drugim światym. Na nowiydzke sie nosiło wszystko, co sie mógo dzieciu a Matce godzić – plynki, uciyroki, deki, oblyczki, grej Cary, cumle a wszystkie wiecy coby dziecióntko opatrować. Jak jako paniczka szła na nowiydzke do swoji kamratki, to zaś óna szła do nij jak urodziła a prawiło sie, że by sie miało nowiydzki wracać, bo inakszy by sie mógli jedni na drugich pogniwać. Jak sie szło z nowiydzkóm, to sie nie niósło yny wieca, ale aji dobre słowo a winszowani, a to było podle ludzi to nejważniejsze. Bo przeca plynki a oblyczki sie stargajóm, ale jak sie rzekło, coby dziecko było zdrowe, coby rosło a było szykowne a prawiło sie to szczyrze a od serca, to ty słowa miały wielkucnóm moc. Ale jak z nowiydzkóm szła jakosik baba, co zowiściła tej co urodziła, że ta mo už trzeci dziecko a óna z chłopym jakosik nie poradzi, to nie było moc dobre, bo choć rzekła dobre słowo, to óno nie było szczyre. Ale było aji tak, że z nowiydzkóm chodziły młode baby, co sie wydały a eszcze ni miały dziecek, bo sie wierziło że jak sie bydóm fest dziwać na małe dziecióntko, to hned bydóm chodzić nie same.

Co to je prowdziwy folklor?

Nó, co to je folklor to długo ludzie nie wiedzieli, abo se aspón myśleli że wiedzóm, ale dziepro Rudek Bijok z Wielkich Kónczyń jim wyłożył, co to na ozajst je. Ruda to był chłop, co dycki se rod pośpiywoł, a aji zatańcowoł, bo na muzykach poradził zwyrtać do kónca a wyskokać każdy kónsek, co zagrali muzykancio. A fest rod sie dziwoł do telewizora, jak baji tańcowoł a śpiywoł zespół Ślónsk, lebo Mazowsze. Szumne to było, bo paniczki były po gymbach wysztrajchowane jako lalki, chłopci byli jako świyczki a poradzieli tak równo tańcować a sie gibać jako wojocy. A bezmala to był tyn folklor, bo tak aspón prawili móndrzejsi ludzie w tym całym telewizorze. Wszystkie paniczki miały taki same oblyczki, to samo chłopci a tańcowali pospołu tak, jak jim kozali. Tóž Rudek jak poszoł na muzyke, to zaczón tak tańcować, jako ci w telewizorze, yny że baby co z nim zwyrtaly hópkały roz tak a roz inakszy, roz z prawej a roz z lewej stróny – jako dycki. Rudek był nasrany, bo chcioł tańcować pieknie, rowno, jako ty zespoły co sie na nich dziwoł w telewizorze. Nó a eszcze co, Rudek dycki se rod pośpiywoł baji w aryndzie z kamratami przy piwie, gor ty starucne cieszyński pieśniczki, ale od jakigosikej czasu posłuchoł w radiju takowne ty programy o folklorze, kany śpiywali, dycki z muzykantami rowno, pieknie jako w tyjatrze, lebo baji w operze.

Rudek coroz bar-ży wiedziół co to je tyn folklor, ale wszyscy dokoła byli na niego fest nasrani, bo mało że na muzykach tańcowoł rowno, to eszcze jak śpiywoł w aryndzie to rynkóm giboł w lufcie, tóž kamraci uznali że isto mu piero na dekiel. A jak sie go pytali czymu zaczón jakosik inakszy

tańcować a śpiwać, to prawil że to je przeca tyn folklor, że tak trzeja bo to je piekne, rowne a wszyscy sie na to dziwajóm. Ale prowda była tako, że zaczn tańcować a śpiwać w zespole, co poradzi bezmala folklor wytańcować a wyśpiwać. Z tym zespołym jeździł po całej Polsce a wszyndzi wszyscy jak go widzieli jako śpiwo a tańcuje to mu prawili a dziynkowali, że jim pokozoł tym folklor z Cieszyńskij Ziymi. Rudek pómału jednako zapómniol jako tańcowoł oto rok tymu a jako śpiwoł w gospodzie. A wtynczas to było cosik ganc inkszego, bo był pospołu ze swojimi kamratami, przocielami, był pomiyndzy swojimi a u siebie. A wiycie, rudkowa cera sztudyrowała kansik w Polsce cosik o tym folklorze, snoci jakómsik etnologije, tóż jednego razu Rudek sie ji spytoł, bo to chcioł wiedziec na isto, co to je tyn folklor? A óna mu to pómału wyložyla, że folklor je wtynczas kiej tyn co śpiwo, lebo tańcuje a ci co go widzóm, sóm z jednej dziedziny a chodzóm pospołu na muzyke už roki – sóm z jednej bandy. A tyn folklor je aji jak baji starzik wyrzóndzajóm starucnóm pogodke wnukóm, lebo kiej sie zyndóm baby na szkubaczkach, podrzistajóm a potym se pośpiwajóm ale tak pospołu że jich żodyn inkszy nie widzi. A nie muszóm sie starać że zapómnióm słowa pieśniczki, lebo zafalszujóm. Prowdziwy folklor je aji wtynczas, kiej sie zyndóm muzykancio a zagrajóm se kansik pod strómym – wiela razy było tak, e wymyślili jakómsik nowóm pieśniczke a grali jako poradzili. Rudek dziepro wtynczas spokopił, że jak idzie na muzyke musi tańcować po swojemu a jak śpiwo w aryndzie to dycki tak jako poradzi. A podle tego co mu rzekła cera, to se spómniol baji takowny folklor, jak starka mu wyrzóndzali rostomajte historyje jak nie poradził spać a wtynczas w izbie byli sami, to był tyn folklor. Rudek dali śpiwo a tańcuje w zespole, ale chodzi tańcować z babóm na muzyki a śpiwo z kamratami w aryndzie. Dzisio už to wiy, co to je tyn prowdziwy folklor, że to nie sóm ty nasze pieśniczki a tańcowani co gdosik widzi kansik na festynie – to je folklorizm. Tyn prowdziwy folklor je wszyndzi tam, kany człowiek zaśpiwo, zwyrce lebo cosik wyrzóndzi a je pomiyndzy swojimi. A żodyn mu nie rzeknie, coby to robi tak abo inkszy. Starzik, jak robił folklor a wyrzónzcoł dzieckóm pogodki teź sie nie staroł, kiej cosik zapómniol, bo stejna wnuki tego słuchały z odewrzitymi gymbami.

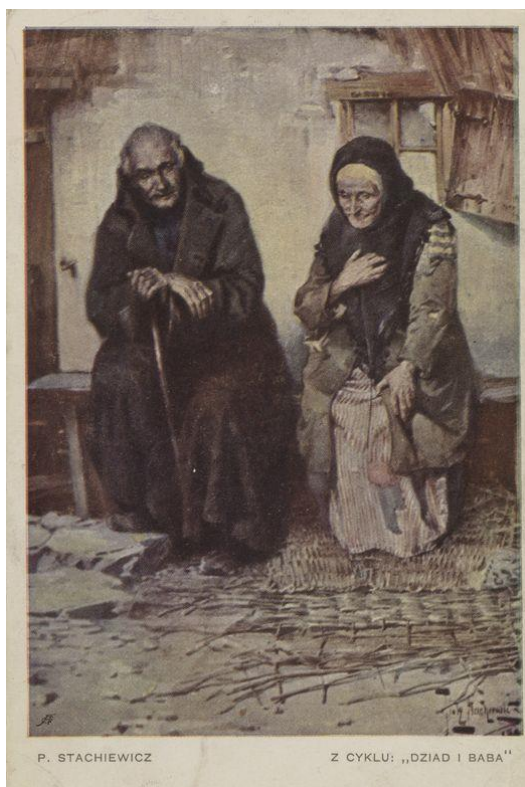
Kieby nie było Starzików...

Kieby jich nie było na Świecie, to by nóm chybiało kupa wiocy, baji:

- Ni mioł by gdo wyrzóndzać wnukóm pogodki, legyndy a rostomajte historyje z ich żywobycio a aji inkszych. Nó a dziecka jak tego posluchajóm to wiycie, że poradzóm słusnie siedziec a yny gymby otwiyrajóm.

- Kupa wiocy by trzeja było wyciepać, bo przeca Starzik poradzóm wszystko sprawić a ni ma takownej oblyczki co by jóm Stareczka nie poradzili poszyć.

- W chałupie by tak nie wóniało chlebiczkijm a buchtami, bo yny Stareczka wiedzóm jako sie jich piecze. A przeca yny Starzik wiedzóm wiela kónsków drzewa wciepać do kachloka, coby w trómbie by hyc.

- Nie było by dóna tela Pón Bóczka, bo wycie że Stareczka Nejwiyncyj rzykajóm a za każdego aji za tych, co sie jim rzykać nie chce. Starzicy porzykajóm dycki a za wszystko.
- Młodzi, by kupa razy nie wiedzieli co majóm robić, bo choć se myslóm, że wszystko wiedzóm a wszyndzi byli, to jednako na kóniec jak už jim gore, to idóm do Starzików a chcóm coby jim rzekli co a jako majóm robić.
- Familija by sie tela razy pospołu nie schodziła, bo Starka ze Starzikiym dycki chcóm coby cery a syncy przikludzili swoji dziecka, baby a chłopów na obiod w niedziele.
- Nie było by z kim przerzóndzić, bo Starzicy dycki majóm dlo każdego czas a nigdy nie rzekném: „wysz co terazy ni, przidź jutro”.
- Nie warziło by sie tela dobrego jodła, bo najlepsze receptisy majóm na isto Stareczka w głowie a aji popisane we starucnych zeszytach.
- Wubec by nie trzeja w chałupie radija ani telewizora, bo Starzik wiedzóm o Świecie wszystko, isto w nim wszystko widzieli a wszyndy byli, a Stareczka poradzóm takowne historyje wyrzóndzać, że przy nich film to je nic.
- Wszyscy by sie hned wadzili, a przeca gor Starka dycki prawióm że jednako sie trzeja pogodzić a jakosik sie pospołu dorzóndzić.
- Ni miól by gdo rozygać gromnice, jak pieróny walóm, abo baji dymić zielinami krowóm kole wymiön, coby dowaly wiyncyj mlyka. Starzicy eszcze pamiyntajóm takowne starucne zwyki, co sie dzisio ludzie z nich yny śmiejóm.
- Nie było by zielin powieszónych po bóntramym, co jich Stareczka dowo pić na krzipoty, lebo jak kogo boli cycha.
- Na kóniec by nie było tela miłosci, bo yny Starzicy jóm poradzóm wszystkim dokoła dować za darmo a wela yny majóm siły.

Magacyn z chłopami

Jednego razu na jakisikej dziedzinie na Cieszyńskij Ziymi, jedna gaździno, ganc obrotno, uznała se, że zrobi magacyn z chłopami. Sama miała chłopka lyniwego a oźralca, tóż se wyszpekulyrowała, że inkszym babóm pómoże a możne aji sobie. Miała kole chałupy wielkucném stodołę, co jóm postawili eszcze jeji Starzik, tóż popytała szykownych tesorzi z Wisel, coby jóm dźwigli do wyrchu. Jak už stodoła miała sześć piynter, to gaździno poskludzała młodych a starszych swobodnych chłopów z dziedziny a posadziła jich na stołkach – na każdym piyntrze poru. Nó a zrobiła to tak, że czym wyży, to był lepszy a szykowniejszy synek, lebo chłop a baby se mógly w tym magacynie jich oglónać a kupować jakigo yny chciały za grejary.

Yny w tym wszystkim był jedne, jedyne kurowody – jak už jako paniczka wlaźła wyży na piyntro, to ni móglą zlyżć na to, co je niży, yny musiała iść ganc do samego spodku a hned do pola a ni móglą sie wrócić na spadek. Tóż jednego razu tam prziszła jedna baba, co se chciała fest kupić chłopa a gor, że starego posłała do rzici, bo z niego ni miała nic. Tóż dobre, na piyrszym piyntrze sie dziwo a widzi tabule, co na nij je napisane: „CHŁOPI, CO TUKEJ SÓM, MAJÓM ROBOTE”. Ja, to už je cosi, bo mój stary ani roboty ni miał – pomyślała se gaździno – ale wleżym wyży, uwidzym, co tam je dali. Na drugim piyntrze wisiła tabula, co na nij pisało: „CHŁOPI, CO TUKEJ SÓM MAJÓM ROBOTE, A MAJÓM FEST RADZI DZIECKA”. Nó, to je ganc fajne, ale idym dali, uwidzym co tam je – pomyślała se gaździno a podrepsila na wyrch. Na trzecim piyntrze zaś wisi tabula, co na nij je napisane: „CHŁOPI, CO TUKEJ SÓM, MAJÓM ROBOTE, MAJÓM FEST RADZI DZIECKA A SÓM PRZEGRÓMNIE GRYFNI”. Jeryna kandy – rzekła se sama do siebie gaździno – to eszcze wyży to už bydzie ganc fajnacko. Wylazła na sztworte piyntro a tam zaś hned tabula, co na nij pisze: „CHŁOPI, CO TUKEJ SÓM, MAJÓM ROBOTE, MAJÓM FEST RADZI DZIECKA, SÓM PRZEGRÓMNIE GRYFNI A PÓMOGAJÓM W CHAŁUPIE W KAŻDEJ ROBOCIE”. Pieróna, to jo už je ganc w niebie – pomyślała paniczka – ale wleżym eszcze wyży, bo żech je przeogrómnie ciekawo jacy tam sóm. Na pióntym piyntrze už było ganc wysoko, tóż gaździnka sie musiała dzieżać galandry. Kapke sie sfuczala, ale hned poczytała, co tam je na tabuli napisane: „CHŁOPI, CO TUKEJ SÓM, MAJÓM ROBOTE, MAJÓM FEST RADZI DZIECKA, SÓM PRZEGRÓMIE GRYFNI, PÓMOGAJÓM W CHAŁUPIE W KAŻDEJ ROBOCIE, A W LEGIERZE PORADZÓM BABE WYOBRACAĆ NA WSZYSTKI STRÓNY”. Kiej to baba uwidziała, to prawi – nó z tych se jakigosik už bydym musiała wybrać, ale eszcze móm jedno piyntro to tam wleżym, bo przeca tam už muszóm być ganc anioły. Wylazła na sóm wyrch, dziwo sie a tam ni ma żodnych chłopów yny wisi wielkucno tabula, co na nij je napisane: "TUKEJ NI MA ŻODNYCH CHŁOPÓW, A JAK ŻEŚ TUKEJ DOSZŁA, TO ZNACZY ŻE TAKOWNEJ BABIE JAKO TY, ŻODYN CHŁOP NIE WYGODZI"

Urodziny

Na co kómu sóm urodziny? Tak sie sóm siebie pytóm, bo mi dzisio je sztyrycet trzi. Sami wycie, że dycki roz do roka przidzie takowny dziyń, kiej se ludzie spóminajóm, że sie jakisik czas tymu urodzili na tyn świat. Jak człowiek był dzieciym, baji jak nóm było dziesiynć roków, to tych dziesiynć roków, to było całe nasze żywobyci. Potym my chcieli mieć patnost, szesnost, osimnost, coby my mógli se baji kupić cygaretle w magacynie, lebo iść sami na muzyke, Wtynczas ty urodziny to było ganc śwynto. Ale przidóm dycki w żywobyciu taki roki, że człowiek zaczyna szpekularywać, na co sóm ty urodziny? Bo przeca fórt a fórt co rok sie jich odprawio, przidzie familija, trzeja cosik narychtować, wycióngnónć ze szpajski pół litra a jak už wszyscy pónóm, to dziepro se człowiek tak siednie a myśli, że przeca tyn żywot z każdym rokym coraz bar-ży pydli do przodku a nie chce sie pierón wubec zastawić. Sóm takowni ludzie, że nie chcóm słyszeć o urodzinach, ani nie chcóm coby jim żodyn spóminoł, że óny už prziszły.

Ale przed czasym nie lza uciyc ani sie schować. Starka dycki prawili, że óni sóm aji radzi, że roz do roka majóm urodziny, bo aspón wiedzóm wela przeżyli a co wszystko majóm w głowie. Z czasym sie trzeja skamracić, darmo, bo kieby nie tyn czas, to by nas tukej dzisio nie było. Ja, dobre mogymy wubec nie spómínać a nie obchodzić urodzin, ale czasu sie przeca nie do ocyganić. Aji kiej w urodziny sie pozawyrómy w chałupie a nie bydymy żodnymu ani spómínać, że my sie urodzii wielasi roków tymu, to czas sóm do nas zaklupie do dwiyrzi. Tóž už lepszy roz do roka se už ty urodziny odprawić. Jo dycki prawimy, że to nie musi być żodno fest gościna, ja jak sóm kulate urodziny, baji trzicatka, lebo pindziesióntka, to kupa ludzi jich robi kansik w aryndzie. Ale urodziny to je gor takowny dziyń, co sie w nim musimy kapke zastawić a podziwać sie za siebie. Bo przeca ni mogymy sie dziwać yny do przodku, ale czasym aji do zadku. Jak dźwigómy sztamperle gorzołki do wyrchu, to dycki se musimy spómnieć, skyrz czego my sóm tukej a terazy. Na ty urodziny, co mómy dzisio, bydymy se spómínać za rok. Pomyndzy tym, bydzie wiyncyj jako trzysta dni, co w nich mogymy zrobić kupa dobrych wiecy. Tóž jak za rok zaś bydymy dziec-tóž sóm sztamperle w rynce, to sie musimy sami siebie spytać, czy my se zasłużyli coby drepsić po tym świecie. A kaj w tym wszystkim je Pón Bóczek? Wiycie, sóm ludzie, co piyrsze jak stanóm rano z legiera to rzykajóm – każdy jako poradzi po swojemu. A jak majóm urodziny, to dziynkujóm Pón Bóczkowi za to, że zaś do nich dożyli. Moja Starka nigdy nie uciekali przed czasym a nigdy nie prawili, że zaś sóm starsi o rok – óni byli raczy ganc radzi, że Pón Bóczek jim doł dożyć do starości. Urodziny to je dziyń, co w nim musimy se pospómínać aji tych, co už urodzin nigdy nie odprawióm, bo umrzili. My, co żyjymy se eszcze mogymy zrobić jakómsik małóm gościne, dźwignónć sztamperle a poszpekulyrować esi my robili dobre wieca przez tyn rok, co nóm go Pón Bóczek doł.

Wszystkim Wóm przeogrómnie dziynkujym za winszowani a za dobre słowo. Niech sie Wóm darzi.

Na co sie macało kury?

Każdy, gdo hań downij na Cieszyńskij Ziymi chowoł kury, miał jich skyrz jednej wiecy - skyrz wajec. Kura miała jich robić tela, wela poradziła a gaździno kuróm musiała za to dać požrać a opatrować jich, coby sie miały dobrze a nie mamrały. Bo przeca czym szczynśliwszo kura, tym wiyncyj nosi wajec. Jednakó kiej kura przestała nosić wajca, to sie jóm brało a zabijało. Wtynczas óna už była staro a nimocno, tóž bóndź sie jóm potym zakopało, abo sie jóm eszcze uwarziło psóm. Taki był żywót każdej kury, darmo. Nó, ale z tymi wajcami to nie była takowno lahko wiec, bo kura szła a nosiła wajca we gnioździe, jako każdy ptok. Wela razy było jednakó tak, że kury zacły z wajcami chodzić do sómsiada, abo kansik pod strómy, a dziepro po jakimsik czasie gazda, lebo gaździno naszła dwacet, trzicet wajec, co už były stare a źbluchały. Skyrz tego gor gaździnki macały kury, coby sie hned rano dozowiedzieć, kiero kura mo wajco a kiero ni. A wiycie kupa ludzi sie śmióło jak gazda kury macoł, bo to było taki ganc srandowne. Potym jak przisoł na piwo do aryndy, to sie go kamraci piyrsze pytali, czy už mo wszystkie kury wymacane, kie przisoł chlastać. Tóž dobre, a jako sie macało ty kury? Trzej było palcym podziubać kure tam, kany wajco wylazuje. Jak tam było twardo, to kura miała wajco w rzici, a gaździno jóm nie puściła

na pole pokił waja nie wysrała. Bo przeca nie na to kury chowała, coby kansik drepsily po sómsiadach a jim tam nosily waja – miały wlawować do gniózdów, tam kany gazda móg lahko po waja siógnónć. Bo ponikere kury, to były takowne podciepy, że musiały z wajcym zónść tam, kany żodyn jich nie widzioł. Bo wajuszka były dlo gaździnek wyncyj worce jako złoto. Dowalo sie jich przeca do jodła, do buchy, stryków a wszystkigo inkszego. Z nich przeca sie kluly kurzónka, co potym rosły a zaś nosily gaździnej waja. Macalo sie kury gor ty młode aji skyrz tego, że gaźdzno chciała wiedzieć, czy ty młódki už noszóm waja lebo ni. Nó, a wiycie, kupa ludzi, baji z miasta nie wierziło, że sie tak kuróm robi, ale na dziedzinie to była ganc normalno robota na každo, jako baji wyciepani gnoja. Rano kury wymacać to było oto baji jak podoić krowy, yny wiycie jak to robiła baba to pół biydy, ale jak sie macanio chytoł chłop, to už wszyscy srandowali a robili se z niego błozna. A eszcze macać było trzej umieć, baji Starka už byli jako dochtór – dycki wiedzieli esi kura mo wajco w rzici, lebo ni. A boroki kury jak widziały Starzika, to už raczy wajco wysrały do gniózda we chlywie, bo ón jich tak wymacoł, że miały dość. A kokot, to už ganc sie go boł a wahowoł, coby kury z wajcym szły tak, kany były porobione gniózda, bo jednego razu, jak sie Starzik naprali, to wymacali wszystki kury, aji kokota...

Kapke soli

W jednej dziedzinie na Cieszyńskij Ziymy, bywoł hań downij pospołu ze swojóm familijóm Jónek Tómic. Mioł babe a piync dziecek, tóż było kogo kormić a oblykać, ale dycki przeca jakosik było. Jónek robił w lesie, od rana do ćmoka ciupoł a rzaoł strómy a potym jich z przocielým kóniym smyczyli do tesorzi. To była fest piloba a grejcary małe. Hanka Tómicula, jego baba miała kury, chowała aji koze, przy chałupce miała kónsek zogródky, tóż cosik swojigo dycki do garca na obiod wraziła. Nó, ta familija była chudobno, ale wszyscy sie mieli radzi a pospołu sie wszystkim dzielili. Jónek to był szykowny chłop, nie pił, po aryndach sie nie smykoł a Tómicula kany yny mógła to szła robić, aji na pański z dzieckami za miyszek zymnioków. Od jora do jesiyni jakosik tómbiyde ciśli do przodku, ale w zimie to už było gorszy, bo roboty Jónek tela ni mioł a Hanka też ni miała kaj wyrobiać, tóż mieli fest cinyżko. Ale nigdy dziecka nie drepsily o głódzie a w obtarganych oblyczkach, choć wiela razy sie inksze dziecka sie z nich pośmiywały. Niedaleko Tómiców bywali majyntni siedlocy – Parchańscy. Hanka tam u nich robiła na gróncie a Jónek też, jak trzeja było iść to szoł a pómogoł sprawować kolasy, drabinioki a kaj jaki maszyny, bo to był fakt zrynczny chłop, choć skóńczył yny sztyry klasy we szkole. Dostowali za to jodło, grejcary a Parchańsko dzieckóm dycki eszcze dała do kapsy bómbónów a aji po jakimsik lepszym owocem, bo starsze Tómicowe dziecka dycki szły Fotróm pómogać. Nó a w zimie jak była biyda, to Hanka Tómicula szła a dycki pieknie pytała coby ji Parchańsko pojczala oto miyszek zymnioków, kónsek szpyrki, lebo amper obilo dlo kur. Dycki jednako Hanka potym prziszła a to wracała, choć wiela razy ji Parchańsko prawila, aż se to niecho. Jednego razu sie jednako stało, że Parchańsko prziszła do Hanki pojczac soli. Tómicula sie na nióm yny podziwała, ale pozwała jóm aż idzie dali a siadła se z nióm w kuchyni na ławce. Długo wyrzónđzały aż sie ganc uśmióły, bo zaczęły fulać o

swojich chłopach. Na kóniec baba siedloka wziyna miyszek soli a poszła ku chałupie. Jak prziszła, to sie ji chłop spytał na co szła pojcząc tóm kapke soli, dyć przeca mo cały wielkucny miech we szpajsce. Óna sie uśmiychła a mu to wyłożyła tak, że Tómicula, gor w zimie chodzi do nich pojczować jodło a fest se to woży, bo inakszy by jeja familija drepsila głodno. Tymu Parchańsko poszła do Hanki pojcząc soli, coby wiedziała, że bogato siedloczka też może cosik od chudobnej baby potrzebować pojcząc. Ale tukej nie szło o tóm sól, yny o to że se Parchańsko móglła porzóndzić z babóm, co znała żywot, co każdy dziyń musiała ciynżko robić, coby dziecka miały cosik na talyrzach. Skyrs tego baba siedloka miała w zocy to, co było kole nij. Ta mała kapka soli dlo Tómiculi to było fakt cosi, bo była fest rada, że móglła też cosik Parchańskij pojcząc. Roz za czas Parchańsko szła do Tómiculi pojcząc tej soli, ale dycki to było tak że tam szła skyrs czegosik ganc inkszego – coby se wożyć wszystko to, co mo aji ty nejłacniejsze a nejmiyńsze wieca. Potym nieskorzij nejstarszy Tómiców synek poszoł do szkoły w Cieszynie a jak jóm skónczył to Parchański go wzión do siebie jako ekónóma a Jónka, coby sprawowoł wszystkie maszyny, tóż Tómicóm sie żyło lepszy. Fórt jednako Tómicula a Parchańsko chodzowały jedna do drugij cosik pojczować, ale yny skyrs tego że to už były kamratki a fest rade pospołu drzistały.

Banioki na mlyko

Eszcze trzicet roków tymu, esi se spóminocie, każdy gdo miół we chlywie krowy a ni miół co zrobić z mlykiym, to go oddowoł w baniokach do mlyczarnie. Bo stykło, jak sie miało dwie krowy, to choć familija była wielkucno, nie lza było tego mlyka wypić a porobić z niego syra a masła. Choć gaździno go dowala babuciowi do żranio, kocuróm, aji psowi to dycki cosik zbyło. Tóż w chałupie w siyni stoły ocelowe banioki, co sie do nich loło to mlyko. Każdy miół dekiel z gumóm a zawiyráło sie jich na taki wielkucny hok. Banioki na mlyko były małe, strzedni a wielki, podle tego wiela tego mlyka zbyło – jedny miały dziesiynć, inksze patnost a były aji takowne co do nich wlażło dwacet litrów. Gaździno jak dojiła krowy, to se musiała fest dować pozór, coby wszystko było czyste, bo mlyko szło do zlywnie a potym do inkszych ludzi. Jak už banioki były pełne, to sie jich brało na jakisi wózek, baji na stroke a wiózło ku cysarskij ceście, na jedyn plac, kany były aji inksze banioki z inkszych chałup. Na każdym musiała być napisano hólica a numero chałupy, bo inakszy żodyn by nie wiedziół, kiery baniok je jego. Spóminóm se, że my banioki z mlykiym wozili na Podlesiu w Małych Kónczyc ku krziżu, co był wedle chałupy, co w nij bywała Pastuszka. Banioki były fest ciynżki, tóż dycki mi pómogoł Foter, a wiela razy sie banioki z mlykiym wciepało do auta a yny sie jóm po trowie pokulało ku inkszym. Potym po nich przijechoł mlyczorz, co jich pozbiyroł a zawióz do mlyczarnie a prózne prziwioł zaś na spadek tam ku krziżu. Prózny baniok to už szło niyść, tóż jak zech szoł ze szkoły, to zech go chycił a smyczył ku chałupie. Ale jak zech baji szoł ze szkoły z inkszej stróny, sztrekóm, to mi Mama dycki prawili po obiedzie: „na zóndź tam ku krziżu po tyn baniok”, tóż zech sie oblyk a pieknie drepsil. Nó, a gaździno mieli dycki kurowody, kiej przy banioku była kartka. Bo wiycie w mlyczarni to mlyko badali a jak w nim naszli cosik szpatnego, to ku baniokowi dali kartke. Potym gaździno se musiała už fest dować pozór, coby do ampra z mlykiym cosik nie wleciało. Bo wiycie jako to było jak sie dojiło krowe, pierón sie chwoystym oganioł a wiela razy było tak, że chciała klepetóm wlyżć do ampra. Banioki na mlyko trzeja było dycki porzóndzie wypucować. Mama jich eszcze roz za czas wyparzili wrzawóm

wodóm, co jóm uwarzili na blasze. A wiewa razy było eszce tak, że gaździnka była fest nasrano kie j uwiadziła kartke przy banioku, bo przeca dycki wszystko miała czyste. Wiycie, rostomajcie to było, bo człowiekowi sie zdo, że wszystko wymyje, wypucuje a wleci do mlyka jakisik maluczki kónszczek, co go poradzi całe skalić. Ale przeważnie mlyko było dobre a gaździno miała jakisik grejcar, co se za niego mógła cosik kupić. Dzisiaj už po chałupach ni ma krów, banioki sóm wciepane kansik do stodoły, lebo do szopki a dziecka se myślóm, że mlyko sie robi we fabrykach. Takich my rostomili dożyli czasów.

Zoposka a fortuch

Hań downij gaździnki na každo po chałupie oblykały zoposke, co sie jóm nosiło z przodku a wiónzało ze zadku nad rzicióm. Zoposka była na to, coby se baba nie popyrskała sukni, jak warzyła obiod, lebo baji robiła masło w maśniczce. Do zoposki se mógła lahko utrzeć rynce a aji przez nióm chycić wrzawy garniec, jak go chciała przeniyc z blachy na stół. Choć sie oposka zmazała, to sie nic nie stało, bo sie musiała zmazać a gaździno, co jóm miała ganc czystóm, to na ozajst przy kuchyni mało co robiła. Na zoposce było wszystko możne – umasta ze szpyrek, maślónka, mlyko, polywka a czasym aji zaschniynte kónski nugli. Ale to nie było tak, że gaździno drepsila miesiõnc po chałupie w takownej szpinawej zaposce – jak se jóm wyprała to zaś była jako nowo, yny ty fleki baji ze soku z czornego bzu, lebo od buraków nie lza było wypucować. Potym nieskorzi paniczki po chałupie se zaczy oblykać fortuchy. Yny, Dowejcie pozór, bo fortuch po naszymu to nejprzód była odoaba na wyrchu gorolskij chałupy a dziepro nieskorzi sie prawiło fortuch na zoposke, co jóm baba oblykała przez głowe, toż była od karku aż po kolana, a przikrywała se nióm pleca a rzić. Fortuch, co go nosiła baji moja Mama nie był moc hruby a było na nich kupa małych drobnych kwiotuszków. Ale baji fortuch, co go nosili Starka, był modry a nie było na nim nic. Nó, a co se eszce spóminóm fortuch co go oblykała na každo Helka Bartuliczka miół jakisik piski a kółka. Jak se gaździno oblykla fortuch rano, to wiewa razy było tak, że go seblykla dziepro wieczór, bo miała kupa roboty, co jóm w nim musiała zrobić. Yny jak szła do chlywa odbywać, abo dojić krowy, to tyn fortuch co miała po kuchyni seblykla, a oblykla se inkszy, gorszy co w nim drepsila po polu a we chlywie, abo se yny na fortuch oblykla jakómsik staróm jakle z rechli. Tyn fortuch w kwiotuszki, co go mieli baji moja Mama miół dwie kapsy, co do nich szło postyrkać kaj co. Ty kapsy Rostomili, były jako dwa corki, co do nich wlażło kupa wiecey.

Szli Stareczka po placu, uwidzieli orzech tóż go do tej kapsy wrazili, potym drugi, piónty a dwanosty. Szła gaździno do chlywa, uwidziła we gniaździe wajca a zapomnieli se kosza tóż ty wajca wiewa jich móglą, to jich styrczyła do kapsów. Miała w tych kapsach klucze, jakisik drobne grejcary, co dostała za mlyko od sómsiadki a aji arch papióru, co se na nim napisala, co mu jutro kupić w kónzumie. Kiejsi jak baba ni miała obleczónego fortucha na dziedzinie to abo szła rzykać do kościoła, drepsila na wiesieli, na muzyke, lebo na gościne do przocielki. Ale oto do magacynu a podrzistać do starej ciotki, to nie trzeja było wubec fortucha sebylkać, bo ny oto rynce sie opucowało w laworze a puściło sie ku dziedzinie tak jako sie było we fortuchu a w szatce. Paniczki oblykały fortuch skyrz tego, coby nie zamazać oblyczek, co w nich chodżyły na každo – tak kiejsi sie miało wszystko w zocy. Lepszy było wyprać fortuch, bo sie go wraziło oto do lawora z ciepłóm wodóm, kapke požbluchało a jak sie go powiesiło przy kachloku, lebo na sznórze to hned był suchy. Fórt widzym ty gaździnki po dziedzinach na Cieszyńskij Ziymy, jako chodzóm kole chałup w tym fortuchach, co na nich sóm szumne kwiotki a kwiotuszki. Wiycie prawi sie, moda sie wraco a oto wczora zech widziół w internecie ganc taki sóm fortuch, co go oblykali na každo Staro Ciotka Malka. Widziół zech aji zoposke, ny sie jóm oblyko przez głowe, wióńże nad rzicióm a chróni babie cały przodek, coby ji umasta nie pyrskala z patelnie. Jo wiym, że technologija idzie do przodku, ny rostomiłe paniczki, jak mocie eszcze kansik po chałupach fortuchy po swoich starkach to se jich wypiercie a oblyczcie. Uwidzicie, że jak sie w nich chycicie warzynio to Wóm to pójdzie lachko, bo ty fortuchy pamiyntajóm wszystkie starczyne recepisy. A jak w tym starym fortuchu wylezecie na pole, to prziniesiecie na ozajst pełne kapsy samych fajnych wiecy. Nó a wiycie tyn fortuch, ón sie nasłuchoł tela drzistianio, bulczynio a wyrzóndzanio, że by z tego szło napisać ze sto ksióńzek, bo przeca Stareczka go nosili od biołego rana do samego wieczora.

Śmiatok

W kuchyni, kansik za dwyrzami, kole rechli, w siyni, lebo aji we szpajsce, dycki kansik w kóntku stoł se śmiatok. Ganc ajnfachowo wiec – kónsek drzewa, a kapke kudeł, ale śmiatok nie był ny do zamiatania, szło nim robić wiewa inkszej roboty. Stoł se po cichu winkszóm czynść dnia, ale jak go gaździno chyciła do pacek, to poradził z nióm wiewa razy zatańcować. Śmiatok sie przeca brało na wiesieli a było kupa takich srandownych zabaw, co sie go w nich używało. Gaździnka, lebo jeji cery zamiatały śmiatokiyem w chałupie aji pore razy za dnia, bo fórt cosik na dłaszki spadowało – przy jodle, jak gdosik se zapómniół sebuć bótki, lebo aji jak sie do chałupy cosik niósło – baji drzewa ku kachloku. Śmiatok jednako nie był ny na deliny, ale aji na ściany, powoł a ordeki. Dyc przeca nie było nic lepszego, coby z wyrchu ściepać pajynczyny. Nó a wiycie, że kiejsi jak sie pucowało dłaszki, to sie brało mokróm handre na śmiatok a pieknie sie jechało od

okna ku dwiyrzóm, nigdy opacznie. Coby dłaszki sie błyszczwały, musiała być ciepło woda w amprze, kapke pruszku do pranio, handra a śmiatok. Kiej si hań downij jak sie cosik zrympoliło, to sie tego nie wyciepowowało, ale hned to ludzie dowali sprawić. Ze śmiatokiym też tak było, bo jak sie zrobił jakisik koślawy, to go starczka brali a zanióšli starzikowi do garaży, coby go sprawił. Ón wzión pore małych gwozdków, kładziwo a śmiatok zaś był jako nowy. Ale śmiatokiym sie nie yny zamiatało ale ón był aji na przeciwne dziecka. Wiele razy było tak, że mama wyrzazali synkowi śmiatokiym po rzici. A spóminocie se jak was starczka śmiatokiym przegóniła, kiej żeście byli už fest przeciwni? A ponikierzi starzi ludzie stawiali śmiatok kudłami do wyrchu, bo to miało bezmala odganiać złe moce. A jak gaździno zamiatała, gor w siyni to jak gdosik kole nij szoł to musioł przynść bokiym, bo inakszy mu móglą wymiyść szczynści pod nogami. Stary śmiatok, co už mioł mało kudeł, eszcze fórt zamiatoł plac przed dwiyrzami do chałupy, waszkuchnie, lebo garaż. Dziepro jak už mu kudły ganc wylazły, to sie go wyciepowowało, ale wiele razy eszcze go szło baji styrczyć w zimie do śmieguloka. A dziecka sie dycki rade śmiatokiym bawulkały, baji syncy go brali pomiyndzy klepeta a udowali, że rajzujóm na kóniach, jako wojocy. Ale wiycie śmiatok, to był hań downij pilot do telewizora, bo na telewizorze były knefle a jak sie gazdowi nie chciało stować ze stołka, coby zmiynić program, to mioł na pozoryndziu śmiatok a hned se nim móg przecykńónć co chcioł. Śmiatok sie chytało aji wtynczas, kiej nie szło dostać po jakónsik wiec, lebo jak trzeja było cosik ściepać, baji z odmaryje. Widzicie, że śmiatokiym sie nie yny zamiatało, a eszcze, mysz co wylazła z dziury we ścianie niż poszła po jaki dobre jodło to siedziwała po cichu pod śmiatokiym.

Cosik o kuloku

W kuchyni był dycki schowany w podstolu, lebo kansik tam, kany sie nie poradził kulać, bo przeca kulok nic inkszego nie poradził robić. Ale gaździno wiedziwała, że okróń kulanio ciasta, kulok lza było używać eszcze aji do czegosik inkszego. Hań downij to była jedna z nejważniejszych wiecy w chałupie, bo bez kuloka nie było ciasta, a kiej nie było ciasta, to nie było ani nugli, ani ciastek na Godni Świynta, ani zawijoka. Mało kiej sie go myło, bo jak sie nim kulało ciasto, to sie po tym cieście fórt suło mólke, bo inakszy by sie lepiło do kuloka, tóż skyrz tego ón był fórt wypucowany. Ale wónioł wszystkim tym co kuloł, gor mółkóm a obilim, co jóm z niego zemleli. Kulok to była ajnfachowo wiec, ale kulać nim, to už nie była lachko robota. Młode dziołuchy sie tego musiały nauczyć od swoich starek a matek. Najprzód miały na packach pore plynskiyrzi, niż ukulały baji ciynki ciasto na nugle. Z jednegu kónska ciasta, co był w laworku, trzeja było wiele razy zrobić ciynkóm worstwe jak arch papióru, wielki na cały stół. To było cosik, bo gaździno sie musiała fórt dziwać, kany było tego ciasta wiyncyj a musiała go pieknie a rowno kulokiym rozkulać. Inakszy sie kulało ciasto na nugle a inakszy baji na zawijok, ale dycki gaździnka musiała wiedzieć, kany bar-ży prziciść a kany miyni – to wubec nie była lachko robota. Stare kuloki už były tak wyglancowane, że sie szumnie świyciły, jako flaszki ze szkła, bo wiele razy było tak, że jedyn kulok był we familiji długi roki. Kulali nim starczka, potym mama a potym

eszcze cera. Nó, a jak sie baji zrympolił, to sie nie wyciepowowało, ale dowowało sprawić. Wiycie, kulok to było dla baby to same co flinta, dło wojoka. Wiela razy było tak, że jak chłop prziszło naprany z aryndy a był przeciwny, to baba wycióngła kulok z podstola a jak už mu nie było rady, to go pizła w łeb, lebo po plecach. Dycki było tak, że jak už uwiodzioł, że baba dzier-ży kulok w rynkach, to to ganc stykło a szło spać, bo wiedzioł że by mu mógła ubliżyć. Kulok sie robiło z twardego drzewa, tóż kieby sie nim klupło kogosik w głowe, to by móg trefić aji do szpitola. Ale chłop nie musioł być ożrały, coby baba wycióngła kulok z podstola, stykło że jóm fest nasroł a óna go poradziła gónić aż do masztale. Kulok to był takowny kapke symbol, że baba poradzi chłopym regirować. Do dzisia sóm taki rostomajte srandowne kuloki w magacynach. Je na nich napisane, że lepszy nie iść ku babie, jak mo kulok w packach, lebo żeby kuloka nie chować, ale go mieć dycki na pozoryndziu. Borok kulok, gdosik go wymyślił do kulanio ciasta, a ón roz za czas musioł chłopca prac po łepie a po plecach, bo był fest przeciwny. Stare kuloki eszcze fórt sóm po chałupach kansik postyrkane, możne że aji pociepane po waszkuchniach. Dycki jak sie Wóm podarzi nóńść starucny kulok, wyglancowany rynkami Waszych starek a prastarek, to se go niechejcie, bo ón ukuloł tela nugli a tela zawijoków, że by nimi szło wykormić na jedyn dziyń cały Cieszyn a możne aji Ostrawe.

W kónzumie

Kiejisi na dziedzinie ludzie mieli kupa swojigo jodła. Chowali kury, tóż mieli wajca a kurczoki, mieli babucie tóż po zabijaczce eszcze długi czas we szpajsce wisiały szpyrki, w zamrażarce miynso a w bónclokach szmolec. Krów też było godnie, tóż mlyko, bioły syr, śmietónke a masło też se ludzie poradzi sami zrobić. Ale wszystkigo dóma nie było, tóż roz za czas trzeja było siednónć na koło, do auta, lebo zónść z taszkóm piesski do kónzumu. W każdej dziedzinie był aspón jedyn magacyn a dycki sie na niego prawilo, że je „Na Kopcu”, abo „Przi Dymbie”, lebo „U Wawariczka”. Baji w Małych Kónczyc był kónzum „U Eriki”, bo tam była kupa roków paniczka, co tym kónzumym regirowała a na miano miała Erika. Do kónzumu sie szło dycki gor po chlyb, ale przeca kupowało sie to, czego w chałupie nie lza było zrobić – sól, cukier, zynft, lebo aji bómbóny, bo jak sie szło z dzieckami, to óny dycki szkubały po rynkowie człowieka, coby jim kupić cosik słodkigo. Ale kónzum to nie był yny plac, kany sie kupowało a przedowało, szło sie tam aji skyrs tego, coby se powyrzóndzać. Bo už sama cesta z chałupy do kónzumu baji jak sie szło piesski, to było tak oto ze sztwierć godziny, nó zoleżało eszcze kany gdo bywoł. Po chodniku sie dycki gdosik trefił, kogo sie aspón pozdrowilo, a wiela razy było tak, że jak sie zeszy dwie paniczki, co sie długo nie widziały, to drzistały aji pół godziny. A potym w samym kónzumie też sie fulało, bo niż sie cosik kupilo, to trzeja było swoji odstoć, gor rano, tóż jak sie zeszy pospołu dwie paniczki, co miyszkały jedna na jednym kóncu dziedziny a drugo na drugim, to miały na isto o czym wyrzóndzać, bo sie widziały co drugi, trzeci dziyń. Przed kónzumym też dycki gdosik był. Zeszy sie oto dwo siedlocy, co se kupili po piwie a chcieli se go wypić, bo do aryndy ni ma bardzo czasu iść. Stoły tukej aji gaździnki, co už miały pokupióne a taszki dzier-żały w rynkach, ale se eszcze spómniały, cosik mało wiela, tóż musiały pospołu przerzóndzić. Hań downij w

kónzumie nie było moc wiecy, ale dycki jak sie wlażło do postrzodka, to wóniało w nim chlebym, nó a czasym aji wórsztym, jak go prziwiożli od masorza, ale to było yny ledzy kiedy. Jako dziecka my sie dycki stawili do Eriki po zode, gor kiej był hyc, abo sie nó m oto tak chciało pić. Paniczki, co tam przedowały, to były dycki baby stela, żodne cudze. Óny už wiedziały, co gdo bydzie kupował, bo przeca na dziedzinie sie kiejsi wszyscy dobrze znali. Dzisiej po dziedzinach fórt sóm kónzumy a ledzy kany sie na nich jakosik eszcze prawi, baji „u Kasi”, abo” na Karolince”. Gor starzi ludzie radzi chodzóm do takich małych kónzumów, bo dycki tam idzie na kogosik trefić a cosik przerzóndzić. Ale kiejsi hań downij kónzum dlo paniczek, to było to, co arynda dlo chłopów. To było takowne cyntrum infórmacyji dlo całej dziedziny, bo oto sie szło po jednóm małym wiec a sie szło dozwiadzić kaj co.

Strużok

Dzisiej każdy w legierze mo madrac, co se go może lahko kupić kansik w magacynie. Kiejsi hań downij to nie było takowne ajnfachowe, bo madracy nie było, ale za to szło se kupić strużok. Co to było? Na tako hrubo płachta, nafilowano w postrzodku słómóm. Strużoka nie szło dostać w magacynie, ale trzeja było iść za kimsikej, gdo go poradził zrobić. Dycki na dziedzinie był aspón jedyn taki, co poradził strużok zrychtować, bo to trzeja było umieć. Každý, gdo chcioł mieć strużok, to se go musioł do przodku kozoć zrobić, bo to nie było tak oto roz, dwa, trzi. Czakało sie na niego aji miesiónc, dwa. Gdo nie chcioł czekać, to se mó g strużok zrobić sóm, yny musioł mieć słóme, najlepszy owieśnóm a wyynkszy kónsek jakisik hrubej płachty. Siano sie do strużoka wubec nie godziło, bo óno hned nawilgło a zaczynało smerdzieć. Jak sie už zegnało owieśnóm słóme, to jóm trzeja było naciść do tej płachty, yny nejprzód sie jóm pieknie zeszyło, coby sie z nij zrobił miech. Słóme trzeja było ciść rowno a pieknie, bo inakszy sie porobiły gory a doliny. Skyrz tego lepszy było strużok dać zrobić tymu, co už wiedziól w kierym kościele zwóni. Hań downij jak se baji Prastarzik zrobili strużok, to se potym na niego hned lygli. Jak uczuli, że go kansik w rzici abo w plechach ciśnie, to eszcze mó g to hned narownać, bo potym jak by sie to zależało, to už było amyn. Ale przeca aji strużok tyn kupny, mó g sie wyleżeć, bo jak gaździno miała ciyżkóm rzić a gazda bachórz, to sie oto do pół roka zrobiła dziura. Ale wiycie strużoki były fest zdrowe do spania, bo nie było w nich żodne chemije, ale yny to co sie pozbiyrało we żniwa z gróntu. A jak był uszyty porzónndnie, to do niego nie wloz żodym chrobok ani aji maluczki chroboczek, bo owieśno słóma była fest dobro proti alergiji. Starki do śmierci spały na strużokach, starzicy też. Choć už w magacynach były ty szumne madracy, to starzi ludzie fórt jenako chcieli do legiera strużok. Bo wiycie, ón był twardy, tóż jak stareczka miel rewme, lebo jich łómało w krzizu, to żodyn madrac sie ji nie godził. A jak starzik se lygli na strużoku, to sie mu spómniały czasy, kiej był młody a wiela razy jako dziecio spowoł na strużoku, co mu go jego starzik wartko zrobili z płachty, co mu jóm zaś starka poszyli. Moja starka dycki prawili, że na nowym strużoku sie trzeja nauczyć spać. A to była ganc prawda, bo aji terazy jak sie kupi jakisik madrac, to niź se człowiek na niego zwyknie to przyndzie jakisik czas. Kiejsi hań downij też tak było, bo nowy strużok, to było nowe, ganc inksze spani a dziepro baji po tydniu jak sie zależoł to už człowiek lygoł do legiera a społ jako kłoda do rana. Stare strużoki, wyleżane sie wiela razy

dowało do chlywa, bo jak sie baji krowa cielila, lebo locha prosila, to gazda lezol we chlywie a wachowol, co sie bydzie robic. Ale stary struzok miol gazda aji we waszkuchni a se na niego dycki lygol jak poobwiadwol, przez polednie. Eszcze do niedowna sie struzoki po dziedzinach robilo a mozne ze sie jich zas zacnie robic, bo bezmala spac na nich sie trzeja nauczyć, ale jak se czlowiek na to zwyknie, to bydzie spol jako gazdzinka z gazdom od wieczora do rana.

Czepiec

Hań downij na Cieszyńskij Ziymi každo baba, co sie wydała nosila czepiec. Dowaly ji go na głowe inksze wydane paniczki na wiesielu. Czepiec mo dwie czynści – to co widać, na to sie prawi naczólek - to je szumno korónka, a to co nie widać – na to sie prawi saczek, a ón je schowany pod szatkóm. Ku czepcu sóm eszcze przisztye sznurki, co sie jich wiónzało ze zadku kole kujóna, lebo dudka. Nó, a tyn kujón, lebo dudek siedziol dycki w dynku ze siatki. Młoducha sie przed czepcym wiela razy bronila, abo aspón musiała udować, ze sie bróni. Ale kupa razy bylo na ozajst tak, ze dziolucha se brała synka, chłop a mu nie przala, tóż przy czepinach baby śpiywały pieśniczki, co w nich nie bylo moc radości. Czepiny byly dycki kansik w kumorze. Młoducha jak už czula czepiec na głowie wiedzial, ze jeji żywot sie zmiyni, ze už nic nie bydzie takowne jako kiejsi. Už se nie bydzie mógła oto tak dresić po chałupie, lebo gónić za kwiotkami po miedzy a plyść a nich wiónki. Teraz bydzie miała chłop a potom dziecka, przibydzie ji roboty a starości. Wiedziala aji, ze se wiela razy pobeczy kansik w kóntku, gor jak sie wydowała bez miłości. Ale czepiec to byla takowno wiec, ze ludzie mieli dzioluche w zocy, bo už nie byla swobodno, ale zacła być babóm gazdzinkóm, tóż inakszy se wszyscy dokoła na dziedzinie na nióm dziwali. Do kościoła, na wiesieli, wszyndzi na imprezy do familili przocieli a stejizbianek musiała se oblyc na głowe czepiec, bo to bylo tak, jakby miała napisane na czole, ze je wydano. Zaczepiono baba, w sukni ze żywotkiym to byla ozdoba dlo chłop a – na nióm sie wszyscy dziwali a nie na niego. Jak tańcowol chłop ze swojóm babóm, co byla wypyrczono, to jeji oblyczki aji czepiec furgaly w lufcie. Inksi chłopci wiedzieli, ze baba co nosila czepiec byla wydano a ze mo chłop a, tóż se mógli co nejwyżj z nióm słósznie zatańcować. W jednym małym czepcu byly jednako aji wszyscki starości, co sie w babskij głowie schowaly. Ze chłop pije, ze dziecka sóm przeciwnie, ze roboty je tela, ze nie lza tego wszyskigo porobić. Ale schowaly sie w nim aji ty wiesiole wieca - ze dziecka sóm pošeszne, ze je zdrowi a na gospodarce sie darzi. Roki lecialy a czepiec był fórt szumny, jako na czepinach, jednako gumbulka gazdzinki sie zrobila pozgrzibacóno. Starczyn czepiec, co go óna dostali na wiesielu už był kapke stargany, tóż go wrzili do szuflody w kastliku – nigdy go nie wyciepowali. Jednako wiela razy bylo tak, ze w jednym baba chodzila cały żywot, aż do śmierci. Baba, co miała czepiec na głowie wiedziala, ze mo za sobóm chłop a, co ji pómoże, ze ni ma sama na tym świecie. Wiela razy bylo tak, ze choć chłop babie umrzil, to óna chodzila zaczepiono, bo do śmierci byla jego, a inkszego nie chciala. Nó a eszcze bylo tak, ze paniczka w czepcu, jak sie wypyrczyła a wypidliła, wyglóndala jak ganc inkszo baba. Bo oto na každo depsiła po chałupie w szatce, wiela razy w zimie w czopce a tukej naroz baji w kościele byla jako wymalowano. Tyn czepiec ji dowol kapke hyry, bo wiedziala, ze pore razy w roku mógła być

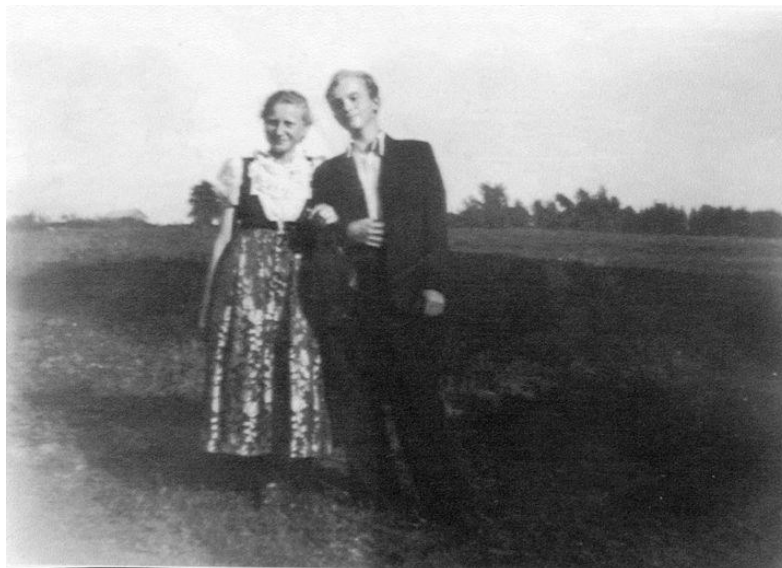
kapke jako grofka w szumnych cieszyńskich oblyczkach a w czepcu, co był jako korona na głowie. Tóż każdo paniczka na Cieszyńskij Ziymi w czepcu, była kapke jako królowa...

Chcesz mieć przociela dobrego?

„Chcesz mieć przociela dobrego, nie dreptej za czynsto do niego” - tak dycki prawili Staro Ciotka Malka a mieli ganc recht, czymu? Na bo to je tak, trzeja z kamratami a przocielami sie roz za czas zynść, ale nie pore razy za dziyń, ani aji roz za dziyń. Ale jak zech sie spytoł ciotki: „tóż wiela razy sie majóm przociela, lebo kamraci schodzić, coby miyndzy nimi fórt było jak sie patrzy?”, to mi už na to nic nie rzekli. Ale Starzik mi kiejsi wyrzónzdoł takownóm pogodke o dwóch szwagrach, co bywali chałupa wedle chałupy, tóż ku sobie drepsili pore razy za dziyń, aji jejich baby. Tak sie kamracili, że by jich rzodkim gównym nie rozdzielili. Pospołu každóm sobote chodzowali na muzyki, pospołu drepsili do kościoła, do aryndy, rano, wieczór a w połednie fórt jich ludzie widzieli, że wyrzóndzajóm przy płocie. Cało dziedzina sie ni mógła nadziwać, że tak sie ludzie poradzóm mieć radzi. Nó, ale roz przy sobocie, jak siedzieli przy piwie w gospodzie to jedyn drugimu wyczytoł, że se w czymsikej pospołu pómugli. Że tyn tymu pómóg wiyncyj a tamtyn za to miyni. Starzik ganc nie wiedzieli co jedyn drugimu zrobił, ale bezmala, że sie fest powadzili a poszli każdy do swojich chałup. Potym nieskorzi zaś zacзли pospołu rzóndzić, ale tak oto roz za czas. Wiycie, to nie idzie o to, coby my z ludziami wubec nie mówili, a nie zaszli pospołu na muzyke, lebo do aryndy. Ale jak sie czynsto do kogosik chodzi, to potym už ani ni ma bardzo o czym drzistać, a nie dej Boże, że chłopci popijóm a zacznóm se pospołu wyczytować to wszystko, co se pospołu zrobili jedyn drugimu ganc za darmo. Rostomili, jo prawiym tak, musimy sie jedyn z drugim roz za czas zynść. A roz za czas to ni ma trzi razy za dnia, ale wtynczas jak sie nóm robi za kimsikej teschno, abo jak potrzebujym cosik wyrzóndzić. Stare Ciotki do nas chodziły do chałupy na nawszczywe, ale jak przyszły w pyndzialek a potym każdy dziyń aż do niedziele, to sie Starka na nich zacзли szpatnie dziwać. Jak oto przidrepsiły roz w tygodniu, baji w pióntek po połedniu jak už Stareczka mieli poodbywane, to potym drzistały do wieczora. Jak tako Staro Ciotka przyszli każdy dziyń, to ji nie szło rzyć: "posluhejcie nie chodźcie nóm tukej na každo, bo ni mómy na Was czasu". Ale były taki gaździnki, co tak rzekły, tóż potym pół roku z ciotkami był pokój, ale ale potym zaś zaczły drepsić po chałupach, bo sie jim przeca mier-zło. Nó, bo eszcze było tak, że baji jedna baba miała yny pore kur, tóż mógła po chałupach po przocielach obzajtować. A inkszo miała gospodarke, krów, babuci a gowiedzi tóż ni miała czasu se tak siedzieć od popołednia do nocy. Nawszczywić familije a kamratów trzeja, ale ni fórt a fórt. Eszcze wiela razy je tak, że gdosik idzie za kimsikej yny jak co potrzebuje, to też może człowieka nasrać. Skyrz tego każdy musi wiedzieć, kiej mo iść na nawszczywe – ani noramyntnie, ani baji roz za dwa roki. Dzisiej w tych czasach, kiej ludzie raczy jedni do drugich zwónióm a widzóm sie przez komputer, to takownych kurowodów ni ma, że gdosik fórt za kimsik

góni. Ale kiejsi jak ludzie ni mieli internetu, to wiyncyj po chałupach drepsili a musieli dować pozór, coby za czynsto nie chodzić za przocielami a kamratami, bo inakszy była sumeryja.

Dziyń teściowej

Rostomili, dzisio je bezmala dziyń teściowej, ani zech o tym nie wiedziół, bo to świynto prziwandrowało do nas kansik ze zachodu. Tóz przy tej przileżytości, chcym cosik mało wiela napisać o paniczkach, co sóm Matkami Waszych bob a chłopów. Od samego poczóntku, jak synek zaczón mówić z dziołuchóm a dziołucha ze synkiym, obo wiedzieli jakóm bydóm mieć teściowóm. Synkowi sie dycki prawióło, coby sie dziwoł jak wyglónđa Mama od dziołuchy co z nióm mówi, bo tak bydzie óna sama kiejsi wyglónďać. Wiela razy było tak, że choć dziołucha była chudo, to jeja Matka była fest bachnica, tóz synek sie móg kapke wylynkać. Nó ale zaś baji jak dziołucha była hrubo a matka chudo, to synek miół ganc starość, bo se myśłoł że skyrś niego kiejsi jeja baba schudnie. Ale wiycie jaki to je, jedynmu sie podobo to a drugimu co inkszego. Hań downij jak už młodzi sie ożynili, to teściowo wiela razy wlaźła do jeich żywota, bo przeca kupa razy było tak, że młodzi bywali pospołu z teściami, bo ni mieli dość grejcarów, coby se postawić nowóm chałupe. Tóz wtynczas były kurowody, gor jak baba sie wydała do synka, bo w jednej chałupie naroz były dwie gaździnki. Młodo, co prziszła musiała wiela razy dzier-żec gymbe, ale potym nieskorzi swoji dycki rzekła. Tak samo było, kiej sie synek ożynił do baby. Darmo taki už to było, teściowo sie dycki czasym rada styrkała do żywobycio młodych, bo bezmala sie starała że se nie dajóm rady a że nie bydóm poradzić zrobić to a to. Ale szło sie od nij kupa nauczyć, bo choć dziołucha dóma sie dziwała jako jeja Mama robiła rostomajte wieca, to jak sie wydała, przeca nie góniła fórt sie pytać Mamy jako sie co robi, yny sie pytała teściowej. Kurowody były wtynczas, jak dziołucha była nauczóno cosik robić inakszy, jako to robiła teściowo. Ze synkiym to było inksze, bo ón wiyncyj robił z teściym na gróncie a kole chałupy. Teściowej sie dycki zdało, że młodzi eszcze mało co umióm zrobić, tóz chciała jim kapke pómóc, yny że tym pómoganim wiela razy narobiła zwady. Ale młodzi jednako swoji teściowe dycki aspón kapke mieli w zocy, bo tak byli chowani. Hned jim prawili Mamo, choć tóm swojóm downo mieli – od urodzynio. Potym jak sie dziecka zaczyły rodić to teściowo – starka a aji mama - też starka były dobre, coby bawić. A teściowo bawiła, bo przeca młodym trzeja pómóc, gor jak sie dziecka rodziły po sobie – co rok to był prorok. Ale terazy sóm aji takowne teściowe, że nie bydóm bawić. Ja, oto na chwile jim młodzi dziecka ciepnóm, ale potym už se jich muszóm brać, bo teściowo sie wypyrchy a idzie śpiywać, abo drepsi do koła gaździnek na dziedzinie, lebo z teściym kansik do wielkucnego magacynu. Prawióm, że óna už swoji dziecka wychowała, a majóm ganc recht. Jak Matka sie straciła z tego świata, to teściowo to była ta drugo a choć była „prziszto”, to jednako dycki sie ji prawióło Mamo. Wiycie, ludzie porobili kupa wiców o teściowych – wiela jich už je, to żodyn nie wiy, ale na ozajst wiyncyj jako sto. W każdym je cosik prowdy, ale je tam aji kapke słów, co poradzóm dziubnónć. Rostomili, jak Wóm teściowo jaki wiynkszej krziwdy nie zrobiła, to jóm miyjcie radzi, abo aspón udowejcie. Bo to dycki je Matka

Waszej baby, abo Waszego chłopca, tóż skyrz tego byście jóm mieli mieć w zocy. Moji teściowej Heli a wszystkim inkszym winszujym, coby si jim darziło a coby jich Pónbóczek opatrowo!

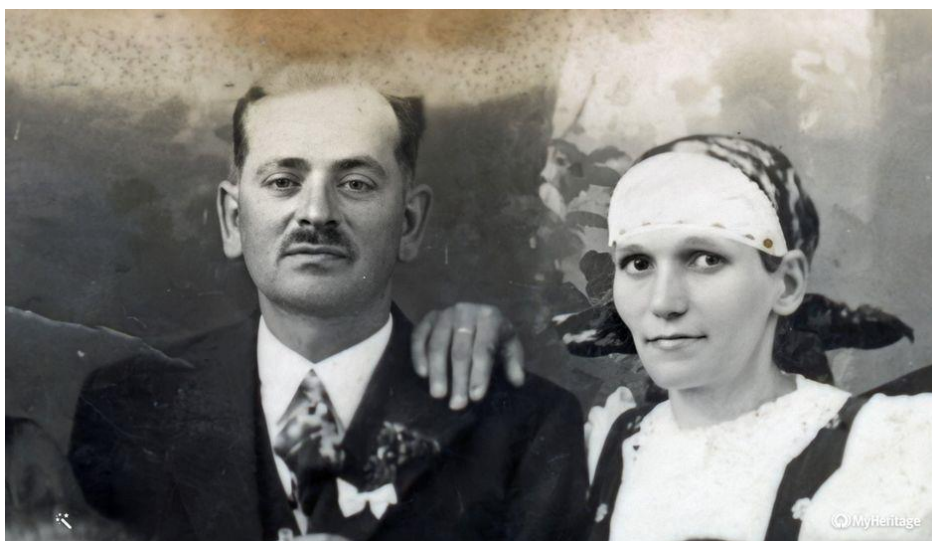
Szkopiec

Eszcze lecy kany, możne kansik we waszkuchni, w starej stodole, lebo w szopce je ciepnynty szkopiec. Kupiła go możne Wasza Prastarka, od kogosik, gdo szkopce poradził robić, a to trzeja było umieć, bo szkopiec je szyrszy ze spodku a wynższy na wyrchu. Kiejsi hań downij sie do niego dojiło mlyko, a potym nieskorzij jak už były ocelowe ampry, to sie we szkopcu nosiło wode, abo baji sie do nich suło obili dlo gowiydzi. Szkopiec stoł dycki w kuchyni a na ozajst musioł być porzónndnie wypucowany, bo inakszy mlyko sie mógło zamaraśić a zepsuć. Gaździno wypucowany szkopiec se postawiła pod wymie a pieknie se do niego strzikała mlyko z cycków. Jak už był pełny mlyka a piana sie zrobiła na wyrchu, to szkopiec wyglóndoł jako krygiel z piwym w aryndzie. Wielu razy było tak, że gazda gor w lecie jak był hyc broł szkopiec ku gymbie a sie napił takigo mlyka hned jak sie podojiło krowe. Ale przeca ponikierzi z Was se spóminocie jak żeście byli dzieciami, to Mama, lebo Starka wziyni a naloli Wóm do gorcza ciepłego mlyczka a żeście mieli biołego fusa z piany. Do szkopca sie dojió aji kozy a owce, ale wtynczas ty szkopce były miyńsze. Dycki jednako sie jich robiło z desek, co sie jich hoblym gładziło. Dno było z jednego kulatego kónska drzewa, lebo też sie go robiło z desek Na kóniec sie pobijało ocelowe obryncze – jedném wiynkszóm dołu a drugóm miynszóm z wyrch. Wszystko to sie pieknie dzierżało kupy yny trzeba było dycki dować pozór, coby szkopiec sie nie rozeschnył. Wtynczas sie go musiało wrazić do wody, coby drzewo sie ji napilo. Do szkopca sie dojiło krowy aji na miedzy, gor w lecie. Gaździnka se wziyna ryczke a dwa szkopce – w jednym miała ciepłóm wode a chandre. Umyła nióm krowie wymie a do drugigo, wiynkszego szkopca strzikała mlyczko. Ale wielu razy było tak, że jak krowa leżała na trowce, to ji ani nie trzeja było cycków pucować. Szkopiec dycki wónioł mlykiym. Lecy kiedy sie do niego loło śmietónke, kiszke, lebo maślónke, ale hned to trzeja było wypić, bo to w drzewie długo nie wydzierżało – lepszy na to był bónclok. Každy szkopiec musioł mieć cosik, za co go szło chycić, bo inakszy gaździno by go nie poradziła niyść ku chlywie. Tóż bóndź na tej miyńszej obrynczy był zyngiel aspón z jednej stróny, abo jedna klepka była delczo a w nij była zrobióno dziurka, co sie przez nióm przestyrczyło baji drót, lebo porwóz. Bo przeca szkopiec pełny mlyka był ciynżki, a wielu razy było tak, że gaździno musiała dwa, trzy lebo wiyncyj szkopców przismyczyć ku chałupie. Szkopiec szło dycki lachko sprawić, stykło yny wymiynić deske, lebo poklepać kładziwym ocelowóm obryncz a zaś szło dojić mlyko. Dzisiaj szkopce sóm už yny w muzeum, ale fórt do nich eszcze dojióm mlyko baczowie w sałaszach. We starych chałupach, sóm możne kansik pociepane we waszkuchniach. Takowny starucny szkopiec dycki idzie wypucować a se dać baji na zogródkie. Idzie w nim aji nosić wode, choć to je ciynżko robotu. Chyćcie se oto pełny szkopiec a sprógujcie go niyść – uwidzicie wielu hań downij gaździnki musiały mieć siły w rynkach.

Na co chłopu baba?

Tóż, eszcze sie gupie pytóm. Baba patrzy ku chłopu a chłop ku babie - tak było, je a isto bydzie. Hań downij sie prawilo, że synek sie musi ożynić a najlepszy do trzicatki, bo potym nieskorzi sie bydzie musioł w okulorach dziwać do kolybki. A jak sie wubec nie ożyni to bydzie chodził taki Grześ po dziedzinie a straszyl ludzi. Synek jak sie ożynił, choć mu gany nie było, to baba przy niymu była jako szumny kwiotek, gor kiej sie wypyrzyła do pięknych cieszyńskich oblyczek. Nie musiała być ganc gryfno, bo z szumnego talyrza sie przeca człowiek nie najy a i tak we wałaszce, w czepcu, szatce a w żywotku błyszcziała przy chłopie jako rannio rosa na słónku. Synek jak sie nie ożynił, to chodził w ajnfachowych obyczkach – fórt w jednych galotach a w jednej jakli. Bótki też mioł takowne, jako sie kupowało starzikóm do trówły. A jak sie ożynił to už se mu baba kozała kupić pore galot, ze trzi jakle, bótki jako sie patrzy a ze dwacet fusekli. Ku tymu z dziesiync koszul, co mu jich dycki procnie biglowała, bo przeca co by ludzie rzekli, kieby prziszol do kościoła lebo na wiesieli w pozgrzibacónej koszuli.

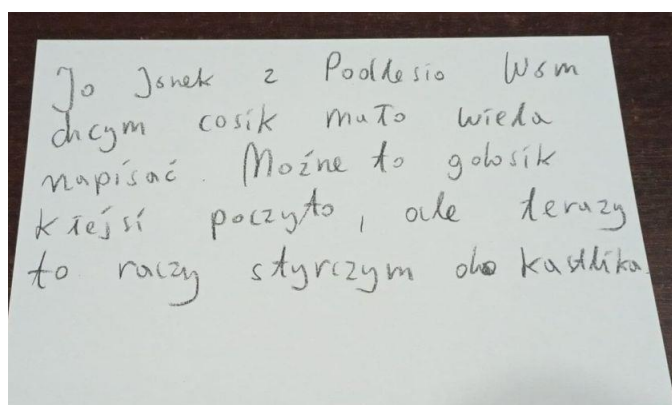
Kiej si hań downij chłop, co sie nie ożynili, bywali pospołu z Fotrami, tóż mieli nawarżóne, wyprane a aji pobiglowane. Ale baba o chłopu sie starała o wiela lepszy, jako staro Matka. Gor jak cosi po chłopie chciała, ale nie yny wtynczas, bo jak synek sie ożynił ze szykownóm dzioluszkóm, to jakby sie dostol do nieba. Baba poradziła dycki chłopu pocieszyć. Baji jak prziszol z pola a był nasrany, bo mu sie maszyna przy traktorze zrympoliła, to óna se ku niym lygła wieczór, przicisła ku sobie a rzekła, coby sie nie starol że to przeca jakosik sprawi. Potym jak mu eszcze dała pusy a zrobili, co mieli zrobić, to gazda rano yny wercajg porwoł a už maszynie mioł posprawowanóm. Dycki jak chłop mo jakómsik starość, to baba to na isto wiy, gor jak żyjóm pospołu už kierysik rok. Na chłopskóm starość je najlepszy dobry obiod a pusa od baby. Baba je aji dlo chłopu jako wachtorz. Baji jak idóm pospołu na muzyke a tam sie chłopci zacznóm prac z tymi, co przisli z inkszej dziedziny, to chłop by sie tez puścił coby jim

wchynónć. Wtynczas baba go dzierzý za rynke a cióngnie go raczy ku tańcowaniu. Podobnie je na wiesielu. Swobodni mogóm chlastać aji do rana, ale ożynióný chłop jak mu baba rzeknie, że už mo isto dość, to by miół iść pięknie krajuszkiym pospołu z babóm ku chałupce. Wiele razy je tak, że baba chłopá nasere tak, że tyn ryczy jako dioboł w kukurzicy a pół dnia przesiedzi w szopce. Ale sumeryja z babóm dycki je na to, coby sie ze swojóm paniczóm pogodzić. Bo potym najlepsze je dziepro to godziny, gor wieczór w legierze. Chłop bez baby by był ganc borok, skyrš tego Ponbóczek Adamowi przikludził Ewe, bo inakszy by był sóm jako palec na świecie. A baba dycki wyncyj wydzier-ży jako chłop, bo wiele razy je tak, że chłop rzeknie, że na to sere a baba go pogłószcze po packach, podziwo sie mu do oczy a rzeknie, coby eszcze roz sprógowoł, że naozajst to idzie zrobić. Skyrš tego wszystkigo chłop by miół mieć babe w zocy, bo tak to Pónbóczek zrobił na tym naszym świecie, że Baba patrzy ku chłopu a chłop ku babie. Amyn.

Jako Jónek z Podlesio napisoł ksióńżke

Jónek to był dycki takowny obyczajny, ajnfachowy chłop. Skóńczył sześć klas we szkole, bo tela musioł, nauczył sie od rectorów pisać, czytać a rachować a to mu stykło, bo potym hned zaczón robić pospołu z Fotrym na gróncie, tóż żodnego fachu sie nie musioł uczyć, bo mu wszystko powykłodoł Tacik. Kiej sie co a jako sieje, wiele zerek sie suje, jako sie orze, siecze, z kóniami jako sie robi – wszystko przy gospodarce. Potym Jónek se wzión Hanke od Jopepy, co chowoł babucie a żyli se pómału, jako Pónbóczek przikozoł. Hanka to była baba fest ciekawo Świata. Nie było ji ciynżko roz za tydziyn zónść na targ do Cieszyna, doziedzic sie wszystkigo, co sie kany robi, gdo umrzył, gdo sie ożynił, lebo gdo kogo w aryndzie posturkoł. Dycki teź roz za tydziyn jak szła po chlyb do kónzumu, to se kupiła cajtóng a dała go aji poczytać Jónkowi. Tóż a Jónek ón był takowny jako sie prawi: jakim żeś mie Pónbóczku stworzył, takigo mie mosz. Poczytoł, pooglónoł a potym cajtóng wzión na aport, coby se nim rzić utrzić – bo kiejsi papióru w haźlu nie było. Roki szły, dziecka sie Hance a Jónkowi rodziły, Świat sie zmiynioł, bo na gróncie miasto kóni zaczyły coraz wyncyj robić traktory a w kuchni wyrzóndzalo a grało radijo. Nó, a Jónek umioł wyrzóndzać yny po naszymu, tóż pisoł teź yny naszym cieszynskóm rzeczóm. A żodyn nie wiedziół, ani jego baba, że už kierysi rok na každo dycki w nocy przy petryolce pisoł se wszystko, co robił przez dziyn. Gor to wszystko przy gospodarce, ale nie yny to, bo se spóminoł co mu wyrzóndzala Stareczka, Starzik a wszystki ty pogodki o hań downych czasach blajštyftym pięknie pisoł na archach papióru. Jako sie kiejsi żyło, co sie warziło, jaki zieliny sie piło, jaki były tradycyje, zwyki, obrzyndy, nó ganc wszystko, wszystko.

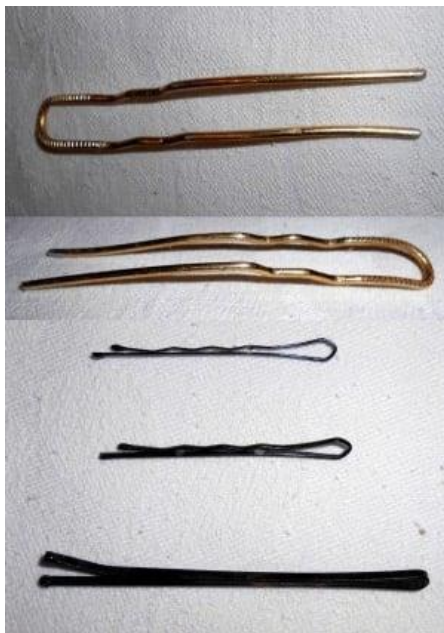
Jo Jonek z Podlesio Wsm
dycym cosik muto wieda
napisac. Mozne to gobosik
kiesi poczyto, ale terazy
to raczy styrczym obo kastlika

A chowoł to do podstolo, co go zawiyroł na klucz, tóż żodyn okróm niego o tym nie wiedziół. Potym nieskorzij už tego było tela że to musioł styrkać aji do kastlika, co go miół przy legierze, ale teź tam miół zómek, tóż ani dziecka ani baba mu tam nie zoziyrali. Ale sie stało jednego razu, że po dziedzinie drepsily dzioluchy a chłopcy, co sztudyrowali Etnologije w Cieszynie. Priszli aji za Jónkiym a ón už był taki oto starziczek, ale fórt eszcze wszystko robił przy gospodarce, na gróncie a gowiydz odbywoł. Chłop był kapke wylynkany, bo przeca jacysi młodzi chytrzi ludzie sie go bydóm o cosik pytać a ón borok nie bydzie wiedziół, co jim mo rzyć. Ale Hanka go hned ku nim wycisła, tóż se siedli pospołu pod strómym na ławce a ón jim wyrzóndzoł wszystko, co chcieli wiedzieć. Miało być oto pół godziny a sie z tego zrobiło pół dnia, bo Hanka jim prziniósła, tej, kołocz, buchte a potym jim dała aji na obiod babraczke. Na kóniec ku nim prziszół profesor, co tych sztudyntów uczył, tóż jak óni už poszli to se z Jónkiym sied a zaczyły rzóndzić obo po

naszymu, bo tyn profesor był z Ustrónio, tóż przeca stela, to se podrzistali. Na sóm kóniec wypili po dwie sztamperle gorzołki, tóż Jónkowi prziszła opowoga a pokozoł profesorowi swoji pisani. Profesor to zaczoń czytać, a sie spytoł Jónka esi se to może pojczac, że mu to wróci za miesiõnc. Chłõp kapke nie chcioł, ale Hanka go sturkała, tóż wypili z profesorym eszcze pore sztamperli a przeca mu doł ty wszystkie archy papióru. Za miesiõnc przijechoł profesor a w rynce mioł taszke. Siod se z Jónkiym zaś pod strómym a doł mu grubóm ksióńzke. Chłõp jóm odewrził, zaczoń czytać a sie ganc pobeczõł, bo w nij było to jego pisani. Archy papióru mu tyn profesor wrócił a ta ksióńzka poszła do świata, a skyrz tego, że była napisano po naszymu, naszóm cieszyńskóm rzeczóm, to jóm ludzie radzi czytali nie yny ci stela, ale po całej Polsce. A do Jónka przijechali aji z gazety z Cieszyna, bo o nim chcieli napisac, byli aji redachtorzi z radija. Chłõp se nigdy nie pomysłoł, że na stare roki ksióńzke napisze. Tóż jak piszecie cosik po naszymu, to tego nie styrkejcie do podstolo, lebo do kastlika ale pokozcie to światu, bo było kupa takich Jónków, co pisali wieca, co jich nigdy żodyn nie poczytoł.

Hornadla (Hornodla) a szpanga

Kiejzi hań downij mało kiej dziołuchy a wydane baby miały rozpuszczõne włosy. Ja oto, jak jich myły nad laworym, lebo lygały do legiera. Ale przez dziyń włosy musiały być do porzõndku na głowie poukłodane jako sie patrzy, bo inakszy by żodno baba nic nie zrobiła. Kiejzi dziołuchy a paniczki miały długi włosy a nie rade jich strzigały, bo sie prawilo, że włosy dlo baby to je ganc ozdoba. Tóż se możecie pomysleć, jak baji gaździno szła dojić krowe, lebo kulała ciasto na nugle a by miała włosy rozpuszczõne, na dyć by nic barzo nie zrobiła. Spóminóm se, że aji moja starczka Zofija, choć uż włosy mieli siwe a rzodki, to jednako dycki jich czosali, potym ukłodali na głowie a styrkali do nich szpangi a hornadle. Szpanga to był takowny kónsek drõta, co sie jóm styrkało do włosów barży z przodku głowy, lebo po bokach a hornadla to też był drót yny wyglõndała jako litera U a baba se jóm wrzila do włosów ze zadku głowy, gor jak robiła dudek.

Każdo paniczka a dziołucha tego miała kupa w kastliku, lebo kansik na pozoryndziu kole zdradła. Jak baba miała długi włosy a w nocy se jich chciała rozpuścić na zogłowek, to rano niź se jich poczosala a poukłodala na głowie, to tak oto ze sztwierć godziny. Na každo to oto yny postyrkala wartko pore szpangli a hornadli do włosów, ale jak szła do kościoła, na wiesieli, lebo kansik na gościne, to aji pół godziny poradziła z włosami robić przed zdradłym. A kany we włosy postyrkać ty wszystkie druty, to sie dziołucha uczyła od małego. Starczka, lebo Matka ji pokazowała, że nejprzõd trzeja se włosy poczosac, poukłodac a dziepro potym szpangi se postyrkać jednóm tukej, drugóm tam a trzecióm oto hanej. Hornadlóm też se musiała trefić, coby dudek sie ji nie rozwiõnzõł, gor jak zwyrtala kansik na muzyce. Ale przy tańcowaniu, wiela razy było tak, że dziołucha ty druty potraciła a szła ze synkiym z włosami rozpuszczõnymi ku chałupie. Nie dej Boże jak to uwidziła jako Staro Ciotka, to potym miała o czym rzõndzić po dziedzinie. Synek jednako ty szpangi a hornadle wiela razy naszeł a schowoł do kapsy a potym

jak prziszoł ku dziolusze na zolyty, to ji to doł, tóż była fest rada. Tela drutu, wiewa miały hań downij postyrkane we włosach paniczki, to terazy se żodyn ani nie poradzi pomyśleć. Staro Ciotka Malka jak sie czosali, to mieli dycki jednóm szpange styrczónóm do gymby, bo jednóm rynkóm se ukłotali włosy na głowie a drugóm hned sióngali po tyn drót. A hornadli do dudka poradzili wrazić aji sztyry, bo se spómnieli, że dwie ku tańcowaniu to je mało. Eszcze kansik we starym kastliku sóm wciepane ty druty, co se nimi kiejsi gaździno włosy robiła do porzóndku jako sie patrzy. Každó starucno szpanga a každó hornadla se eszcze terazy poradzóm spómnieć kany patrzyły do babskich włosów. A yny gaździnka wiedzieli kany jich postyrkać, coby mieć włosy przez dziyń poukłodane, ale wiewa razy na noc włosy rozpuszczali na zóglówek, bo przeca gazda miol cosik obiecane.

Nyncojg

Mało drzewiano kisiyńka, dycki była schowano przed dzieckami, coby na nióm nie sióngaly ani ji nie otwiyrały a czymu? Bo w postrzodku były wieca, co dzieckóm nie patrzyły, czym by se óny mógly zrobić krziwde. A jaki wieca były w tym nyncojgu? Na nejwiyncyj w nim było rostomajtych nici – hrubszych, ciyńszych, biołych czornych, lebo czyrwiónych. Jedne były coby prziszyć knefe, inksze coby połotać chłopu galoty, co jich potargoł przy burdaku a eszcze inksze do ficowania fusekli. Nó a jak tam były nici, to musiały być aji jegły a heknodle, bo jedno ku drugimu patrzy a jedny bez drugich nie poradziły nic zrobić. Ale nejważniejsze były babski ryncce, co poradziły jegłóm a nicióm poszyć kaj co.

Chłopi sie do nyncojga ani bardzo nie dziwali, bo chłopski hrube packi nie były moc dobre ani do szycio ani do ficowania. Nejlepszy to szło sterczóm, bo óny na to miały nejwiyncyj czasu a w małej drzewianej kiśniczce miały tea jegiel a nici, że poradziły sprawić kaj jaki oblyczki. W nyncojgu były eszcze zicherki. bez nich nie lza było dać do kupy jednego kónska oblyczki z drugim. Jak sie starzikowi utargoł knefel, to niź mu to sterczka prziszyli to se musiol miasto niego zebrać zicherke. A jak trzeja było wcióngnónć gume do spodku, to też sie do nij pichło zicherke, bo inakszy to nie szło. W nyncojgu było aji pore knefli, co jich gaździno dycki miała do przigody, bo przeca wiewa razy było tak, że jak sie knefel utargoł to sie pokuloł kansik pod olmaryje. Było tam dycki pore szpyndlików a szpyndliczków, bo jak paniczki szyły, to wiewa razy było tak, że samymi zicherkami nie poradziły dać pospołu jednego kónska kabotu, lebo galot ku drugimu, tóż niź to poszyły, to musiały pichać szpyndliki kaj yny sie dało. Skyrz tych wszystkich wiecy, co pichały a mógly zrobić krziwde sie tyn nyncojg musiało schować. Gor tymu, że tam były jegły a prawilo sie, że jegła to je pieróna, bo bezmala jak wlezie kómusik do ciała, to idzie hned do serca – tak prawila moja staro ciotka Malka. Tóż coby už żodyn nie sióngoł po jegły, heknodle a po zicherki, to gaździnki, lebo sterczki sztrykowały, szyły a ficowały wieczór przy petryolce. Darmo, światła było mało ale aspón jich żodyn nie napalowoł. Jak už paniczki wszystko poszyły, to pichały jegły do takownego maluczkiego zógloweczka, co był nafilowany watóm, styrkały to spadki do nyncojga, zawiyrały go a chowały zaś tam, kany żodyn o nim nie wiedziol a coby ani gazda na niego nie sióngoł. Ale sie wiewa razy stało, że chłop musiol chycić

jegły, bo sie mu pichnół maluczki kónsek drzewa do palca a to bolało jak pierón. Stareczka jednako dycki wiedzieli, że nyncojg trzeja chować tam, kany ani dioboł go nie nóndzie. Dziecka sie nie śmiały ani bardzo na niego dziwać, bo to była kisiyńka tako zaczarowano, bo w postrzodku były wieca co nimi stareczka kaj jaki oblyczki sprawiła, yny czasym ty czary były jakisik dziwoki, bo ta piernicko nic nie chciała iść do ucha jegły. Nyncojgi fórt sóm po chałupach, yny że nie z drzewa ale z plastiku. Yny że ludzie po nich sióngajóm coroz miyni, bo jak yny sie jako oblyczka stargo, to sie jóm wyciepuje, miasto by jóm gdosik sprawił. Tóz pyty jak sie Wóm jakosik oblyczka zrympoli to jóm dejcie poszyć starce, óna z tego bydzie rada jako fazol a jak sie chyci roboty a odewrze nyncojg to Was przegóni, bo tak dycki było, że jegły a nici patrzóm babie wieczór przy petryolce, coby óna z tego cosik wyczarowała.

Knefel, kobyłka a kóniczek

Niż sie zaczęło szyć do galot a do jakli rajfeszlusy, to przy oblyczkach były knefle, kobyłki a kóniczki. Ale przeca aji jak už ty moderni zómki były w lóntach, to fórt knefel też musioł być, bo baji chłopci jak oblykajóm galoty, to se jich nie poradzóm samym rajfeszlusym zawrzić. Knefle były przy mantlu, co go starzik oblykali w zimie jak szli do kościoła. Były wielkucne, czorne a kulate – człowiek sie poradził w nich przeglóndnónć jako we zdrzadle. Stareczka też mieli knefle przy jakli, ale miyńsze, ale było jich wiyncyj, co kónszczek jedyn a wedle niego dziurka. Knefle były a sóm wszyndzi na oblyczkach a bez nich sie nie lza było oblyc. Wiycie jak knefel spod na dłaszke to dycki były kurowody, bo abo sie utargoł skyrs tego, że nici były anielsko prziszyte, abo skyrs tego, że gazda, lebo gaździno stłósi.

Bo tyn mały piernicki knefel, gor przy galotach był lepszy jako woga – jak wlazuje do dziurki lahko, to pól biydy, ale jak go tam trzeja fest ciść, to už znaczy że trzeja kapke ze siebie ściepać, gor po zimie. Choć wiycie kiejsi hań downij, jak baba miała jakle ciasnóm a chłop nie poradził knefla zapnónć przy galotach to znaczyło, że sie jim darzi a że jejich familija ni mo biydy. Ale okróm knefli w oblyczkach były eszcze kobyłki a kóniczki. To było takowne ocelowe zapinani, co wlazowało jedno do drugigo. Dzisiaj to eszcze je przy lajbikach a kiejsi to szwoczki szyły godnie ku spodkóm a aji chłopóm ku galotóm. Lepszy sie to zapinało jako knefle, bo stykło jedno wrzić do drugigo a fertig. Ale knefle nie były yny przy oblyczkach, ale sóm fórt kole nas aji w tej nejnowszej technologii. Jak sie wieziecie windóm z wyrchu dołu a spadki to musicie przyciść na jakisik knefel. Na telefonie też sóm knefle, co jich musicie palcym wciść, coby zazwónić a terazy sóm taki chytre telefony, że bezmala nie majóm knefli – psinco prawda, ty knefle sóm fórt bo choć ich nie czuć, to jednako trzeja palcym na szkło klepnónć, coby sie cosik zaświyciło. Kneflami my sie bawulkali jako dziecka, ale tymi od galot, lebo od mantla, bo przeca spómnijcie se wiela razy sie knefle kulalo po dłaszce a jeżdżiło sie nimi po delinach. Nejlepsze były ty ze starzikowego mantla, bo były wielkucne, ale aji ty maluczki z cychy poradziły dzieckóm dać kiejsi

radość, bo óny sie nimi bawulkały – tego dzisio dziecka nie spokopióm, ani tymu nie uwierzóm. Moja staro ciotka mi prawili, że jak gdosik nóndzie knefel baji na ceście to go trzeja chynónć za siebie, bo jak sie go wrazi do kapsy to może prziniyść kurowody a nieszczyńci. A przeca eszcze do dzisia je takowny zwyczaj, że jak gdosik uwidzi kuminiorza to sie chyto za knefel, bo mu to na ozajst prziniesie szczyńci a grejczary. Wiyecie jak sie tak podziwicie na hań downe oblyczki to se wszymniecie, że wiyncyj knefli na lóntach mieli chłopi a kobyłki, kóniczki były bar-ży na babskich lóntach. A chłopi jak przisli naprani z muzyki, lebo z wiesielo to lygali do legiera w oblyczkach a baby sie poradziły lachko poseblykać. Gorszy jak gaździno cosik chciała po gazdowi a ón był oźrały, nó to miała godnie knefli, coby go poseblykać. Ale jak chcioł cosik po babie, gor jak miół obiecane to stykło pore kobyłek a kóniczków poodpinać a už to było. Wiyecie ty knefle, kobyłki a kóniczki yny przez dziyń dzierżały oblyczki przy cieie, ale w nocy raczy se spoczywały na lóntach w odmaryji, lebo na rechli.

Z dzieckami trzeja wyróndzać

Dzisio do połednia jo a Ulka Wierzgónka, my pospołu wyróndzali dzieckóm we szkole w Hażlachu po naszymu o naszej cieszyńskij rzeczy, o oblyczkach, o zwyczajach, tradycjach, jako to kiejsi bywało, co sie warziło, piykło a co sie zbiyrało na gróncie a na zogrodzie. Dziecka wiedziały kupa słów po naszymu, tóż je nadzieja, że jynzyk naszych Starzików jednako przetrwo. Przeogrómnie my byli z Ulkóm radzi, że my mógli tym gizdóm cosik powyróndzać. Na kóniec my zaśpiywali dwie starodowni pieśniczki a dziecka majóm przikozane, że jim Starka mo zrobić na obiod babraczke, abo stryki z wyrzoscami. Wiyecie dziecka uwidziały a usłyszały cosik, co kiejsi sie widziało a słuchało na každo.

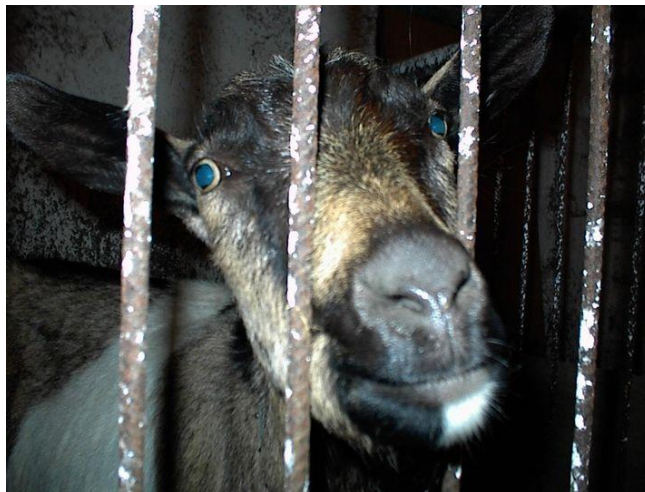

Dzisio, jak gdosik uwidzi paniczke w czepcu a we wałaszce, lebo chłopa w jakli a w polokach, to na isto je jakisik świynto, abo festiwal ludowych pieśniczek. Dzisio też ty dziecka sie na nas dziwały kapke tak, jakby my byli z inkszej planety, ale zaccli my sie jich pytać o rostomajće wieca, a coroz bar-ży my z nimi mieli kóntakt. Bo jejich Starki a Starzicy, możne aji Prastarki a Prastarczicy eszcze żyjóm a wyróndzajóm po naszymu. Teraz by trzeja było sie zynść z nimi a jim rzyc, coby wyróndzali z dzieckami po naszymu. To ni ma żodno gańba, gor że ta naszo cieszyńsko rzecz pómału, ale jednako fórt a po kapce sie traci. Możne że ty dziecka przidóm do chałupy a rzekném swoji familiji, że uwidziały jakómsik paniczke a chłopa, co byli pooblykani w lónty z muzeum, ale jo se myślým że jaksik zorko my zasioli. Bo ty małe gizdy už wiedzóm, że okróm jynzyka polskiego je na Cieszyńskij Ziymy eszcze inkszy jynzyk, co sie nim kiejsi wyróndzało wszyndzi - w miastach, po dziedzinach, w becyrkach a w kónzumach. Dozwiedziały

sie, jako sie kiejsi hań downij ludzie oblykali, gor paniczki, jaki ty oblyczki były bogate a jako sie na ty lónty prawilo. Co sie robiło na szkubaczkach, łuskaczkach a na zabijaczce. Czymu sie jy wajca na Wielkanoc a drepsi z goiczkiym a że nejprzód była podłazniczka a dziepro potym strómek na Godni Świynta. Dziynkujym rechtorce Kasi Szuścik, że nas pozwała do szkoły, bo mieli my przileżytość cosik od siebie rzyc a z dzieckami podrzistać. Przeogrómnie ważne je, coby óny wiedziały, że kiejsi hań downij ludzie żyli a wyrzóndzali inakszy jako dzisio. Bo wiycie, jak jich zakludzicie do kansik muzeum, to zrobicie dobrze, bo gdosik jim powyrzóndzo o starucnych wiecach. Dzisio sie tak stało, że muzeum prziszło samo ku nim do szkoły. Stanyły przed nimi dwa żywe ekspónaty, co eszcze poradóm fulać jynzykiym, co ty dziecka kansik słyszały, ale na každo sie tym jynzykiym už coroz miyni wyrzóndzo. Ale w oczach tych dziecek my jednako uwidzieli nadzieje, że óny też z czasym wrosnóm korzyniami w ziymie, tóm naszóm, cieszyńskóm, neszumniejszóm a rostomiłóm. Rzekli my jim aji o Pónbóczku, a tym że rostomajte sóm wiary a że każdy se wierzi po swojemu, ale u nas na Cieszyńskij Ziymy Katolicy a Wanielicy żyjóm pospołu wedle siebie a majóm sie w zocy. Niech sie tym małym dzieckóm darzi a niech jich tyn Pónbóczek opatruje. Dziynkujym Ulce Wierzgóńce, że sy mnóm prziszła do szkoły. Wiycie, Ulka to je prowdziwo paniczka stela, poradzi z dzieckami wyrzóndzać o wiela lepszy jako jo a zno isto wszystkie pieśniczki stela, bo regiruje dwa zespoły: Małokóńczanów a Zybrzidowianki. Jak Pónbóczek nóm do siły a zdorwi to eszcze kansik zóndymy pospołu cosik dzieckóm podrzistać. Dziynka piekne wszystkim za dzisio!

Posłać z aprylym

Rostomili, Dowejcie se pozór, bo dzisio Was gdosik może posłać z aprylym. Tak to už je, że dycki piyrszego dnia sztwortego miesiönca ludzie se robióm ze siebie pospołu błozna. Nó, yny wiycie, jedyn błoznóm rozumi a inkszy ni. Hań downij, co jo se eszcze spóminóm, trzeja było se przeogrómnie dować pozór na stare ciotki, jak sie jim co rzóndziło, nie yny w apryla, bo óny były fest obraźliwe. A jak se człowiek s nich zrobił błozna, choć to był apryl, to potym nie prziszły na nawszczywe ze dwa miesiönce - aż jim to kapke przeszło. Bo ze starych ludzi sie nie robiło błozna - tak ludzie mieli przikozane. Lepszy se było zrobić srande z kogosik młodszego, oto z gaździnej, rzekło sie baji, że ji kury wlazły na siote do stejizbioka, choć siedziały we chlywie, a óna borok už leciała do pola. Yny że potym nieskorziz szło od nij dostać mietłóm po plecach, bo była fest nasrano.

A przeca aji gazdowi szło rzyc cosik na grande, że baji krowa marasi zogródkę, lebo że byk utargoł lańcuch a góni po gróncie, choć zwierzynta były zawrzite. Gazda jednako jak sie fest nasroł na takownego srandziste, to poradził aji kulig wytargać ze ziymie a za nim ciepńónć. Ponikierzi nic nie prawili, ale dowali oto wajco do bótkę, lebo zawrzili kómusik dwiyrze a ón nie poradził wylyżć, abo baji czymsikej masnym namazali stołek, co se na nim potym gdosik siod. Prawilo sie aji, że cosik bydzie na dziedzinie a wubec to nie była prawda. Oto, że do szmacioka przwiyżli nowe oblyczki, że dzisio nie odbiyrajóm mlyka w baniokach do zlywnie, lebo że nie bydzie eletryki całe dopoednie. Były z tego potym wielkucne kurowody, bo jak se gdosik naplanowoł jakómsik robote, to wiela razy było tak, że musioł wszystko ciepnyńć a pół dnia było w rzici. Na apryla se fakt trzeja było fest dować pozór, ale wiycie jako to kiejsi było, roboty ludzie mieli kupa, tóż wiela razy nie było czasu, coby fórt wachować z kierej stróny se gdosik robi z

człowieka błoźna. Byli jednako takowni ludzie, co se radzi robili srande a błoźna z inkszych a sami byli nasrani, jak gdosik se zrobił błoźna z nich, bo srandzie nie rozumieli. Nó a wycie na apryla sie robiło rostomajte wieca na grande, ale wszystko musiało być z głowóm, bo se szło narobić pierónstwa a zwady. Wiele razy było tak, że byli dwo kamraccio, lebo przociele a jedyn drugimu chciół zrobić błoźna, gor przy gorzołce a potym sie posturkali, wiele razy sie pobili a były z tego fest kurowody. A to sie stowało chłopóm ale aji babóm, bo paniczki teź jak baji jedna drugij cosik rzekła za kupa, to potym sie powadziły a poradziły pospołu nie rzóndzić z pól roku. Błoźna muszóm być krótki a srandowne, coby z tego nie było żodnej zwady. Piyrszego apryla gor starki a starzicy cyganili swoji wnuki a jim wyrzóndzali rostomajte historyje o wiecach, co jich wubec nigdy nie było. Baji starziczek wyrzóndzali o tym, że leciół europianym przez wielkucne morze a stareczka, że była pore razy we Wiydniu u samego cysorza. A dziecka wierziły a wubec se nie wszymły że jich gdosik cygani, bo yny gymbulki miały odewrzite, tam to miały rade to drzistani. Jak Was dzisio gdosik posłół z apryłym a była z tego sranda, to se z tego wubec nic nie róbcie, bo na rok Wy go pošlecie a bydziecie sie śmioć ku zejscaniu.

Ancug

Moja staro ciotka Malka prawili dycki tak, że każdy chłop bydzie miół obleczóny ancug aspón sztyry razy w całym żywobyciu: przy kómuniji, przy bierzmowaniu, lebo kónfirmacyji, na swoim wiesielu a w trówle. Miała ganc reht, bo wycie kiejsi hań downij ancug to było cosik a oblykało sie go yny wtynczas. jak były jakisik fest ważne przileżytości. Wiele razy było tak, że ancug co miół synek na wiesielu, to go nosił potym eszcze kupa roków, bo przeca to była fest drogo oblyczka. Nó a jak stłósnół, bo go baba porzóndnie kormiła, to se bork musiół kupić nowy – darmo.

Chłopi mieli w odmaryji przeważnie dwa ancugi, jedyn tak oto co niedziele do kościoła a drugi porzóndniejszy na wiesiela, pogrzeby, lebo baji na krzciny. Kiejsi ludzie mieli oblyczki fest w zocy, wiedzieli, że sóm drogi a gor ancug, bo krejczymu trzeja było za niego dać kupa grejcarów. A ancug se wisiół w odmaryji, dycki rowno, na wieszoku - galoty, westa a kabot. Chłop w ancugu musiół wyglóndać jako wojok, co szoł na służbe, bo inakszy ludzie by go obrzóndzili. Obrzóndzili by aji jego babe, że sie nie podziwała jako je chłop obleczóny. Jak synek oblykoł ancug do ślubu, to wiedziół co go czako, że sie jego żywót zmiyni, że to je tyn jedyn jedyny dziyń w całym

żywocie, tóż stoł przed zdradłym a fórt sie rychtowoł, coby w kościele wyglóndoł jak sie patrzy. A potym w tym, lebo w inkszym ancugu był na krzcinach swoich dziecek, na wiesielach przocieli, potym nieskorzij na wiesielach swoich dziecek, wnuków, na pogrzebach a każdy roz jak oblykoł ancug to už jako chłop, wiedzioł że w jakimś ancugu go aji na ozajst pochowióm. Ale ancug dycki był dlo synka, abo dlo chłopca jako mundur dlo wojoka, bo baji taki Jozef Wawrziczek, gazda ze Sikorników z Małych Kóńczyc na každo odbywoł, chodził za płógiym, kidoł gnój a dycki w oblyczkach na každo, ale jak prziszoł na wiesieli do swojigo brata, to żodyn go nie poznoł, nó nie tyn chłop. Bótki sie mu świyciły, ancug czorny, jako wóngli, bioło koszula, na nij bindla a galoty rowne jako cesta ku Cieszynu. Ja tak to było, bo w ancugu chłop przestoł być gazdóm a sie robił panoczkym, aspón pore razy w całym żywobyciu. A aji jak takowny gazda szumnie obleczóny przijechoł do miasta, to móg drepsić po hólicach a żodyn by nie rzyk, że eszcze rano chodził za płógiym a oroł zymeczke na gróncie. Ale każdy lónt, jak sie go oblyko aspón roz za tydziyń baji do kościoła to už je widzieć, że gdosik w nim chodzi. Tak samo było aji z ancugami, choć se go chłop szanowoł, to potym tyn ancug, co w nim był przy ślubie oblykoł do kościoła, a esi nie stłósnół, to go oblyk dycki w niedziele, jak szoł s kamratami do aryndy. Bo wiyecie každo oblyczka żyła swoim włósnim żywobycim, aji ancug. Było aji tak, że chłopci se ancugi pojczowali, jak baji trzeja było wartko synkowi na wiesieli szumne oblyczki, bo szoł za družbe, to lecioł do kuzyna, coby mu ancug pojczoł, bo inakszy nie bydzie mioł co oblyc. Ancugi se chłopci aji dowali jedni drugim, bo jak baji gazda už go mieli mały, to go dowali młodszemu bratu a potym tyn brat zaś baji kuzynowi. Nigdy sie ancuga nie wyciepowoło, raczy sie go styrczyło do odmaryje a ón tam wisioł aji dwacet roków. A do trówły sie chłopcu oblykoło tyn ostatni ancug, co w nim musioł wyglóndać fiesznie, bo ponikierzi wierzili, że pójdzie przed samego Pónbóczka. Umrzik musioł być obleczóny jak do ślubu, ale dycki po czornu, bo stejna szoł do zymie, do świata kany je ćma a tam w ancugu stoł a czakoł aż go zaś zawołajóm spadki na zymie. Chłop od dziecka aż do śmierci roz za czas oblykoł ancug a dycki jak go mo na sobie je jako wojok, co musi słusznie iść miyndzy ludzi pospołu ze swoim szumnie wypyrczónóm paniczkóm.

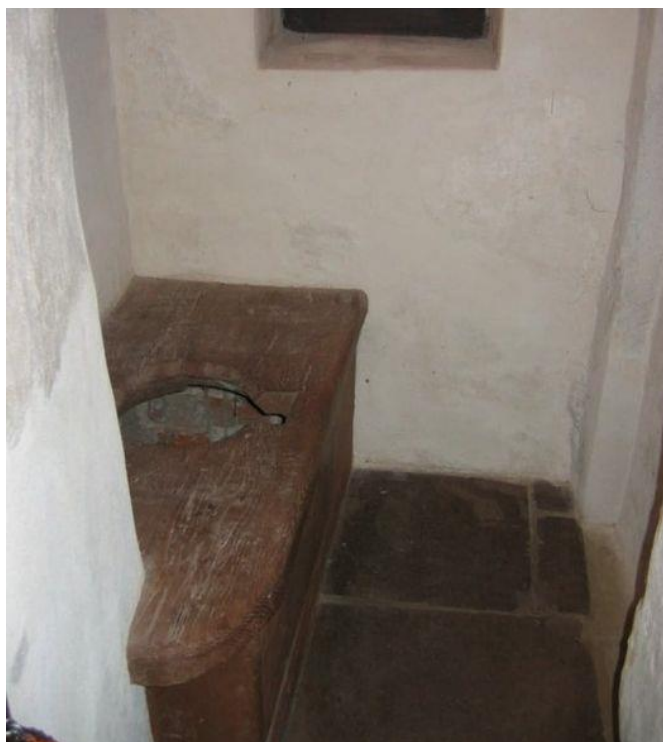
Na fotografiji je mój Starzik Adolf Groman, eszcze za swobody.

Aport

W každej chałupie, kansik za waszkuchnióm, dycki bliży chlywa był aport. Prawiło sie na niego aji ustymp, ale jedno było iste – człowiek, aji nejbogatszy, aji sóm cysorz do niego drepsil pieszo a dycki jak go zaczoł ciść na szpónt. Aporty były rostomajte, hań downij to była maluczko szopka a w postrzodku dziura, coby szło na nióm siednóć, ale nie śmiała być za wielko, bo inakszy by człowiek tam wpod. Musiała być takowno akurat – yny coby szło rzicióm na nióm siednóć. Potym nieskorzij aport sie už dycki robiło w chałupie, ale tyn stary sie eszcze niechało, bo starzik ze starkóm byli na niego zwykli. Aport w chałupie był ganc podobny do tej szopki – też tam była dziura z wielkucnym dynkiym, coby nie smerdziało. Musiało być w aporcie aspón maluczki okno, co przez niego lecioł do postrzodka świży luft, bo inakszy by sie człowiek udusił, gor jak se pojod fazoli z kiszkióm. A wszystko - guwna a jsochy leciały do zyngruby, co w nij była aportowina. Nie było w aporcie żodnych banioków z wodóm do szpluchanio jako terazy, bo wszystko sie kidało a loło na jedyn plac. W aporcie mało kiey był papiór a esi už, to był jako szmyrgiel, tóż ludzie se raczy uciyrali rzić cajtóngiym. Dycki se gazda mógli eszcze roz poczytać co sie na świecie robi, gor jak mieli zatwierdzyni. W cajtóngach, co były w aporcie były aji fotografije tych, co ludziami regirowali, tóż wiyecie jak jakigosik polityka gdosik ni mioł rod, to se móg jego gymbóm utrzić – nó wiyecie co. Potym jak cajtóngi były farbiste, to były ganc na nic, bo ani se nie szło nimi utrzić rzici, bo klejzały, ani słozyć ognia pod blahóm, bo sie to nie chcało chycić. We starych aportach dycki roz za rok było trzeja wopnym wybiylić ściany, coby z nich wygónić zarazki. Ale przeca aporty były aji w izbach, baji bogatsi siedlocy mieli jich postawione w siyni. To były takowne drzewiane kiśnie s dziuróm a pod nióm sie dowoło noczniok, lebo amper. Potym nieskorzij takowne aporty sie dowoło do izby starce, abo starzikowi jak už nie poradzili sie moc gibać. Wielu razy było tak, że ku starej chałupie sie przistawioło oto ze dwie izby a zrobiło sie łazyinke ze szumnym biołym ustympym a baniokiym z wodóm, co sie go nióm wyszpluchało. Fórt jednako sie niechało tyn starucny aport, bo do niego drepsili starka a starzik, bo przeca szkoda srać do tego szumnego ustympu – nó tak ludzie mieli w zocy rostomajte wieca,

dzisiaj się możemy z tego śmiać. A z tymi nowymi ustypkami była dycki sranda, bo się ludzie śmieli, że gazda cały tydzień chodzi srać do starego aportu a w niedziele się dycki jako cysorz siednie na białym szumnym ustypie, jako na tronie. To samo gaździno, siedziała się dycki yny przy niedzieli jako królowa na ustypie, co się go zrobiła oto pół roku tymu. Yny że wyście Rostomili, guwno je jedno a dycki smerdzi czy go człowiek robi w aportie czy na białym ustypie. Aport to był takowny plac, kany gazda szoł coby się kapke poszpekulyrować. Ja ściepoł galoty, bo mu cisło na szpónt, ale dycki jak siedzioł to cosik wymyślił, a eszce wiyncyj jak cosik z niego wylazło. Bo wyście wiele razy się szło na aport, coby się yny tak posiedzieć, ale dycki przedtym musiało z człowieka cosik wyłyżć. Ale jak už gdosik tam siedzioł dłuższy czas, to przociele się zaczęli starać, esi starzikowi nie zabyło słabo, lebo czy gazda nie usnył. Ale każ tam, gazda mo zatwierdzyni, bo zjod pore kónsków czekulady a ze starzika fórt cosik wylazuje, bo mu starczka dali na obiod młode zymnioczki z maślónkóm a nie poradził się tego najeść. Wszystko rostomili w aportie, szumnie wybiylónym, kany człowiek był pore razy za dnia yny sóm się sobóm.

Wielkucno rzić a wielkucno gymba

Moja Mama mi dycki prawili, że z wielkucnóm rzicióm się człowiek wszyn dy wciśnie, ale z wielkucnym pyskiym nigdy – a to je naozajst świynto prawda do dzisiaj. Wyłożym Wóm to takownóm oto pogodkóm, co żech jóm słyszol eszce jako dziecko. Były w Małych Kóńczyc dwie swobodne dzioluchy – Mania a Zofijka. Piyrzo była bachrato a miała wielkucnóm rzić, ale była przeogronie dobro, żodnymu nigdy złego słowa nie rzekła a omijała klebetnice jako yny poradziła - z daleka. Zofijka, to zaś był podciep, miała pysk jako wrota, abo jak prawily stare ciotki – miała w pysku jako w rzici. Wszyn dy była, wszystkie plotki musiała wiedzieć a miała kamratki – taki oto same klebetnice. A dycki kany prziszła, to hned się powadziła, lebo kómusikej naszczekała. Ale choć miała wielkucnóm gymbe to chłopóm się jednako barzy podobała, jako Mania, bo beskuryja poradziła zwyrtać na muzyce a była wybiyrziczno, tóż roz rzóndziła z tym a roz z inkszy – poradziła się synków poowijać kole palca. Nó a Mania na muzyke prziszła, rzicióm ciepła na ławke a siedziła. Roz za czas jóm jakisik synek wzión tańcować, ale wiynkszy chyt miała jednako Zofijka. Ale potym nieskorzj syncy už się wszymli, że Zofija cygani a że oto obrzóndziła jednego a drugigo – baji że Jónek mo wielkucny kinol, że Hynie je mały ćwiyńczek a Francek, że wubec nie poradzi tańcować, bo jóm podeptoł po bótkach. Tóż skyrz tego, Mania dycki się pomiyndzy synków wciśla ku stole, bo choć miała rzić jako mierzice to jednako dycki jakisik plac się dlo niej zrobił. A Zofijka z tym pyszczyskim niewyparżónym miała coros wiynksze kurowody, bo z nióm żodyn synek nie chcioł ani przerzóndzić, bo się boł, że óna na niego na dziedzinie naszczeko. Mania też oto w kościele rzić dycki wrziła do ławki pomiyndzy starczkami a Zofijka musiała

stoć, bo jak yny prziszła ku ławkóm, to sie na nióm ty stare paniczki szpatnie dziwały. Darmo musiała dzierżeć gymbe, choć to nie było lahko, bo jak sie szczekało na pyszczysku caluśki żywot, to terazy otwiyrać go yny wtynczas kiej trzeja, to dlo Zofijki było jako za kore. Ale musiała aspón kapke dzierżeć pysk, bo inakszy by jóm isto aji jeja włośno familija wygnała z chałupy. Wiycie tak to je, że gymba rzóndzi dobre aji złe słowa, bo przeca roz rzykómy, a inkszy roz sie wadzimy – fórt tym samym pyszczyskiym. Tóž se trzeja fest dować pozór, niż cosik przerzóndzimy. Mania ta se dycki rozwożyła, niż z nij cosik wylazło a Zofija ta była jako ta kaczyca na placu, bo sie prawilo na takownego człowieka, co fuloł a drzistoł wszystko, co pomysłoł, że je jako kaczyca. Bo óna też drepsi kole chałupy a naroz drzist, nasro z nienazdanio. Jak gdosik mo wielkucny pysk a fórt ludzi dookoła obrzóndzo, to se musi dować pozór a rozwożyć se esi ni ma lepszy tymu z wielkucnóm rzicióm, co na inkszych nic nie prawi, bo ón sie wszyndy wciśnie choć je jako hól. A eszcze co, Zofijce stykło pół stołka, coby se siadła, Mańce półdrugo, ale ludzie raczy byli ściśnióni baji na muzyce a wziyni se ku sobie Mańke, bo mieli pokój a żodyn jim nie żnił przy uchu. Bo przeca lepszy jedyn z wielkucnom rzicióm, co siedzi na dwóch stołkach, jako sztyrech chudych a wyszczekanych. Ale wiycie, było aji tak że gdosik mioł wielkucnóm rzić a wielkucnóm gymbe, to tyn už na muzyki a miyndzy ludzi ni mioł ani co drepsić.

Jedno umiyo, drugi sie rodzi

Už oto trzi tydnie mómy jor, aspón tyn podle kalyndorza, ale dziepro terazy sie zaczyno świat zieleńić a żywot widać wszyndzi, kany sie człowiek podziwo. Tóž ale eszcze niedowno była zima a nie chciała beskuryja odynść. Eszcze prógowała mortwóm zymeczke przikryć śniegym, coby fórt spała. Ale slónko swoji przeca wiy a przyroda z matkom ziymióm dobrze wiedzóm co robić, coby żywot prziszoł na świat. W przyrodzie je tak, że nejprzód cosik musi umrzeć, coby sie z tego, abo na tym urodziło cosik ganc nowego. Dycki jak jadym rano do roboty, to widzym na kopieczku zbulanóm starucnóm chałupe, co z nij zustały yny mury a z jednego zoziyro eszcze aji jakisik ostatni okno. Chałupinka už je ganc mortwo, isto sie za pore roków ganc zbuło, abo jóm zbuajóm, ale w postrzodku jakisik czas tymu sie posioło zorko, co z niego urós strómek – zdo sie mi że to je brzózka. Tak se myślým, że żywot se dycki nóndzie ceste, coby fórt trwoł. Kiejsi hań downij w tej chałupce wszyndzi w każdym kóntku był żywot, góniły dziecka, fórt gdosik drepsil na nawszczywe a dłaszki zgrzipsiały. Terazy ta chałupa oddała żywot tymu strómkowi, co z niego możne urośnie wielkucny stróm. Zymeczka, co spała całóm zime a była mortwo, terazy sie budzi.

Wszystko na jesień, ku zimie umiroy skyrz tego, coby sie na jor cosik ganc nowego z tego wszystkiego urodziło. Prziroda se musi spocznońc, coby móglá ze siebie dać cosik nowego – zielony żywot, co go widzimy dokoła nas. Ale ze zymeczki wylazuje nie yny trowa a kwiotki a nie yny listki na strómach. W lasach, po miedzach a kansik w jamach sie lyngnie rostomajty dziwoki zwyrz. Už hned kupa z Was bydzie świyntować Wielkanoc a spóminać śmierć Jezusa – Ón przeca też musioł umrzeć, coby ludzie mógli żyć. Bez śmierci ni ma żywota a bez żywota ni ma śmierci. To je takowne wielkucne koło, co sie fórt toczy a nigdy sie isto toczyć nie przestanie. Zorko obilo, małe, złote, co go gazda ciepnie na zymeczke a potym go nióm przikryje musi umrzeć, coby z niego urosła nowo zielina, co na nij bydzie kłósco z ganc nowymi zorkami. Na ozajst jedno z nich, abo aji trzi, sztyry zaś pójdóm do zymie, coby z nich na rok urosło obili. A hań downij, jak baby rodziły po chałupach a ni we szpitalu, to wiela razy sie tak stało, że Matka umrziała a dziecio żyło. Wiycie rostomili na świecie je wszystko włoł – wyłoł. To mocie tak jak na huścaczce – roz sie jedzie do wyrchu a roz na dół. Jak sie cosik rodzi, to kansik indzi cosik umiroy. Jak gdosik kómusik ubliży, to sie mu to też na ozajst kiejsi wróci. Dziwejcie sie terazy na świat, jak sie wszystko na jor rodzi do żywota. To je tyn czas, kiejsi widzicie a spokopicie skyrz czego na jesień wszystko umiroy. Z tego, co umrzioło wylazuje terazy zielone, listki na strómach a rostomajty kwiotki na miedzach. Żywota nie idzie tak oto zabić, bo ón przeca zno cesty, co jich żodyn człowiek nie widziol a isto jich ani nigdy nie uwiidzi.

Rostomili,

Už hned bydziecie świyntować Wielkanoc, tóż przy tej przileżytości chcym Wóm rzyc pore słów. To bydzie czas nowego żywota, bo se bydymy spóminać Jezusa, co naozajst powstoł z mortwych kiejsi hań downij we Świyntej Ziymie. Skyrz tego zwyciynżył śmierć a ludzie na caluśkim Świecie, aji my dostali jakómsikej nadzieje na nowe żywobyci. Chrystus powstoł z mortwych prowdziwie a na isto. To nie była żodno pogodka, lebo bojka – ale to je cosik, w co wierzymy, że to tak było a że Jezus umrział nejprzód za Adama a esi za niego, to aji za wszystkich ludzi, bo w Adamie przeca wszyscy umiroy. Ale w Jezusie my sóm wszyscy zaś przikludzóni do żywota. Rostomili, spómnijcie se w ty świynta na Jezusa, tego prowdziwego. Ni tego, co go mocie na obrozku, lebo we figurze, ale tego, co mu Pónbóczek doł wszelkóm moc na niebia a na ziymie. Świynta Wielkij

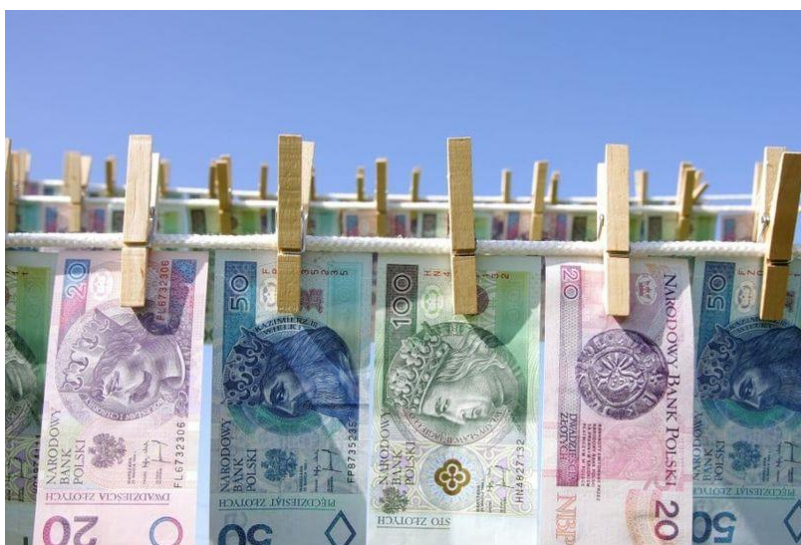
Nocy każdy se bydzie śwyntował po swojemu, podle tego jako se wierzi, bo to że człowiek patrzy do jakigosik kościoła to je jedna wiec, ale wiara a jako se baji rzykomy, to už je wiec każdego jednego z nas. Jezus to je tyn barónek, co wypucował ludzióm wszystkie grzychy, coby wszyscy ludzie mógli kiejsi usłyszeć jego głos a powstać z martwych. Na stole bydziecie mieć barónka, tego z ciasta, tóż se wystowcie Barónka Bożego, co go kludzóm na zabici. Bydziecie mieć na stole aji wajca a z wajca przeca je żywot, z niego sie rodzi cosik nowego. Kieby nie było Jezusa a jego ofiary na krzyżu, nie było by nadzieji na żywot. Ludzie by umyrali a fertik, drepsili by do ćmoka a tracili by sie w nim na amyn. Ale skyrś Jezusowej ofierze je nadzieja, a to wajuszko to niech bydzie takowny její symbol. Uslyszycie słowa z Bibliji, jako to wszystko było, jako Pónbóczek doł swojigo Rostomilego Synka, coby z ducha sie z niego zrobił człowiek a coby umrził za wszystkich ludzi. Każdy to musi wiedzieć, że czy chce czy nie chce, to Jezus aji za niego umrził. Wielkanoc to je śwynto, jedno jedyne roz do roka, co sie w nim ze śmierci robi żywot. Musicie rostomili eszcze wiedzieć a o tym pamiyntać, że w tym śwyntie je kupa z naszej słowiańskij przeszłości. Malowane wajca, śmiergust, dreptani z gojiczkiym, lebo palmy to je wszystko, co kościół wzión z tradycyji a zwyków naszych praojców, co rzykali do Welesa a do Peruna. Winszujym Wóm na ty śwynta Wielkij Nocy, dobrego czasu pospołu z familijóm a z przocielami. Pamiyntejcie, że jodło, co go bydziecie mieć na stole to je yny cosik na wiyncy. Najważniejszy je tyn Jezus, co by sie kole niego ty śwynta miały toczyć. Niech to bydzie czas, co se w nim spoczniecie od tego Świata co je kole nas. Zgoście telewizor, wróźcie do podstola telefóny a przerzónďcie z familijóm. Niech ta Wiekanoc to bydzie dobry czas, dlo Was a dlo wszystkich, co sóm kole Was. Tego błogosławiónego, dobrego czasu Wóm chcym powinszować, coby Chrystus, co ón powstał z martwych prowadziwie, aspón na chwile wloz do Waszego serca. Wiesiołych Świónt Wielkij Nocy!

Czorny Tydziyń a suszyni grejcarów

Na Cieszyńskij Ziymy były dwie tradycyje przed Śwyntami Wielkij Nocy, co se na nich mało gdo eszcze poradzi spómnieć: Czorny Tydziyń a suszyni grejcarów, Wszyscy wiedzóm, a esi nie wiedzóm to jim tukej napiszym, co to je Wielki Tydziyń. To je tych siedym dni od Niedzieli Kwietnej (Palmowej) do Wielkanocy. Na Cieszyńskij Ziymy sie to prawilo Wieli Tydziyń, podobnie jako Wieli Pióntek, lebo Wielo Sobota. Ale mało gdo wiy, że okróm Wieligo Tydnia był eszcze Czorny Tydziyń, to zaś było siedym dni miyndzy Śmiertnióm Niedzielóm, lebo Czornóm Niedzielóm a Niedzielóm Kwietnióm (Palmowóm). Czemu sie na to prawilo Czorny Tydziyń? Na bo kiejsi hań downij gor w Goraliji, ale nie yny tam, cudzi ludzie sie pytali skyrś czego sie na to prawi Czorny Tydziyń. Ludzie to wykłodali tak, że jak sie chłop nie umyje a nie przeblecze cały tydziyń, to potym bydzie zmazany a bydzie czorny, możne aji jako murzin. Starzi Górole se robili błozna, że jak sie chłop nie umyje a nie przeblecze siedym dni, to potym może iść do lasa na pytlaczke a ani go gojny pomiyndzy strómami nie uwidzi, bo bydzie czorny. Tóż takowny zmazany chłop se móg nacytać bażantów a aji chycić na oko jakigo sarnioka. Ale w tyn Czornym Tydniu, gor we Śmiertnióm Niedziele po dziedzinach w Istebnej, Jaworzince, Bukowcu a aji w Hyczawie drepsily se dwie dziołuszki z takóm lalkóm, czasym zrobióńóm ze słomy a prawily że chodzóm po Morzanie. To był takowny zwyk eszcze ze starucnych czasóm, kie

Marzanna to była bogini zimy, martwej natury a śmierci. Ty dzioluszki drepsły od chałupy do chałupy a śpiwały dycki dwie pieśniczki – jednóm kościelnóm: „Podziynkujmy Krystu Panu a oddejmy chwałym Jymu” a drugóm: „Morzanna, Morzanna, coś w poście jodała groch ze słóninami, groch ze słóninami”. Tymi pieśniczkami ty dzioluszki ludzióm ogłoszały, że hned bydzie Wielkanoc a że sie kończy tyn czas martwy, czas śmierci a zaczyno czas żywota a przyroda sie bydzie pómału budzić. Na Cieszyńskij Ziymi Marzanny sie nigdy nie polilo, ani nie topilo jako sie to robiło baji na Górnym Ślónsku. Jak dzioluchy obeszły całóm dziedzinie, to Marzanne schowały kansik do sómsieka, coby jóm zaś na rok wycióngnónć. To że baji dziecka ze szkoły terazy polóm Marzanne a jóm topióm to je cudzy zwyk, co gdosik uwidzioł możne kansik w telewizorze. Drugim zwykiym, co už go mało gdo wyubec pamiynto było suszyni grejcarów we Wieli Pióntek, lebo we Wielkanoc. Ludzie wierzili, że w tym czasie dioboł traci nad pinióndzami swojóm moc, bo przeca podle Bibliji Judosz przedoł Jezusa za trzicet strzybnioków. Wiycie, w Ustróniu pod Równicóm je takowny kopiec, co na niego prawióm Żor. Ludzie na to prawili aji, że to je "piniynżno dziura". Kiejsi hań downij w tej dziurze sie we Wieli Pióntek suszły grejczary, bo przeca dioboł wtynczas ni mioł nad nimi władzy, tóż szło wartko przisć ku bogactwu. Ale to nie było taki lachki, jako by sie kómusikej zdało, bo grejczary było trzeja tam powiesić ganc o północy w sekundzie z Wieligo Czwortku na Wieli Pióntek a przy tymu sie nie śmiało nic rzóndzić, zakuckać ani otwiyrać gymby. Tóż wiycie to nie było lahko, jak gdosik prziszoł a uwidzioł na sznurach telowne grejczary to dycki rzyk: „Jezeryna”.

Śmiergust a gojiczek

We Śmiergust jako wszyscy dobrze wiycie, aji do dzisia po dziedzinie chodzóm śmiergustnicy a polywajóm dzioluchy kaj yny po chałupach. Ale kiejsi hań downij w tyn dziyń po dziedzinie drepsły trzi dzioluszki, co sie na nich prawilo gojiczorki. Prawilo sie tak skyrs tego, bo jedna z nich dzierżała w packach gojiczek, zielóny strómek ozdobióny farbistymi bandliczkami a malowanymi wajcami. Baji w Brynnej na tóm, co dzierżała gojiczek sie prawilo młoducha a na dwie kole nij, że to sóm družki. Ta tradycy dreptanio z gojiczkiym była na Cieszyńskij Ziymi od Wisel a Jablónkowa na północ, bo w Goraliji sie z gojiczkiym nie chodzowało. Gojiczorki były dycki szumnie obleczóné – miały na sobie żywotki, suknie a jakómsik jakle jak było zima. Co było fest ważne? Na, to że gojiczorek sie nie śmiało polywać. Wszystkie dzioluchy na dziedzinie ja, ale jich ni, bo óny dreptały z gojiczkiym, od chałupy do chałupy a winszowały ludzióm, coby sie jim darziło a mnożilo. Gdoby jich poloł, tego by naozajst ludzie wyżynili z dziedziny, bo gojiczorki były jako śwynte. W gojiczku był żywot, bo był zielóny, podobnie jako żywot był we wajcu, co sie go jadło we Wielkanoc rano. Gojiczek baji we Wiśle to był przeważnie smrek, lebo jedla a w dziedzinach bar-ży na północ to była brzózka – strómek, co był symbolym żywota. Gojiczorki przinosały ludzióm do chałupy nejlepszym wiec po zimie – żywot a jor, tóż gaździno z gazdóm jim dowwały dycki po kónsku buchty, kołocza, wajca a czasym aji jakisik bómbón. Tym gojiczkiym ty dwie, lebo trzi dzioluszka wyganiały ze świata zime a wszyscy wiedzieli, że hned sie ziyeczka obudzi a bydzie sie robić na gróncie. Jedna gojiczorka dzierżała dycki koszyk, co do niego ludzie

dowali jodło za winszowani a dwie dźerżały gojiczek. Winszowani ni mógló być bez pieśniczek tóż dźiołuszki też śpiywały, przewaźnie dwie pieśniczki. Piyrzo to była kościelno: „Trzecigo dnia wstoł Zbawiciel”

a drugo była takowno:

Dej Boże dobry dziyń pod Wasze okiynko,
Przyszli my pocieszyć Was miło gaździnko,
Gojiczek zielóny, pięknie przistrojóny

A na tym gojiczku, malowane wajca
Sóm też tam dźiołuszka, szykowne do tańca
Gojiczek zielóny, pięknie przistrojóny.

Na gojiczku, na wyrchu był dycki przywióznany zwóńeczek, tóż wszyscy wiedzieli, że gojiczorki idóm a gaździnka była rada, tóż už rychtowała cosik mało wiela za winszowani. Tyn zwóńeczek miół budzić żywót, coby wyłoz spod ziymi. Zielóny gojiczek to była dycki ta energija żywóta a aji nadzieja, że Świat latoś bydzie aspóń kapke lepszy. Do dzisia eszcze tradycyj gojiczka je na Cieszyńskij Ziymi fórt żywo, baji w Brynnej - podziwejcie na fotografije dołu.

Fotografija je ze stróny: Beskidzki Dom Zielin "Przytulia"

<https://www.facebook.com/Beskidzki-Dom-Zielin-Przytulia-1940603806170185>

Zogłówek a pierzina

Wiyecie, co trzeja człowiekowi, coby sie do porzóndku wyspoł? Legier, strużok, płachta, zogłówek a pierzina. A starzi ludzie eszcze prawili, że sie musi przez dziyń urobić, boby sie wyspoł od wieczora do rana. Ale na isto nejważniejsze to je tyn zogłówek a pierzina. Hań downij sie jich robiło z cychy, co sie do nij suło piyrzi wyszkubane na szkubaczkach. Dycki nejszumniejszóm pierzine a zogłóweki musiała mieć dźiołucha niż sie wydała, bo to było jeji wiano, co go miała wraźóné w trówle. Cychy były prziozdobióne rostomajtymi kwiotkami a wszystko skyrs tego, coby ji chłop nie wyczytoł, że nigdy nic ni miała. Jak sie jednako chłop przykrył w nocy z młodóm babóm, takóm szumnóm pierzinóm, to naozajst do roka było na świecie dziecio. Pierzina była dobro gor w zimie, jak były mrozy a w kachłoku už wygasto, to wiela razy człowiek miół nos zimny, ale za to pod cychóm nafilowanóm piyrzim z liw było ciepło jako przy starczynej blasze.

Inakszy było w lecie, bo jak był hyc, to pierzine sie wiela razy skopało na zym a przykryło sie raczy dekóm. Ale za to w zimie to było ganc inakszy, bo wtynczas pierzina to było cosik, w czym człowiek leżoł jako cysorz, w najlepszym hotelu. Gdo leżoł pod pierzinóm, tyn wiy że niź sie nióm człowiek przykrył, musioł jóm piekne porownać, bo dycki to piyrzi, co było w postrzodku sie przesulo z jednego placu na inkszy. Wiela razy było tak, że przy głowie pierzina była cinyko a na nogach ji było za kupa, tóż trzeja było dycki niź sie lygło do legiera, se tóm pierzine narychtować – musiało ji być tela samo w nogach, wiela przy karku, inakszy sie człowiek nie wy społ. Bo wiyecie, to piyrzi co było w postrzodku, óno sie fórt suło a sie go nogami dycki skopało. Pod pierzine my jako dziecia wazowali jak na polu była sumeryja a jak stareczka rożygali grómnice, coby pieróny nie prały do chałupy. Przez dziyń, pierzina ze zoglówkami musiała dycki rowno leżeć na legierze. Ponikierzi z Was se eszcze poradzóm spómnieć, że na legierze starzików leżała jedna pierzina na drugij, na tym zoglówki a wszystko było eszcze przykryte dekóm w kwiotki. Nó a moja Mama mi wyrzóndzali, że u mojigo prastarzika na posłanym legierze społ szumny kocur. Jak yny zaświyciło słóneckzo, choć było zima, to gaǳzino wyciepowala pierzine a zoglówki na pole. W zimie aspón na chwile przez okno a w lecie na żerdź – aji na caluśki dziyń. Pod takownóm przeluftowanóm pierzinóm a na zoglówkach, co jich wiater przefukoł, to sie potym fajnacko spało. S poczóntku, jak młodzi sie ożynili to spali pod jednóm pierzinóm a każdy mioł swój zoglówek, ale hned se wszymli, że dobre majóm sie radzi ale każdy musi mieć przeca swojóm włośnióm pierzine. A eszcze se spómnióm, że jak my jako dziecia spali w lecie u stareczki, to nóm óna prawila, że jak je hyc to pierzina nie grzeje, ale poradzi ziómbić, yny trzeja na nij leżeć klepetami. Stare zoglówki poradziły sie potargać aji pierzina, wtynczas piyrzi lotało po całej izbie. Stało sie aji tak, że starucnóm pierzine trzeja było už wyciepać. Darmo, jako prawila moja stejizbianka Marta Morawcula – wszystko do czasu, Pón Bóg na wieki. Roz za czas sie suło nowóm pierzine a nowe zoglówki a wtynczas wiyecie, choć starzik ze starkóm mieli każdy swojóm, to wiela razy aspón na chwile leżeli pod jednóm tóm nowóm, coby se spómnieć jak byli hned po wiesielu. Nó, starzik by cosik po stareczce chcioł, ale stareczka go pogłoskała po licu a przicisła go do siebie, tak sie starzi ludzie mieli radzi, w jednym starucnym legierze pod jednóm pierzinóm. Potym jednako se už każdy społ pod swojóm, bo pierzina to je jedyno wiec, co se pod nióm człowiek może wieczór spocznonć od całego dnia. A kany szło hleđać dziołuche, co ji synek nie chcioł, tyn szwarny co z nióm całóm muzyke zwyrtoł – dyć przeca, że pod pierzinóm, bo tam sie poradziła schować przed całym złym światym.

Bagany

Każdy, gdo idzie ku jakisik robocie, przy chałupie, we werku, lebo na szachcie, tyn wiy że musi se obuć bótki jak sie patrzy. Inkaszy kapke podrepsi a hned sie mu porobóm na szłapach plynskiyrze, abo bydzie mioł w tych annielskich bótkach wode. Na Cieszyńskij Ziymi było kapke werków a szachtów, tóż gor chłopci, co w nich robili, wiedzieli że bez bótków do porzóndku ni ma ani co iść na szychte. Piyrsze co, jak prziszoł młody chłopiec na piyrszym szychte, to musioł iść do magazynu a nafasować se oblyczki do roboty a bagany. Co to było, to se eszcze poradzóm spómnieć ci, co robili we werku trzicet, sztyrycet roków tymu, to były bótki uszyte z hrubej skóry z babucia, fest dobrze poszytej. Do postrzodka sie nie dostowała woda, tóż szło nimi drepsić wszyndy tam kany było mokro a kany był śniyg. Zole też miały hrubóm, jak sie patrzy a jak sie bagany miało w zocy, to szło nimi drepsić aji dziesiynć roków. Choć sie zakopło do kamiynio,

lebo do czegosik ocelowego, to człowiek tego ani bar-zo nie poczuł. A óny musiały godnie wystoć, bo przeca robota baji na szachcie to nie była żodno sranda. Nowe bagany wóniały tóm skóróm z babucia a sie błyszczwały a jak sie už rozchodżyły, to potym do postrzodka sie dycki wcisło kónski cajtóngu, lebo papyndekli, bo sie prawíło że wtynczas szłapy nie bydóm smerdzieć. Bagany przed szychtóm dycki trzeja było do porzóndku powiónzać sznurkami a narychtować sie do roboty, bo wiela razy ty cinyżki bótki poradżyły uchronić przed jakimś padym. Baji szoł tyn młody chłopiec zaspany na piyrszej szychcie we werku a kopnół do grubego ocelowego, ostrego prynta, co go jakisik mamlas niechoł na ziymi. Bez baganów už by miol szłape oszkapiónóm a szoł by na maródke. Inkszy roz na dole na szachcie, Franckowi na szłape spadło wielkucne kładziwo, tóż też kieby ni bagany, to by miol szłape jako banie a z miesiónc by z niego nic nie było. Ale bagany sie szyło aji chopóm, co robili przy chałupie na gospodarce a w lesie. Taki bótki z hrubej skóry z babucia to poradżyły wydzierzeć aji dwacet roków, bo jak sie nie dej boże potargały, to jich gazda zaniós do szewca a zaś były jako nowe. Do sie rzyc, że kieby ni bagany to na Cieszyńskij Ziymi nie było by tela chałup, szachtów, werków, co jich postavili a potym w nich robili chłopci a aji baby, co by my jich mieli mieć fest w zocy. A eszcze przeca ty bótki obuwali chłopci jak szli do lasa, bo tam dziepro szło do czegosik kopnónć, abo aji siykiyrka mógła szłapy oszkapić, ale szczynści że bagany, były jako ocelowy plech. Wiycie jako je skóra na babuciu? Jak se spómnicie zabijaczke, jak už babuć wisioł na biercu to jak sie go pomacało po wyrchu to był twardy jako kamiyń - takowne były bagany, bótki co w nich szło iść aji do nejgorszej roboty. Dzisiaj už takownych bótków ze świyczkóm hledać, ja idzie kupić bótki co sóm bezmala do roboty, yny jak na nich chłopu w lesie spadnie siykiyrka, to hned je dziura, a jak sie nimi zakopnie o cosik ocelowego, to palec potym odbiyro dwa tydzie. Starzik drepsili w baganach do śmierci, tych samych, co se jich nafasowali pore roków niż poszli na pyndzyj. A dycki styrkali do nich kónski cajtóngu, lebo papyndekli, coby mu przeca szłapy nie smerdziały.

Jako sie Starka powadzili ze Starzikim w stodole

Dejcie pozór, to je yny dlo tych, co majóm norymne nerwy!

- Adolf, wiela żeś dzisio pozbiyroł wajec?
- Dziesiynć, czemu?
- A macoł żeś jich, bo wczora było dwacet.
- Na co, dyć kura nosi tela wajec, wiela poradzi, no ni?
- Drziszczesz, żeróm obili, kukurzice, trowa už wylazuje, tóż jóm zobajóm, miały by nosić wiyncyj.
- Zofija, nie bydź wysrano.
- Yny sie do porzóndku podziwej w sómsieku, na ozajst żeś tam nie był, óny rade tam w kóntkach noszóm, yny sie trzeja podziwać.
- Dziwołech sie nic tam ni ma.
- Tyś je cabalaty, zbiyrosz wajca tam kaj wiysz, że kury noszóm a nie chce ci sie zónść podziwać baji tam hanej za burdakiym.
- Wszyndzi zech sie dziwoł, aji za tymi skrzinkami.
- Na ni, bo tam zech wczora naszła piynć, pódź haw to ci ukożym.
- Nó, wiela tu ni ma ani jedno.

- Bo jich pies zeżroł, puszczosz ty psy do stodoły a óny na isto ty wszystkie wajca żeróm.
- Pies se też musi roz za czas wajco zeżrać, coby miół szumne kudły.
- Wiysz co Adolf, jo tu chodzym kole tych kur, kormiym jich a ty psu dowosz wszystkie wajca zeżrać.
- Dycki jich wachujym, gónióm po polu, jaki wszystkie wajca?
- Na wajca żeróm a ty jich nie uwachujesz, bo se idziesz za chałupe na miedze.
- Musisz przy każdej kurze siednónć a dować se pozór kiej wajco wysro, darmo.
- Pierónie, ja to ty se siednij przy tych swoich psach, bo wajca rod zeżeresz a jak jich ni ma to sie pytosz czymu.
- Wiysz co Zofija, jo zech ze szpajski wajco wzión oto ze dwa tydnie tymu.
- Na ni, bo wczora żeś zroł ze zymniokami a z kiszóm.
- Ja, jedno, coch se go schowół do kapsy, bo wszystkie przedosz po chałupach.
- Na, bo grejcarów na wszystko chybio.
- Mało mosz? Wszystko z chałupy wysmyczysz a potym żrać ni ma co, z wysraności.
- Wiysz co Adolf, niech cie Pónbóczek za to pokorze.
- Mie nie pokorze, yny ciebie, bo miasto se niechać jakisik wajco, kónsek szpyrki a miynsa dóma to wszystko w taszkach smyczysz na targ ku Cieszynu.
- Na, bo pierónie sakramyncki widzisz jaki to wszystko je drogi, eletryka, wóngli.
- Ale dyć mosz pyndzjy rolnóm, jo móm swojóm ze szachty a styknie nóm na wszystko, aji bez twojich kur.
- Ale Adolf, telowne wajca, co sie fórt tracóm, nie ser mie pyty, dej mi už pokój.
- Wiysz co, jo ci ty wajca kupiym w kónzumie a dej mi ty už pokój.
- Ja na to mosz grejcary, pierónie jedyn.
- Zofija, wiysz co? Už sie mi nie chce z tobóm rzóndzić.
- Idź w pieróny, zawrzij sie w szopce a siedź tam podciepie sakramyncki.
- Idym, bo z tobóm už nie idzie wydzierżać.
- W rzić mie ugryż.
- A ty mie sto razy a ni roz.
- Bydziesz chcioł wajco, dioble oszkliwy.
- To se kupiym, ty czarownico,
- Wyliz mi rzić.
- A ty mi dziesiynć razy, yny zwady chledosz, skyrs poru wajec.
- Eszcze roz ty psy tukej na sómsieku uwidzym, to jich pozabijóm.
- Zabij jich, to jo zazwóniym po policajtów.
- Na ciebie policajtów podciepie, bo mie żeresz cały żywot.
- Skyrs wajec, wiysz co Zofija idź do chałupy, bo už cie móm dość.
- Jo cie też.
- Skyrs poru wajec po mie bydzie pieróna ryczeć, dyć se nie dóm.
- Gówno dostanie na wieczere, niech se sóm zrobi.

Bandla, bandliczka

Hań downij na Cieszyńskij Ziymi małym dziołuszkóm sie nie strzigało włosów. Yny ty kónce sie lecy kiedy tak oto kapke ustrzigło, coby były dycki rowne a piekne. Młode dziołuchy też miały długie włosy, bo przeca włosy to je dło bob ozdoba, jako dło aniołów. Nó, a każdy dziołuszka a dziołucha, co eszcze nie była wydano, miała z włosów zrobiony binkocz na kóncu bandle, lebo bandliczke zawiónzanóm na maszke. Ta bandla to nie była yny tako oto ozdoba, choć była dycki czyrwióno, zielono, lebo modro, to była aji infórmacyj gor dło synków, po wiela dziołucha mo włosy. Jedna bandle miała na połówce pleców, ale inkszo jóm miała aż przy rzici. Takowno dziołuszka, jak włosy rozpuściła baji kansik nad rzykóm, jak se baji chciała umyć gymbulke, to wyglónała jako jako nimfa, lebo bogini. Ale przeca wiynkszóm czynścióm czasu dziołuchy miały włosy zaplecione w ty binkocz a na kóncu eszcze bandle. Starsze paniczki a Starki dycki prawily tym dziołuchóm, coby sie radowały, że se chodóm z tymi bandliczkami na wyrchu, bo jak sie wydajóm, to potym bydóm musieć włosy pieknie schować pod czepiec a pod szatke. Tóz dziołuchy tymi swojimi dyrdolami osiywały, jako krowa chwostym a bandliczki gónily w lufcie, gor jak dziołucha na muzyce tańcowała ze synkiym, co sie ji eszcze podobół. A wiela razy chłapiec dostół bandlóm w pysk, ale nic se z tego nie robił, bo móg potym aspón tóm dziołuche

co sie mu podobała odkludzić do chałupy. A dzioluchy, jako dzioluchy dycki sie dziwały jedna na drugóm, kiero mo szumniejszóm bandle, kiero bandla je hrubszo a barzy czyrwióno, lebo modro. Bo wycie bandla, na kóncu binkocza to była jedna wiec, ale maszka to było eszce co inkszego. Bo dziolucha mógła mieć włosy aji za rzić, ale jak nie umiała zawiónzać maszki jako sie patrzy, to sie na nióm mało gdo podziwoł. Ale jak miała hrubóm bandle a z nij zawiónzanóm szumnóm maszke, to už było cosik. Bandliczki też były roztomajte, bo na každo dzioluchy miały takowne ajnfachowe, ciynki, yny na to coby sie binkocz nie rozplót, ale do kościoła, na wiesieli, lebo na muzyke miały schowane w kastliku ty szumniejsze. Jak synek chodził na zolyty ku dziolusze, to dycki niż prziszol, to óna se włosy do porzóndu narychtowała, zaplótła dyrdol a przy kóncu bandle zwiónzała w maszke. Ale wiela razy było tak, że z nióm przestoł mówić a už wiyncyj nie prziszol na zolyty, bo sie baj powadzili, wtynczas óna nasrano szła kansik nad wode a hynyla do gymboczyny tóm bandle, co óna sie tak tymu synkowi podobała. Dyć przeca ji Stareczka prawili, że nie bydzie tyn to bydzie inkszy a bandliczek rostomajtych dzioluszka mo w kastliku godnie, tóż ni ma sie co starać. Stareczka eszce prawili, że bezmala tela je w gymboczynie bandli, wiela je potarganych dzioluszynych serc, a na isto miała recht. Bandliczka, czyrwióno, modro, lebo zielóno, czy furgala na muzyce, czy słusznie leżała na plecach w kościele, to dycki była hanczyna, zofijczyna, lebo marysina. Dycki była z dzioluszkóm jak yny ji włosy urosły na pleca, aż do wiesielo, kiej už musiała włosy schować pod czepiec. Ale wiela razy každo paniczka jak už była wydano, to se zaplótła binkocz a zawiónzała na nim bandliczke na maszke, gor wtynczas jak cosik chciała wieczór po chłopie.

Fana

Jako każdy rok, aji latoś, dzisio wieczór zech powiesił bioło - czyrwiónóm fane. Ale kole nij piyrszy roz wisi aji ta ze złotym piastowskim orłym na modrym tle- fana Ksiynstwa Cieszyńskigo. Obie ty fany móm w sercu, tak jako dwie Macierze - tóm wielkóm - Polske a aji tóm miyńszóm - Cieszyńskóm Ziymie. I rostomili ni ma tak, że gdosik se rzeknie - "nie bydym latoś wieszol fany, bo reguruje nami tyn a tyn". Kiejsi hań downij niech było jako chciało, to jednako ludzie wieszali fany, co były bliski ich sercu, choć to było zakozane - baji za Niymców. Bo Maciyrz je nejwiyncyj w sercu a ni w papiórach ani w dowodzie. A każdy mo dycki dwie Maciyrze - jednóm tóm, co widzi na každo - swojóm dziedzine, familije, chałupe a wszystko to, co mu prawi: "Tyś je stela". A ta drugo Maciyrz to je ta wielkucno, co dowo do kupy pod jedyn parazol ty wszystkie małe Maciyrze. Tóż skyrz tego, baji u mnie wiszóm dwie fany, bo nejprzód zech je Tustelok, co bywo na Cieszyńskij Ziymi a w nióm wrós korzyniami, ale jeżech aji Polok a nie zoleży od tego gdo Polskóm reguruje - dycki powieszym bioło - czyrwiónóm fane jak bydzie trzeja. A przeca wycie

sami, że polskość a to że my sóm stela to jedno z drugim idzie pospołu. Przeca naszo cieszyńsko rzecz to je bezmala jynzyk Reja a Kochanowskiego a Piastowie - starucny słowiański, polski ród regirował nejdłuższy u nas na Cieszynskij Ziymi. Nie dziwejmy sie, gdo siedzi we Warszawie a nami regiruje, bo óni terazy sóm, za chwile jich nie bydzie a przijdóm jakisik nastympne ciuliki, możne eszcze gorsze, ale fana była a je fórt, tóż okróm tego, że pore razy w roku jóm wieszómy na chałupie, to cały rok jóm muszyny mieć fest w sercach. Jedyn prawi, że je barzy Polok, inkszy że Tustelok, ale nejważniejsze, rostomili je coby my mieli radzi swojóm Maciyrz fest radzi - jedni tóm a inksi jakómsik inakszóm. Obie fany se wiszóm, wiaterek jich kolybie, powiszóm se pore dni, ale w sercu - cały rok.

Kómu sie nie lyni, tymu sie zielyni

Ja, to je takowno starucno prowda, co jóm dycki stare ciotki rzóndziły. Prawili tak aji Starka a przy tymu sie dycki podziwali na swoji urobione packi. Ale niż sie zazielyni, to nejprzód trzeja ze ziymeczki to wszystko zielóno wydobyć, trzeja sie chycić roboty, bo to ni ma oto tak, jako se gdosik myśli, że jarziny rosnóm jako zaccrowane. Że oto przidzie jakosik paniczka z lasa, co poradzi czarować, rzeknie jakisik dziwoki słowa a už marekwie wylazujóm. Ni, to je ganc inakszy, choć prziszły takowne czasy, że gor dziecka se myślóm, że pietruzieli sie robi w magacynie a keleruby kansik na torgu. Dzisio na wielkucnych gróntach robióm za człowieka maszyny, co roz dwa poradzóm zaorać, pobrónować a posioć, ale je takowny plac, kany se człowiek musi fórt wszystko zrobić rynkami – to je zogródka przy chałupie. Ja, dobre baji w tej zogródce, co jo jóm móm przy chałupie traktór jóm zloroł, pobrónowoł, ale už wołki trzeja kopać kopaczkóm, ale zaś jóm muszym każdego roku ogrozić. Hań downij było tak, że jak gdo chcioł mieć jarziny pod oknami przy chałupie to se musioł ziymeczke łopatóm przekopać, trowe powyciepować a kopaczkóm se to wszystko skopać. A wiela razy fórt eszcze tak je, bo jak gdo mo zogródke ganc przy chałupie, to tam przeca żody traktór nie wjedzie. Jak už ziymeczka je skopano, jak už wónio to wtynczas dziepro kopaczkami lza robić raje a do nich postyrkać zorka, cebule a flancki, co z nich urosnóm szumne jarziny. Wycie, najlepsze je to sadzyni, to styrkani do ziymeczki, czegosik, co ledwa widać, ale człowieka to cieszy, że z tego urośnie cosik szumnego, zielónego, co człowiek bydzie mioł ku obiedzie, do polywki, lebo aji do szklónki. Ale nejprzód trzeja sie chycić kopanio, trzeja sie pozgibać a kapke se podrepsić tam a spadki z chałupy do zogródki. A eszcze wiela razy je tak, że zogródka je za płotym, kansik za chałupóm, tóż jóm trzeja ogrozić. Gazda musi narychtować paliki, kónsek jakisik siatki a porwózek. Takowno zogródka musi być zrobiono jak sie patrzy, bo inakszy przidzie sarniok, lebo mycki a wszystko zeżeróm, pomaraszóm a gaździno bydzie fest nasrano. Jak w zogródce je posioć, to tym zorkóm, cebulkóm a flanckóm trzeba na ozajst pomóc, bo jak Pónbóczek jich deszczym nie poleje, to jich trzeja podłoć wodóm z drzywka, co jóm Starzik nachytali z dachu, kiej padało. Potym, oto za tydziyń zaczyno jakisik zielóno wylazować ze ziymie, nejprzód pómału, jakby to było wylynkane, ale potym jak tymu słónczko zaświyci a to ogrzeje, to už sie zogródka zielyni. A to je ta nejwiynkszo radość, że człowiek ziymeczce cosik dowo, oto takowne malučki zorko a óna mu też za to cosik do, ale musi se człowiek tóm malusineczkóm zielónóm roślinke opatrować. Teraz Rostomili je tyn czas, kiej sie robióm cuda na Świecie, na zogródce też, bo z czegosik małego, co go styrkómy do ziymeczki urośnie jarzina, co jóm bydziecie jeść na obiod. Nó, ale ta jarzina eszcze też chce jeść. Dobre polejecie jóm wodóm, słónko na nióm poświyci, ale ta roślinka cióngnie aji ze ziymeczki.

Ale coby ziemia dała tej jarzynie pojeść, to zimeczce musicie dać cosik, co gowiydzi a bydłu wylazuje ze zadku – musicie porozkidować gnój, bo bez tego mało co urośnie. Ja, pruszek z chemijóm idzie lachko rozsuć, ale wszystko to zjycie pospołu z jarzunami. Rostomili, terazy je tyn czas, tyn magiczny czas, kiej styrkómy do Matki Ziymy zorko, co z niego urośnie szumno zielóno marekwia, pietruzieli, lebo burak, ale pamiytejcie, że jedyn sadzi, inkszy podlywo, ale dziepro Pónbóczek cosik robi, że to rośnie. Gdo eszcze dzisio do Niego rzyko o to, coby jarzyny rosły na zogródce? Kómu sie nie lyni, tymu sie potym zielyni, ale przeca to że sie zielyni to nie sóm żodne czary, to je siła, co w nióm wierzili nasi Starzicy, a ci nasi słowiańscy przodkowie, co rzykali do bogów. Co to je za siła to dzisio poczujóm yny ci, co majóm plynskyrze na packach od kopanio w zogródce. Ta siła to je żywot.

Zielóno a żółto

Kieby jakisik malyrz, co maluje szumne obrozki, chciól namalować Świat na zielóno a na żółto, to by musioł przijechać na Cieszyńskóm Ziymie, na poczóntku moja. Zakludził bych go do piyrszej dziedziny, jo nie wiył baji do Małych Kóńczyc, do Hażlacha, do Brynnej, lebo do Wisel a tam bych mu doł ryzke, kozoł bych mu se siednónć a mógbym sztrajchować tyn swój świat – żółto – zielóny. Terazy Rostomili, ganc tukej a terazy je tyn czas, kiej możecie sie podziwać jako jor pomalował świat, co go mocie oto kole chałupy. Ja, wszyscy na poczóntku moja chcóm kansik pojechać daleko od chałupy a prawióm na to: „majówka”. Potym, z tej majowej rajzy wciepujóm fotografije na internet, że byli tam, a tam. Wiyecie co, choćbyście pojechali na kóniec świata, to tyn nejszumniejszy mocie hned kole chałupy, oto na miedzy. Terazy, przez ty dwa tydnie wszyndzi je żółto a zielóno, tóż sie na to dziwejcie, bo tego za chwile už nie bydzie. Byli hań downij ludzie, co malowali obrozki a sie na nich prawiło: Impresjóniści. Wiyecie ta impresyj, to było to, na co óni sie podziwali a to było tak szumne, że yny sie jim gymba odewrzyła a hned to musieli nasztrajchować. Wiyecie, wiela by dali za to, coby sie podziwać na miedze za Waszóm chałupóm? Na tóm miydzke, co na nij pospołu rośnie młodo trowka a mojczki a yny to wiyncyj nic, bo terazy je tyn czas, co ty dwie rośliny pospołu rosnóm a yny chcóm, coby sie na nich podziwać.

Mój Starzik, jak do nas przjechał na poczóntku moja, to se dycki wzión stólek, wysmyczył go za chałupę na miedze a se na nim siod. Potym sie nny dziwoł na miedze, co na nij było zielóno a żółto a choć nic nie malowoł, żodnych obrozków, to stykło że sie na to dziwoł. Zielóny a żółty świat, co go przyroda dlo ludzi narychtowała po zimie je wszyndzi kole nas. To je to, co wylazuje ze ziymeczki po mortwym czasie, jakby Matka Ziymia chciała wynagrodzić człowiekowi to, że fórt przez pół roku było zima a ćma. Na tych miedzach by my sie mieli kulać a radować, że zaś je jor. Wiycie wiela by doł Monet, coby uwidzieć miedze z mojczkami na Cieszyńskij Ziymi? Żodne grej Cary, mu by stykło, coby se siod na rycze a móg to wszystko wciepać na swój obrozek. Chledómy dycki tego, co je daleko od naszej chałupy, co je kansik tam, kany nasi przociele za tym rajzujóm. Rostomili, każdy se jedzie tam, kany chce, ale na ozajst terazy tyn nejszumniejszy świat je hned wedla waszej chałupy. To je świat zielóny a żółty, wszyndzi jak jedziecie po ceście, jak szpacyrujecie, lebo sadzicie jarziny na zogródce. Trowa a mojciki terazy sóm na świecie a musicie jich chytać do telefonów, bo wóm styknie nny cyknónć a Impresjóniści musieli sie na to dziwać a eszcze sztrajchować. Podziwiejcie sie na tyn świat, co je kole Was, aji jak żeście sie wrócili spadki z jakisik majowej rajzy. Czym wiyncyj sie bydziecie terazy dziwać na miedze za chałupóm, co je zielóno a żółto, tym wiyncyj Wóm bydzie potym cieplejszy w zimie, bo bydziecie mieć co spóminąć.

Jako grajóm żaby

Wiycie jako je nejszumniejszo muzyka na caluńkim świecie? Ni ta, co jóm usłyszycie w operze, lebo na jakisik kóncercie, choć tam też pięknie grajóm. Nejszumniejszo muzyka, to je ta, co jóm gro przyroda, nny coby jóm usłyszeć, to trzeja kapke chcieć. Terazy w moju idzie usłyszeć podle mnie nejszumniejszóm muzyke, jednako kansik baji na drugij strónie dziedziny musi być stow, bo tam bywajóm maluńki zielóno zwierzónka, co poradóm tak przeszumnje grać. A tych muzykantów je ze sto, abo aji z tysiόνć a jedyn przez drugigo sie przewrzaskujóm, bo to je jejich czas, terazy w moju, bo potym už bydóm ryczeć nny wtynczas kiej pocujóm, że bydzie padać. Eszcze jak zech bywoł w Małych Kónczyc na Podlesiu, to zech se dycki w moju wieczór siednót na balkónie, zawrzył zech oczy a posłuchoł zech, jak ta cało banda ryczy tak hanej kansik na stawach, co były dołu na Zogrodnikach, pod Karolinkóm a aji na Pietrówce. Terazy bywóm w Hażlachu, ale fórt wiela razy se wylezym wieczór na pole a posłuchóm jako grajóm żaby na stawach, co sóm dokoła na dziedzinie. Wiycie, jak człowiek cały dzień drepsi, rajzuje a cosik robi kole chałupy a eszcze ku tymu mo jakisik kurowody w żywobyciu, to ni ma nic lepszego jako se wieczór siednónć, baji przed spanim, zawrzyć se oczy a posłuchać jako grajóm żaby kansik tam na drugij strónie dziedziny, lebo aji w dziedzinie wedle. To je najlepsze jak człowiek mo nerwy, je nasrany a fórt mo jakisik gupi myśli. Nny że co, trzeja zagasić telewizor, komputer, telefon niechać kansik na stole a iść na pole na świeży luft ganc bez niczego.

Nejlepszy eszcze je jak człowiek bywo kansik daleko od cesty, coby auta fórt nie żniły, coby szło usłyszeć yny przyrode. Żaby se tam bydóm po swojimu grać jedna barży, drugo miyni, ale jak sie jich zebiere pospołu z dwiesta to už je takowno orkiestra, że poradżóm zagrać ganc szumnóm muzyke. A przeca do granio nie smykajóm żodnych trómpet, hóśli, lebo harmóniji – majóm yny swoji gymby. Jedna żaba jak ryczy na deszcz kole chałupy, to może człowieka fakt nasrać, ale nad stawym jak jich je z tysiónc to už je ganc cosik inkszego. Yny że tej muzyki trzeja posłuchać z daleka, nejlepszy kansik z kopca, bo wtynczas idzie wychytać wielucny kóncert żab, co óny grajóm aji w inkszych dziedzinach. O czym ty żaby grajóm, to už zaś je inkszo wiec. Bezmala, że o utopcach, co siedzóm na całej Cieszyńskij Ziymi przy rzykach, rzyczkach a stawach. Grajóm też isto o tym, że už je jor a że wszystko sie dokoła zielyni. Rostomili, terazy je tyn czas, co nieskoro wieczór a w nocy idzie usłyszeć tóm szumnóm muzyke. Weźcie se oto na balkón telefon, ale na nim nie cykejcie, yny se nagrejcie to co słyszycie, co żni kansik tam hanej daleko na stawach - bydziecie mieć co posłuchać w zimie. Muszimy wiyncyj posłuchać tego, co przyroda gro, bo óna to gro dlo nas a czako aż tego posłuchómy. Ty małe zielóne żabki grajóm se tam dlo siebie a ani isto nie wiedzóm, że gdosik jich posłucho, ale nasze Starki a Starzicy jich posłuchali a lepszy sie jim spało, po takownej terapiji a aji głowa była wypucowano ze szpatnego myślýnio. Ta majowo muzyka, co jóm grajóm żaby mo fest siłe, yny jóm trzeja chcieć posłuchać. Wyrzcie mi, że żodyn Dochtór a żodyn psycholog Wóm nie pómoże tela, co ta cało armija zielónych żabek, co terazy majóm swój czas, ale to je aji czas dlo nas, coby my posłuchali przyrody. A śpiychejcie sie, bo żaby grajóm yny do kónca moja.

Recepis dlo chłopów na ciasto z jabkami

1. Idź ku lodówce, odewrz jóm, zebier dziesiynć jajec, dej na stół tych siedym coś nie roztrzaskoł, pouciyrej chandróm dłaszke a dowej se nastympny roz pozór.
2. Zebier lawór a wciepej tam postrzodek z jajec yny nejprzód ty jajca roztrzaskej o kraj lawora.
3. Weź chandre, utrzyj dłaszke, nastympny roz dowej pozór. Terazy w laworze mómy piynć żóltek.
4. Zebier maszynke do miyszanio, wroź do nij ty skrzydelka a zacznij trzepać jajca.
5. Wroź ty skrzydelka do miksera eszcze roz, ale terazy už tak jak sie patrzy a zaś zacznij trzepać jajca.
6. Umyj se gymbe, rynce a pleca. W laworze zbyły dwa żóltka – tela trzeja do ciasta.
7. Weź stare gazety, cajtóngi a oblep nimi ściany a powoł w kuchyni, bo terazy bydymy do ciasta suć mólke.
8. Wsuj dwacet deka mólki do szklónki to co zbyło – osimdziésiónt deka – pozbiyrej spadki do paczka.
9. Podziwej sie esi na ścianach a powole sóm polepione papióry jak sie patrzy a zacznij miyszać mikserym.
10. Wartko sie idź cały umyć pod wodóm do wanny.
11. Zebier sztyry jabka a ostry nóż.

12. Idź do aptyki, kup se flostry, szpyrytus a potym sie chyc szkrobanio jabłek. Oszkapióne palce polyj szpyrytusym a przilep se na nich flostry.
13. Pokróńżej jabka w kostki, ale dowej pozór, bo potrzebujemy dwa, tóż nie śmiesz zjeść wiyncyj, jako połówke jabłek. Oszkapióne palce przy krónżaniu se zaś polyj szpyrytusym.
14. Jedyne jabko, co ci sie podarziło pokróńżać w kostki wciepej do ciasta. Zbytki z krónżanio pozbiyrej z dłaszki a opucuj we wodzie.
15. Wyfyrtej wszystko maszynkóm do miyszanio a potym se wypucuj lodówke, bo jak to uschnie to tego už na ozajst nie wypucujesz, ani nie zeszkrobiesz.
16. Wkidej ciasto na plech a wroź to do trómby.
17. A godzinie jak sie nic nie bydzie robić tymu ciastu, to cyknij trómbe.
18. Jak potym staniesz, to nie zwón nigdzi po fojermónóm, yny odewrz okno a trómbe.
19. Po tych wszystkich kurowodach najlepsze bydzie pół litra dobrej gorzołki a nie chytej sie už pyty pieczynio...

Cieszyn Wschodni a Cieszyn Zachodni

Sóm eszce dzisio takowni Tustelocy, co prawióm, że ni ma żodnego Czeskigo Cieszyna a Polskigo Cieszyna, ale je co nejwyżyj yny Cieszyn Zachodni a Cieszyn Wschodni, podle tego kany jako czynść starucnego miasta se leży na brzegach Olzy. Kupa ludzi, co bywali na Cieszyńskij Ziymy nigdy nie uznali tego, co sie stało sto dwa roki tymu w Belgiji, kany jakimsik panoczkóm sie oto tak uzdało, że starucne miasto nad Olzóm sie potargo, jako cyche. Nigdy w żywocie w Cieszynie nie byli a myślím se że ani bardzo nie wiedzieli kany je Cieszyńsko Ziymia, ale na mapie zrobili kryske blajszyftym a zrobili krziwde całymu malučkimu narodowi Tusteloków. Tóż ludzie stela długo szpekulyrowali, skyrs czego sie tak stało a czymu je Cieszyn Czeski a Polski, dyć Cieszyn od jak żywa był jedyn a choć roz był Polski, roz Czeski, Habsburski a Rakuszański, to dycki to było jedno miasto a Cieszyńsko Ziymia była też jedna – ani czesko, ani polsko, bo była dycki nejprzód w sercach a dziepro potym na mapie. Jeżech rod, jak fazol że eszce sóm takowni Tustelocy, co prawióm Cieszyn Wschodni a Zachodni a to nie sóm żodne starziki, ale młodzi ludzie, co se z tych panoczków z Belgije nic nie robióm. To, że jedna czynść miasta mo czeskóm a drugo polskóm administracyj, to nic nie znaczy, bo dlo prawdziwego Tusteloka, ale takownego co nim je na ozajst, Cieszyn był, je a bydzie jedyn. Jak prawiymy, że je czeski, lebo polski, to jakby my szańli po gymbie tym wszystkim przed nami, co óni bojowali o to, coby ludzi na Cieszyńskij Ziymy nie wciepować do rostomajtych miechów, że oto tym je Polok, ty je Czech, inkszy je Niymiec, Żyd a eszce inkszy Ślónzok. Jakby my sie wrócili oto ze sto pindziestónt roków spadki do Cieszyna a spytaliby my sie Cieszynioków co óni sóm za naród, to jeżech ganc ciekawy, co by rzekli. Wiycie, wtynczas było eszce Ksiynstwo Cieszyński, a jak gdosik rzyk: „Jeżech stela” to było tak, jakby ukozoł paszport malučkigo państewka w postrzodku Europy, co było jako wyspa w postrzodku morza. Ukozali by papióry co na nich były sztympie rakuszański, bo óni w Cieszynie mieli swojóm administracyj a w nim regiorowali, ale to był yny kónsek papióru. Wtynczas Cieszyn był jedyn, Cieszyńsko Ziymia była w jednym kónsku a ludzie co na nij bywali, to byli na isto Tustelocy. Choć jedyn prawił, że je Polok, inkszy że je Czech a eszce inkszy że je Ślónzok, ale óni to rzóndzili, bo jim gdosik rzyk, że przeca muszóm mieć jakómsik narodowość. Wszyscy óni pospołu z Niymcami a Żydami byli tu stela, w tym małym Cieszyńskim Ksiynstwie, co Cieszyn w nim był w postrzodku, tyn Cieszyn tustelański. Jedyne, co rzażało dycki Cieszyn na dwie czynści to była rzyka Olza, ale ludzie postawili mosty a

fertig, dyć wycie, że rajzowały po nich aji motorki. Ci, co se blajsztyftym w Spa w Belgiji tak oto Cieszyńskóm Ziymie a Cieszyn na mapie rozrzazali pomiyndzy dwa państwa, zrobili cosik, czego sie nie godzi robić. Ale ludzie stela, w sercach fórt mieli jedyn Cieszyn a jedném Cieszyńskóm Ziymie, ani czeskóm ani polskóm. Co nejwyży sie prawilo Cieszyn Wschodni a Zachodni a niech tak fórt bydzie. Bo starucne tustelański miasto je jedno, nasze, yny Olza fórt szuszko o tym, że jakimsik bałamóntóm sie uzdało, coby Cieszyn rozrzazać. Ich už ni ma, prziszły nowe czasy ale żodyn nie wiy, jako bydzie oto za rok lebo za dwa, jednako prowdziwy Tustelok dycki bydzie widziol Cieszyńskóm Ziymie a Cieszyn jako jedyn kónsek. A starucne miasto nad Olzóm mo dwa brzegi – wschodni a zachodni a to yny skyrz tego, że przez niego płynie rzyka.

Korzyniami bych chciol wrosnónć w ziymie

Korzyniami bych chciol wrosnónć w ziymie, w tóm ziymeczke, co jóm pół wieku orali mój Starziczek a przed nimi ich Foter. Tóm ziymie, gor na jor jak jóm pokopiym, niż do nij wrażym zorko, to jóm bierym a se jóm powónióm. Tak jako to robili moja Stareczka, dycki po zimie, kiej už czuli, że zaś idzie żywot na tyn starucny Świat. W tej ziymi czujym to, co bydzie a co mie czako, że óna mi do szumnóm urode, ale wiyam a wierzym, że ji nie bydzie kiej nie bydym rzykoł do tego, co tóm urode dowo, do Pón Bóczka. Tóz mioł bych klynknónć niż bydym dalij kopaczkóm ciupoł a porzykać o to, coby ziymeczka mi dała jodło, ale se wiela razy myślým, czy to ni ma jakosik magija. Ale potym se spóminóm Matke a Fotra, co ziymeczke mieli fest w zocy a aji Stareczke, co na gróncie robiła od rana do wieczora, wiela razy po klynczkach a siadła se yny pore razy na miedzy, coby sie podziwać wiela eszcze je raji do kónca. Ale óna se nie spoczywała, ja możne na chwile, potym se porzykała a zaś szła robić, zaś po klynczkach jakby szła na pónć. Ziymeczka ta co jo po nij dreptóm była wiela razy zorano a zciupano a tam kany mój bótek przitłoczy możne spadła kapka potu kogosik, co robił w pilobie od rana do wieczora. Moja Cieszyńsko Ziymio, wiela mosz w sobie ludzkigo ciyrpiynio a miłości, tego nie wiyam ale wiyam, że Cie muszym mieć fórt w zocy, bo wszyndzi kany zóndym, wszyndy tam gdosik móg niechać kónsek siebie – radowani, miłość, lebo mankulije. Jo też ci cosik mało wiela niechóm, potym to możne gdosik nóndzie kiej bydzie po tobie drepsił. Ale nejlepszy, cobych korzyniami wrosnól w Ciebie, cobych wycyckoł wszystko, co mi chcesz dać a potym jak umrym, cobyś mie wziyna do siebie a uspała jako dziecio, co go Matka ciśnie ku swoji piersi. Už kapke zech w Tobie korzynie zapuścił, už sie mi zdo, że Cie znóm, ale eszcze mi cosik chybio. Eszcze zech se nie siod na gróncie a nie poczuł żywota, co go dowosz. Eszczech se ani nie legnól na miedzy, na trowie coś jóm hned na jor urodziła a dała ludzióm, coby sie radowali że už przeca ni ma zimy. Ale rzóndzym, jako Stareczka co Cie kopaczkóm od rana do nocy ciupali, drziszczym jako Stary Ujec co dycki se rod legnól na zogónach a czasym cosik prawiyam jako Staro Ciotka, co rada se siadła na miedzy przy wołkach ze zymniokami. Óni na isto Cie mieli w zocy, dlo nich żeś nie była yny czymsikej, co sie po tym drepsi. Ta chałupa fotrów, co je kansik tam na Podlesiu, to jóm w Tobie kiejsi Starzik postavili, wkopali a Tobie jóm dali, cobyś jóm przyjła. Ta chałupa w Tobie

ziymeczko siedzi uż tela roków, uż żeś jóm wiela razy uchróniła od pierónów a słyszała żeś wszystko, co sie tam w jeji postrzodku robi. Jak sie chałupe w ziymeczce postawi, to óna potym jako stróm w nióm wrośnie korzynami. Nejprzód chałupa a potym wszyscy, co w nij bywajóm a zacznóm na gróncie robić. Uczy sie człowiek rzykać, rzóndzić, śpiywać starucne pieśniczki a potym idzie na grónt a na nim robi. Jak se uż rynce zmaże od ziymeczki a jak sie mu plynskiyrze porobióm na packach, to dziepro potym se wszymnie, że sóm na Świecie wiecy śwynte. Całe ludzki żywobyci na Cieszyńskij Ziymi było kiejsi jako obili. Nejprzód nas jako zorko wrażli do ziymi, potym my w nij rośli a na kóniec nas zesyikli, ale zorka co my mieli w sobie zaś potym wrażli do ziymeczki. Ale tak je fórt, yny trzeja korzynami do tej śwyntej ziymi naszych Starzików wrosnónć, trzeja tego chcieć. Żodyn tukej nie bydzie na wieki, bo wszystko je do czasu a yny Pón Bóczek je na fórt, ale jak chcymy cosik po sobie niechać to musimy być jako to zorko obilo. Chciołbych korzynami wrosnónć w tóm Cieszyńskóm Ziymie, pómału sie mi zdo że uż z nij wylazujym jako malučko roślinka, ale fórt mi eszcze kupa chybio. Myślym se, że bydym musioł popytać Pónbóczka, coby mi pómóg bo bezmala ón robi to, że wszystko rośnie. Moja Starka, Starzik a Fotrowie w tóm ziymeczke wrośli, to wiy na ozajst, bo inakszy by mie przeca tukej nie było.

Bryle

Dwa kónski szkła na kinolu, co sie przez nich człowiek dziwo na świat a wiela razy je tak, że kieby ni óny, to by nie uwidziól isto ganc nic. Okulory, lebo bryle bo aji tak aji tak sie na nich prawi, dzisio na dziedzinie nosi każdy trzeci człowiek, ale kiejsi hań downij, było kapke inakszy. Nó, przeca nie było tela telewizorów, komputerów a chytrych telefonów, co óny ganc poradóm zdiadować oczy. Ale ludzie ani nie dreprsili do dochtora, co lyczył oczy, skyrz tego, że szpatnie widzieli, raczy widzieli miyni, ale aspón nie musieli bryli nosić na głowie. Bo wiyecie, kiejsi hań downij nosić okulory na każdy, to było kapke gańba. Kiero dziołucha by chciała brylatego synka, tak aspón prawili ludzie. Ja, oto farorz, dochtór, lebo rehtorka óni jak mieli bryle na kinolu to mógło być a jakosik se to ludzie tak wykłodali, że to tak na isto musi być. Ale jak dziołucha, lebo synek mieli na głowie bryle a eszcze takowne hrube, jako spodek flaszki, to to była kapke gańba. Takowne to były kiejsi czasy, że ludzie nie poradzili spokopić to, że gdosik może szpatnie widzieć. Bo to je aji tak, jako sie eszcze do dzisia prawi, że tyn, co sie najod, nie poradzi spokopić tego, co mo głód. Tak samo tyn, co widzi jako sie patrzy bez bryli, nie wiy jako to je źle, kiej trzeja fórt oczy mrużyć, coby cosik mało wiela uwidzieć. Oto takim synkóm, co sie nie chcieli żynić, choć uż byli zdzrzali sie prawilo, że jak se nieskoro weznóm babe, to potym sie bydóm do kolybki dziwać przez bryle. Prziszoł w żywobyciu jednako takowny czas, kiej bryle uż mioł każdy. Nie musioł sie ani dziwać do telewizora a stejna przestowoł dobrze widzieć. Starka a Starzik mieli przeca bryle do czytanio, gor cajtóngów a aji ksióńzek, ale nie yny ku tymu, bo przeca baji kiej prziszoł pocztorz z pyndzyjóm, to trzeja było grejcarey porachować. Gazda z gaździnóm se objednali okulory do czytanio dycki wtynczas, jak uż mieli za krótki rynce do czytanio – tak sie prawilo. A z brylami było dycki kapke srandy, bo Starziczek prawili, że ja, ganc dobrze bez okolorów czytajóm cajtóng, yny że go mieli wiela razy obrócony wyrchym do spodku, to uż nie rzekli. My też mieli na Podlesiu w Małych Kóńczyc takóm stejzbioczke Helke, co óna dycki czytała Głos bez okolorów, dycki miała wyrch dołu, ale prawila, że wszystko poczytała. A wiyecie, że sie bryle aji pojczowało? Oto przisli Staro Ciotka na nawszczywe a chcieli se w cajtóngu poczytać, gdo umrzył tóż pytali mojom Starke, coby jim pojczali jejich bryle. Ciotka sie yny podziwali do prawa, do lewa a uż czytali, bo starczyne okulory były ganc podobne do tych, co óni

jich mieli dóma. Ale wiela razy sie tak stało, że jednako przez pojczane okulary nie było widać ganc nic, tóż każdy se zaczón ze sobóm nosić swoji. Nejgorszy było, jak sie Starce, lebo Starziko okulary straciły a trzeja było cosić ważnego poczytać, baji receptis od dochtora. Ci, co mieli okulary fórt na kinolu też wiela jak se jich kansik niechali, tóż potym musieli pytać inkszych, coby jim jich naszli. A Stareczka, jak stracili bryle to sie na ozajst powadzili ze Starzikiym, bo na isto to ón jim ty bryle kansik wraził. Dzisiaj okulary už mo kupa ludzi a nosi jich fórt na každo, ale sóm eszcze starzi ludzie, co jich majóm yny do czytania. Óni ty swoji oczy majóm inksze, bo za młodu sie nie dziwali do telefonów, bo jich nie było, a choć by były, to by nie było na nich czasu, bo była przeca robota, na szachcie, we werku, na gospodarce, co jóm trzeja było zrobić. A wiycie na kóniec Wóm rzeknym, że dycki je nejlepszy jak Starka ze Starzikiym majóm taki same bryle, bo kiej se swoji straci, to se od drugigo pojczó a nie muszóm sie wadzić.

Noc Muzeów w Chałupie Przirodnika w Hażlachu

Oto, trzinostego moja w pióntek my byli pospołu z Ulóm Wierzgóńkóm w Chałupie Przirodnika w Hażlachu, bo nas tam pozwali na noc muzeów, coby my ludzióm a gor dzieckóm cosik mało wiela powyrzóndzali po naszymu. Tóż siedli my se do takownej starucnej kuchyni a prziszól ku nóm Panoczek, co z nami potym był už do kónca a fórt nóm robił fotografije a filmy, tóż skyrz tego mómy jakómsik pamióntke. Wiycie, jak sie siednie przy takownym starucnym stole, na ławie, wedle wiecy, co sie jich už dzisiaj wubec nie używo, to człowiek sie poradzi wartko wrócić do hańdownych czasów. Ale eszcze wiynkszo radość je, kiej przidóm dziecka a je przileżytość, coby jim cosik mało wiela o tych czasach powyrzóndzać. Takowne starucne izby a kuchynie už sóm yny w muzeach, bo po dziedzinach starych chałup už je coraz miyni. Tóż kiej sie człowiek chce kapke przed tym dziwokim światym schować, to styknie że wlezie do jakisik starucnej drzywióńki, lebo do prastarczynej kuchyni. W Chałupie Przirodnika ta kuchynka je ganc takowno, jako kiejsi a je w nij pore wiecy, co už majóm naozajst ze sto roków. Stoji w nij aji piec z gliny, co mo szynki, z przodku dźwirka, ale ni mo trómbi. Na szynkach sóm żelozka z cegliczkami w postrzodku, żbónek a ocelowe garce. Na wyrchu pieca sóm postawiane rostomajte bónclóki a nad nim, na powole wiszóm zieliny, co jich zielorka tukej suszy na tej. Na jednej ścianie wiszóm sztwiertki, co sie do nich styrkało masło a deczka, co na nij je napisane cosik o Pónbóczku a coby sie w chałupie darziło. Na drugij ścianie wiszóm wyrszczki na garce a pod ścianóm je odmaryj, co w nij sóm postyrkane gorczki a talyrze. Na trzecij ścianie je ółtorz do rzykano ze świyntymi obrozka a z krziżym a na ostatnij je obrozek z Panym Jezusym. Na dłaszce, przy piecu je rómpla ,maśniczka a wedle stoji ryczka. Bliżyj przy ścianie je stół a ława, co my z Ulóm na nij siedzieli a musieli my dycki siodać a stować wroz, bo inakszy by jednego z nas przewożyło a ciapli by my na zym. Było i kapke srandy, kupa spómianio o Starych Ciotkach a Ujczach, o tym wszystkim, co było kiejsi a to už bezmala ani ni ma prowda. Ale dziecka postuchały a ty starsze, gor chłopcy byli wyśmioci, choć kupa wiecy wiedzdieli jako sie co robi. Ty mniyjsze nejprzód sie kapke boły, ale potym też szły a prógowaly aji robić masło w maśniczce, choć w nij nie było śmietónki. Było aji w tej małej kuchynce żywe słowo – naszo cieszynsko rzecz, co my nióm

rzóndzii, jako my poradzili. Pospóminali my se aji ponikiere starucne słowa, co jak jich człowiek nie prawi na každo, to jich zapómino. Kupa tych słów už je yny we słowniku, tam se spióm a czakajóm aż jich gdosik zaś pocztyo. Roz za czas trzeja se w takownej malučkij kuchynce siednónć a sie zastawić, możne aji zastawić na chwile czas, choć tyn podciep ucieko do przodku, jakby go gdosik gónił. Ci, co prziszli na Noc Muzeów a zaglónkli ku nóm do kuchynie uwidzieli babe a chłopa, co byli jakosik inakszy obleczóni, jako sie ludzie oblykajóm na každo, ale ty oblyczki, gor wałasza a żywotek, to je jak legitymacyj, co w nij je napisane że my sóm stela. Tóż kapke my podrzistali, pospóminali, posrandowali a było to ganc fajne. Na rok jak nas napytajóm to na isto przidymy zaś.

Kwuczka

Każdy, gdo chowie przy chałupie kury wiy, że przidzie takowny czas, że jedna kura zacznie kwuczeć. Jako to idzie poznać a co sie z nióm wtynczas robi? Na, drepsi roztoparczóno a už nie dgocze jako inksze kury, yny fórt a fórt tak choćby dudrała. Przy tymu fórt siedzi na wajcach, co jich sniósta a aji na tych cudzych a nie lza ji ściepać z gniózda, tóż inksze kury muszóm niyść kansik indzi, bo kwuczka siedzi uwziyencie a nie chce słyć. Dziepro gaździno jóm może ściepać s gniózda, ale wiela razy było tak, że jóm nasadziła, bo przeca chciała mieć kurczoki a z nich zaś młode kurki. Tóż kosała gazdowi, coby narychtował jakómsik skrzynke z drzewa, doł do postrzodka kapke słomy a oto ze dwacet jajec. Tóm skrinke sie dycki dowalo baji do waszkuchnie, lebo do takownego placu, kany było cicho a żodyn tam nie drepsil, bo kwuczka musiała mieć pokój. Nó, a ty jajca musiała być poskokane przez kohóta, bo inakszy kwuczka by nie wysiedziła nic. Gdo kokota ni mioł, tyn musioł iść za jajcami tam, kany kokot siodłół kury. A musioł iść najlepszy pieszo, bo tych jajec sie nie śmiało otrzepać, bo inakszy by z nich nic nie było. Jak už jajca były w gniózdzie, to gaździno chyciła kwuczke a jóm na nich nasadziła. Wiela razy eszcze było tak, że kwuczka nie chciała siednónć na cudzych wajcach, tóż najlepszy było, kiej ty jajca były jeji. Kole tej skrzynki sie dało kwuczce do jednej szolki wody a do drugij obilo, coby nie musiała daleko drepsić za żranim. Kwuczka przeca nie poradziła fórt siedzieć na wajcach, gor jak był hyc, tóż roz za czas musiała z gniózda przeca słyć. Wiela razy eszcze było tak, że jak gaździno miała godnie kur, to wraziła kwuczce jajca od kaczyca a óna jich też wysiedziła a młode kaczyce miała jako swoji dziecia. Kwuczka siedzi na wajcach kole trzech tydni. Nie śmi sie do ni żgać ani za moc ku nij drepsić. Yny gaździno oto roz, dwa razy za dziyń ji tam do szolek nasuje obilo a naleje wody a wiyncyj nic. Kieby sie ludzie na kwuczke fórt chodzili dziwać, to by sie mógła pogniwać, slazła by z gniózda a wtynczas gaździno by była fest nasrano, kwuczka na isto też. Ale óna se swojich wajuszek wachowała, jak yny gdosik by chcioł sie podziwać, esi už z jajec wylazujóm kurzynta, to dziubała wiela miała siły, aji gadzinóm. Bo kwuczka je przeciwno a fest sie boji o swoji dziecia, jako každo Matka. Jak siedziła na gniózdzie,

co óno było kansik we chlywie a poradził ku nij przisć kohót, to wiela razy było tak, że ón siód na wajcach a óna se szła požrać, napić sie a wykoltać sie kansik w piosku. Bo wiycie sami, wiela lza siedzieć na wajcach, dyć każdymu sie to zmierznie. Ale worce na nich siedzieć, bo oto za trzy tygodnie waja pukajóm a wylezóm z nich kurzóntka, lebo kaczyce. Wtynczas za pore dni kwuczka už drepsi ze swojimi dzieciami po placu a je eszcze barzy przeciwno. Gaździnki po dziedzinach dycki se nasadziły kwuczke, aji dwa razy do roka, coby mieć zaś młode kurki a aji kohótki. Kwuczka jak drepsiła z kurczokami, była nejważniejszo na całym placu a dycki za nióm drepsit kohót, hynny foter. Yny wiycie, wiela razy było tak, że to nie były jego dziecka, bo gaździno prziniósła waja od stejizbianki, co też miała kokota. Ale ón o tym nie wiedziól, bo kieby sie dozwiedioł to by naozajst gaździnóm podziuboł po rzici.

Kónkurs cieszyńskij rzeczy we szkole w Górkach Wielkich

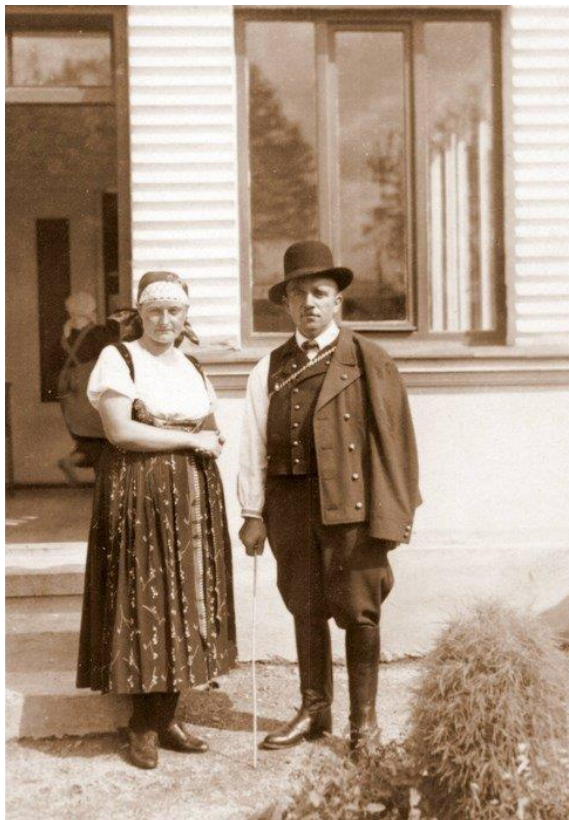
Dzisiaj zech už po drugi był na kónkursie naszej cieszyńskij rzeczy we szkole podstawowej w Górkach Wielkich. Do jury mie pozwała Pani Bogusia, co óna tyn kónkurs už robi pore roków. Dwa roki kónkursu nie było, bo był wirus a dziepro terazy my sie mógli zaś zynść pospołu a posłuchać dzieck a jejich wyrzóndzanio. Przijechały dziecka z Górek, z Brynnej, Skoczowa, Pierścica, Jasiynicy a z Grodźca. Rzóndziły po naszymu jako poradziły, jedne lepszy inksze kapke gorszy, ale wszystkim zech chcioł podziynkować, że sie jim chciało a że ku tej naszej rzeczy sie cismóm. Rehtorki też sóm szykowne, że ty dziecka narychtowały a wychlewały teksty, co jich napisali ci, co naszym cieszynskóm rzecz przepiejóm na archy papióru, lebo do internetu. W jury zech był pospołu z Paniczkóm Halinóm a Kasióm. Pospołu my musieli jakosik ty dziecka ocynić, ale wiycie nie było to lachki, bo trzeja było fest uszy nadstawiać, coby wychycić wszystkie słowa, co do naszej rzeczy jednako nie patrzóm. Wszystkich dzieck było trzicet, najmłodszym było siedym a najstarszym patnost. Jo jim wszystkim prawił, coby nie były nerwowe a coby schowały gańbe do kapsy, tóż jakosik jim to isto pómógło, bo rzóndziły ganc pięknie. Při tej przileżytości zech zaś jako trzy roki tymu cosik mało wiela wciepoł do cychy - dali mi chlyb ze szmolcym, obiod, kawę a tej. Gor tego chleba ze szmolcym zech sie nie poradził najeść - aji gube zech miół masnóm, eszcze tela dobrze zech nie musioł żodnej paniczce dować pusy. Było kapke srandy, było kupa wyrzóndzanio po naszymu, było ganc fajnie na tym kónkursie cieszyńskij rzeczy we szkole w Górkach Wielkich. Jak dożyjemy a Pónbóczek nóm do zdrowi, to sie za rok uwiidzimy zaś.

Kónkurs cieszyńskij rzeczy dlo starych.

Fórt, na každo myślym a szpekulyrujym nad jednóm wiecóm a óna mi naozajst nie dowo pokój. Podziwejcie sie Rostomili, dycki jak sie robi jaki kónkurs naszej cieszyńskij rzeczy, to sie na niego pozywo dziecka pospołu z rehtorkami, co ty dziecka rychtujóm, coby szumnje rzóndziły po naszymu. Ale isto eszcze nigdy nie było kónkursu cieszyńskij rzeczy dlo tych starszych, baji dlo Fotrów, Starych Ciotek, Ujców, Starek a Starzików. Hej, możne by sie eszcze naszły aji jaki Prastarki, co by jich szło pozwać na takowny kónkurs. Jo se myślym, że by trzeja było cosik takownego zrobić, coby aji ci starzi sie ukozali, wyłyźli na scyne a przerzóndzili po naszymu. A na isto by to było tak, że óni by drzistali wiecy ze swojigo żywobycio, bo przeca żodno rehtorka by jich nie rychtowała. Nie uczyli by sie tekstu po naszymu, co go gdosik kiejsi napisoł, ale by fulali cosik ganc nowego, co by jim ślina na jynzyk przinióśła. Ja, mieli by z tego kapke strach, ale wiycie ty starsze generacyje óny naszym rzeczóm wyrzóndzajóm na každo, tóż jo se myślym że by to było fest prowdziwe a ganc fajne dlo ucha, bo by my usłyszeli żywy jynzyk, co už nim mało gdo poradzi drzistać. Wierym tymu, że je kupa starych ludzi, co by radzi przisli na takowny kónkurs, aspón oto tak coby było kapke srandy a coby sie zynść pospołu. Dycki sie prawilo, że starzi poradóm lepszy balandrować jako młodzi a cosik w prowdy tym je. Spómnijcie se oto wiesiela, lebo muzyki - dycki było tak, że nejwiynszo sranda była nejprzónd tam, kany siedziały Stare Ciotki a Ujcowie a dziepro potym zaccli balandrować młodzi. Fórt eszcze sóm po chałupach paniczki, co eszcze trzicet roków tymu drepsily na muzyki. Kieby sie postawilo takownóm Stareczke przed ludziami, to by z poczóntku mieli kapke strach, ale kiej yny by odevwrzili gymbe, to už by ji to jakosik szło. Aji Stary Ujec by cosik rzyk ludzióm, co by go przisli posłuchać, yny wiycie jako to je z chłopami, trzeja by mu było możne nejprzónd poloć ze dwa sztamperle na opowoge. Nó, a eszcze by trzeja było wszystkim rzyc, coby drzistali po naszymu ale ni ganc o wszystkim, bo baji kieby Starka zaccli wyrzóndzać o Starzikowi jaki był przeciwny za młodu, lebo Starzik o Starce jako sie kiejsi smykali po dziedzinie, to by była kapke sumeryja. Niech se narychtujóm to, o czym by chcieli rzóndzić tak kapke w głowie a nie muszóm to ani pisać na papiórze. A už by było ganc fajnie, kieby oto Staro Ciotka, lebo Ujec przisli w cieszyńskich oblyczkach, co jich eszcze możne majóm kansik w odmaryji. Ale nejprzónd byście sie Rostomili musieli spytać Waszych Stareczek a Starzików, esi by przidrepsili na takowny kónkurs. Kieby rzekli że ja, to potym by to gdosik musioł zrobić – możne jaki stowarzyszyni, abo koło dziedzińskich gaździnek co jich je na Cieszyńskij Ziymi godnie. Bydzie trzeja o tym pomysleć, bo takownego kónkursu isto ani na prawym, ani na lewym brzygu Olzy eszcze nie było. Wiycie jako to je w tym żywobyciu – dzisio my tu sóm a jutro mogymy už nie dychać, tóż pokiel eszcze ci starzi żyjóm, to by trzeja jim zrobić kapke radości, ukozać jich światu a sie aji nimi pochwolić, jacy sóm szykowni. Nie byłoby eszcze złe, kieby przisli ze swojimi wnukami a pospołu wyrzóndzali – dwie, abo trzi generacyje pospołu na jednej scynie a żywy jynzyk, to by było cosik. Wierzym tymu, że takowny kónkurs cieszyńskij rzeczy bydzie a że sie na niego przigłoszóm ci starsi Tustelocy. Za ich młodu były takowne czasy, że sie we szkole nie śmiało rzóndzić po

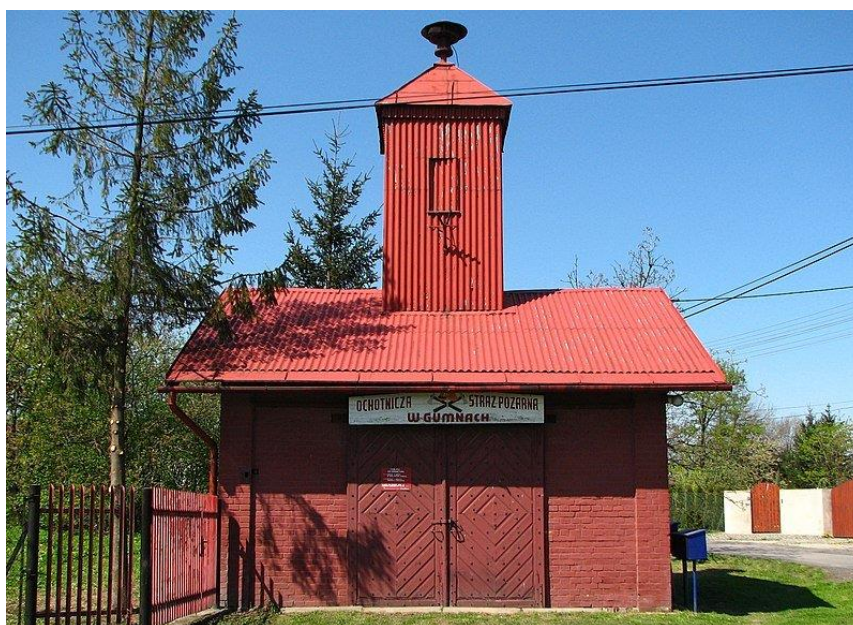
naszemu, bo rectorzi mieli przikozane, coby dzieckóm tego zabraniać. Nie było ani kónkursów naszej rzeczy, jako dzisio, tóz tym tupłym jich trzeja posłuchać, bo ta ich rzecz ni ma wyuczóno, ale ganc prowdziwo.

Cosi sie kansi robi...

Żywobyci na dziedzinach na Cieszyńskij Ziymi było a je ganc spokojne, aspón od tego czasu, kiej sie skończyła wojna a ludzie prawili, że už ni ma Niymców. Rostomajcie potym bywało, ale ludzie dycki mamrali, aji wtynczas kiej sie mieli dobrze, ale Pónbóczek jakosik tóm naszóm ziymie opatruje, że Tustelocy fórt gospodarzóm, množóm na gróncie, robióm po werkach a oto ganc dobrze sie majóm. Sóm takowi, co prawióm że dobre už było, ale to sóm na isto ci co biydy nigdy ni mieli a moja Stareczka by jim rzekli, że jim trzeja tej prowdziwej biydy a figlajzów. Tyn pokój po dziedzinach a w miastach poradzi roztargać yny jedna wiec – syryna, co zaryczy na fajerdepie. Eszcze zoleży kany je depo, bo oto w goraliji, baji w Istebnym ryczy inakszy a we Strumiyniu, lebo w Zybrzidowic też inakszy. Zoleży to aji od luftu, esi je rzodki, lebo takowny że go idzie nożym kroć. Nejprzód, kiej zaryczy syryna na fajerdepie to jóm usłyszóm wszystkie psy po dziedzinie. Eszcze syryny żodyn nie słyszy, ani gazda co mo ganc cinyki ucho a pies už wyje, bo sie mu zdo że to inksze psy śpiywajóm, jako hań downij jich prastarzicy wilki. Ale potym kansik tam hanej daleko aji Starzik, co je bezmala guchy jako piyń, też zaczyno słyszeć że cosik sie kansik robi na dziedzinie. Yny co sie kany robi, to zaczyno szpekulyrować cało familija, aji Starka, co wylyżli z chałupy choć majóm ryme. Tóz kany, co a skyrz czego, wszyscy sie wszystkich pytajóm, jedyn sómsiod drugigo stejizbioka. Gazdowie a gaździnki ciepióm robote a idóm bliży cysarski cesty, bo cosik sie przeca kansik robi. Nejprzód fajermóni siedli do auta a pojechali tam kany ji zazwónili. Po nich zaryczyły auta policajtów a na kóniec auta, co wierzóm dochtorów. Yny kaj to wszystko jedzie, bo przeca cosik sie kansik robi. Foter dycki wiedzieli co robić, nejprzód psy przegónili do budy, kozali jim tam siedzieć a nie wylazować. Potym pospołu ze Starzikiym, co byli gusi jako gnotek, posłuchali esi ty auta fajermónów a policajtów sóm bliży, lebo dali. Wiela razy je tak, że óny przejadóm ganc kole chałupy, cysarskóm cestóm ale kupa razy jadóm, jadóm a przestanóm. Wtynczas przy chałupie už je cało kómisyj, co szpekulyruje kany sie co stało, bo auta policajtów, dochtorów a fajermónów tam oto hanej przestały ryczeć. Stary Ujec už wiedzóm, że to było na krzyżówce przy kónzumie, ale Foter prawi że ni, że óni jechali eszcze kónsek do kopca. Byli by sie powadzili, kieby nie gaździno, co siadła na koło a zajechała na krzyżówkę, bo przeca to ni ma zaś tak daleko. Za nióm pojechoł aji mały Michoł, choć eszcze nie śmi na kole po

cestach rajzować, ale był ciekawy co sie kany stało. Gaździnej nie było ze sztwierć godziny a jak przjechała to už wszystko wiedziała – dwa auta sie sturziły ni na krzyżówce, ni na kopcu ale przy Krzyżu, kany sie wawrziczkowe grónty schodóm z brejzowymi. Toż už do wieczora robota przy chałupie żodnymu nie szła, bo wszyscy szpekulowali o tym co sie to porobiło a wiela tam było policajtów, wiela fajermónów a wiela dochtorów. Na drugi dziyń Stareczka zaszli do swoji kamratki Hanki, oto za miedze a dozwiadzieli sie wiyncyj, jako wszyscy inksi. Tóž to nie były dwa auta a yny auto a koło, a na kole jechoł Jónek z Gróntu co se rod wypije a autym jechoł Jozef Spod Kopca, co už by wubec ni miół za wolant siodać, bo je fest stary. A skiyl to Hanka wiedziała? Na bo óna wszystko wiy, żodyn nie wiy skiyl sie ji to biere a dycki było tak, że musiała wszystko wiedzieć gor wtynczas, kiej syryna ryczała na fajerdepie. Wiyecie eszcze terazy po dziedzinach sóm starsze paniczki, co sie na nich prawi tak srandownie „Wolne Europy”. Skiyl majóm wszystkie infórmacyje, to żodyn nie wiy. Starzik mi prawił, że bezmala majóm schowane pod legierym jakisik radija a od nich pocióngnióny drót do každgo fajerdepa na Cieszyńskij Ziymi. Syryna ryczy na depie, zaś sie cosik na dziedzinie robi. Na isto sie przy każdej chałupie zebiere kómisyj, co bydzie szpekulować kany a jaki auto jedzie a skyrs czego jedzie a czymu jich tela jedzie. Zaś robota przy chałupach a na gróntach sie zastawi, bo przeca cosik sie zaś kansik robi...

Telefón do Matki

Kieby był jaki telefón do tego Świata, kany terazy bywosz, to bych do Ciebie zazwónił Mamo. Kupa bych doł, coby mieć takowne numero, mógli by my se porzóndzić, aspón roz do roka, kiej je Twoji Świynto. Wiysz wiela liści spadło ze strómów, kiela wody w Pietrówce przepłynęło, a wiela razy miesiónczek był kulaty od tego czasu, jak żeś na zawdy zawrziała oczy? Przez ty dwacet dwa roki, co už Cie ni ma z nami naozajst ógrómnie moc tego wszystkiego sie porobiło a Świat sie zmiynił jako kabot obleczóny na rymby. Kiebych poradził aspón roz do roka zazwónić do tego Świata, kany bywosz, to by my zaczli fulać. Zaczli by my wczas rano a skończyliby my nieskoro wieczór, bo dycki bych Ci miół kupa do powyrzóndzania. Przeca jak se spóminóm, to my pospołu radzi drzistali gor wieczór, jak už na polu był ómok. Kupa bych doł, coby aspón ze sztwierć godziny se z Tobóm tak podrzistać, jako kiejsi. Abo baji kieby był takowny cug, co by nim szło rajzować do tego Twojigo Świata. Kupił bych se listek na banchofie w Zybrzidowic a siod bych do tego cugu, co by mie zawióz do dziedziny, kany terazy bywosz, możne tam hanej wysoko kansik w chmorach. Natargoł bych nejszumniejszych kwiotków na miedzy, co jich na isto nie lza nigdzi dostać a prziniós bych Ci do izby, kany by už wóniało kołoczami, coś jich tak rada piykła a óny były nejlepsze na Świecie. Nie musieli by my ani nic rzóndzić, yny by my siedzieli po cichu, bo czasym bez słowa idzie rzyc wiyncyj jako przy wyrzóndzaniu. Abo oto mieć takownego pocztorza, co bych mu móg dać pismo, coch Ci go napisoł na Dziyń Matki. Dycki byś mi potym na to pismo odpisała a potym bych calučki rok czytoł każde słowo z tysiónc razy. fórt dokoła Jak żeś przy mie była blisko, toch se wiela razy tego nie wozył, dziepro terazy wiyem że každo chwila z

Tobóm była drogszo jako nejszczyrsze złoto. Eszcze aspón Cie móm na fotografijach a na jakimsik filmie, tóż skyrz tego fórt pamiyntóm jako żeś była – jako żeś sie śmiała a rzóndziła. Móm takownóm jedném fotografije, co my sóm pospołu w izbie, wiysz chciołbych do nij wlyć a zaś być małym dzieciym, kiej mi było oto dwa roczki a prziciść sie ku tobie, jako kurzóntko ku swoji Mamie, kwuczce. Chciołbych do Ciebie Mamo eszcze ostatni roz zazwónić, ostatni roz przyjechać a dać Ci kwiotki, ostatni roz napisać Ci pismo, jako Cie móm rod. Dzisiaj Ci mogym yny roznónć świyckze na grobie a se ku niymu na chwile czympnónć, ale w mojim sercu bydziesz už zawdy, pokieli bydym drepsit po tym Świecie. Dziynkujym Ci żeś była...

Fusekla

Choć už mómy kóniec moja, a człowiekowi sie zdo, że by miało być ciepło, to mómy chłódne wieczory a noce. Tóż sie mi spómniało, że kansik w szufłodzie we szranku móm wciepane takowne hrubsze fusekle, co jich obuwóm dycki w zimie. Darmo, trzeja jich wysmyczyć a dać na szłapy, bo oziómbo od dłaszki a Starka dycki prawili, że kupa nimocy idzie od szłapów, baji ryma, tóż fusekle worce obuwać dycki jak z pola cióngnie po klepetach. Dożyli my sie takownych czasów, że sie idzie do magacynu z oblyczkami a kupuje sie fusekle, co sie jich oto pore razy obuje a hned sie potargajóm. Jak sie w nich zrobi dziura, to už sóm na nic, bo nie lza jich polepić ani poszyć – zaś trzeja iść po nowe. Kiej si hań downij fusekla to nie było cosik tak yny na miesiónc. Spómínóm se że moja Mama radzi sztrykowali, gor na jesiyń przed zimóm, tóż kiej mi necnadlóm a hrubymi niciami zrobili fusekle, to zech w nich drepsit całóm zime a potym eszcze jedném a jak sie w nich zrobiła dziura, to Mama jich wziyni, ficowali a zaś były ganc jako nowe – żodne kupowani w magacynie, bo to nie było worce tych grejcarów. W usztrykowanych fuseklach było we szłapy ciepło aji we strzewikach a gazda choć drepsit po placu w gumoczach to też go ani kapke nie oziómbało. Kiej si jak Stareczka usztrykowali fusekle z hrubej wełny, to na nióm prawili, że to je kopyco, lebo kopytko. Tak aji prawwili Górole, baji w Istebnej na fusekle co szyli z hrubego materiału. W kopycu było ciepło, choć mróz fest zgrzpioł pod bótkami. Ale w kónzumach z oblyczkami, gor paniczki na lato se kupowały krótki fusekle, co na nich prawili zokle. Obuwało sie jich yny na to, coby baba miała cosik na szłapach jak jich styrko do strzewików. W kónzumie sie kupowało aji ciyńsze fusekle na lato, bo przeca w kopycach nie szło drepsit cały rok, dyć by człowiek w hyc w nich na isto zdech. Ja, szło sie do magacynu po fusekle, ale óny poradziły wydzierzeć aji cały rok, bo nie były robióne z plastiku, ale z bawełny.

Ja, były drogsze ale sie szłapy w nich tak nie pociły, bo jich gazda obuł jak baji rozkidował gnój w gumoczach a óny były fórt ganc suche. A kiej sie jich prało, to ni jako terazy że sie jich wciepie do piyracej maszyny a fertig. Starzik se wziyni lawór, naloli se do niego ciepłej wody, co se jóm zgrzoli na szynkach w kachloku a ku tymu szare mydło. Oblykli se jednóm fusekle na prawóm packe a drugóm na lewóm packe, szmyrli jich mydłym a potym szurali tymi fuseklami jednóm o drugóm aż sie zrobiła piana. Potym jich wyszpluchali w czystej wodzie a powiesili na sznórze. Fusekla musiała być na szłapie dycki jak człowieka oziómbało. Stareczka jak yny poczuli że jich oziómba po szłapach, to hned obuwali fusekle ale oto w lecie jak był hyc, to sie zaś drepsilo caluški dziyń boskym. Yny potym wieczór gor starzi ludzie zaś sióngali do szuflody a obuwali fusekle. Wiela razy było aji z tymi fuseklami kapke srandy, bo Starzik szoł oto na wiesieli a obuł se jednóm czornóm a drugóm modróm. A inkszy roz gazda szoł kupować bótki do magacynu a we fusekli dziura, tóż zaś gańba jak pierón. Kiejsi hań downij lza było jednako dziure we fusekli zaficować a zaś jóm szło obuć a dzisio dziurawo fusekla idzie do wyciepanio. Ale eszcze fórt po chałupach sie sztrykujóm kopytka a fórt sóm paniczki, co poradzóm fusekle ficować, bezmala aji tóm co je zrobióno z plastiku. A dobrze, że tak je bo idóm ciynżki czasy, wóngli a gaz je drogi, tóż se nakupcie fusekli, lebo popytejcie Starke coby Wóm jich usztrykowali.

Wyrzódzejcie po naszymu – bydziecie zdrowsi.

Eszcze oto ze sztyrycet roków tymu, jak sie we szkole rzóndziło po naszymu, naszóm cieszyńskóm rzeczóm, to rectorzi sie na to szpatnie dziwali. Ja, byli takowni, co udowali, że tego nie słyszóm, bo sami wyrzódzali po naszymu, abo prawili, że to przeca ni ma nic szpatnego. Wiycie ty dziecka prziszły do szkoły a kupa z nich poradziło rzóndzić yny po naszymu, tóż z tego były fest kurowody, bo dóma tak a przed rectorym ganc inakszy. Dzisio už dzieckóm rzóndzić po naszymu żodyn nie zabranio, ale wiycie baji w magacynie jak gdosik cosik prawi naszóm rzeczóm, to wiela razy ludzie sie tak na niego podziwajóm jakby był z inkszego Świata. Jo se myślým, że czy żech je we Warszawie, czy żech je u siebie na dziedzinie to mogym se rzóndzić tym jynzykiym, co nim poradzym mówić nejlepszy. Moja Starka rzóndziła po naszymu a po polsku yny kapke, jak musiała, kiej baji szła do becyrku, lebo na gmine cosik wyrzóndzić. Každy mo swój jynzyk, co nim mówi ganc swobodnie a nie musi udować, że je kinsikej inkszym. Nó, ale jak żech wóm napisoł na poczóntku, wiela razy je tak, że gdosik jak odewrze gymbe a cosik przerzóndzi po swojimiu, to inksi sie aji z tego śmiejó. Tóż takigo boroka potym je gańba a raczy rzóndzi jako inksi a po swojimiu yny w chałupie pomiyndzy tymi, co też tak wyrzóndzajóm jako ón. Rostomili, to ni ma dobre, bo z tego człowiek może być aji nimocny. Jakisik czas tymu chytrzi profesorzi bywali pomiyndzy rostomajtymi plymiónami Indian w Ameryce. Dziwali sie na nich co robióm, co jedzóm ale gor słuchali jako rzóndzóm. Jedni Indianie rzóndzili swoim jynzykiym pomiyndzy ludziami a żodyn jim nic nie prawil, ale inksi jak oto poszli pomiyndzy Amerykanów, to sie ludzie z nich śmioli. Potym ci profesorzi posłali wszystkich tych Indianów do dochtora, coby sie na nich podziwoł, a eszcze niskorzij sie na nich dziwali a pisali esi sóm nimocni a jako jim je. Tóż ci, co mógli pomiyndzy ludziami wyrzóndzać po swojimiu byli miyni nimocni, drepsili wyśmioci a bardzo jim nic nie było. Ale ci drudzy, co sie z nich ludzie śmioli, skyrz tego że

rzóndzili swoim jynzykiem byli barzy nimocni a nie poradzi sie ani bardzo śmioć, bo ani ni mieli czymu. Jo se myślę, że by było dobre sie kapke podziwać na Tusteloków, gor na tych, co na kaźdo rzóndzóm po naszymu, ale jak wlezóm do magacynu, lebo do becyrku to už raczy mówióm po polsku, bo jich je gańba. Nejgorsze je to, kiej człowiek sie boji rzóndzić po swoimu, bo wtynczas je jako ci Indianie w Ameryce. Człowiek je ganc sobóm a czuje sie jak sie patrzy, kiej może drzistać po swoimu. Sóm eszcze takowni, co se nic nie robióm z tego, że gdosik sie na nich dziwo jak odwrzóm gymbe a fulajóm po naszymu. Jak rzóndzimy po naszymu, naszom cieszyńkóm rzeczóm, tym naszym piyrszym a naturalnym jynzykiem, to aji nimoce sie nas tak nie bydóm chytać. Kupa je ludzi stela, co rzóndzóm po polsku pomiyndzy ludziami kapke na siłę, co by sie jim chciało przeca przerzóndzić po naszymu. Óni wszyscy niech sie przestanóm tropić, niech ściepióm tóm maske z gymby, abo raczy z jynzyka a niech zacznóm rzóndzić tak, jako jim prawi serce. Indianie w Ameryce už to wiedzóm, że gdo rzóndzi po swoimu, tak ganc swobodnie tyn z tego bydzie aji zdrowszy.

Kónkurs naszej cieszyńskij rzeczy „Tu sóm moji korzynie” w Pierścu

Wiyecie, jakosik sie mi w tym moju darzi, bo trzinostego zech był w Chałupie Przirodnika, dwacatego na konkursie naszej rzeczy w we szkole w Górkach Wielkich a dzisio we szkole w Pierścu też na kónkursie naszej cieszyńskij rzeczy – „Tu sóm moji korzynie”. Napytało me tam Stowarzyszyni Mój Pierściec a Szkoła Podstawowo im. Zofiji Kossak w Pierścu. W jury zech był pospołu z Asióm Radwan – Kmiecik a Leszkiym Richterym. Mieli my ganc twardy orzech, coby co ugryżć, bo dziecka wyrzóndzały szumnie po dwóch rokach, bo przeca bezmala była pandemija. W tym kónkursie była jedna ważno wiec, gor dlo tych dziecek ze siódmej a ósmej klasy, bo ci z nich, co nejlepszy wyrzóndzali dostawali punkty, co sie jich rachuje jak zdowajóm egzaminy do strzednich szkół. Tóż wiyecie worce zaś za rok przijechać do Pierśca, bo idzie chycić jakisik punkty a potym bydzie barzy lachko sie dostać baji do szkoły do Cieszyna, do Skoczowa lebo aji do Wisła. Dziecka rzóndziły we sztyrech kategoryjach. Nejmińszym dzioluszkóm było sztyry a ledwo jich było z dłaszi widać, ale wyrzóndzały jak sie patrzy. Wiyunkszo czynść dziecek była szumnie pooblykano w laski, wałaski a gorolski oblyczki. Ponikiere były na kónkursie cieszyńskij rzeczy piyrszy roz, tóż už terazy wiedzóm jako to wyglóndo a rectorki jich bydóm inakszy rychtować, niż po drugi pojadóm kansik przed ludziami rzóndzić. Pomiyndzy kategoryami szło rzić dźwignyc ze stołka a iść sie przynść po szumnej szkole w Pierścu a aji cosik wciepać do cychy. Paniczki z kuchynie narychtowały świyeczke, preswórszt, wórszt, szynke, kołocz, bioły syr,

tej a kawę. Każdy jod wiera chcioł – starzi a aji dziecka, tóż wszyscy byli radzi. Dziecek do kupy było kole pindziesiónt. Przijechały z rostomajtych dziedzin a miast na Cieszyńskij Ziemi – z Górek Małych, z Harbutowic, ze Skoczowa, z Wisła, z Pierścica, z Kiczyc, ze Strumieni, z Drogomyśla, ze Zobłocia, z Hażłacha, z Jaworzinki, z Markłowic Górnych, z Grodzca, z Górek Wielkich, z Brynnej – Bukowej, z Rudzicy, z Jasiynicy a z Mnicha. Jako w każdym kónkursie jedni rżóndzili lepszy, inksi kapke słabszy, ale dzisio w Pierścicu było zaś wielkucne świynto naszej cieszyńskij rzeczy a skyrz tego żech je rod. Dziynkujym wszystkim, co przijechali – dzieckóm, rectoróm a tym co tyn konkurs zaś už szternosty roz zrobili. Za to że sie Wóm wszystkim chciało zynść w jednym placu a przypómnieć Światu, jako sie rżóndzi po naszymu, jako wyrżóndzali, drzistali, bulczeli, fulali a prawili nasi Starzicy. Za rok jak dożyjemy to do Pierścica przijadymy zaś, bo worce. Eszcze na kóniec słowo do rectorów. Jak żeście przirychtowali dzioluszkę, lebo synka, coby wyrżóndzały w kónkursie naszej rzeczy a nie podarziło sie jim być miyndzy tymi najlepszymi, to nie bydźcie nasrani yny sie podziwejcie eszcze roz na tekst, możne kansik sie trefiło jaki spolszczyni, lebo cosik inkszego. Dycki możecie sie spytać kogosik, co naszym cieszynskóm rzecz ganc dobrze zno a Wóm rzeknie co trzeja sprawić. Wiyecie Rostomile rectorki a dziecka, to je dobre że chledocie tekstów, co gdosik napisoł, ale dycki kiej idziecie na konkurs naszej rzeczy, to najlepszy bydzie zrobić inkszóm wiec. Jak macie w chałupie Starke, lebo Starzika to zóndźcie za nimi a niech Wóm wyrżóndzi po naszymu jakómsik historyje, lebo pogodke. Napiszcie to na arch papióru a nauczcie sie to pieknie rżóndzić – uwidzicie że to starczyne drzistani może być lepsze jako inksze teksty, co už gdosik aji w ksióńkach opisoł. Tóż co, widzimy sie zaś za rok w Pierścicu na wielkucnym świyncie naszej cieszyńskij rzeczy.

Seksuolog...

Rostomili už je nieskoro, dziecka spióm a ci wszyscy, co nie spióm sóm na ozajst „obuci”. Tak sie prawilo - że gdosik je obuty - na ty paniczki a na tych panoczków, co už wiedzóm jako sie to robi, už to na ozajst robili, a możne fórt to eszcze robióm. Tóż bydzie cosik o Jónku, co chodzil už do ósmej klasy a wiyecie jako to chłopcy, jak jim je oto szternost, patnost to už chcóm wiedzieć, co dzioluchy majóm pod spodkiym, bo sie jim tam cosik zaczyno robić. Dzioluszki też sóm ciekawe synków, ale kapke miyni bo sóm słusniejsze jako chłopczyska – dziepro potym nieskorziz zaczynajóm dziwoczeć. Tóż pomiyndzy chłopcami z ostatnij klasy we szkole w Małych Kónczyc nejwiynkszy podciepek to był tyn Jónek. Fórt cosik wywodził a rectorzi każdy dziyn mu pisali jakómsik uwage, że to a to zaś narobił. Ale na drugóm stróne gupi nie był a jak už cosik rzyk, to wiera razy aji rectorzi sie na niego dziwali jakby był jaki filozof, choć popołedniami pos kaczyce na Sikornikach. A wiera razy było tak, że sie paniczki myły we stawie yny w lajbikach a w prodle to sie na nich dziwoł spoza krzoka na grobli a potym to wyrżóndzoł chłopcóm we szkole a óni mieli yny gymby odewrzite, bo przeca uwidzieć babe w lajbiku to už było cosik. Roz za czas Jónek chodzowół do Starego Ujca Jozefa na Podlesi a tam dycki posłuchół radija, co tam

wszystko wyrzódzajóm a grajóm. Jednego razu trefił na jakómsik audycyj, co tam rzóndził profesor a wszyscy na niego prawili, że je seksuolog. Wykłódoł paniczkóm, co to sóm seksuálne obsesyje a że baby jich majóm, gor wtynczas, kiej chłop nie chce z nimi nic robić w nocy w legierze. Nó, jeryna kandy Jónek sie nasłuchół takownych wiecy, że w nocy nie poradził spać, fórt yny kopoł szłapami do pierziny, bo mu było roz ciepło a inkszy roz zima. Przełógrómnie sie mu to podobało, co rzóndził tyn profesor a każde słowo se zapamiyntół, bo przeca to sie może kiejsik przidać oto za pore roków, jak baji už bydzie miół babe a óna dostanie tych rostomajtych seksuálnych obsesyji. Na drugi dziyń podrepsil do szkoły, ale nic nie prawil kamratóm co słyszół, bo to była jego tajymnica. Yny że syncy hned se wszymli, że cosik z tyn Jónkiym ni ma ganc jak sie patrzy. Fórt yny siedzi, słuszny a jak jako dziółucha, lebo rehtorka kole niego przyndzie, to sie na nióm dziwo jako na jaki obrozek. Wszyscy wyszpekulyrowali, że synek abo je nimocny, abo jakosik dziółuszka mu siedzi w głowie – raczy to drugi, bo Jónek maó kiej był nimocny. Tak było pore dni. W pióntek dziecka miały lekcyj z dyrehtorkóm, bo jednej rehtorce sie krowa cielila, tóż musiała zustać dóma. Dyrehtorka to była paniczka słuszno a ni miała moc rada srandy. Pyto sie dziecek:

- Dziecka, rzeknijcie mi gdo kim chce być jak urośnie?

Tóż dziółuszki chciały być rehtorkami, gaździnkami, robić w magacynie, lebo we szpitalu. A syncy chcieli być fajermónami, robić na szachcie, we werku, być policajtami, lebo gazdami. Nó a na kóniec dyrehtorka sie pyto Jónka:

- Tóż Jónku co chcesz robić, jak už bydziesz wielki?

- Pani dyrehtorko, jo chcym być seksuologym.

- Ale Jónku, dyć ty ani nie wiysz gdo to je a co robi.

- Na dyć wiym, co robi seksuolog, ón lyczy babski seksuálne obsesyje.

- Tóż tym tuplym nie wiysz co to je.

- Ale na isto wiym Pani dyrehtorko a hned Wóm to wyłózym, co to je.

Dyrehtorka jak to usłyszala to se aż siadła na rzici, ale dobre posłucho, co Jónek bydzie rzóndził o tych obsesyjach.

- Tóż wiycie, to je tak. Na, oto idóm po ceście trzi paniczki a jedzóm lody, ale každo inakszy. Jedna jich gryzie, drugo jich liże a trzecio cycko. Jako myślicie, kiero z nich je wydano?

Dyrehtorka sie nasrała a prawi:

- Jónku, idź za dwyrze a jutro mosz przisć do szkoły z Fotrym!

Jónek niż odewrzył dwyrze, to eszcze prawi:

- Wydanóm paniczke poznać po pierścionku na palcu, a to co Wóm drepsi po głowie to sóm ty seksuálne obsesyje...

Bindla, szlajfka

Bindla, szlajfka, krawatka. Rostomajcie sie na nióm prawilo na Cieszyńskij Ziymy, ale wszyscy wiedzóm co to je a gdo, kiej a kany to nosi. Hań downij bindle pod karkiym wióznali yny starsi chłopcy a panczkowie, ale potym nieskorziz aji mali chłopcy, bo przeca bindla to je takowno ganc chłopsko wiec. Kupa chłopów jóm miało schowanóm w odmaryji – wisiała na wieszoku, dycki rowno a pięknie wybiglowano. Ponikierzi jóm pięknie skłóдали a styrkali do szuflody. Ale byli aji takowni chłopci, co szlajfke powiesili na rechli abo na jednym wieszoku pospołu z ancugiym – to wszystko zoleżało, jako gdo miół oblyczki w zocy. Wiela razy było tak, że chłop lebo synek nie umiół se bindli zawióznąć, tóż wtynczas jedném miół fórt zwióznanom a yny jóm szpanowół, lebo popuszczół pod karkiym. Bo zawióznąć bindle trzeja było umieć, tóż Fotrowie už od małego

synków uczyli jako sie jich wióńże. Wiela razy było tak, że aji Mama umieli szlajfke zawióńzać a synek fórt ni, bo był rzić w kraglu, choć sie mu to pokozalo sto razy, to fórt nie poradził spokopić, jako sie to robi. Potym jak už jednako sie chłapiec nauczył wióńzać szlajfke, to mu jóm wiela razy eszcze Foter, lebo Starzik sprawowali, rownali, bo z jednej strony ji było za kupa a z drugij jakosik fórt za mało. Bandle nejprzód były yny w jednej barwie – czyrwióne, czorne, lebo modre, ale potym chłopi zaczi kupować w magacynach aji pstrokate. Jak sie chłopi zeszi, baji przed wiesielym pod kościołym, to se dycki oglóndali jakóm gdo mo bindle a esi inksi jóm majóm rowno zawióńzanóm. Kiejsi hań downij dycki do kościoła na wiynksze świynta, na wiesieli, na pogrzyb, wiela razy na jakómsik impreze, lebo na muzyke chłop musioł mieć na sobie bótki, co sie świyciły, ancug a krawatke – musioł być, jako wojok co idzie na służbe. Bindla, to było dlo chłopa to samo, co baji szumny spodek dlo paniczki. A kany bindla wystała nejwiyncyj? Na przeca że na wiesielu, a wiela razy chłopi jóm tam aji potracili. Bo wiycie, nejprzód wszyscy byli szumnie pooblykani, mieli na sobie rowne galoty, wybiglowane koszule, piekne kaboty a każdy szlajfke zawióńzanóm jak sie patrzy. Ale potym na wiesielu, jak už cosik potańcowali a wypili każdy po pół litra gorzołki, to jim zabyło jakosik ciepło, tóz bindle furgaly w lufcie, jedna spadła na stołek, inkszo na stół a eszcze inkszo kansik na rechle. Jo se myślým, że jedyn na piync chłopów szoł do chałupy bez krawatki, trzo na piync miało ty krawatki na karku zamazane, a jednemu na piync krawatke ku chałupie nióśła baba, lebo galanka. Bindla, szlajfka szła z każdym chłopym aji do trówły, bo sie umrzikóm obuwało dycki lepsze bótki, oblykało ancug, koszule a wióńzało bindle – ostatni roz, bo sie prawilo, coby Starziczek jakosik przeca wyglóndali tam przed Pón Bóczkiym. Moda sie jednako zmiyniała, tóz gor młodzi chłapcy potym nieskorzij wióńzali szlajfki yny przy wiynkszych świyntach, ale Starzicy jich nosili fórt tak jako jich nauczyli ich Fotrowie, bo przeca bindla musiała pod karkiym wisieć. Starzi chłopi mieli už potym na starość jednóm bindle, wiela razy płowóm, ale dycki wypucowanóm a rownóm, bo choć sie už podpiyrali loskóm, to przeca fórt jak szli miyndzy ludzi to musieli sie wyparadzić, jako wojok, co idzie wachować.

Dziółuchy...

Rostomili, tak zech wyszpekuyrowoł, że wszystki paniczki na Cieszyńskij Ziymi były dycki młode, aji wtynczas, kiej už miały jakisik rok za sobóm. Jak były swobodne, potym jak sie wydały a były Matkami a Starkami, to dycki na isto fórt były dziółuchami. Eszcze do dzisia, jak wyrzóndzajóm dwie baby, to jedna drugij prawi: „Na dyć dziółucho...”. „na dziółucho wiysz co”, lebo „dziółucho, jo ci cosik musimy rzyc”. Jak zech był małym synkiym, to nie poradził zech tego spokopić, jako to je możne, że oto Staro Ciotka może być dziółuchóm, bo ji Starka prawili: „Na wiysz co dziółucho, mie też klepeta bolóm”. Teraz y jednako už wiym, że Tusteloczki sóm dziółuchami a sóm fórt młode, czy majóm dwacet, czy osimdziesiónt roków. Bo żodyn ni mo rod,

jak mu roki lecóm a jak gymbulka sie robi pozgrzibacóno, gor we zdrzadle. Dziołucha tu stela nejprzód mo oto dwacet roków, na miano ji je Hanka a kiej sie zesła ze swojóm przocielkóm Zofijóm to tak wyrzónndzały:

- Na witej Zofijko.
- Witej Haneczko.
- Byłaś na muzyce terazy w sobote w zómku?
- Na, dziołucho ni, bo my do wieczora siano zwożali, tóż Mamulka mie nie chcieli puścić.
- Tóż dziołucho nie starej sie, za tydziyń zas bydóm grać.

Haneczce jednako roków przibywało, na muzyki drepsila godnie, tóż za jakisik czas už nosila czepiec dóma miała troje dziecek. Było ji piynć a trzicet roków a jak sie zesła ze Zofijkóm przy kościele, to wyrzónndzały tak:

- Na dziołucho wiysz co, na jo ni móm už na nic czasu. Rano wczas stowóm, chłopu rychtujym jodło na szychte do werku a potym dzieckóm do szkoły. Miyndzy tym muszym podobywać a podojić. Potym warzym obiod, cosik w zogródce porobiym a už je wieczór.
- Ja, ja dziołucho taki to mosz u mie je ganc tak samo, mogymy se yny pospóminac jak my na muzykach zwyrtaly...

Hance żywot wartko przeleciól od niedziele do niedziele, od jednej Wiliji do nastympnej a od jora do jora. Pożynila a powydowała dziecka, od fojta z chłopym dostali jakisik medale, że wydzierzeli pospołu už kupa roków, ale fórt jak sie zesła ze Zofijkóm to prawila:

- Wiysz co dziołucho, mie tak tam kansik w klepetach boli a rewma mie tropi jak pierón.
- Mie dziołucho też, a eszcze w krziżu mie boli, fórt sie muszym mazać szpyrytusym.

Obie do kónca żywota były dziołuchami, bo choć jim było už przez osimdziesiónt roków, to jednako w sercu były fórt tymi młodymi dziołuszkami, co zwyrtaly w zómku na muzyce. Takowne sóm wszystkie paniczki na Cieszyńskij Ziymi – dycki dziołuchy a dycki młode sercym a duchym.

Baranica

Wszyndzi tam, kany sie chowalo baróny, robiło sie z jich skóry rostomajte ciepłe oblyczki, aji czopki, co sie jich potym nosilo jak yny z pola fuknył zimny luft. Od Jaworzinki po Strumiyń a łod Biylska po Ostrawe, wszyndzi po chałupach na Cieszyńskij Ziymi ludzie mieli hań downij baranice powieszane na rechlach, lebo wciepane do odmaryje, bo w zimie bez nich nie lza było wyłyć do pola. Bo przeca ponikierzi eszcze pamiyntajóm, że kiejsi zimy były inaksze jako terazy – było wiyncyj śniega a wiyncyj mrozu. A eszcze co, ludzie nie rajzowali w ciepłych autach,

cugach, lebo autobusach – wiela razy trzeja było iść ku dziedzinie pieszo a mróz yny szczypoł po gymbulce. Wtynczas sie oblykało baranice a choć całe lato a jesiyń preleżała kansik w tróchle, to terazy gazda se na nióm dziepro spómniol. Mój Starzik mieli dwie, aji trzi baranice. Jednóm na každo kole chałupy, oto do chlywa ku odbywaniu a jak cosik porobioł. Drugóm jak szoł ku dziedzinie – óna miała eszcze takowne dwa kónski, coby Starzika nie oziómbało po uszach a wióńzało sie jich na wyrchu. Nó a trzecióm baranice, takóm nejszumniejszóm Starziczek mieli jak szli pomiyndzy ludzi abo baji do kościoła. Tóm se chowali w odmaryji a co jakisik czas jóm wieszali na polu, coby jóm wiater przefukoł, bo inakszy mógły do nij wlyżć chroboki. To były dycki nejjorsze kurowody z tymi baranicami a ze wszystkim oblyczkami ze skóry baróna, że mógły sie tam ulógnónć chroboczki a narobić szkody, tóż co jakisik czas trzeja było baranice przeluftować. Baranica, jak sie jóm miało w zocy, to mógła wydzierzeć kupa roków. Tóm, co starzi gazdowie mieli na głowach była uszyto, kiej eszcze jim było oto trzicet, sztyrycet roków. Baranica chróniła nie yny przed mrozym, ale aji wtynczas, kiej fukoł wiater – dycki sie przeca prawilo, że nejwiyncyj ciepła ucieko z człowieka przez głowe. Takowno obyczajno czopka z magacynu wydzierzy oto rok, dwa, ale baranica kupa roków a eszcze wiela razy sie stało, że po Starzikowi jóm nosił wnuk, bo była uszyto jak sie patrzy. A wszystko, co je z baróna to grzeje, aji tako czopka co jóm Stareczka usztrykowali dzieckóm. Grzeje aji baranica a to hned jak sie jóm styrczy na głowe. A nejradszy jóm dycki w zimie nosili chłopi, co ni mieli za kupa włosów na głowie. Takowny łysón baranice nosił už na jesiyń, bo go po głowie ni miało co grzoć a ściepowoł jóm dziepro na jor, jak mu słónko zaczęło świycić na glace. Nejwiynkszo sranda była dycki wtynczas, kiej gazda szoł do sómsieka do stodoły po słóme, lebo po siano a mioł obleczónóm baranice. Jak yny wyloz na pole, to wyglóndol jako straszok, bo wszystko sie mu pochytalo na czopke z baróna, tóż sie go aji jego włośne dziecka boły. Ale stykło, że chłop baranice ściepoł, pocapkoł jóm packóm a wszystko spadło na zym – zaś wygóndol jak człowiek. Gorszy było, kiej sie do baranice przilepiła pajynczyna, tóm ściepać tak lahko už nie szło, tóż wiela razy było tak, że Starziczek z nióm drepsili kole chałupy aji tydziyń, bo nie wiedzieli, że jóm majóm na czopce. Nie było Godnich Świónt, zimy, strómka, ani Wilije bez baranice. Pospołu z gazdóm wszyndzi drepsila – do lasa po drzewo a po chebzi, do cyntralnioka zahajcować a aji za stodołę, kany už sómsiod czakoł ze sztamperlym dobrej gorzołki. Ale baranica musiała aji kupa wystoć, gor wtynczas kiej gazda był nasrany. Jak sie baji wadził z gaździnóm a už nie wiedziol co ji rzyć, to wiela razy ciepnył baranice na zym a poszoł do szopki. Potym jednako zaś jóm pieknie wzión a powiesił we waszkuchni na rechli, bo przeca zaś przidzie zima, mróz, po uszach bydzie oziómbać a ni ma nic lepszego, jako skóra z baróna, co óna ogrzeje wszystkie głowy – synkóm, gazdóm a Starziczóm.

Lekcyj ekónomiji – inflacyj w dziedzinie Smerfów.

Rostomili, wszyscy znocie takownóm bojke z telewizora o modrych szykownych podciepkach, co sie na nich prawilo Smerfy. Bywały w dziedzinie a było jich dycki sto. Každy Smerf poradził cosik zrobić takownego, co inkszy Smerf nie umioł. To co umiały zrobić przedowały na každo za jedyn grejcar. Za tyn grejcar każdy se móg kupić potym od inkszego Smerfa to, co potrzebował. Baji Kuchorz piyk każdy dziyń jednóm buchte a przedowol jóm za jedyn grejcar. Wszystkim regirowol

starucny Foter Smerf, ón był nejważniejszy w całej dziedzinie a yn ón móg robić nowe grejcarry dlo wszystkich Smerfów, esi by było trzeja. Tóz ale z poczóntku ganc wszystkim stykło tych sto grejcarów – po jednym dlo każdego Smerfa. Jednego razu sie jednako stało, że Malyrz zaczón malować każdy dziyń dwa obrozki miasto jednego, tóz wyszpekulyrowoł że by móg zoroabiać każdy dziyń dwa grejcarry miasto jednego. Wszymły se tego dwa inksze Smerfy. Foter Smerf to uwidzioł, tóz zrobił trzi nowe grejcarry a kupił za nich to, co zrobiły ty robotne Smerfy. Tóz na dziedzinie były už sto trzi grejcarry a trzi Smerfy robiło wiyncyj a zorobiało dwa razy tela, co inksze Smerfy – każdy dziyń dwa grejcarry.

Nó, ale inksze Smerfy też chciały sie mieć lepszy, tóz zaczęły robić wiyncyj, coby zoroabiać wiyncyj grejcarów. Foter Smerf fórt robił nowe grejcarry a za rok w dziedzinie Smerfów było jich už sto pindziesiónt a tela samo rostomajtych wiecy, co jich robiły Smerfy. Jednako nie wszystkim Smerfóm sie to podobało a ponikiere z nich były skyrse tego ganc nasrane. Bo baji takowny Smerf Poeta wystympowoł trzi razy za dnia a zarobioł trzi grejcarry. A takowny Smerf Robotny už ani nie społ, ale poradził zarobić piync grejcarów. Fórt jednako szejdziesiónt Smerfów zarobiało yny jedyn grejcar na dziyń. Skyrse tego był nasrany gor Smerf Bóngalija, co nie poradził wiela zrobić, a esi sie mu už cosik podarziło to fórt to przedowoł za jedyn grejcar. Tóz pospołu ze Smerfym Kwiańczkiym a Smerfym, co sie fórt dziwoł do zdradła uznali se, że muszóm ty grejcarry lepszy rozdzielić pomiyndzy Smerfami, po swojimu. W postrzodku dziedzin y rzekli wszystkim Smerfóm, że jak wybieróm Smerfa Bóngalije, coby regirowoł dziedzinom, to ón hned do każdymu Smerfowi co terazy zarobio jedyn grejcar po jednym grejcarze wiyncyj. Potym ty trzi Smerfy napytali wszystkie inksze Smerfy na postrzodek dziedzin y rzekli jim, co chcóm zrobić. To sie fest spodobało tym sześdziesiynciu Smerfóm, co zarobiali po jednym grejcarze – óni na isto bydóm za tym Smerfym Bóngalijóm. Tóz za jakisik miesiónc Smerf Bóngalija už regirowoł dziedzinóm a Fotra Smerfa posłoł do chałupy na pyndzyj, bo rzyk, że nie poradzi regirować tak, coby wszyscy sie mieli fest dobrze. Smerf Bóngalija zrobił szejdziesiónt grejcarów a rozdoł jich tym Smerfóm, co zarobiali po jednym, tóz w całej dziedzinie było už dwiesta dziesiync grejcarów. Tóz dobre, ale w dziedzinie Smerfów fórt sie robiło wiela za sto pindziesiónt grejcarów, co sie za nich eszcze wczora płaciło ganc sto pindziesiónt grejcarów. Smerfy, co dostały po jednym grejcarze ganc za darmo stanyły jedyn za drugim, coby kupić wiela, co jich zrobiły inksze Smerfy. Smerf Robotny hned se wszymnył, że nie poradzi robić wiyncyj jako piync wiecy każdego dnia a przed jego chałupóm stoło dziesiync Smerfów. Tóz sie poszkroboł po głowie a rzyk wszystkim, że od dzisia za każdym wiec, co robi chce dwa grejcarry a ni jako wczora jedyn. Smerfy kapke mamrały, że to je drogsze ale piync hned zapłaciło tela, wiela chcioł Smerf Robotny. Na kóniec dnia Smerf Robotny porachowoł grejcarry a mioł jich dziesiync, tóz poszoł do Kuchorza po buchty a óny też zdrożały, bo Kuchorz za nich chcioł dwa grejcarry. Smerfy se wszymły, że wszystko je coraz drogsze, tóz prziszły za Smerfym Bóngalijóm. Tyn jim yny fórt prawił, że to wszystko je skyrse Gargamela, bo ón robi inflacyj. Rzyk jim też, że przeca w łóńskim roku Foter Smerf też rozdoł pindziesiónt grejcarów a nic z tego przeca nie było. Zaczón fanzolić, że Smerfy by miały być rade, bo terazy zarobióm dwa grejcarry a ni jako kiejsi za Fotra Smerfa yny jedyn. Smerf Bóngalija kozoł na każdym strómie w dziedzinie powiesić radjo, co przez niego fórt bulczy wszystkim Smerfóm na dziedzinie, że robi eszcze sto grejcarów a na ozajst wszystkie

Smerfy bydóm mieć už na wszystko, co bydóm chcieć. Smerfy jak posłuchały tego radija, to poszły do swoich chałupek a už myślały, jako to bydzie kiej bydóm zorobiać po trzi grej Cary każdy dziyń. Yny Smerf Robotny, cały utropióny pisał na archu papióru, wiela jutro bydzie chciot grejcarów za wieca, co ón jich robi...

Gacie

Tóż terazy Wóm wyrzódzým cosik o gaciach, bo dzisio už coroz miyni chłopów jich nosi na rzici a kiejsi eszcze oto ze trzicet roków tymu jak yny prziszły mrozy, to jich oblykali wszyscy – chłopcy, chłopci a starzicy. Hań downij gacie były szyte z płótna, miały z przodku knefle a w pasie styrczony porwózek, coby sie dzierżały na rzici jak sie patrzy a nie spadły dołu. Były eszcze wióznane na nagowicach, coby gazda poradził wrazić szłape do bótków, bo gacie sie nosiło aji w nocy, aji za dnia. Gazda, co wyloz w gaciach z legiera móg w nich iść aji na plac a wyglóndół w nich jako panoczek z miasta. Hań downij pod gacie chłopci už nic wiyncyj nie oblykali, tóż jak kierymu spadły, to wiela razy był ganc sagi. Starziczek jak sie myli w laworze to wiela razy musieli se dować pozór, coby nie zrobić ostudy w chałupie, bo jak by mu gacie spadły ze rzici to by była aji sranda aji sumeryja. Potym nieskorziz sie w magacynach kupowało gacie na gumie, co sie jich yny nacióngło na klepeta a fertig. Do dzisia chłopci, co baji robióm w lesie, lebo na polu kansik w dziurze przy rułach, abo aji na szachcie a muszóm drepsić na polu, to oblykajóm gacie, bo prawióm, że przeca inakszy by jim wajca zmarzły – a majóm ganc recht, bo yny gupi sie na mróz nie oblyko, a potym musi ciyrpieć. Ale spóminóm se, że dlo ponikierych, gor dlo chłopców, co drepsili do szkoły, oblykani gaci to była gańba. Ci, co mieli do szkoły blisko, wiela razy jich ni mieli na rzici a sie śmioli z tych chłopców, co musieli ku szkole wandrować z daleka, z drugij stróny dziedziny. Taki to už je z tymi dzieckami – poradzóm sie jedne z drugich pośmiywać, ale takowny synek, co musioł iść ze sztyry kilometry se z tego potym moc nic nie robił, bo wiedziot że mu aspón je ciepło.

Z gaciami to była wiela razy fest sranda, bo byli chłopci, co w nich wyglóndali cyrkuśnie, gor jak mieli wielkucny wańtuch. Moja Starka dycki prawili, że chłop w gaciach, co mo ciynki nogi je jako kohót, co drepsi po placu a miała recht, bo sie podziwejcie jak srandownie wyglóndajóm takowni chłopci. A wiela było srandy jak chłopu gacie ze rzici spadły, gor hań downij jak gacie nie były na gumie, yny na zawióznani. Ale jak jich chłop sebyłk pod pierzinóm, to už było cosik inkszego, gor jak mioł obiecane od baby, że cosi dostanie w nocy. Hań downij bez gaci w zimie chłopci by nie poradzili żyć. Jak na polu było fest zima, to gacie na rzici a pierzina wciepano na siebie były lepsze jako terazy ty moderni dłaszki co grzejóm po szłapach. Choć kachlok už był zimny a pod dwiyrzami sie porobiły zomiynty, to gacie na rzici pospołu z pierzinóm z piyrzo robiły przijymne ciepło. Dzisio už mało kiery chłop oblyko gacie, bo mało gdo w zimie drepsi, lebo rajuje na kole

ku dziedzinie. Każdy wrazi rzić do ciepłego autka a fertig. Ale gdo eszcze mo w chałupie Starziczka, tym wiy że óni ty swoji gacie bydóm mieć na rzici aż do śmierci, aji w trówle. Bo przeca ty gacie jich wiela razy uchróniły przed mrozym a yny Starzik wiedzóm, że kiejsi chłop bez gaci mało co poradził gor w zimie zrobić kole chałupy. Yny waryjoci, co jich nie oblykali sie tropili, a wiela razy mieli odmrożóne klepeta. Ale jo se myślým, że zaś idóm czasy, kiej gacie bydymy oblykać, gor jak wóngli bydzie drogi a auta bydóm bezmala yny na eletryke. Eszcze przidóm takowne czasy, że chłopci bydóm mieć postyrkane gacie w szuflodzie a pieknie jich bydóm w zimie nacióngać na rzić aji do legiera.

Jako sie gaździnki wadziły ze zwierzyntami

Ludzie sie poradzóm powadzić pospołu, baji Starka ze Starzikiym, lebo gaździno z gazdóm. Ale mało gdo wiy, że na dziedzinie powadzić sie idzie aji ze zwierzyntami a z gowiydzióm, co sie jóm chowie we chlywie, w masztali a w szopce. Kupa razy było tak a eszcze dzisio tak je, że kury, trusiok, kaczyce, lebo krowy nie robióm ganc to a nie idóm tam, kany by chciała gaździnka. Tóż skyrs tego, gor baby sie z nimi wadzóm a jako, to se poczytelcie niży. Dycki to wyglóndo tak, jakby se gaździnka sama ze sobóm wyrzónndzała.

Kwuczka z maluczkimi kurczoczkami:

- Tóż kany ty podciepy podrepsły.
- Teraz tukej były, oto na placu a už kansik wlaży.
- Na pi, pi, pi, pi.
- Kaj ta mandora jich zaś zakludziła.
- Na Jezus Maryja, tu wszystko mo pieróna jedna a dycki jich kansik wysmyczy.
- Tukej żeś je, hósza, hósz do placu.
- Podziwej sie kaj idzie. Pierón jedyn zaś wloz do stodoły, dyć jich wszystkie potraci.
- Takowne sóm szykowne, szkoda jich bydzie a óna jich kludzi po dziurach.
- Kaj idziesz? Mandoro oszkliwo, jutro bydziesz siedzieć we chlywie jo cie wyrychtujym!
- Tela człowiek kole tego chodzi a potym pierón zakludzi ty kurczoczki kansik do obilo a fertig.

Młode kurki, co nie chcóm iść wieczór siedzieć:

- Pi, pi, pi, pi. Póđzhawcie.
- Hósza, hósz, kaj uciekosz, idź ku chlywie.
- Kany tukej idziesz, podciepie jedyn.
- Tam pieknie ku chlywu, hósza.
- Na pieróno mało siedzieć, siedzieć.
- Taki sóm przeciwne ty kury, że jo nie wiy.
- Nie pójdzie to siedzieć za pieróna.
- Podziwej sie, tóż kaj tam lezie ku furtce.
- Drepsić do nocy, potym jich cosik zeżere a fertig.
- Yny uciekać, potym sie potracóm na miedzy a tela bydzie.

Krowa przy dojyniu:

- Malina na swe, pónknij sie kapke.
- Stój, bo mi wleziesz do ampra a tela bydzie.
- Chwostym sie pierón oganio a mi prosto do pysku.
- Stój, pieróno jedna, pod pyskiym mosz liści to żer.
- Tyn chwost ci ur-znym bydziesz widzieć, mandoro.
- Tela sie utropiym przy tymu dojyniu a yny oto pół ampra mlyka.
- Mało mlyka dowo a podciep je przeciwny jak pierón.

Przemykani baróna:

- Stój podciepie jedyn, jo cie yny chcym przymknóć.
- Tukej mosz takóm pieknóm trowke, bydziesz sie pos.
- Stój pierónie, bo szkubiesz tyn lańcuch, dyć mie posmykosz.
- Tako piekno trowka, nie bydzie sie pos yny wszystko szmatle a yny ryczeć.
- Kaj cióngniesz waryjocie, bydziesz widzioł, że cie zabijym na wórszt.
- Pierón oszkliwy, tak cióngnie dyć mi rynce wytargo a tela bydzie.
- Puszczym cie pierónie a idź ku dziedzinie, bydzie pokój.
- Tela sie człowiek musi naszkubać z podciepym barónym, jo nie wiy.
- Stój a poś sie, jutro bydziesz stoł aż wszystka trowa bydzie wygryziono, jo ci pokożym.

- Stój, jeszcze mi buchnie do rzici, złómiym klepeto a bydzie kóniec.

Psychiatra

Stało sie Wóm kiej we Waszym żywobyciu, że Wóm gdosik rzyk, żeście sóm przigupi, że Wóm piero na dekiel, że mocie nierówno pod powołym, lebo że ni mocie wszystkich dóma? Wiycie Rostomili mi sie to przitrefiło wiela razy, gor jak żech drzistoł jakisik gupoty, baji po piwie. Tóž ale dobre, jak sie fanzoli po gorzole to je cosik inkszego, bo žodyn jak je ožrały nie rzóndzi jak sie patrzy. Gorszy je, kiej oto baba rzeknie chłopu, choć je krzyžby, że bulczy jako babuć w mydlinach. A tak sie roz stało, bo w Brynnej bywoł na gróniu gazda Jónek z Gryniów, co se wzión Hanke Holeksowóm a od poczóntku jak sie ožynili, to sie fórt wadzili a jedyn z drugigo sie poradził fest pośmioć. Ale roz sie stało, że Hanka uznała że Jónek fanzoli jak niezdrowo rzić, bo cosik wyrzóndzali o polityce a co sie wszystko robi na świecie, ale sie przy tymu powadzili, bo Haneczka musiała być dycki nejmóndrzejszo a Jónek to był chłop co prawił dycki na czorne, że je czorne a na białe, że je białe. Potym oto za dwa dni usłyszała jak chłop wyrzóndzó z krowóm na miedzy, tóž jak sie go spytała co prawił Malinie, to babie rzyk, że to óna mu wykłodała, jaki bydzie jutro czas. Potym jeszcze pore razy Jónek wyrzóndzół z kóniym, z trusiokami a z babuciym, tóž Hanka už była isto, że je przigupi a że go trzeja posłać do dochtora. Zebrała sie wczas rano, siadła na kole a zwiózła sie ku dziedzinie do ósrodka, coby dochtorowi wszystko o chłopie powyrzóndzac. Jak Hanka wszystko rzekła, to dochtór už ji miół ganc dość, bo u niego siedziała pół drugo godziny. Fest chciół coby se už raczy szła ku chałupie, tóž napisół na kónsku papióru, coby Jónek pojechał do Cieszyna a niech go posłucho psychiatra. Hanka była rada jak fazol, wróciła sie spadki do chałupy, kosała sie chłopu umyć a wraziła go do autobusa, co jechoł ku Cieszynu. Psychiatra to był starszy panoczek, podziwoł sie na Jónka, pooglóndół mu głowe, wypytoł sie go o wszystko, co robi na gospodarce, co mo rod a czego ni, nó a na kóniec se podrzistali cosik o świecie. Na kóniec dochtór mu doł wielkucny arch papióru, blajszyft a kozoł Jónkowi, coby narysowół chałupe, tóž chłop rysowół z pół godziny wszystko – okna, dwiyrze, sztachety, ganc jakby to była czorno – biało fotografija. Psychiatra mu kozoł przyść za tydziyń, że sie chce jeszcze kapke na niego podziwac. Jónek prziszół do chałupy ganc nasrany, bo pół dnia miół w rzici a musioł rysowac jakisik chałupy a wyrzóndzac z jakimsik starzikiym o polityce. Haneczka jednako była rada, bo už aspón gdosik ji chłopu lyczy a nie bydzie tela drzistoł. Za tydziyń Jónek už sóm od siebie stanył rano, opucowół sie a pojechał ku Cieszynu. Psychiatra zaś mu doł wielkucny arch apióru a blajszyft a kozoł mu narysowac pore owiec. Tóž dobre, Jónek roz dwa trzi narysowół z dziesiynć biyrek a ku tymu jeszcze aji barónka. Dochtorowi sie zachciało kawy, tóž rzyk Jónkowi, coby ty owce powachowół a ón hned przidzie. Psychiatry nie było pół godziny, trzi sztwierci godziny a Jónkowi sie už chciół fest jscać, tóž sie nasrół narysowół dokoła owiec rajczule a poszoł do haźla. Jak sie wrócił spadki, to stary psychiatra sie na niego podziwoł a prawi:

- Czymu żeście narysowali tóm rajczule?

- Tóž, przeca coby owce nie uciykły, ni?

- Ja yny wiycie jo sie dziwóm, że ty deski by mógly być hrubsze, bo ty owce hned wszystkie ucieczóm do lasa...

Jónek jak jechał w autobusie ku chałupie to wiedział na ozajst, że ni ma przigupi, mo wszystkich w chałupie a ku tymu ganc rowny powól. A jak go eszcze kiedy baba bydzie prógować posyłać do psychiatry, to ji nejprzód koże narysować na archu papióru krowe Maline, a koże ji jóm paść od rana do wieczora.

Cycha

Kiejsi hań downij pierzina patrzyła ku cysze a cycha ku pierzinie. Dziepro jak sie pierzine oblykło w cyche to szło sie do porzóndku wyspać, gor w zimie, jak na polu zgrzypiół mróz pod bótkami. Ale cyche nejprzód trzeja było uszyć, powyszywać na nij rostomajte zieliny, kwiotki, lebo aji zwierzynka a dziepro potym jóm wrazić do tróchły. Każdo dziołucha, co sie chciała wydać musiała mieć wiano a w nim aspón pierzine, zogłówek a cyche. Tóž ta piyrsko cycha, co jóm dziołucha miała była szumno, procnie zrobióno a prziozdobióno rostomajtymi feshnymi wiecami. Potym každo baba jak sie už wydała to też cychy musiała mieć w zocy. Jak jich wyprała w piyracej maszynie, potym na lufcie a wietrze do porzóndku wysuszyła a na końcu wyszkróbiła to dziepro wtynczas mógła oblykać pierziny a zogłowki. Hań downij dycki sie szkróbiło cychy a jak sie jich chyciło, to były ganc twarde. Bo szkróbek był dobry – cychy sie tak nie mazały a potym jak sie jich zaś prało to pospołu ze szkróbkiym z nich wylazowały wszystkie zarazki. Spóminóm se że na pierzinie obleczonej w czystóm cyche Stareczka dycki suszyli nugle a jak gdo miół dóma kocura to wiela razy było tak, że se społ na cysze, ale potym go dycki gaździnka przegónili.

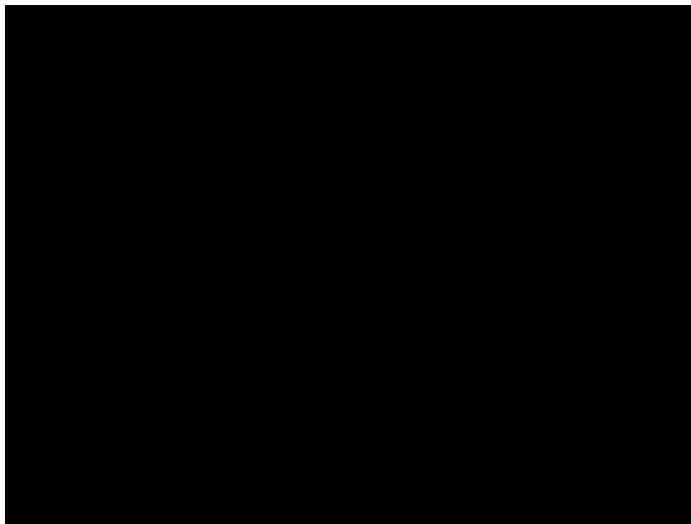

Cycha poradziła wydzierzeć kupa roków, ale wszystko starnie. Jak sie zrobiła w cysze dziura, to jóm gaździka poradziła zaficować, lebo przisyć na to kónsek materiału, ale jak cycha už sie zaczęła targać, to trzeja było se dać uszyć nowóm, ale starej sie nigdy nie wyciepowalo. Ciepło sie jóm baji do waszkuchni a Stareczka jóm mieli, jak potrzebowali cosik przikryć a gazda se jóm potym eszcze porzazoł na kónski a miół to na uciyrani pacek, jak se jich umył. Jak cycha wisiąla wyprano, wypucowano na żerdzi, to gazda wiedział że sie do porzóndku wyspi po ciynżkij

pilobie. Nó, ale jak gaździno była zmazula, to ji wubec nie zawadzało że cychy už sóm czorne a że smerdzóm, wtynczas gazda wiela razy musioł zrobić krawal, coby baba wszystko do porzóndku wypucowała. A jak se nie doł rady, to sie nasroł a sóm wciepoł cychy do szaflika a wyproł. Dycki, jak człowiek po całym dniu lygoł do legiera, to cycha była na ozajst jego najlepszóm kamratkóm. Óna pospołu z pierzinóm ludzi uspowała a kieby ni óna to by gazda chodził cały dziyń ganc pitomy. A kiejsi jak cycha wisiała na żerdzi, to gor młode wydane baby sie dziwały jedna do drugij do zogródki, jakóm kiero mo cyche a esi stejizbianka ni mo szumniejszej. Do cychy se baba wiela razy wybeczała, jak sie powadziła z chłopym a potym jóm musiała dać suszyć, bo była ganc mokro. Jak cychy wisiały na żerdzi to dziecka pomiyndzy nimi góniły a sie w nich chowały, tóż potym wiela razy Mama jim wyrzazała po rziciach, bo ji pomazały prani zmazanymi packami. Kiejsi cychy były dycki białe, tóż jak jich gaździnka wyprali a wyszkróbili a potym jak sie na nich w izbie slónko oprziło, to sie świeciły jako złoto a na isto były worce złota, bo jak sie gazda z gaździnkóm do porzóndku wyspali, to mieli od rana siłę a chynć do roboty.

Ćmok

Co idzie uwidzieć po ćmoku? Na ganc nic, bo sie prawi, że jak je ćma to tak, jakby człowiek siedziół w rzici u murzina. Kiejsi hań downij było tak, że człowiek se musioł wiela razy światło sóm zrobić, nie jako dzisio, że sie różnie cykocz a už dóma je widno. Ćmok dycki przidzie – w lecie nieskorzij a w zimie rychlij, tóż na pozoryndziu dycki worce mieć baterke a hań downij Stareczka mieli dycki kole siebie świeczke, petryolke a maszynki. Po ćmoku nie lza było nic zrobić a jak sie szło bez światła, to trzeja było pómału drepsić, coby na placu abo na schodach do czegosik nie zakopnónć. Ponikierzi wierzili tymu, że pospołu z ćmokiyim dycki prziszły jakisik beboki, lebo podciepy co sie za dnia chowały pod dłaszokóm, lebo pod liściami w lesie a dziepro w nocy wylazowały. Tóż jak baji dziecka były przeciwne, to gaździno yny sie podziwała za okno a jak sie už zaczęło ćmić, to wtynczas prawila dzieckóm, że jak bydóm gónić a dobrobiać, to jich zebiere baba jaga, bo sie už dziwała przez okno do postrzodka. Potym jak už dziecka poszły spać a w izbie było ganc ćma, to lepszy sie było przikryć pierzinóm pod sóm kinol, oczy zawrzić a raczy ani nie dychać. Ale baji gazda, lebo Starziczek byli radzi jak se lygli do legiera a dokoła było ćma jak w rzici, bo prawili, że sie jim wtynczas ganc dobrze spi. Żodno petryolka ani świeczka sie nie śmiała polić a jak baji miesiόνczek jim świecił do izby to byli fest nasrani. Bo jak człowiek legnie, to ćmok je jego najlepszy kamrat – oczy se spocznóm po całym dniu, co sie dziwały dokoła na świat. Ale wiela razy je tak, że w nocy człowiek musi iść baji do haźla, tóż jak je ganc ćmok w izbie, to trzeja fest macać ściany, coby sie dochleđać jakigo cykocza a hań downij to už Stareczka mieli wyćwiczone, kany majóm drepsić po ćmoku, coby sie nie obalili. Ale żodyn nie poradził nigdy spokopić, jako to robióm oźralcy, że wylazujóm z aryndy aji w postrzodku nocy, potym idóm po ćmoku do chałupy a dycki trefióm. Mój Starzik dycki prawili, że óni majóm w rzici motór, co jich ciśnie do przodku a w głowie jakisik komputer, co klepetami regiruje, kany majóm drepsić. Ale dyć se spómínóm, że wiela razy Staro Ciotka Malka po ćmoku poradzili przynść przez las, przez miedze a chodniczym zasšli ku chałupie, jak byli u nas na nawszczywie. To je tak, że jak człowiek kupa razy idzie fórt tóm samóm cestóm, to se jóm rozum poradzi zapamiyntać a potym choć sie oczy zawrze, to klepeta dreptajóm same. To mocie baji tak, jak po ćmoku chłop z babóm leżóm w legierze a jedno chce cosik po drugimu, to styknie że sie rynkóm kansik pomaco a už to dali idzie samo – nie trzeja ani świeczki ani petryolki, choć dokoła je fest ćma. Je i tak, że aji za dnia idzie zrobić tak, coby było ćma – styknie zawrzić oczy, bo dziepro jak je czorno przed oczami, to se człowiek spómino to, co było kiejsi hań downij. Wiela razy Stareczka se zawrzili oczy a pusa sie ji zaśmiała, bo se spómnieli jak za młodu drepsili na muzyki, ale potym sie jim gymba skrzywiła, bo se spómnieli ty gorsze wieca, co sie jim trefiły w długim żywobyciu. Jak je ganc ćma w izbie a człowiek už leży w legierze, to se idzie porozmyślać o swoim żywocie, bo oczy widzóm yny to, że wszyndy je czorno, ale rozum może wtynczas medytować. Ćmoka sie boły dziecka, ale mieli z niego strach aji starzi, bo wiyem że Starka mi wyrzóndzali jak jejich Tacik, co robił na szachcie wyrzondzoł, że wiela razy jim na dole zgasła baterija a wtynczas na isto słyszeli Pusteckigo, co rzóndził kansik w tych czornych chodnikach. A moja Starka pore razy mi rzóndzili, że szli po ćmoku pod las a tam cosik zaczęło szuścić – to na ozajst był tyn leszy, co o nim słyszała pogodke, jak była dzieciym. Dzisio mómy baterki, tóż ćmok už ni ma takowny straszny, ale kiejsi ludzie go mieli barży w zocy, bo wszystkie diobły, nocznice a mory w nim bezmala siedzóm.

Synek z miasta

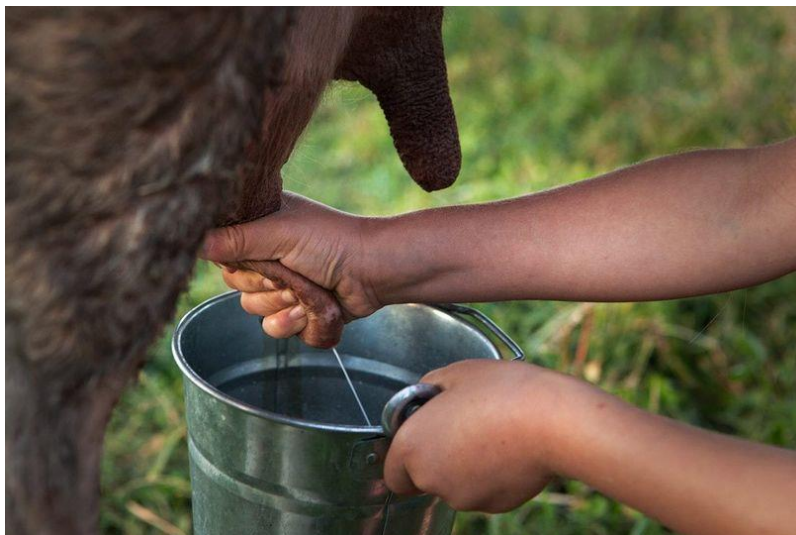
Dycki było kapke kurowodów, kiej sie synek z miasta ożynił na dziedzinie. Było tak aji wtynczas, jak se dziolucha z miasta wziyna synka z dziedziny. Roz sie tak stało, że Francek Noga ze Skoczowa sie ożynił z dzioluchóm od siedloka Matuszka z Wielkich Kóńczyc. Wszystko było pieknie jak synek chodził na zolyty, bo Matuszkula dycki zabiła kaczyce, lebo kure coby synek se pojod. Jak przijechoł to wzión galanke na koło a jechali se do lasa, abo aji na muzyke ku dziedzinie. Yny że to ni mógló być na wieki, bo przeca synek z dzioluchóm sie nie śmióm smykać za długo, oto rok, nejwyży dwa a už trzeja robić smowy a rychtować wiesieli. Tóž Francek też pierściónek dziolusze kupił, a wiesieli pospołu z Fotrami a z Teściami zrobił, bo miół jakisik grej Cary naszporowane. Po wiesielu sie przekludził do baby, Matuszek jim doł dwie izby tóž byli radzi, że majóm kaj rzic wrazić, ale borok Francek nie wiedziól, co sie na niego rychtuje. Przez tydziyń chodził do roboty – robił we werku we Skoczowie, tóž jak prziszól po szychcie do bytu, to se dycki legnył a spoczywoł. Tu na dziedzinie, ledwo przijechoł, cosik mało wiela zjod a už go woło gazda ze synkiym, bo trzeja traktór zapuścić a jechać zwożać siano. Kozali mu naloć paliwa do capka, ale borok synek nie wiedziól co sie tam leje, tóž namiyszól oliwy z bynzynóm a zrobił miyszanke. Matuszek jak to uwidziól to aż zaryczoł:

- Miyszanki tam do tego nie lyj, tam sie rope leje. Z miyszanki ci sie bydzie kurzić, jakbyś smrekami chajcowoł!

Tóž synek wloł rope a pojechał pospołu z chłopami. Szól za furóm a miół siano podować, ale to robił piyrszy roz, tóž nie umiól dzióbnóńc wideł tak, coby całóm kopke na roz chynóńc na prziczepe. Yny tak po kapce ciepoł a loło sie z niego, jakby fedrowoł na dole. Na drugi dziyń trzeja było zaś siano wozić, ale traktór sie zrympolił, tóž każdy se wzión dzichte, bo pole było hned za stodołóm. Borok synek nie wiedziól, jako sie nosi siano w dzichtach, ale szwagier mu hned pokozoł – chycił swojóm babe, przeciepoł jóm przez pleco a prawi:

- Widzisz Francek tak sie siano nosi w dzichcie a wartko do stodoły!

Przez sobote a niedziele jak synek eszcze bywoł w bycie, to se społ aji do dziewiόνtej. Tukej na dziedzinie je piyńc godzin rano a už kohót ryczy. Je sześć a už go baba źducho, że trzeja stować. O pół siódmej Francek už stoi z amprami przed krowóm a gaździno go pyto, coby jóm podojił, bo se wczora cosik zrobiła w rynke. Synek uwdziól sztyry cycki a wubec nie wiedziól, co mo robić, kierego nejprzód pociógnóńc a jako? Siod se na ryczce a ścis cycek wiela miół siły. Malina mu wlaźła klepetym do ampra a zaczęła chwostym go prać po gymbie. Sumeryja! Potym dziepro Starka od baby mu pokozala jako sie doji – pieknie na dwa cycki. Eszcze była sranda jak sie krowa zaczęła cielic, bo Francek był po nocy a fest zaspany wloz do chlywa. Gazda ze synkiym cióngli za porwóz, coby cieloka wysmyczyć a borok Franek za chwost. Gazda mu kozoł liwy zegnać z miedzy, ale óny go znały krótko, oto ze dwa tydzie, tóž prziszól do chałupy cały poszczypany po rzici. Potym za dwa dni go barón pobód a krowa posmykała po miedzy, bo jóm chcioł przymknóć. Śmioli sie z niego, ale darmo synek nie był nauczońy roboty na dziedzinie, bo cały żywot bywoł w bycie. Ale oto za pore roków už umiól robić wszystko a stało sie, że nejmlódszy synek od Matuszka sie ożynił do miasta – to też było srandy, ale o tym Wóm napiszym inkszy roz.

Starzik srandzista

Mój kamrat miał starziczka, co był niego przeogromny srandzista. Ze wszystkich se rod robił błozna a sranda sie go fórt dzierżała. Jak sie człowiek na niego podziwoł, to už sie chciało śmiać, bo starziczek, choć mu było kupa przez osimdziesiónt, to miał gymbulke wyśmiotóm, jako mały synek. Od rana sie go błozna a sranda dzierżała, nie musioł czekać na Apryla, coby baji Stareczke kapke wrychtować. A co robił, tyn starzik? Na baji szoł po cysarskij ceście a natrefili na niego dwa chłopcy, a pytajóm sie go:

- Panoczku, pyty nie wycie wiela je godzin, bo sie śpiychómy na banchof w Zybrzidowic na cug do Czechowic.

Starzik wycióngnył godzinki z kapsy, podziwoł sie na nich a prawi:

- Wiyem.

Potym poszoł dali a chłopcy nie wiedzieli, co rzyc.

Inkszy roz sie stało, że mu pocztorz prziniós pyndzjy a dycki wszystkie grejcarey doł babie, yny cosik mało wiela se niechoł dlo siebie. Ale roz sie stało tak, że se niechoł dwiesta złotych a babe ocyganił, że mu zniżyli pyndzjy. Za trzi tydnie starka zrobiła krawal, że ji chybio piniyndzy, że starzik se yny błozna robi. Chłop sie uśmichnył pod fusym zaszoł do odmaryje a wycióngnól z nij grejcar – byście widzieli jak stareczka była rada, choć e z nij starzik zrobił błozna. Żodyn na dziedzinie nie znoł tela wicow, co starziczek srandysta, ludzie prawili że se jich wymyślo, kiej siedzi na ławce pod chałupóm a kurzi falfke. Každyemu gdo ku nimu przisoł nejprzód rzyk jakisik wic, lebo srandownóm pogodke. Fórt był wyśmioty, tóż aji dochtór mu rzyk, że dożył takownych szumnych roków, że aji wtynczas, kiej miał starości to sie raczy śmiać a śmich to je bezmala

zdrowi. Jak gdosik miał jakisik kurowody a starości w żywobyciu, to wiedziol kany iść, bo starziczek był lepszy jako niejedyn psycholog. Baji Jónek ze Sztreki, jak mu baba poszła ku inkszemu, to prziszol ku starzikowi a ón sie na niego podziwoł a prawi:

- Nie starej sie Jónku, nóndziesz se inkszóm a jak Ci bydzie baby chybiec, to Ci pojczóm mojóm...

Jak to rzyk to už Jónkowi sie pusa śmioła a eszcze jak wypili ze starziczkiym po dwa sztamperle śliwowice z Morawy, to už było ganc fajnie. Inkszy roz, prziszła siostra jego baby na nawszczywe a siedziála už dluszy czas, bo na połówce dziedziny wyłónczyli eletryke. Starzik už miol dość babskigo rzegotanio, tóż prawi szwagrówce:

- Na, tukej zech Ci doł do ampra kapke eletryki, cobyś miała przez tyn czas, jak Was odlónczyli. Baba rada wziyna amper a podrepsila ku chałupie a stareczka sie tak śmioła, że sie isto zejścała. Potym za tydziyń jechoł jedyn oźralec na kole z aryndy a starziczek za ni wrzeszczy:

- Ty, Hyniek raczy zesiednij ze zica a kludź to koło, bo ni mosz luftu w kecie!

Tóż Hyniek zloz z koła a pieknie go kludził ku chałupie – aspón nic pierón nie narobił na ceście. Jak sie starziczek stracili to už na dziedzinie nie było tak wiesioło. Ja, ludzie sie schodzili na muzykach a po chałupach ale chybiało jakigosik srandzisty, co błoznami a śmiychym lyczyl ludzi.

Galoty

Kiejsi hań downij yny chłopi a syncy nosili na rzici galoty. Baby miały na sobie spodki a suknie - ni mógló być inakszy, takowne były czasy. Po galotach lza było poznać gdo je chłop a po spodku a po sukni, gdo je babóm. Terazy jednako z tym už rostomajcie bywo, bo aji chłopi se oblykajóm spodki, bo wiyecie świat sie zmiynio a ponikierym ludzióm sie w głowie wszystko obraco na rymby. Jak sie podziwómy spadki oto z pindziesiónt roków tymu, to galoty oblykali gor chłopi a baby też, ale yny do roboty, baji do odbywanio, lebo do kidanio gnoja. W żywobyciu każdego chłopa galaty były dycki. Nejprzód to były galatki, jak oto chłapcowi było trzi, sztyry roki a potym nieskorziz už były galoty aż do trówly.

Każdy chłop miol dycki rostomajte galaty – na každo. Na muzyke, do kościoła a na wiesieli. Nó, Nejwiyncyj miol tych tych na každo, co w nich drepsil po chałupie, odbywoł, robił cosik w szopce, we stodole, lebo na placu. Aji sztyry pory miol wraźone do odmaryje a ty, co w nich chodził wieszol baji na rechli, abo kansik na stołku. Jak yny galoty były zamazane, to gaździno sie už na nich nie poradziła dziwać a hned były na rómpli, choć gazda, jako każdy chłop by w

nich drepsit eszcze aji pól roku. Galoty na každo ni miały na dziedzinie lachko, bo roz były zmazane od gnoja, inkszy roz od zymie, ale na to były, tóż darmo. Jak sie potargały, to sie jich zaficowało, jak były už fest zmazane to chłop jich oblykoł na nejgorszóm robote a kiej baji było fest zima, to ty gorsze galoty sie oblykało na ty lepsze, bo kiejsi sie wiyncyj robiło na mrozie kole chałupy. Inakszy było z galotami, co chłop oblykoł do kościoła, ty se leżały w odmaryji a czekały na niedziele, coby uwidzieć kapke świata, ale yny kapyneczke, bo oto chłop szoł w nich porzykać a potym wiela razy do gospody, coby wartko wypić piwo, tóż nic moc. Co inkszego galoty, co jich chłop oblykoł, jak szoł na muzyke. Ty też leżały, lebo wisiały na wieszoku w olmaryji, ale choć jich gazda oblyk roz za czas, to za to sie dycki wyskokały tak, że potym miały dość aji na miesiõnc. Eszcze były ty galoty, co pospołu z kabotym a z westóm wisiały na jednym wieszoku. Ty trzi wieca to był ancug. Ty galaty widziały nejmiyni świata, bo yny roz za jakisik rok a wiedziały, że na kóniec se isto legnóm z chłopym w trówle. Z galatami było czasym aji kupa srandy, podobnie jako z gaciami. Bo wiycie, gor starzicy nosili po chałupie takowne galaty, co už były zasmerdziane, zmazane a potargane. Chowali jich przed Stareczkóm, a óni jich nie poradzili nónść. Bo Starziczek sie boli, że jak ty galoty, co už majóm ze trzicet roków, Stareczka nónđóm to jich na ozajst wyciepióm. W tych galotach Starzik wiela razy sie puścili ku dziedzinie, tóż było z tego śmiychu a ostuda. Kupa razy sie stało, że gazda stłõsnól a fórt oblykoł na muzyke ty same galoty, co jich miól dobre pore roków tymu. Potym jak tańcowoł, to sie mu potargały na rzici a trzeja było warto drepsić ku chałupie, bo pól dziedziny sie śmiõło ku zejscaniu. Jednako kieby ni galoty, to by nie było kupa wiency zrobionych kole chałupy a na gospodarce, tóż każde galaty, co jich chłop miól na rzici były worce złota. Ty zamazane, co smerdziały, ty co jich oblykoł do kościoła a aji ty, co w nich drepsit na muzyke. Wiycie Rostomili, robota, balandrowani a rzykani na Cieszyńskij Ziymi były dycki, yny jich trzeja było powieszać, jako galoty – jedne na rechli, inksze na wieszoku a eszcze inksze pieknie schowane w szuflodzie.

Kaczyce

Jak yny aspón kapke popadało, to na placu przed chlywym były jedne jedyne ptoki, co były skyrz tego rade – kaczyce a liwy. Kaczyce jak yny poczuły, że kapie z nieba, to hned hyrtónie wyciõgaly do wyrchu a jak už nakapało całóm kałuże, to pucowały se pióra a kómpay sie jako dziecia w lecie w rzyce. Bo kaczyce to sóm ptoki, co patrzóm ku wodzie, dycki było tak, że jak jich gdo miól przy chałupie, to nejlepszy jak wykopoł jakõmsik dziure, doł tam folije a włoł do postrzodka wode. Jak kole chałupy był staw, abo rzyka to už było ganc fajnie, bo kaczyce rade pływajóm. Ale dycki nejważniejsze, coby kaczyce miały na placu pore starych garców z wodóm a coby były dycki pełne. Kaczyce sie przeogrómnie rade czochrajóm, gdo jich widziõł tyn wiý. Kaczyca poradzi wylżyć cało do garca, aji jak je niewiela wiynkszy od nij a srandownie sie kómpie. Nejprzõd głowóm a hyrtóniym wode podciepuje do wyrchu, jakby chciała se namoczać całe pleca a potym trzepie lotkami, coby sie schłõdzić. Jak zacznie padać, to wiela razy je tak, że kaczyce gónióm po placu, jakby sie radowały, że jim Pónbõczek posłoł kapke wody z nieba. Dycki chodzóm pospołu z inkszymi kaczycami, jedna za drugóm a kiej sie jedna kansik straci, to ryczy a woło swoji kamratki a hned zaś sóm pospołu, bo jedna kaczyca ciõngnie ku drugij – inakszy jako baji kury, ty se chodzóm same. Co eszcze robióm kaczyce jak przidóm ku wodzie? Na, dziõbõm zaczynajóm cyckać wode a dycki tam cosik dobrego na ozajst nõndóm – możne zorko obilo, chroboka, lebo kónsek trowy. Choć kaczyce wiela razy sóm niymie, to jak zacznóm cyckać wode, to wszyscy wiedzóm, że prziszły na plac. Sóm kaczyce, co poradóm furgać a dycki gaździno miała z nimi kapke kurowodów, bo poradziły przefurngnõć na drugóm strõne pola abo kansik do lasa a wtynczas trzeja było iść jich chledać, bo przeca by jich było szkoda. Lepsze sóm kaczyce, co yny chodzóm po placu, óny sóm biõle a ciynżki, bo jich gaździno chowie na miynso. Kaczyce sóm żyrne, gor ty biõle a ty co sóm skrzyżowane z liwami. Jak gazda jim chynie uwarzõne zymnioki, lebo baji liści z keleruby, to hned tego ni ma. Jak sie nażeróm, to idóm sie napić a potym se legnóm kansik pod stróm, styrczóm dziõb pod lotko a spióm. Nejgorszy jim je kiej je hyc, bo majóm na sobie hrubóm worstwe piór, tóż yny dziõb otwiyrajóm a nejradzy wtynczas idóm sie schronić do chłõdnego chlywa. Nõ, ale wiycie żywobyci každej kaczyce sie kiejsi kónczy, bo sie jich chowie na miynso, ale jak jich trzeja zabić, to wiela razy gazdowi jich je żol, bo przeca dresily za nim jako psy. Gdo mo na placu wiyncyj kaczyce, to musi se dować pozór, coby nie przitloczyć jejich gówna, bo kaczyca sro kany chce. Prawi sie przeca, jak człowiek cosik rzeknie z nienazdanio, że je takowny jako kaczyca, co idzie po ceście a naroz drzist z rzici.

Kaczyce sie wiela razy niechało na wajca – oto kaczoza a ze dwie samice sie niechało a kaczyca też zasiała na wajcach. Každy kaczoz miół swój plac, baji pod strómym a dycki tam siedziół. Jak zech bywoł na Podlesiu, to zech miół takownego starucnego kaczoza, co siodowół pod smrekiym. A eszcze na baby sie prawió, że chodzóm jako kaczyce, jak miały krótki klepeta abo jak były małe. Mój Starzik mi dycki prawió, że jak gażdzino kiejsi upiykła kaczyce, to cery dostały po lotku – coby hned wyfurgły z chałupy, óna se niechała hyrtóń – bo regiruje głowóm a gazdowi dała klepeta – bo Nejwiyncyj drepsi po placu. A jak była na kogosik nasrano, to mu dała rzić z kaczycy, tak to bezmala było.

Rosypoły

Hań downij ponikiere paniczki na Cieszyńskij Ziymi oblykały na rzić rosypoły. Ale prawió sie tak aji na galoty, co jich oblykali chłapcy, ale o tym rzeknym nieskorzij. Rosypoły dlo paniczek były długi do kolan a miały z przodku dziure, tóż były odewrzite. Szyło sie jich dycki z twardego kartónu a były wióznane w pasie, coby nie zjechały babie na zym. Nogawki rosypołów były bogato prziozdobióne, tóż to była oblyczka, co se kiejsi mógly kupić yny bogatsze paniczki. Jednakó aji na dziedzinach baby oblykały rosypoły, choć dochtorze prawili, że nie sóm dobre, skyrz tej dziury z przodku a że jak sie jich nie bydzie prac, to sie zmażóm a pospołu z nimi aji babsko pitka. Ale paniczki gor w miastach, przeogrómnie rade jich oblykały pod wałaszke, bo takowno kiejsi była aji moda. Jak jedna baba cosik oblykała, to jeja przocielka też – podobnie jako terazy.

Potym nieskorzij baby zaczyły oblykać majtki, ale po wojnie baji w Ustróniu rosypoły były fórt na rziciach, bo takowno były tradycyj – oblykała ji prastarka, stareczka a matka. W rosypołach každy paniczka aji ta z dziedziny wyglóndała jak grofka, bo ty nogawki były szumnie prziozdobióne. Stareczka dycki prawili, że przeca rzić a pitka sie musi luftować, ale potym nieskorzij už oblykali

majtki, bo dochtorze prawili, ze sóm przeca lepsze. Nó, ale prziszły nowe czasy, nowo generacyj dochtorów a ci už prawióm ganc co inkszego, że rzić a pitka by sie miały jednako luftować a najlepszy jak baba na noc už nic nie oblyko a spi sago. Jednako paniczki hań downij wiedziały, co je najlepsze, tóż rosypoły wisiały na sznurach gor w miastach, ale aji na dziedzinach. Wyicie też było z tymi rosypołami kupa srandy, bo dziecka sie śmiały z paniczek, że oblykajóm na rzić jakisik dziwucne majtki do połówki klepetów. Ale zaś chłopi byli radzi, gor kiej co chcieli po babie, bo w rosypołach była dziura ganc tam, kaj trzeja. Jednako prawilo sie rosypoły aji na galoty, co jich oblykali chłapcy. Ty galaty były ganc srandowne, szyroki a wisiały do połówki klepetów. Przeważnie to było tak, że chłapcy oblykali galaty od starszego brata, bo inkszych nie było, tóż wiela razy sie jich porwózkijm zawióznało, nogawki wysukało, ale stejna fórt były wielkucne. W takownych rosypołach synek nie poradził baji przelazować przez stachety, jak szoł z kamratami na złodziejke, bo by zustoł wisieć. Mały synek, jak oblyk rosypoły, to pól biydy, ale starszych było už fest gańba cosik takownego mieć na rzici. Fórt jednako lepszy takowne galoty, jako drepsić ze sagóm rzicióm. A paniczki rosypoły miały fest rade, bo przeca były szumne a ciało se dychało, nie jako terazy że majtki sóm nacióngnióne na rzić a wiela razy fest ciasno, że ani luft przez nich nie poradzi przynść. Rosypoły w zimie pod spodnicóm poradily aji kapke zagrzoć, tóż lza jich było oblykać caluški rok. Dzisiaj už yny w muzeum, hań downij w odmaryjach, rosypoły choć srandownie wyglóndały, to były jednako fest ważne pomiędzy babskimi oblyczkami.

Chytry kocur a przigupi barón

U jednego siedloka sie roz stało, że zwierzynta zaczyły rzóndzić pospołu, choć to nie była Wilija. Tóż zesli sie baji barón a kocur a barón prawi:

- Ty, kocur trowa je modro.

Kocur mu jednako rzyk:

- Na ni, bo trowa je zielóno.

Wyrzóndzali pospołu tak, że sie przy tymu aji powadzili, tóż poszli do króla wszystkich zwierzónt a gowiydzi, co bywały we chlywie – do starucnego kohóta. Kohót siedziól na żerdzi na rajczuli, co była na miedzy za stodołóm. Eszcze niż prziszli do króla, to barón zaczył ryczeć:

- Królu kohócie, je to prowda że trowa je modro?

Kohót sie na niego podziwoł a rzyk:

- Ja mosz recht, trowa je modro.

Barón rod jak fazol przidrepsil bliży ku kohótowi a ryczoł:

- Kocur fórt prawi, że trowa je zielóno a mie fest sere, tóż dej mu jakóm kore.

Kohót jak to uslyszoł to prawi:

- Kocur za kore nie bydzie móg miesiónc nic rzóndzić.

Barón zaczył skokać z radości jak przigupi a ryczoł:

- Trowa je modro, trowa je modro...

Kocur przijón kore, ale spytoł sie kohóta:

- Królu, czymu żeś mi pokoroł, dyć przeca trowa je naozajst zielóno.

Kohót mu rzyk:

- Ja trowa je na isto zielóno.

Tóż kocur sie go spytoł:

- Tóż to czymu żeś mi doł kore?

Kohót mu prawi:

- Ta kora ni ma skyrs tego, że sie mie pytocie esi trowa je modro abo zielóno. Ta kora je skyrs tego, że zwyrze, co mo takownóm opowoge a je takowne chytre jako ty, ni może tracić czas, coby sie wadzić z barónym a eszcze przisć za mnóm a pytać sie o takowne przigupi wieca. Nejgorszo wiec je wtynczas, kiej tracisz czas jak sie wadzisz z pitómowatym, co mu nie zoleży na prowdzie, ani na tym, co je kole niego a yny na tym, coby ón dycki mioł recht. Nigdy nie troć czasu na wyrzóndzani z takownymi zwierzyntami, to je darymne. Sóm takowne zwierzynta, że choćbyś nie wiy jako jim wykłodoł ajnfachowe wieca, to tego nie spokopióm, bo nie poradžóm. Sóm eszcze inksze, co sie dziwajóm yny na siebie a jedna jedyno wiec, co chcóm to je to, coby óny miały recht aji wtynczas jak fandzolóóm gupoty. Jak gupota ryczy, to móndrość siedzi po cichu. Twój pokój a to że bydziesz mioł kole siebie cicho, sóm wiyncyj worce, jako fulani baróna.

Hoczki, orpant, pas a szpyndlik

Paniczki, nie yny na Cieszyńskij Ziymy były fest rade, kiej sie cosik świyciło na jejich oblyczkach. A nie musiało to być ani ze strzybła, ani ze złota – nejważniejsze coby sie błyszczalo na słónku. Ku wałaskij sukni, ku żywokowi a kabotkowi paniczki na Cieszyńskij Ziymy wieszały eszcze szumny pas, orpant, szpyndlik a hoczki. Skyrz tego jejich oblyczki były fest bogate. Skiyl sie ty wszystkie świycidla wziyny? Na z oblyczek paniczek z miasta, co jich nosiły na sobie a czym baba była bogatszo, tym drogsze a szumniejsze ozdoby miała w chałupie. Potym zacły jich nosić aji paniczki po dziedzinach, tóż sie prawi, że cieszyński oblyczki paniczek, to sóm podobne lónty do tych, co jich nosiły paniczki z miasta, choć jich oblykały aji gaździnki baji w Kaczyc, w Hażlachu, lebo we Wiślicy. Hoczki, orpanty, pasy a szpyndliki robili złotnicy w Cieszynie, we Skoczowie a w Jabłonkowie. Ty nejszumniejsze były ze strzybła, co sie go wiela razy złociło, a ty łacne sie robiło z oceli, bo przeca każdo paniczka chciała mieć jakómski ozdobe, aji ta co ni miała moc grejcarów. Nejdrogsze ozdoby były drogi a za Starej Polski szło za nich kupić aji dziesiynć krów. Potym nieskorzij ty łacne ocelowe hoczki, orpanty, pasy a szpyndliki robili baji kowole po dziedzinach, co sie dziwali jako to robióm złotnicy po miastach. Hoczki sie robiło ze strzybła, strzybła pozłacanego, lebo z ajnfachowej oceli a prziszyło sie jich dycki do żywotka. Hoczki były z jednej stróny ozdobione a z drugij stróny miały gónzewki, co sie kiejsi do nich styrkało łańcuszki. Tymi łańcuszkami sie hań downij wióznalo żywotek na piersiach. Nejprzód sie robiło hoczki, ze strzybła abo z oceli co sie jóm wprykowało – cisło a potym sie dziepro robiło hoczki filigranowe. Filigran to były ciyunki drótki, co sie z nich robiło takownóm siatke. Nejłacniejsze hoczki sie robiło z plechu, co sie go wprykowało – cisło na maszynie. Na hoczkach były kwiotki, rośliny, lwy, orły, a rostomajte inksze geometryczne wieca gor na tych filigranowych. Do żywotka sie szyło dycki od sztyrech do dwaności hoczków a wszystkie musiały być taki same. To, wiela paniczka jich miała na żywotku zoleżało od tego jaki były wielki. Na piersi paniczki wieszały orpant. To były takowne łańcuszki, co na nich wisiały kółka zdobione rozetami a kwiotkami – gor Cieszynkami. Pod karkiyim zapinało sie kulate szpyndliki. Robiło sie jich ze strzybła, lebo z plechu. Potym nieskorzij ty filigranowe były pdobne do kwiotka Cieszynianki. Pas, co sie na niego prawiło aji gurt, to była nejdrogszo wiec na oblyczkach Tusteloczek. Było w nim kupa strzybnych łańcuszków a na nich były powieszane kulate, abo podługowate ozdoby. Nejprzód były podobne do kwiotków, abo do rozet a potym nieskorzij sie jich robiło z filigranu. Podobnie jako inksze ozdoby, pasy sie też robiło ze strzybła, abo z plechu, ale stejna nie každóm paniczke było na niego stać. Hoczki, orpant, pas a szpyndliki były wiela razy we familiji od hań downych czasów. Matka jich dowala dziolusze a óna potym swoji cerze. Ozdoby co jich mo na sobie kupa paniczek na Cieszyńskij Ziymy mo jich eszcze po swoich Stareczkach. Baba, co miała powieszane ozdoby – strzybne, lebo ocelowe – wyglónała w nich jako grofka, abo jakosik królowa. Ale było eszcze aji tak, że jedna drugij paniczce zowiściła, bo jedna miała szumniejszy gurt a piekniejszy orpant, yny że zaś na drugóm stróne, ta co miała yny ocelowe ozdoby była piekniejszo a wiyncyj sie na nióm chłopci dziwali – wycie człowiek nigdy ni może mieć wszystkigo. Prawi sie że oblyczki, co jich nosiły paniczki na Cieszyńskij Ziymy były nejbogatsze w całej Polsce – na isto skyrz tego, że na nich wisiały hoczki, pas, szpyndlik a orpant.

Porzykać ni ma grzych

O tym że porzykać, to ni ma grzych, prawili starzi ludzie a wiycie, że starzi dycki naozajst mieli recht. Jak zech to od nich słyszol, toch był małym synkiym a dziepro terazy szpekulyrujym, co myśleli jak to rzóndzili. Nie prawili jako sie mo rzykać, ani co sie mo rzykać, ale yny to że człowiek, co rzyko nie grzyszy. Jo se myślým, że ludzie coroz miyni rzykajóm, abo nie poradzóm rzykać, bo jich żodyn tego nie nauczył. Ja, jak my byli mali, to Matka, lebo Starka nas uczyli klynkać, przeżegnać sie a rzykać „Ojczy Nasz” - to je napisane w Bibliji a tego sie uczyło dziecka sto, dwiesta aji trzysta roków tymu, ale jo se myślým, że takownego prowdziwego, swojigo rzykano to sie człowiek uczy w żywobyciu. A coby sie człowiek rzykano nauczył, to go musi to żywobyci a możne aji Pón Bóczek kapke prziciść. Wiycie jak baji gazdowi sie darziło, bo krowa zdechła a babucie sóm fórt nimocne a eszcze sie dwa tydzie tymu wypoliła stodoła, to ón w kościele porzykoł pospołu ze wszystkimi. Możne że rzykoł nejbarży a tak ganc od siebie, ale potym jak prziszol do chałupy, to wloz do izby, zawrził sie, klynknył przy stole a rzyk: „Pón Bóczku, pómoż mi, bo jo nie poradzym tego wszystkigo dźwigać”. Yny tela nic wiyncyj, to było jego rzykani, tych pore słów. W inkszej dziedzinie była Hanka, co też na plecach niósła jakisik krzyż, bo dwa roki tymu chłopa pochowała a zastała sama z trzema dzieckami a tu idzie zima, grejcarów chybio, do garca nie idzie nic wrazić, biyda sie ciśnie do chałupy. Do kościoła drepsila każdóm niedziele, fórt rzykała „Ojczy Nasz” a jedna wiec z tego rzykano ji siedziałą fórt w głowie, że sie tam prawi: „Niech bydzie wola Twoja, jako w niebie tak aji na ziymi”. Hanka jak už było fest źle, jak už ni miała siły, to klynkla na zym pod strómym a rzekła Pón Bóczkowi: „Niech bydzie Twoja wola, bo jo už ni móm siły...” A eszcze w inkszej dziedzinie bywoł Jónek, - swobodny synek, co na každo rzykoł o szykownóm babe. A tak oto swojimi słowami, dycki rano a wieczór rzóndził Pón Bóczkowi, że by chcioł, coby dzioluszka była do żywobycio, coby mu przala a miała go rada. Nie prawil mu, że oto mo mieć czorne włosy, abo że mo być piekno, bo wiedziol że ze szumnego talyrza sie nie najy. Dycki nejbarży srandowne rzykani miały dziecka, bo sami se spóminocie, że jak miało być pisymko z rachowanio, to wiela razy sie rzykało: „Pón Bóczku, pyty zrób tak, coby sie rectorce zacźła dzisio cielić krowa”. Stareczka dycki rano w połednie a wieczór rzykali „Ojczy Nasz” ale okróm tego eszcze rzykali cosik od siebie, że dziykujóm Pón Bóczkowi za całe żywobyci, że dożyli kupa roków a że fórt majóm jakisik grejcar a cosik wciepać do garca. Ja, rzekli że jich oto rewna targo w nodze a że nie poradzóm w nocy spać, ale na kóniec pytali Pón Bóczka o dobróm śmierć, coby sie nie tropili. Porzykać ni ma grzych, ale rzykani to nie śmi być yny klepani na gymbie. Tak se myślým, że to prowdziwe rzykani, to je wyrzóndzani z Pón Bóczkiym jako z naszym dobrym Fotrym. A rzykano nas uczy żywobyci, bo je eszcze tak, że dziepro kiej człowiek mo kurowody to zaczyno rzykać, nejprzód Ojczy Nasz a potym eszcze rzóndzi cosik od siebie, choćby mało wiela, ale to je to jego rzykani, co leci do Nieba. A eszcze trzeja wierzić w to, co sie rzyko a o co sie rzyko, bo inakszy to nasze rzykani je prózne.

Niech się Wóm pusa śmieje

Moji Rostomili, gdo se poradzi eszce w tych dziwokich czasach tak gymbe skrziwić, coby zrobić śmiwy? Tak oto szczyrze pokozac wszystkim dokoła, że choć je źle, to człowiek wierzi w to, że bydzie lepszy. Sprógujcie stanónć przed zdradłym a zaśmiyjcie się do siebie, jako Wóm to wyndzie a esi eszce wubec poradzimy się śmioć. Potym weźcie do packi telefon a se zróbcie zdjynki, ale takowne szczyre, nie udowane, jakbyście usłyszeli cosik srandownego, abo aspón to że dzisio na obiod bydóm jelita z kapustóm a ze zymniokami. Tak se myślým a pytóm samego siebie, esi eszce poradzimy swojóm gymbe tak skrziwić, coby na nij była radość a oczy się bydóm swycić. Jo zech to dzisio sprógowoł zrobić – ja, roz po drugi a po trzeci zech udowoł, ale potym zech se pomyśłoł, że przeca ni ma co udować a trzeja pokozac Światu, że przeca ni ma mi źle. Zdrowy zech je, grejcarów mi chybio, gor przed wyplátóm, ale to už terazy bezmala tak je. Dziecka a baba też sóm zdrowi, starości jak móm to o nich wyrzóndzóm z Pónbóckzym, tóż co się bydym krziwił. Trzeja się Światu pokozac z wyśmiotóm gymbóm, bo yny wtynczas możne gdosik inkszy jak się na nas podziwo, to też puse tak skrziwi a bydzie wyśmioty jak fazol, bo se pomyśli, że przeca jak jedyn poradzi, to drugi na isto też. Jo wiy, że żyjemy we Świecie, co nas cytyruje, ale możne jak się bydymy wyncyj śmioć to go zrobimy lepszym. Jo wiy, że nóm to w chałupach nie zahajcuje, ani grejcarów nóm nie wciepie do geldtaszek, ale wiyrcie mi, że jak się człowiek wyśmieje do telefonu, tak szczyrze a prowdziwie, to mu bydzie lepszy. Jo zech puścił tóm mojóm puse do internetu, aji do JuTuba na mój kanał po naszymu, niech się tam ludzie na nióm dziwajóm. Ale wiy, że fotografija to je yny jedna chwila, co się w niej śmiejemy, becymy, abo my sóm nasrani. Jak zech tóm mojóm puse fotografowoł, to zech chcioł być prowdziwy - ni takowny Tómek, co bydzie udowoł kogosik inkszego. Dziepro, kiej człowiek se sóm sobie robi fotografije, to se wszymnie, jaki je. Rostomili, wiyrcie mi że wiykszo czynść fotek a selfi, co robicie ni ma szczyro. Dziepro, jak se siednicie a zacznicie szpekulyrować o włońnym żywobyciu, wtynczas z Was wylezie tyn człowiek, co w Was na isto siedzi. Musicie być sami ze sobóm jak robicie fotografije , coby Wóm żodyn nie zawadzoł. Ta wyśmioto pusa, co jóm widzicie, to je jo. Ni ma mie za nióm gańba, tóż jóm posyłóm do Świata. Pyty, pošlijcie swojóm gymbulke a jak eszce bydzie wyśmioto, to jóm możne uwidzi gdosik, co eszce ni mo opowogi swoji wyśmiotej gymby ukozac Światu. Wiyrcie mi, że szczyro, wyśmioto gymba je lepszo jako tysiónc słów.

Hozyntregi

Coby chłopu galoty nie spadły ze rzici, to se musiał zapiónć posek, lebo hozyntregi. Wszystko zoleżało, wiela miał roków a esi był hruby, lebo chudy. Zoleżało to eszcze aji esi miał wańtuch a co miał barży rod – szpanowani poska, lebo galoty, co jich dzierżały dwa poski na gumie. Hozyntregi to je słowo, co go ludzie usłyszeli od tych, co rzóndzili po nimiecku, bo po polsku to sóm szelki, ale na Cieszyńskij Ziymy, kie ludzie nie naszli słowa na jakómsik wiec a po polsku jim to jakosik nie pasowało, to zaczynali szpekularywować a wiela razy brali słowa z nimieckiego, bo były ganc na pozoryndziu, bo baji wojok – Rakusan sie ożynił z Cysaroczkóm. Hozyntregi miały dzierżec chłopu galaty na rzici a wiela razy jich nie było widać pod kabotym, tóż aji młodzi syncy jich nosili. Bo wiycie hań downij hozyntregi nosili aji chłapcy a żodyn sie z tego nie śmiał, ale prziszły takowne czasy, że gor we szkole jak gdosik miał jich obleczóno, to se jego kamraci robili z niego błozna. Tóż potym borok synek pytał Fotrów, coby mu kupili raczy posek, bo przeca hozyntregi noszóm yny starzicy. Chłopi poradzili hozyntregi schować pod kabotym, lebo pod swetym, tóż żodyn nie wiedziół co jim dzierży galaty na rzici. Yny, wiycie wiela razy było tak, że panoczek miał takowny wańtuch, że nie poradził už poska oblyc, tóż musiał nosić hozyntregi. Musiał by schudnónć, coby zaś mógł posek do galot wrazić. Kurowody były dycki wtynczas, jak jedna hozyntrega puściła. Borok chłop se musiał jóm spadki zapiónć, ale jak był bachroc, to wiela razy było tak, że mu musiała pómóc baba. Hozyntregi wiela razy były lepsze jako posek, bo przeca były łacniejsze. Poski sie robiło ze skóry a hozyntregi to była guma, kónsek materiału a ocelowe żabki, co chytały galoty. Ale były lepsze aji skyrs tego, że jak chłop sie chciół seblyc, to se hozyntregi ściepoł z pleców a galoty už same leciały dołu. Z poskiym by to nie było takowne lachki, bo go trzeja kapke pociógnónć coby popuścił a wiycie, jak baji gazda w niedziele po kościele zjod oto jelito ze zymniokami a z kapustóm, to by z tym mógly być kurowody. Hozyntregi były na gumie, tóż wiela razy chłopi se robili błozna jedyn z drugigo, bo baji brali a fest nacióngali jednóm hozyntrege, coby go pizła po plecach. Hozyntregi mieli radzi gor starsi chłopi, bo jak roz jich do porzóndku zapli do galot, to potym sie dzierżały tak długo, poki sie ty galaty nie wyprało. Chłop w hozyntregach wyglóndół srandownie, gor jak miał wielkucny wańtuch, ale aji tyn, co był chudy. Ale przeca człowiek dycki oblykoł to, w czym sie najlepszy drepsilo, bo co by to było, kieby chłopu galoty spadły ze rzici. Do dzisia kansik we starej odmaryji, możne eszcze wiszóm starucne starzikowe hozyntregi. Sprógujcie jich oblyc na pleca a przipiónć do galot miasto poska – uwidzicie jako to je wygoda, gor kie trzeja wartko gzuć do ustympu a hónym ściepać galoty.

Izba

Dycki jak sie stawio a stawiało chałupy, terazy a kiejsi hań downij, to mulorze už wiedzieli kany bydzie kuchyń, szpajska, siyń, ustymp a izby. Wiela było izbów a jaki były wielki, to už zoleżało jako miała być chałupa a wiela ludzi w by nij miało bywać. Hań downij sie nie stawiało chałup z piyntrym, tóż wszystkie izby były dołu, bo pod dachym na piyntrze sie schraniało rostomajće wieca, obili a aji siano, jak chałupa była pospołu z chlywym. Kiejsi sie wlazowało do izby yny jak sie szło spać, abo jak sie cosik brało z olmaryje, abo z kastlika. Wiyńksóm czynść czasu familija siedziata w kuchyni, abo robiata na polu a do izbów sie mało kiej za dnia wlazowało. Izba musiała być dycki zawrzito, gor kiej w nij bywali Starzicy, coby dziecka jim tam nie góniły a nie dorobiały. Bo gor starzi ludzie prawili, że na to sóm dwyrze do izby, coby nie były odewrzite do korzónt. Jak sie prziszło do kogosik na nawszczywe, to sie szło dycki do kuchynie a nie śmiało sie zoziyrać do izby, aji jak dwyrze były odewrzite. Bo przeca kole tej kuchynie sie to całe żywobyci familiji toczyło do izby sie wlazowało yny ledzy kiedy. W izbach musioł być dycki porzóndek, bo kieby baji prziszli Staro Ciotka na nawszczywe a podziwała by sie do izby, co w nij je bajzel, to by było gaździnóm gańba a na dziedzinie by jóm ludzie mógli obrzóndzić. Na izby sie rostomajcie prawilo a každo miała swoji miano, podobnie jako człowiek. We starucnych chałupach dycki była jedna izba za kuchynióm a tak sie aji na nióm prawilo. W tej izbie bywali przeważnie Starzicy. Izba za kuchynióm móglą być malučko, był w nij yny legier, co se do niego dycki legnół gazda, kiej poobiodwoł. Na nejmiynszóm izby w chałupie sie prawilo, że to je „mało izba”, a na nejwiyńksóm: „wielko izba”. Była eszcze izba, co nie była ani wielkucno ani malučko a gaździno na nióm prawili, że to je „trzecio izba”. Nieskorzij, jak sie zaczęło stawiać wiyńksze chałupy, to sie robiło izby pod dachym, abo yny jedna izba była na piyntrze a prawilo sie na nióm „gibel”. Jak w izbie bywali Starka ze Starzikiym, to sie prawilo, że to je „izba starzików” a potym, kiej sie jedyn z nich stracił, to sie prawilo: „starczyna izba”, lebo „starzikowo izba”. Ale wiela razy było tak, że oto Staro Ciotka miała izbe w chałupie, co w nij bywała jeja siostra, lebo brat. Ta izba to była jeja wymowa a prawilo sie na nióm, że to je „ciotczyna izba”. Dziepro w izbie człowiek mioł kapke pokoju od inkszych a móg se baji porzykać, abo poczytać jakómsik ksióńzke, lebo cajtóng. Izby sie biyliło a deliny musiały być wypucowane a pozamiatane. Na ścianach dycki wisiały świynte obrozki, krzyże a aji fotografije, baji ta co na nij sóm gazda z gaździnkóm, kiej sie żynili. Wiela razy tam tego było tela, że už nie lza było nic nowego powiesić. Na ścianach nie śmiały wisieć żodne pajynczyny a nie śmiały być niczym zaezióne. Izba to był aji takowny plac, kany sie balandrowało, robiło krzciny, urodziny a aji wiesiela, jak izba była wiyńkszo. Ale wiyńksóm czynścióm czasu izba musiała być zawrzito, bo to był każdego takowny mały świat, co sie w nim móg schować aspón na chwile a zastawić czas.

Jako Francek naszeł motorke

Francek a Hanka bywali w Zybrzidowicach. Ón robił jako ajzybaner a óna w chałupie – była gaździnóm. Už kupa roków bywali pospołu, dziecka wychowali a zrobili wszystko, co chłop a baba by mieli w żywobyciu porobić. Myśleli, że na ozajst wiedzieli o siebie wszystko, ale to tak ganc nie było. Francek už był na pyndzji, ale jak eszcze robił, to dycki rano rajzowoł na szychte motorkóm – Kumorym. Potym jak poszoł na pyndzj, to motorke zakludził do szopki, bo se z Hankóm kupili auto. Ale dycki w niedziele tóm swojóm staróm motorke wykłudził na pole, coby se podychała luftym a dziwoł sie esi kaj nie r-zowi, bo swojigo starego Kumorka mioł fest rod. Nó, a Hanka, ta rada dycki po połedniu siadła na koło a zajechała se oto do kamratki do Małych Kóńczyc, lebo do Starej Ciotki do Markłowic, bo jóm fórt a fórt kansik cióngło pomiyndzy ludzi. Jednego razu popytała Francka, coby jóm nauczył rajzować na motorce. Z poczóntku chłop nie chcioł, ale potym se pomyśloł, że trzeja Kumora roz za czas przeluftować aji na ceście, tóż do tydnia Hanka poradziła na motorce jeździć a puszczała sie aji do Kaczyc. Roz sie jednako stało, że Hanka pojechała ku dziedzinie a nie wróciła sie na spadek. Godziny biły siedym, osiym, dziewiynć wieczór a baby ni ma. Francek nic, yny sie oblyk a pojechał na Policyje nagłosić, że sie mu baba straciła. Policajt, co mioł słóžbe to był Jónek Macura z Kaczyc, kamrat od Francka. Siod se z nim a sie go zaczón o wszystko wypytować.

- Tóż dobre Francek, jak staro je ta Twoja baba.

- wiysz co Jónek ganc nie wiym, bo dycki jak mo urodziny a jo ji kupiyem kwiotek, o na mie ryczy, że ji rachujym roki.

Jónek sie na niego podziwoł a pyto sie dali:

- Dobre, co miała obleczóné?

- A co może baba oblyc jak sie puści ku dziedzinie, tóż galaty, jakómsik jakle a czopke.

Jónek sie poszkobol po głowie a zaś sie pyto:

- Włosy?

- Tóż, takowne oto do karku, czorne. Przez dziyń sóm schowane pod szatkóm a wieczór po ćmoku jich bardzo ani nie widzym.

- Mo ta Twoja baba cosik na gymbie, abo na ciele, co ni mo inkszy człowiek?

- Ja, mo cypulika na rzici.

- Nó a óna szła pieszki, na kole?

- Wysmyczyła motorke ze szopki a nij pojechała.

- Dobre, tóż mi terazy rzeknij jako to była motorka.

- Motorka „Kumor”, modry, model 231, silnik S38, maksymalno siła: póldrugo kónia mechanicznego, woga: sztyrycet piynć kilo, eletryka: sześć woltów, dwacet watów, poli dwa litry bynziny na sto kilometrów a poradzi jechać sztyrycet na godzinie...

Jónek wszystko popisoł na arch papióru a prawi:

- Nie starej sie Francek, nóndymy Twojóm motorke. A jak óna sie nóndzie to sie na ozajst kansik nóndzie aji Twoja baba...

Jako kury hajcowały u Francka

Francek a Halina bywali we Zbytkowie na Cieszyńskij Ziymy, w małej chałupince tam hanej pod lasym. Halina cały żywot była gaździnkóm a przeogrómnie rada chowała kury a Francek už był na pyndzyji a robił na szachcie w Jastrzymbiu. Słuszny to był chłop, yny przeogrómnie moc szpekulyrował, tóż ludzie sie wiela razy z niego aji pośmioli, bo prawili że z ganc małych kurowodów robi jakisik przeogrómnie wielkucne. Chłop dostowoł rok do roka ze szachty wyputat wónglo – dwie tóny, tóż jakosik dycki szło w chałupce uhajcować, gor że blisko był las a Francek sie dycki poradził dorzóndzić z gojnym. Tóż ale prziszły takowne czasy, że wónglo zaczęło wszyndzi chybiać a jak už był to stoł telowne grejcarey, że ludzie sie chytali za kapsy a za geldtaszki. Už był październik tóż Francek dostał kartke na wyputat, ale wóngli dziepro miało być za miesiõnc. Chłop sie fest staroł, bo baba už z nim ryczała, że ji je zima, bo yny kapke rano a wieczór zahajcowoł w kachloku a fertig. Francek prziszoł do chałupy, siod se na stołku, ciepnył kartke z wyputatym na stół a jako dycki zaczón fest szpekulyrować. Wyciõngnył se z kapsy achtlik gorzołki, napił sie roz, potym zaś po drugi, podziwoł sie na Hanke a na ozajst cosik wyszpekulyrował, ale eszcze musioł sie kogosik o cosik spytać. Siod na koło a zajechoł do Strumiynio do weterynorza, co ku nim dycki jeździł, ku gwiazduli, kiej sie celiła a pyto sie go:

- Panie dochtorze, jako ciepło je kura. Nó wycie wiela mo stopni jak ji wrazicie termometer baji pod lotko?

Dochtór sie tak na niego podziwoł a prawi:

- Na, sztyrycet dwa stopnie.

Francek podziynkowoł dochtorowi, postawił mu pół litra na stół, siod na koło a pojechał spadki ku chałupie. Tam sie pyto baby:

- Posłuchej, wiela stoi jedna kura, tako co už nosi wajca?

- Na, ze dwacet złotych.

- Tóż dobre jutro jadymy po kury, yny jim musimy narychtować plac.

Halina se pomysłała, że chłopu ganc pizło na dekiel, bo przeca nigdy po kury nie chcioł jechać, ale była rada jak fazoł, bo przeca bydzie wiyncyj wajec.

- A wiela chcesz kupić tych kur?

- Tela, za wiela przedóm wyputat na wóngli, dostanym za niego isto ze szejsć tysiyncy.

Baba to wartko porachowała a prawi:

- Tóż to mosz trzysta kur, dyć to mi do chlywa nie wlezie.

- Nó ni, bo óny bydóm tukej z nami w chałupie a bydóm nas grzoć, bo každo hajcuje tak, że mo sztyrycet dwa stopnie a nie bydymy musiec ani skłodać w kachloku. Porachuj se wiela bydziesz miała wajec, obilo mómy dość, tóż żrać bydóm mieć co. A na jor, jak už bydzie cieplejszy to oto ze sto pindziõnt przedomy, cosik zabijymy na polywke a zbytek se niechosz...

Dziedzina a jeji czynści

Wszyscy wiedzóm, kany je Hażlach, Kóńczyce Małe, Pietrowice, lebo Karpyntno, ale mało gdo wiy że w każdej dziedzinie a w każdym mieście na Cieszyńskij Ziemi były eszcze takowne place, co se jich ludzie pomianowali, podle tego co tam w nich było. Baji w Małych Kóńczyc je Podlesi, bo tam je kupa lasów a w Zybrzidowic je Owczornia a Baranina, bo tam bezmala ludzie kiejsi chowali kupa biyrek a barónów. Miano dziedziny, jako je napisano w papiórach, to jedna wiec a ty wszystkie czynści, to už je wela razy tak yny miyndzy ludziami. Jak sie podziwómy na mape Cieszyńskij Ziemi, to idzie na nij nóńs kupa takownych mian, co człowiek o nich ani nie wiy, ale kupa je takich, co jich na mapie ni ma, bo oto na tyn wielkucny las ludzie prawili, że to je Kaczok a tyn wielkucny stow tam hanej to je Młyńszczok. Nejwiyncyj takownych placów było w Goraliji – w Brynnej, Istebnej a we Wiśle. Tam jak przyszli piyrsi ludzie, co chcieli bywać na gróniach, to nejprzód postawili jednóm chałupe a potym, dwie, a nieskorzi piynć a dziesiynć. Na ty przisiółki ludzie prawili podle tego, gdo tam bywoł, abo co tam było kole nich. Potym dziepro sie to zaczęło wszystko dować do kupy a na mapie sie zrobiła dziedzina. Barży na północ dziedziny ni miały tela czynści, bo chałupy były bliży, jako ty w goraliji a kie jedyń sómsiod do drugigo chciół zónść na nawszczywe, to nie musioł drepśić po gróniach. Były takowne place na dziedzinie kany stoł przy ceście jakisik pómnik, krziż, abo starucny stróm, ludzie kole tego drepśili a zaczęli to mianować po swojimu. Každó dziedziná mo swoji czynści, dołu żech wypisoł ponikiere z nich, co żech jich naszoł na internete. Wiym że to ni ma wszystko, tóż napiszcie jak eszcze o jakich wiyecie.

Bažanowice: Cyntrum,

Bónków: Dwór, Łyng, Nowy Świat

Brynno: Barujec, Bukowa, Chrobacze, Do Jamy, Do Jyndrysków, Do Kórmanów, Do Michny, Do Płachcioka, Do Urbańszczoka, Do Wawrzyńca, Dolinka, Drzewianica, Filipiówka, Głymbce, Goczowsko, Golezowsko Wyżnia, Grabowo, Grónik, Hołcyna, Huta, Jatny, Jurkula, Kympe, Kisiałka Niżno, Kisiałka Wyżnio, Klimurówka, Kobyló, Krzosity, Krziwanek, Lachy, Lyszczyna, Lyśnica, Malina, Malinka, Markówka, Miczkowy Potok, Na Grón, Na Kympe, Na Kotarzu, Na Łónczke, Na Polane, Na Pustki, Na Rówiynki, Na Trowniki, Nad Potokiym, Nostrożny, Nowociny, Nowy Świat

Chybi: Bieniowiec, Chodniczy, Cukrownia, Nowy Stow

Cieszyn: Błogocice, Bobrek, Boguszowice, Gułdowy, Kalymbice, Krasno, Marklowice, Mnisztwo

Cisownica: Bloki, Budzin, Dół, Goj,

Drogomyśl: Chyliński, Dymbina, Knaj, Kradziejów, Oblaski

Dymbowiec: Chodniki, Hersztówki, Łyng

Dziyngielów: Kympe, Mołczyn

Frelichów: Kościelnik

Godziszów: Osiny

Golezów: Goruszka, Kamiyniec, Łopaty

Górki Małe: Goj, Kynciki, Łónczka, Nowociny

Górki Wielki: Bucze, Cyntrum, Czorny Las, Harynda, Kónty, Kympe, Kole Brynnicy, Kretowski, Królówka, Nowy Świat

Hażlach: Czarne Doły, Czuchów, Górski, Karnowiec, Kopiec, Odnóżka
Istebna: Andziolówka, Beskid, Bryjowice, Brzestowy, Burowie, Bystry, Czadeczka, Czostkowa, Drobniawy, Dupny, Dzielec, Filipiónka, Gazurowie, Gliniany, Charatykowie, Jasnowice, Kawulónka, Kawulowie, Kiepkowie, Kohutowie, Kościanowice, Kościół, Kubalónka, Kubalowie, Kulónkowie, Lanckoróna, Lyszczyna, Łónczyna, Macurzónka, Matyska, Michałkowa Olza, Michałkowie, Mikowa Łónka, Mikowie, Mikszówka, Mlaskawka, Mrażnice, Murzinka, Na Las, Nowina, Olecki
Jaworzinka Bestwiny, Biłki, Bobczonka, Buki, Byrty, Czadeczka Dolno, Czadeczka Górno, Czepczory, Czerchła, Dragóny, Duraje, Gorzołki, Jasie, Kawuloki, Kikula, Klimasy, Klimki, Korbasy, Krynzelka, Krziżowa, Łabaje, Łacki, Łupiynie, Maciyjka, Małejurki, Małysze, Na Potoku, Ondrusze
Kaczyce Kaczyce Dolni, Kaczyce Górne
Kisielów: Morawiny
Kostkowice: Kympa
Kowale: Brzeziny, Kympa, Na Kónt
Kónioków: Bagno, Bómbolówki, Bukowina, Cisowe, Dachtóny, Deje, Długo Czerchła, Do Jasiyniorza, Fibaczka, Gołówka, Grónik, Jasiówka, Kadłubów, Kliszówki, Kosarziska, Legiery, Małónczka, Matyska, Odkrzas
Kóńczyce Małe: Kolónija, Karolinka, Sikornik, Zogrodniki, Podlesi Północne, Podlesi Półudniowe
Kóńczyce Wielki: Babilón, Karłowiec, Łubowiec, Odnóżka
Lyszno Górno: Mołczyn
Marklowice Górne: Dymbina,
Miyndzyświeć: Górny Bór,
Mnich: Cieszyński, Czuchów, Dómbki, Gawróniec, Jajostok, Kolónija, Osiedle
Ochaby Małe: Bagna, Buczyna, Kamiyniec, Kympa, Kolónija
Ochaby Wielki: Baranowice, Kościelnik
Pyrściec: Cyntrum, Górnioki, Na Łómy
Pogórze: Bajerki, Dymbina, Dziedzina, Kopaniny
Pogwizdów: Folwarczek, Łyso
Pruchno: Babusiów, Gawliniec, Kilisztwo, Kopanina, Nowe Chałupy, Nowy Świat
Puńców: Glinki, Kojkowice
Rudnik: Liszok
Simoradz: Dymbina, Górny Kóniec,
Skoczów: Bajerki, Cyntrum, Dolny Bór, Górny Bór, Kaplicówka
Ustrón: Bernatka, Beskidek, Brzegi, Czantoria Baranowa, Dobka, Goje, Hermanice, Jaszowiec, Jelynica, Kympa, Królów, Krziwónek, Lipowiec, Nierodzim, Nowociny, Orłowa
Wilamowice: Jankowice,
Wiśła: Bobrów, Bucznik, Chałupianka, Chatalónki, Ciynków, Czarne, Czerchła, Czerniany, Czupel, Dziehcinka, Fiedorów, Głymbce, Gościejów, Jarzymbato, Jawornik, Jurzików, Kamiynny, Kopiec, Kopydło, Kosarzisko, Koszarki, Kozińce, Krzysztofka, Kudryska, Lachula, Lazarka, Łabajów, Łónżek, Malinczany, Malinka, Maresz, Milkowsko, Mrażnica, Mrużków, Na Blejch, Na Bukowóm, Nowo Osada, Obłaziec
Wiślica: Lebzak
Zamarski: Krzepty, Malikowiec
Zbytków: Borki, Chałupy,
Zobłoci: Budy, Czuchów,
Zoborze: Gołysz, Nyndza
Zybrzydowice: Baranina, Cyntrum, Grabina, Grabówka, Kisielów, Kotucz, Nowo Cesta, Nowy Dwór, Olszyny

Jakła

Spóminóm se, że oto moja Starka a Stare Ciotki dycki miały w odmaryji pore jakli a prawily tak na oblyczki, co były długi oto kapke za kuby. Takownych jakli miały baji ze sztyry, ale dwie były na kaźdo a jak szły ku dziedzinie a dwie były do kościoła a na jakisik lepsze używani. Starka prawily jakła na kaźdóm oblyczke, co była dluogo do kubów. Yny że hań downij jakła to była oblyczka barzy paradno, co sie jóm oblykało dycki na wałaszke, bo to była czynść cieszyńskich lóntów, co nosily paniczki. Jakła była dycki barzy wónsko w kubach, miała pufy na rynekowach a ty rynekowy były dołu barzy wónski. Eszcze Wóm wyložym, co to były ty kuby - to sóm po polsku biodra. Hań downij jakle były rostomajte. Ty barzy paradne sie szyło z brónzowego, lebo z czornego sztofu z wełny. Tyn sztofu sie woziło z werków z Biylska. Porzónadne jakle sie robiło eszcze ze zametu a z rostomajtych kónsków wełny z beskidzkich barónów. Eszcze inksze paradne jakle sie szyło z jedwobiu, żorzetu, cijnkich kónsków wełny a z atlasu. Takowne jakle nie były rozpinane ganc z wyrchu na dół, wiela razy miały knefle jedyn w prawo a drugi w lewo, szumne kragle, ozdobióne krauzy, zakładki, żaboty, plisy. Jakle były szumnie wyszywane a miały piekne knefle. Jak paniczka oblykała jakle na wałaszke to wtynczas nie oblykała kabotka. Oblykała nejprzód rosypoty, spodnice, na to wałaszke a na kóniec, na wyrch jakle. Nejszumniejsze jakle szyła bezmala szwoczka z Ustrónio, co sie mianowała Wantuła. Nó a po chałupie paniczki drepsily w jaklach kartónowych, co óny były wyszywane tak barzy ajnfachowo. W zimie paniczki oblykały jakle hrubsze, co sie jich robiło z pliszu. Prawilo sie na nich, że to sóm barankule. Potym za Starej Polski, po piyrszej wojnie, paniczki zaczyły oblykać jakle, co sie jich nosiło yny po miastach. Ty jakle były podobne do szpyncerów. Miały kragiel a na kóncu tego kragla był prymek. Miały knefle od wyrchu aż do spodku a wiela razy było tak, że miały aji dwie raje knefli. A dziepro potym nieskorzij ty starucne jakle sie už przestało oblykać a paniczki na Cieszyńskij Ziyumi prawily na kaźdóm oblyczke, co była do kubów, że to je jakła. Bo sie jich už nie dowoło szyć szwoczków, ale jich szło dostać oto w magacynie. Jak jako jakła už była starucno a stargano, to sie jóm oblykało na kaźdo oto aji po chałupie a do chlywa. Dzisiaj teź idzie jakle dostać, aji przez internet. Sóm szyte we wielkucnych werkach, yny że sie na nich inakszy prawi, że to sóm kurtki. Ale sóm eszcze takowne starki, co wiedzóm, że prowdziwo jakła to była dlo paniczki ozdoba, gor skyrz tego że sie jóm oblykało na wałaszke. To eszcze aji je tak, że ludzie mianowali wiela fórt tak samo, ale óny sie zmiyniały. Jakle nejprzód szyły szwoczki a potym sie jich robiło we wielkucnych werkach, ale moja Starka fórt aji w tych modernich widziała tóm, co jóm dostała jak była młodóm dziełuchóm. A była z tej generacyji, co miała w zocy oblyczki a przeca kaźdo jakła, to nie była yny jakła, bo kaźdóm szyła inkszo szwoczka, dlo inkszej paniczki. Hań downij nie było dwóch takich samych jakli, bo kaźdo se żyła swoim żywotym, pospołu z babóm, co jóm nosiła.,

Wszystko kansik patrzy

Rostomili, wszystko kansik patrzy a wszystko mo swój plac, kany tymu je nejlepszy a tam to mo być. Dycki my przeca słyszeli od Fotrów a od Starzików: „dej to tam, kaj to patrzy”, jak my wziyni jakómsik wiec a nie dali my jóm spadki, skiyl my jóm zebrali. W chałupie, we chlywie, we stodole a aji na zogrodzie musioł być porzóndek, bo terazy se tak sami wystowcie, co by to było, kieby wszyscy cosik brali a nie dowali tego spadki. Na ozajst by sie wszyndzi zrobił takowny bajzel, że už żodyn w chałupie by nie wiedzioł co kany je. Skyrs tego wercajg, widły, tragacz a aji nóż, co nim gaździnka okrowali rzepe, patrzyły na jedyn plac a tam musiały być. Tam skiyl sie cosik brało, tam to trzeja było zaś dać spadki. Jak Foter sprawowoł traktór to wiedzioł, że każdy śrubek a každo czynść kansik patrzy. Kieby poskłodol cosik inakszy, to by nie wyjechoł z prziczepóm do pola, coby skludzić słóme. Jednakó nejbarży wachowali wiecy starzi ludzie. Starzik mieli w podstolu swoji wieca, co sie nimi golili a Starka w olmaryji oblyczki, co každo jedna miała swój plac. Nie dej Boże, kieby gdosik jednóm wiec posunyl, abo zebroł, na dyć by z tego było moc krawalu. Dóma sie wieca wiela razy pojczowało, baji cera se chciała od mamy pojczuć żelozko, bo se chciała cosik wybiglować, ale wiedziała, że go musi dać spadki tam na stół do trzeci izby. Synek se chcioł od Fotra pojczuć oto piłę, bo se chcioł cosik ur-znónć, ale dycki sie podziwoł kany óna wisiała w garaży. Nó, a eszcze wiela razy było tak, że gdosik cosik grajfnól a nie doł tego spadki, bo zapómnioł, lebo to zrobił gardelnie, bo sie mu to spodobało a fertig. Wtynczas se cało familija siadła ku stołu a wszyscy szpekulyrowali gdo se to pojczol na wieczne nieoddani. Ale nie siedzieli ani sztwierć godziny, bo oto Starzik se spómnioł, że przeca tydziyn tymu se zebroł siykiyrke z gnotka, bo potrzebował poprzybijać gwozdki do ryczki, a nie poradził nónść kładziwa, co go dycki kłod na oknie we waszkuchni. Nejgorszy, bo ta siykiyrka była starczyna, a óna nióm zabijała kohóty na polywke na niedziele. Jakisi czas było cicho, jedyn na drugigo sie wszyscy dziwali, aż gazda odewrził gymbe a rzyk, że ón se to starzikowe kładziwo pojczol, bo gdosik mu grajfnól jego, co go mioł w szuflodzie w garaży. Starzik z gazdóm sie jakosik dorzóndzili, bo se eszcze w tyn dziyn wypili pół litra, ale za tóms starczynóm siykiyrke to borok chłop mioł wyczytowane eszcze dwa miesiόνce. Ale okróms wiecy sie prawilo, że aji człowiek patrzy ku człowiekowi, baji chłop patrzy ku babie a baba ku chłopu. Abo eszcze sie prawilo, że człowiek patrzy ku inkszymu człowiekowi, bo przeca samymu je źle a dycki je lepszy z bandóm. We wielkucnym Świecie, aji na Niebie też je tak, że wszystko kansik patrzy. Miesiόνczek, gwiozdy a Słónko tam świycóm na wyrchu a tam je jejich plac. To samo je w przyrodzie, bo do ziyeczki

patrzy zorko, co z niego urośnie obili, ale do tej ziemi patrzy aji umrzik, co go pochowióm na kierchowcie. Pón Bóczek tym wszystkim kumyndruje a ón na ozajst wiy kany co patrzy.

Na pole a do pola

Rostomili moji. Wiykszo czynić Poloków, jak wylazuje z chałupy, to prawi że idzie "na dwór", ale my Tustelocy, co bywómy na Cieszyńskij Ziemi, prawiymy że idymy do pola, lebo na pole. Dło człowieka stela, świat je z dwóch czynści. Piyrszo to je chałupa – tam je pokój, ni ma podciepów, nie ducho wiat, je co jeść a w kachloku gore fajer, co wszystkich grzeje. Ta drugo czynść to je to pole a w nim už se trzeja dować pozór, bo to je inkszy świat – sóm w nim baji złe duchy a demóny. Ale przeca do pola trzeja iść, bo w chałupie nie idzie fórt siedzieć. Gazda a gaździno idóm do pola gor skyrz tego, coby se porobić na gospodarce, na gróncie abo na miedzy. Jak my byli mali a my dorobiali, to Mama dycki nas wyciepali do pola a prawili: „dziecka do pola, nic tukej w chałupie ni mocie do roboty!”. Stareczka sie dycki dziwali jaki je czas a esi mogóm iść na pole se kapke podrepsić. Przeca jak świycki słónko, to se mogóm kapke do pola wynść. Starzik też, ale ón už po polu góni od połednia, bo pómogo synkowi sprawować traktór. Jako dziecka, to my po polu gónili od rana do nocy a jak nas Mama wieczór zawołali do chałupy, to my byli fest nasrani. Na polu było przeca tela fajneckich wiecy – strómy, co na nich szło wlyżć, stodoła co w nij szło skokać z piyntra do sómsieka do siana, a aji miedza co na nij były kwiotki a dzioluszki z nich plóty wiónki. Po polu jak człowiek drepsił to sie nadychoł luftu, ogrzoł sie na słónku a poradził aji cosik fajnego wyszpekulyrować. Do pola sie trzeja było jednako oblyc, baji w zimie bo inakszy hned była ryma abo kuckani. Do pola sie wyganiało kocury a psy, jak jaki wloz do kuchynie, bo były takowne gaździnki, co jich ni miały rade, bo prawily, że kocura a pies patrzy na pole. Pomiyndzy polym a chałupóm były dwiyrze a próg a hań downij sie wierziło, że by miały być raczy fórt zawrzite. Wiela razy było tak, że starzik, gazda abo dziecka prziszły z pola a ani sie nie poseblykali – jako byli na polu, tak baji lygli do legier. Tak sie nie śmiało robić, bo oblyczki trzeja było raczy dać na rechle do siyni abo do waszkuchnie. Starka prawili, że oblyczki do pola by miały być inaksze jako oblyczki po chałupie. Bo przeca z pola szło cosik przismyzyć. Człowiek

na Cieszyńskij Ziymy był na polu, abo w chałupie a tak leciało jego całe żywobyci. To było ganc ajnfachowe, bo kiej baji Starzika nie było dóna, w chałupie to na ozajst musioł być polu a jak go ni ma na polu, to musi na isto być dóna. Jednako na polu było cijnżko kogosik nónść, bo w chałupie to gaździno oto hókła a už chłop przy nij był a na polu go mógła zwoływać a ón sie nie odzywoł, ale tak było yny wtynczas jak se kansik w szopce polywoł ze sómsiodym. A szopka to przeca też było cosik na polu.

Szewiec, szwiec

Co sie robi, abo robiło, jak sie stargajóm bótki, jak sie w nich krónflek odlepi, lebo zola zacznie gónić? Na dyć przeca, że sie drepsi do szwieca, do chłopca co poradzi sprawić każdy bótek – tyn od paniczki a tyn chłopski. Szewcy szewcowali gor w miastach – we Skoczowie, w Cieszynie lebo w Karwinej. Hań downij synek, co sie chcioł nauczyć jako sie sprawuje bótki musioł iść sie uczyć do szwieca – majstra a dziwać sie jako sie co robi. Było aji tak, że szewiec – Foter uczył swojigo synka, ale ón musioł chcieć sie tego wszystkigo nauczyć. Bo szewcowani to ni ma takowno lahko wiec, przeca trzeja wiedzieć kany klepnónć kładziwkijm a jaki klyj sie na co lepi – inkszy na krónflek a eszcze inkszy na zole. Eszcze taki synek, co sie uczył na szwieca musioł wiedzieć jaki gwodzki sie bije, bo jedne były krótsze, inksze dlógsze – każdy na cosik inkszego. Szwiec baji tyn w Cieszynie, co jo go pamiyntóm mioł warsztat na hólidy Górnej, ganc blisko wanielickigo Kościoła Jezusowego. Takowny malučki kamerlik z oknym na hólidy, z firangóm, wszyndy były bótki – jedne sprawióne a inksze do roboty. Jak sie zaniósło bótek do szwieca, to on nejprzód sie na niego podziwoł, poobracół na wszystkie stróny a dziepro potym packe do niego wraził, coby pomacać jaki ón je w postrzodku. Wiela razy było tak, że oto hned na doczkaniu stykło gwozdek przibić, klejym polepić, prziciść coby chycił a už bótek by sprawióny. Yny że z tymi klejami to było tak, że w bótku lza było drepsić dziepro na drugi dziyń, bo tyn klyj musioł do porzóndku chycić. A hań downij ty kleje smerdziały jak pierón, tóż zech tymu szewcowi nie zowiścił tej jego roboty. Ja, grej Cary za to mioł ale musioł sie kupa chemije nawóniać. Jak sie prziszło do szewca, to dycki mioł kupa rzeczy, nejprzód o bótkach a potym baji co sie to robi na tym Świecie a gor u nas w Cieszynie a na Cieszyńskij Ziymy. Do szewca sie szło, jako do starego kamrata a ón už tych ludzi, co do niego drepsili fest dobrze znoł. A prawilo sie, a eszcze sie prawi, że gdosik klnie jako szewiec, wiycie to je prawda, bo sprawić bótek, tak coby sie nie rozloz to trzeja było mieć ciyrpliwość a norymne nerwy. Nó, a eszcze sie trzeja było spytać, kiej ty bótki bydóm sprawióne. Tóż jak baji przidrepsila jakosik paniczka a robiła sie „co óna to ni ma”, to szewiec prawił, że bótki bydóm zrychtowane za tydziyń. Ale jak przidrepsila oto takowno starka, co bywała w kamiynicy naprociw a pytała go coby ji to sprawił, bo ni mo w czym drepsić, to szewiec ji to sprawił roz, dwa, trzi. Bo wiycie, kiej sie idzie za kimsikej, coby cosik zrychtowoł, to trzeja here niechać dóna. Dzisio už szewców je strasznie mało, bo ludzie jak sie jim bótki zrympolóm, to jich wyciepujóm miasto dać sprawić. Też terazy sóm inksze bótki jako kiejsi – robi sie jich z gumy a z plastiku, ni jako kiejsi ze skóry. Ale jo se jednako myślým, że kieby tyn szewiec, co zech go dobrze znoł eszcze dzisio szewcowoł, to by aji ty moderni bótki poradził sprawić, yny by se

musiał narychtować jakisik lepszy klyj. Tyn szewiec, co jo se go spóminóm, to był Władek Badura – mój dobry kamrat, człowiek ajnfachowy, co do niego wszystko w żywocie było białe, lebo czorne, bo takowni byli szewcy – abo sie dało bótki sprawić, abo ni. Naozajst sóm ludzie, co go eszcje pamiyntajóm.

Zicherka

Jak była zawrzito, to pół biudy, ale jak sie jóm odewrzyło, to mógła podziubać – zicherka – kónszczek dróta a cinykigo plechu, takowne małe cosik, co człowiek dycki hledoł, kiej sie zaczęły jakisik kurowody z oblyczkami. Zicherka dycki musiała być schowano kansik w drzewianej kiśniczce, posłołu z jegłami a niciami. Kiej sie po nióm sióngalo? Na, Nejwiyncyj wtynczas, jak sie utargoł knefel a nie było czasu, coby go prziszyć spadki. Tóz gazda bez knefla w koszuli wyglóndoł srandownie, skyrz tego se musioł dać miasto niego zicherke. Potym dziepro wieczór jak už gaździno miała czas, to mu knefel pięknie prziszyła spadki. Zicherke sie używało aji jak puścił knefel w galotach, yny że wtynczas sie musiało zebrać takownóm wiyńkszóm, gor jak chłop mioł wańtuch. Bo zicherki były rostomajte. Ty nejmiyńsze godnie używały baji szwoczki, jak chciały cosik poszyć do grómady a ty wiyńksze były dło chłopów. Pokiel zicherka na lóntach dzierżała, to było pół biudy, gorszy jak popuściła, to wtynczas poradziła aji pichnónć do skóry a to už kapke bolało.

A przeca ludzie sie hań downij godnie gibali a mało kiej siedzieli, tóz boroka zicherka musiała dzierżeć koszule, abo galoty wiela miała siły. Nó, a jak sie nie dej boże odewrzyła, to chłop hned se tego wszymnył, bo mu galoty zaczęły spadować, lebo koszula sie odewrzyła na bachorzu. Tóz ale nic sie nie dało robić, wraziło sie zicherke spadki a fertig, jakosik do wieczora trzeja było wydzierżeć. Było aji tak, że Starzik ze zicherkóm w galotach drepsili tydziyń, bo sie powadzili ze Starkóm. Gazda też wiela razy už mioł tej zicherki pełnóm rzić, bo go fórt pichała. Wiyecie chłop jak sie nasro, to zaczyno fest szpekulyrować, tóz Starziczek se wzión kónsek porwózka a zawiónzoł na galotach a gazda naszeł kónszczek cinykigo drótki, tóz też se jakosik doł z koszulóm rady. Paniczki też zicherki dziubały do oblyczek, baji wtynczas, jak sie potargały. Dyc hań downij nie było czasu, coby lónty poszyć, bo fórt była robota. Czasym nie było ani czasu, coby sie przeblyc, bo už baji siano trzeja było zwożać z miedzy pod kopcym. Dziepro wieczór, jak

se už paniczka jedna z drugóm siadła przy stole a miała nyncojg na pozoryndziu, to jegłóm a niciami poradziła sprawić to, co sie za dnia potargało, przisyć knefel, lebo aji cosik zaficować. Wtynczas zicherki dowala spadki do drzewianej kiśniczki, ale óny tam były yny jakisik czas, bo zaś jak yny knefel puścił, abo cosik sie roztargało, to po nióm wszyscy sióngali. Zicherki sie fórt robi, ale coroz miyni ludzi wiy, na co óna je, bo kiej sie oblyczka skućko, abo knefel wytargo, to už sóm kurowody a żodyn nie wiy bar-zo co dali robić. A styknie yny odewrzeć małóm drzewianóm starczynóm kiśniczke a wysmyczyć z nij zicherke. Rostomili, zicherka sie dycki przidała eszcze do jednej wiecy – jak trzeja było gume styrczyć baji do dresioków. Dziubie, ale poradzi kaj jakóm oblyczke przidzierzeć – zicherka., spómnijcie se na nióm, co óna poradzi wszystko z oblyczkami zrobić.

Na kierchowie sie kóńczy wszystko

Rostomili, oto dzisio, lebo wczora żeście drepili po kierchowie, coby sie podziwać kany je pochowano Stareczka ze Starzikim, lebo Staro Ciotka ze Starym Ujcem. Potym eszcze żeście hledali tego kamrata, ze szkoły co už tam kansik leży pod dornikiym a tóm paniczke, co bywała wedla waszej chałupy a dycki przidrepsila wieczór z baterkóm, coby se tak oto podrzistać. Tych wszystkich ludzi už ni ma na świecie, ja óni sóm w naszej głowie, jak se na nich spómymy a eszcze jejich miana sóm napisane na grobach. Idzie jich aji nónśc na starucnych fotografijach. Pokiel my tukej sóm a ty groby bydóm stoć, to sie o nich bydzie pamiyntać. Sóm ludzie, co piszóm, gdo sie kany a kiej urodził a kiej umrzył. Piszóm to na papiórze, abo na komputerze . Też tak idzie robić, ale przeca papiór może zgoreć a komputer sie strzasko – wiyrcie mi, że nie lza tukej na ziymy pamiync o jakimsik umrzykowi wrazić kansik do bóncloka, lebo zakopać do ziymie. Pamiync o umrzytych ludziach je na tym świecie pokiel go ludzie spómijnajóm a o nim rzóndzóm. Choćby miał całóm kupe grejcarów a postawiłby se szumny pómnik wysoki na dwa metry, to za sto, dwiesta roków z tego nie bydzie nic – możne oto pore kamiyni na trowie. Jo wierzym tymu, że to co je o nas napisane, je tam na wyrchu u Pónbóczka, to zustanie zowdy, bo je bezmala takowno ksiynga umrzyków, co sie w nij pisze wszystko to, co człowiek robił a jako żył. My se yny mogymy pospóminać na tych, co jich už z nami ni ma, ale wszystko o nich wiy na isto Pónbóczek. Rostomili, moja Staro ciotka Lojska dycki prawili, że tam w tej dziurze na kierchowie je ta prowdziwo sprawiedliwość, bo do nij spuszcóm szumnóm trówle bachrocza a takownóm ajnfachowóm tego chudobnego. Choćbyście mieli nie wiy jak bogactwi, to wszystkigo nie wciśniecie do trówły. Na kierchowie, kiej nas bydóm chować bydymy yny w oblyczkach a choćby my w trówle mieli naciepane złoto, strzybło a grejcary to stejna idymy do ziymie a to wszystko je ganc na nic. Na kierchowie sie kóńczy wszystko. Dzisio sie dziwómy na szumne pómniki naszych przocieli a kamratów, ale za sto, dwiesta roków tego už nie bydzie. Bydóm kansik możne archy papióru o nas, możne jakisik płyty, abo cyfrowe zdrzódlá. Ale to też dzisio je a jutro tego ni ma. Tóż dobre, na tym kierchowie to už je ganc nasz kóniec? Rostomajcie ludzie se to wyklodajóm a w wierzóm. Jedni prawióm, że po śmierci ni ma nic, inksi że bydzie sónd ostateczny, że jedni pónóm do rajú a inksi do piekła. Jedni eszcze tam miyndzy piekło a raj styrkajóm czyściec. W cosik trzeja wierzić, że je jakisik świat tak po drugij strónie a że sie tam kiejsi wszyscy pospołu zyndymy. Pod grobym, pod tym kónskim kamiynio sie wszystko kóńczy – żywót, miłość, hyra, grejcary, złoto a strzybło. Wszyscy tam kiejsi pójdymy, jedni wartko, inksi nieskorzjij. Gdosik kiejsi rzyk, że śmierć sie do każdego uśmiychnie a trzeja sie uczyć, jako sie uśmiychnónć do nij.

Macierz

Co to je Macierz? Na, nejprzód to je naszo Matka, co nas ku sobie ciska ku piersi, kiej my byli mali a chróniła nas przed Światym a przed szpatnymi mocami. Óna nas uczyła rzykać do Pónbóczka, śpiywała nóm szumne starodowni pieśniczki a poradziła uwarzić na blasze najlepsze jodło. Macierz to je Foter, co robił w pilobie, coby my dycki mieli na stole chlebiczek a coby my byli obleczóni jak sie patrzy. Ón nóm dycki prawil, co je dobre a co trzeja mijać bokiyem. Tyn sóm Foter nóm wiela razy wyrzazoł po rzici, ale skyrz tego my go mieli fest w zocy. Macierz to je Stareczka, co dycki dlo nas miała czas a wyrzóndziła nóm pogodki a legyndy lepsze jako najnowszy film w kinie, co nas uczyła ficować, sztrykować a grać w rostomajte gry. Macierz to je Starzik, co nóm wyrzóndził o starucnych czasach, kiej był przy wojsku, co wszystko przeżył a kany wszyndy był. Ón nas nauczył jako sie siykiyrkóm ciupie drzewo na gnotku a jako słożyć ogiń w kachloku. Macierz to je naszo chałupa, co my sie w niej urodzili a chowali, co w niej znómy kady kóntek, každóm deline a flek na ścianie. Bo przeca my po tych dłaszczach sie bawukali a ty fleki my wiela razy sami zrobili. Ta chałupa sie pospołu z nami śmiała, jak my robili srande a z nami beczala, kiej my szli do świata. Macierz to je zogródka, co w niej Stareczka miała macoszki a Mama pietruzieli a marekwie. To je tyn las tam hanej za kopcym, co my w nim gónili a sie bawulkali. Macierz to je ta miedza, co na niej stoły orstwie ze sianym a grónt, co my na nim zbiryrali zymnioczki a piykli pieczoki. Macierz to je zymeczka, co jóm Foter oroł, brónowoł a dycki broł a wónioł, bo przeca wóniała żywotym, co z niej wylazuje. Ta Zymia była dlo niego śwynto, bo jóm błogosławił Pón Bóczek. Macierz to je hanej tyn stróm, co my na niego wlazowali a ta studnia, co Starzik z niej rympołym cióngnól w kiblu wodę. To je ta szkoła w dolinie, rectorzi a kamraci, co my z nimi pospołu drepsili po dziedzinie. To sóm przeca my, bo kupa z nas korzyniami wrosło w zymie. Macierz to je naszo Zymia Cieszyńsko, co jóm Pónbóczek bezmala stworzył, kiej sie podziwoł na dzioluche, co sie zaśmiała bo pomyślała o synkowi, co mu przala. Tyn Pónbóczek na isto wiedziol co robi, bo szumnieszej krajiny ni ma nigdzi na świecie. Nigdzi jako tukej nie grajóm w lecie świyrscze a w moju żaby na stawach. Nigdzi indzi strómy na jor ni majóm takownego biolučkigo kwicio, jako tukej przy tej chałupie, w tej naszej dziedzinie. Macierz to je aji ta naszo przeszumno cieszyńsko rzecz, co my jóm wycyckali z matczynym mlykiym. Jak nióm rzóndzimy, to jakby my śpiywali nejszumniejszóm starucnóm pieśniczke. Ta naszo rzecz nóm maluje całúcki świat, co je kole nas a przez nióm sie na niego dziwómy jako na nejpiekniejszy obrazek. Macierz to je naszo cało familija, przociele, kamraci co żyjóm kole nas, pospołu z nami robióm, balandrujóm a nas nawszczywiajóm. Óni nas wiela razy nasrajóm, ale potym zaś rzóndzimy a mómy sie w zocy. Macierz poradzimy pomacać packami, ale aji poczuć w sercu a w tym sercu jóm schować. Tam jóm bydymy mieć aż do śmierci a kiej už przidzie tyn czas, co zawrzemy oczy na zowdy, to se tóm Macierz eszcze roz spómnymy a bydymy mógli se w pokoju usnóć. Eszcze roz sie nóm pokożóm ty strómy, ta miedza a ta chałupa, co my z niej sóm. Eszcze roz se spónymy na Matczyne oczy, kiej nas piastowała a śpiywała „Ojcowski Dóm”...

Kabotek

Kabotek to je biolo bluzka, co jóm oblykajóm paniczki na całej Cieszyńskij Ziymie od Strumiynio do Jaworzinki. Dycki biolučki, dycki rowno, pieknie wybiglowany aż sie świyci, gor jak sie na niego slónko oprze. Bioly kabotek sie kapke gryzie z czornym żywotkiym, ale to tak mo być, bo kieby aji jedno aji drugi było biolo, lebo czorne, to by nie były takowne zocne dlo oka. A tak

kabotek świacy przy żywotku jako miesiόνczek na niebie a strzybne kwiotki na żywotku sie blyszczóm jako gwiozdky w nejczorniejszóm noc. Nejstarsze kabotki sie szyło z ciynkigo płótna, lebo z batystu, co sie go kupowało w Jablónkowie. Szyło sie jich z kónsków, co miały ksztalt kwadratu, lebo prostokónta, były pokyrczone a miały pufy na rynkowach. Na lymieczki kole rynków a oszywke kole karku sie haftowało rynkami biólóm nicióm. Na poczóntku dwacatego wieku kabotki sie zaczęło szumnie prziozdobiać. Wtynczas sie jich zaczęło szyć z twardego kartónu. Kabotki sie zaczęło haftować podle wzoru richelieu ze snutkami ciynkimi jako pajynczyna. Też to przeogrómnie szumnie wyglóndało. Na rynkowach sie zaczęło robić piekne okruża ze zómbkami a bogatsze miały przeszumnie zdobióny przodek, co sie na niego prawilo przedniczka. Za „Starej Polski” kabotek sie ganc zmiynił a inakszy sie go szyło. Do wałaski sukni paniczki zaczęły oblykać moderni kabotki z małymi pufami na rynkowach. Szyło sie jich z jedwobiu, muślinu batystu, perkalu a po drugij wojnie aji z nylónu. Kabotki nie były už yny bióle, ale aji krymowe, lebo ekru. Ty ganc nowe miały rostomajte ozdoby – korónki, krauzy, mereżki, kragle a maszki. Ale fórt to były kabotki. Terazy jak paniczki oblykajóm wałaski oblyczki, to pod żywotkiym zaś sie biyli kabotek, jako kiejsi hań downij. Jak eszcze sie na nim z przodku blyszczy orpant a szpyndlik, to každo gażdżino, co go mo na siebie, wyglóndo jako grofka. Dycki jednako každo paniczka se musiała a esi sie oblyko wałaszke to fórt musi mieć kabotek w zocy To je tak samo, jak chłop dycki musi mieć czystóm, wybiglowanóm koszule na siebie obleczónóm, kiej idzie pomiyndzy ludzi. Kabotek to je fórt ta czynść cieszyńskich oblyczek, co go człowiek nejprzód uwidzi, bo jak je wypucowany a eszcze naszkróbióny, to na nim slónko blyszczy jako we zdrzadle.

Co wszystko nas uczyły nasze Mamy a Starki:

1. RZYKANIO: "Lepszy rzykej coby tyn flek zloz z tego tepicha".
2. LOGIKI: "Jak zhórczysz a zlódziesz klepeto, to už tak nie bydziesz skokoł.
3. LOGIKI WYŻSZEJ: "Czymu? Bo jo tak prawiym".
4. IRÓNIJE: "Becz dalij, to bydziesz mioł za chwile na isto skrys czego beczec".
5. CIYRPLIWOŚCI: "Doczkej se ty, yny przidymy do chałupy"
6. CO TO JE MAGIJA: "Zawrzij už gymbe a jydz".
7. CO TO JE GENETYKA: "Jeżes ganc jakby twojigo Fotra widzioł".
8. ANATÓMIJI: "Wywracej dalij tymi oczami, to ci tak zustanie".
9. WYTRWAŁOŚCI: "Bydziesz przy tym stole tak długo siedzioł, pokiel talyrz nie bydzie prózny".
10. JAKI DZIWOKI MOŻE BYĆ CZAS: "W twoji izbie je tak, jakby tukej całóm noc duchoł wiater"
11. RAJZOWANIO NA SZLICZUCHACH: "Dowej pozór aż nie klejzniesz, bo dłaszka je wypucowano".
12. JAKO SIE STAĆ STARYM: "jak nie bydziesz tego jod, to nie urośniesz".
13. RAJZOWANIO W CZASIE: "Izba mo być poukludzano na wczora"

14. GIMNASTYKI: "Podziwej sie jaki mosz zmazane pleca".
 15. CO TO JE TELEPORTACYJ: "Zawrzij za sobóm dwiyrze, kaj żeś je we chlywie?"
 16. CO TO JE TELEPATYJ: "Oblycz sie, bo wiym że ci je zima".
 17. CO TO JE GENEALOGIJA: "Podziwej sie jak żeś tukej namarasił, kany żeś sie urodził we chlywie?"
 18. SRANDY: "Jak ci ta kosiarka poharace szłapy, to potym ku mnie nie idź".
 19. CO TO ZMARTWYCHWSTANI: "Jak sie utopisz oto w tej głymboczynie, to mi potym nie becz".

Hawiyrz, szachta, dukla, lutnia a szol

Rostomili Hawiyrze, nejprzód bych Wóm chcioł powinszować przy ty Waszym świyncie, coby Was Pónbóczek a Świynto Barbora opatrowali. Cobyście tela razy wyjechali spadki na wyrch, wiela żeście razy zjehali. Szczynść Boże – Darz Bóg. Niech sie Wóm darzi, bo my Tustelocy z Cieszyńskij Ziymi mómy tóm Waszóm procnóm a cijnżkóm pilobe moc w zocy. A przy tej przileżytości bych chcioł Wóm kapke powyrzóndzać jaki słowa, gor z nimieckigo jynzyka przeszły do naszej cieszyńskij rzeczy a sie jich godnie wyrzóndzało na szachtach a we werkach.

Hań downij ci co, mieli szachty to byli gor Rakuszanio a Niymcy. Skyrs tego skludzali majstrów, inżynierów a sztygarów, co szwandrosili jakómsik cudzóm rzeczóm. Ale przeca nie wsztki słowa były z nimieckigo bo ledzy kany sie trefiły ty z czeskigo a aji z polskigo. Ludzie jednako jak ty cudze słowa słyszeli, to jich zacзли zmiyniać, podle tego jako rzóndzili na každo. Nejprzód sie zaczło prawić że kopalnia, to je SZACHTA a na tóm jame a na winde, co rajzuje z wyrchu dołu a spadki, że to je SZOL. HASZPEL to było to wielkucne koło, co na nim była ocelowo lina, co spuszczała szol dołu. Potym na dniówke sie zaczło prawić SZYCHTA a na górników HAWIYRZE.

Każdy hawiryz miał obute CHUŚCIÓNKI a na rzici FLEK. Hawiyrski oblyczki to były HAWIYRSZCZOKI a każdy hawiryz musiał świyćić lampóm, co sie na nióm prawilo KARBIIDKA. Hawiryze robili dołu, to byli DOŁOWI - óni FEDROWALI wóngli, albo na WYRCHU a rychtowali wszystko, co potrzebowali jejich kamraci na dole. Na szachcie na dole sie robiło na chodnikach, na ścianie, lebo w przodku. Hań downij sie fedrowało KRAMPOCZAMI, SZRAMÓWKAMI a ZBIJACZKAMI. Wóngli sie suło do wielkucnej kumory, co sie na nióm prawilo DUKLA a przeciepowalo sie go w GOSPODZIE. Potym nieskorzij na szachte sie zaczęło prawić HAWIYRNIA, gor po wojnie. Tam, kany było wóngli to sie go znaczyło a prawilo sie na to HORYZÓNT. Wóngli sie woziło na dole takownym ocelowym wózkijm, co sie na niego prawilo KOLYBA. Powoły sie podstawiało SZTYMPLAMI, coby wyrch nie spod a nie zasul hawiryzi. Na taki powoł z drzewa, co dierzół skały sie prawilo KOPNIA. Hawiryze musieli na dole dychać a mieć luft, tóż go tam trzeja było jakosik dostać. Fukalo sie go wielkucnymi rułami, co sie na nich prawilo LUTNIE. Na szachtach robiły aji baby, baji przy szybie wógli odbiyrały paniczki, co na nich prawili ODGRABULE. Hawiryz na dół dycki SFAROŁ – zjechał a WYFAROŁ – wyjechał na wyrch. Hań downij na szachcie robili aji młodzi syncy, co odwożali wóngli na toczkach – prawilo sie na nich że to sóm ŚLEPRY a na starszych SZLEPRY. Wyfedrowane wóngli sie FOLOWAŁO a robili to FOLOWACZE. Potym sie go ciepało na PŁÓCZKE a do ZORTOWNIE. Hawiryze wiela razy bywali w chałupach, co sie jich stawiało w kupie – w KOLÓNII. Tóż widzicie rostomili, że na szachcie tych rostomajtych słów było kupa a to, co hawiryze nie poradzili pomianować, na to se musieli wyszpekulyrować nazwe sami.

Eszcze roz wszystkim hawiryzóm wszystkigo co nejlepsze. Szczyć Boże, Zdarz Bóg!

Sztyry etapy w żywocie chłopa

Etap piyrszy: wierzisz we Świyntego Mikołoja.

Każdy chłop, niż nim bydzie, to nejprzód je dzieciym, potym syneczkiym, synkiym a dziepro potym nieskorzij se może oblyc chłopski galoty. Jak se spóminocie, to na ozajst wszyscy my kiejsi hań downij wierzili tymu, że Świynty Mikołoj na isto je, że kansik bywo a że roz za rok przidzie. Prawili nóm, że to je Biskup z Miry, że potym sie przekludził kansik na północ, bezmala do Lapónije, abo na biegun a tam dycki roz do roka, możne miesiόνc, możne dwa rychtuje prezenty dlo wszystkich dziecek na caluńkim Świecie, coby tego szóstego grudnia to rozwióz. Pómogajóm mu takowne małe podciepy, co sie na nich prawi elfy. Mikołoj to je fest chłop, mo wielkucny bachórz, biołóm brode, czyrwióne lónty, na klepetach mo czorne poloki a kole siebie diobły. Szykownym dzieckóm dowo prezenty a przeciwnym oszkrabiny ze zymnioków. Jak idzie, to dycki zwóni zwónkiym a diobły zwónióm łańcuchami a szmyrajóm wónglim wszystki przeciwne dziecka. Takowny Mikołoj prziszól jak nóm było trzi, sztyry, aji osiym.

Etap drugi: nie wierzisz we Świyntego Mikołoja.

Potym jak nóm było baji jedynost, to my przestali w Mikołoja wierzić, bo nóm gdosik rzyk, że to ni ma żodym Mikołoj, yny Ujec Francek, co se z nas kupa roków robił błozna a ty dwa diobły kole niego to je Ciotka Helynka a Staro Ciotka Zofija.

Etap trzeci: przeblykosz sie za Świyntego Mikołoja

Tóż dobre w Świyntego už nie wierzymy, ale roki lecóm a je nóm piync a dwacet. Oto Władkowi sie urodził syneczek a už mu je sztyry, tóż sie zaczyna pytać, kiej przidzie Mikołoj, bo mu Starzik prawili, że dycki roz do roka takowny chłop przidzie, a jak bydzie szykowny, to mu cosik prziniesie. Starka mu eszcze prawili, że tyn Mikołoj, sie na niego fórt dziwo a jak bydzie przeciwny, to psinco dostanie. Tóż mały syneczek czako, kiej przidzie tyn cały Świynty a mo strach, bo bezmala pospołu z nim idóm aji ty szpatne diobły. Tóż borok Władek musi zónść do Starogo Ujca Franka, a pojczac se oblyczki Mikołoja. Ujec pojczzo wszystko: galoty, kabot, czopke, brode, mantel a poloki, ale ni za darmo, tóż mu trzeja pół litra zaniysć. A diobły? Władek robi na szachcie a mo dwóch kamratów, co z nim pospołu fedrujóm na Darkowie, tóż óni wziyni zmazane oblyczki, wyszmyrali gymby wónglim a łańcuchy wziyni z chlywa. Władków syneczek

był rod jak fazol, bo od Mikołaja dostał bawidelko a diodły podciepy tak skokały, że wyszmyrały wóngli władkowóm babe, ale aji tak dostały pół litra gorzołki.

Etap sztworty: wyglóndosz jako Świynty Mikołoj.

Sóm chłopi co sie za młodu przeblykajóm za Mikołoja a potym sami zaczynajóm wyglóndać jako tyn Świynty. Už majóm bryle na kinolu, bachórz jak sie patrzy a kiej sie nie ogolóm miesiónc, to fusy jim wiszóm na brodzie. Wszycy Starzicy co majóm wnuki, a óny eszcze wierzóm w Mikołoja by sie musieli przestać golić oto už w lecie, coby mieć fusy jak sie patrzy. Dziepro jak chłop zacznie wyglóndać, jako Świynty Mikołoj, to se wszymnie, że to co mu prawili hań downij to je ganc prowda. We Świyntego Mikołoja wierzymy wszycy, potym przestany, ale nieskorzij zaś wierzymy. Rostomili prezenty, dobre wieca, dobre słowo idzie ludzióm posyłać dycki, cały rok tóż na každo bydźcie Mikołojami.

Fusbal

Wiyecie dobrze moji Rostomili, że terazy w telewizorze fórt grajóm we fusbal kansik w Katarze. Ale przeca fusbal sie grało a gro fórt wszyndzi, na isto na caluńkim Świecie. Fórt sie w niego kopie aji na Cieszyńskij Ziymy. Każdo dziedzina mo swój klub, co w nim kopióm małe dziecka, starsi syncy a aji chłopi co už majóm po sztyrycatce. Jak yny sie synkowi kupiło balón, to ón zaczón w niego kopać – jako poradził – jedyn lepszy inkszy gorszy. Nejprzód kopoł balym we ściane w chałupie, ale dycki gor Foter go przeganiól, bo prawil że puc spadnie. Tóż wzión se syneczek tyn bal na miedze a tam za nim gónił. Jak miól braci a aji siostry, to gónili pospołu a kopali do jednej bramki. Robiło sie jóm oto z dwóch patyków, lebo z kamiyni – co było na pozoryndziu. Potym jak synek poszoł do szkoły, to za balónym gónił pospołu z kamratami na lekcyjach wuefu a po szkole szło eszcze na trowie, lebo na betonie grać, ale trzeja było mieć bal. Wiele razy było tak, że sie bal wciepało do ruzzaka, abo sie go wziyno do jakisik taszki z folije, bo przeca po lekcyjach trzeja było go pokopać na boisku przy szkole. W zimie było gorszy, ale przeca se spóminóm, że sie kopało aji na śniegu, yny że musiało sie obuć lepsze bótki, bo inakszy sie klejzało jak chróm a wiele razy sie gichło sobóm na na rzić. Kiej sie szło do jakigosik kamrata, to sie dycki pokopało miedzy abo aji w lesie. Ja dobrze żeście poczytali w lesie, bo sie oto chłapcy dorzóndzili, że bramka je oto hanej pomiyndzy dwóma strómami a fertig. Jak sie kopało w lesie to trzeja było wiele razy omijać inksze strómy – óny były jako fusbaliści. Jak se dziecka chciały pokopać w

balón na miedzy, to stykło że óna była rowno. Jak na nij były jaki kretowiny, lebo pecyny, to sie do tego kopło a už szło bal kopać. Eszcze sie prziniósło spod stodoły oto sztyry kuliki na dwie bramki a už szło grać mecz. Trzeja było yny dować pozór, coby nie kopać w balón na miedzy, kany była trowa, kany se pasły krowy, bo jak sie jóm poszmatłało, to gazda dziecka przeganiół a ryczoł jak pogan. Jak było kapke z kopca, to też sie jakosik grało, yny że trzeja było dować pozór, bo bal sie sóm kuloł po trowie. Na bramce sie dycki postawiło nejwiykszego, abo nejhrubszego chłopca, cob98 y pomiyndzy kulikami było co nejmiyni placu. Balón był szyty dycki ze skóry, choć potym nieskorzij szło už dostać takowne z plastiku. Dycki było tak, że jedyn kopoł w fusbal lepszy a inkszy gorszy, ale nejważniejsze było, że dziecka se pogóniły kapke sie zmordowały a potym lepszy spały w nocy. Byli chłopcy, co grali we fusbalowych klubach a tak je do dzisia. Ci lepsi idóm potym dali do wiykszych miast a wiela razy je tak, że aji grajóm w reprezyntacyji, abo za granicóm. Ale tyn fusbal na miedzy, co my grali to dlo nas dziecek był jako mistrzostwa świata a dycki jak sie balón pokuloł do bramki, to była przeogrómnno radość, jakby my kopali na wielkucnym stadiónie.

STELA, abo TU STELA?

Rostomili moji, na Cieszyńskij Ziymi fórt sie wyrzónczo a szpekulyruje o tym, esi sie mo prawić STELA, abo TU STELA. Jo se myślím, że kiejsi hań downij nasze Starki a Starzicy wiedzieli hned kiej rzyc jedno, lebo drugi a nie wadzili sie skyrz tego, esi gdosik rzyk stela a inkszy roz tu stela, bo wszycy wiedzieli co znaczy jedno a co znaczy to drugi. Napiszím Wóm jako jo to widzím jako to je podle mie. Jak gdosik prawi, że je stela to tak jakby rzyk, że je z Cieszyńskij Ziymi a hań downij, tak ludzie mówili, jak chcieli rzyc, że sóm z Ksiynstwa Cieszyńskigo. Prawili, że sóm stela – z tej ziymi, co óna je inkszo od tych kole nij, bo wedle už sóm inaksze obyczki, inakszo rzecz, tradycyje a aji zwyki. Na Cieszyńskij Ziymi, co óna je naszo, naszych Fotrów a Starzików, wszystko je stela – rzyki, gory, doliny a stawy. Stela my sóm a stela bydym aż do śmierci, choćby my aji zawandrowali kansik na kóniec Świata. Gdo nie był stela, tyn był dycki cudzy, bo prziszół baji od Krakowa, od Żywca, lebo z Wrocławio. Jak jakisik synek sie ożynił z dziełuchóm baji z Golezowa, abo z Karwinej a prziszół od Kielc, to sie prawiło że ón ni ma stela. Nejprzód był cudzy, ale potym za jakisik sztyrycet roków už sie prawiło że je stela, bo sie nauczył cieszyńskij rzeczy, tradycyji a zwyków, co ludzie na Cieszyńskij Ziymi twardo dzierzóm po swoich przodkach. Ludzie mogóm być stela, abo nie być stela – tak to było dycki a tak to je. Bo na całym Świecie sóm ludzie włóśni a cudzi. Tóz dobre, ale prawi sie aji, że gdosik je tu stela. Wiycie dlo mnie być tu stela, to je być oto z tej dziedziny, z tej chałupy, co óna stoi kole tej rzyczki, na tym kopcu, wedla tych wielkucnych brzimów. Jak gdosik prawi, że je tu stela, to jakby chcioł rzyc, że je oto z tego placu, co go poradzi pokozać. Z tej chałupy, co drugij takownej ni ma nigdzi a ta chałupinka to bydzie dycki dlo niego postrzodek Świata, co sie na niego prawi axis mundi. Jak gdosik był z Małych Kóńczyc, to był tu stela, a tyn co był z Jabłónkowa, to už był tam stela. Ale przeca aji w jednej dziedzinie stoły dwie chałupy jedna na poczóntku a drugo na kóncu cysarskij cesty a ludzie z tej piyrszej na siebie prawili, że sóm tu stela. Ci z tej drugij też prawili, że sóm tu stela a wszycy z inkszych chałup na dziedzinie byli tam stela. Tu stela, to eszcze znaczyło, że jakosik wiec mo swój plac a że óna tam mo być. Jak Starzik wziyni Starce handre, co nióm óni

myli deliny a nie dali spadki, to był krawal bo óna patrzyła tam a tam. Óni jóm wziyni tam stela a nie dali jóm na spadek. Eszcze jak dziecka dorobiały w chałupie, to Mama jak už sie fest nasmolili to prawili „Idźcie mi tu stela do pola!”. Každy plac, co poradzymy ukozać palcym je tu stela. Nasi Starzicy a Prastarzicy nie musieli szpakulyrować esi majóm rzyc stela, abo tu stela bo óni to czuli. A żodyn drugigo nie sztrofowoł, że mo rzóndzić tak a nie inakszy. To co żech tukej napisoł to je moji myślyni a ni ma to żodyn dyktat, że to tak było, je musi być a fertig. Cieszyńsko rzecz fórt sie zmiynio, fórt żyje, pokiel bydóm żyć ci, co nióm bydóm chcieć wyrzóndzać, fulać a drzistać. Ni ma sie co wadzić o to stela, abo tu stela. Raczy róbmymy wszystko, coby jynzyk naszymy Fotrów chrónić, coby nie umrzył.

Chuściónka

Dzisiaj wszyscy oblykómy fusekle, gor jak nas oziómbo po szłapach, ale kiejsi hań downij, niż sie wraziło klepeta do bótków, to sie wiela razy oblykało chuściónki. Chuściónka to był kónsek szmaty, takij oto sztyrycet na sztyrycet cyntymetrów, co sie jóm owijało kole szłapy niż sie obulo bótek. Trzeja było jóm umieć owinónc jak sie patrzy, bo inakszy góniła w bótku a spadowała. Skyrz tego sie musiało bótek fórt sebuwać. Chuściónki obuwali gor chłopci jak szli do roboty, co sie przy nij godnie drepsilo - baji hawyrze. Niż sfarali dołu to se oblykali kónsek szmaty, co jich potym pore godzin chróniła protiwn plynskiyrzóm. Bo przeca jak takowny hawyrz wyloz ze szola to wiela razy wandrowoł kupa kilometrów chodnikami, niż prziszoł ku swojy robocie. Chuściónki oblykali aji ci chłopci, co chodzowali do lasa robić przy drzewie, bo wiela razy drepsili po gróniach a musieli szłapy chrónić, coby jich nie oszkapić. Bo żodno fusekla, choćby była nie wiym jako, nie chróniła protiwn plynskiyrzóm tak, jako chuściónka. Wiela razy sie potargala a palce z nij wylazowały a chuściónka jak było do porzóndku zwiónzano, to siedziela na szłapie, jak mokro koszula na rzici. Ja, jak oto chłopci mieli rast, a pośnidali to se potym bótki sebuli a luftowali szłapy, coby sie nie zasmerdziały. Hań downij chuściónki sie godnie oblykało na Cieszyńskij Ziymy, bo baji oto gazda jak stanył rano, to niż wraził szłape do bótku, pieknie se na nióm oblyk chuściónke. Dycki musiała być wypucowano, bo inakszy sie bótek zasmerdzioł. Skyrz tego gazda mioł dycki pore chuściónek, co wisiały kansik przy kachloku a schły. Jak jednóm ściepoł, co w nij drepsil cały dziyń, to jóm w laworze wypucowoł kapkóm wody a kónskiy szarego mydła. Ale aji baby oblykały chuściónki, jak szły do pola robić, bo przeca fusekla to była yny jedna warstwa a chuściónka jich miała trzi, lebo sztyry. Nó a przeca fusekle kiejsi stoły kupa grejcarów. Ja szło jich usztrykować, ale oblykało sie jich w zimie a wtynczas sie przeca miyni po polu drepsilo. Kiejsi fusekli sie nie nosilo na každo. Chuściónka była łacno, bo jóm szło zrobić oto z kónska starej cychy, abo starej płachty. Gaździno postrzigała baji starucnóm cyche, co jóm dostała eszcze od Starki na małe kónski a už nimi szło owijać szłapy. Jak sie to stargało to sie nic nie stało, bo gazda to eszcze użył, baji do pucowania pacek od szmyru. Chuściónki sie przestało oblykać na szłapy jak w kónzumach z oblyczkami szło dostać fusekle oto za pore grejcarów. Kieby ni chuściónka, to by nasi Starzicy a nasze Stareczki mieli godnie plynskiyrzy na szłapach.

Widzicie aji Rostomili, jacy óni byli szporobliwi, bo z jednej cychy a płachty szło narzazać chuściónek dlo całej familije na pore roków.

Godni Świynta, kiej my byli dzieckami...

Rostomili, dycki jak przidóm Godni Świynta, Wilija a tyn czas, co je yny roz do roka, to człowiek se spómino jako to było kiejsi hań downij. Wracómy sie pamiynióm do czasu, kiej my byli dzieckami, kiej wszystko było fest ajnfachowe – czorne, lebo białe. Był strómek, co go Foter przismyczył kansik z lasa. Na nim sie wieszalo starucne bańki, co ich už połówka była potrzaskano. Kole nich sie kolybały ciastka, ledzy kany jakisik orzech zawiniony do strzybnego papióru a lańcuch, co sie go robiło z farbistego papióru. Dycki na strómku było mało plastiku a wiyncyj ozdób, co sie robiło dóma. Nie trzeja było przed Godnimi Świyntami gónić po magacynach a kupować jodła na forot, bo stejna sie go potym wyciepuje. Przed Wilijóm była zabijaczka, tóż miynsa było godnie a ze szpajski wóniało wyndzónym. Pod strómkym dycki była jakisik prezenty – dlo dziecek bawidelka a dlo starych oto fusekle, czopka, abo rynkawice, co jich sztrykowali Stareczka pół jesiynie. Żodne drogi wieca, żodne chytre telefóny, ale cosik skyrz czego ludzie byli radzi, jak to dostali. Bawidelko, co go synek abo dziełuszka dostali pod strómek sie miało w zocy, bo przeca kiejsi nie było tela wszystkiego, jako terazy.

Przez Godni Świynta familija pospołu ze sobóm wyrzóndzala a było wesoło – ni jako terazy, że sie fórt dziwómy do tych pieróńskich telefonów, esi nóm gdosik co nie napisoł. Tyn czas to nie były świynta kómercyji a reklam, ale świynta ludzi. O wiela wiyncyj sie szpekulyrowało, czymu sie wubec świyntuje a tyn malučki Jezusek był w postrzodku. Terazy my go tak pociśli na bok a prawimy: „Jezusku poczkej, nejprzód pogóniymy po magacynach, nakupiymy se rostomajtych fajnakich wiecy a potym oto po Wiliji se możne na Ciebie spómny, gor jak usłyszemy jakóm kolynde”. Terazy w postrzodku izby je telewizor, co sie na niego dziwo kupa ludzi a w nim fórt bałuszóm w reklamach, że najlepszy pod strómek kupić dzieckóm chytry telefon, coby už ganc straciły kóntakt ze Światym. Tyn Jezusek se tak leży w tej jaskini, owiniynty w jakómsik płachte beczy a je mu zima, ale z niego urośnie potym gdosik, gdo zabije adamowy grzych a zbawi calučki Świat. Przez Godni Świynta trzeja sie do porzóndku najeść, pochwolić jaki gdo mo

strómek, co my pod nim naszli a potym dziepro se spóminómy na tego malučkigo, że to sóm przeca świynta, co w nich Ón by miół być w postrzodku. Wiela z nas odewrzyło Ewangelije a poczytało jako to było przeszło dwa tysińce roków tymu? Ni nyny przy Wiliji, ale tak oto wieczór jak už se siednymy w ciepłe na galczu. Ty Godni Świynta, co jo se jich spóminóm, co były oto trzicet, sztyrycet roków tymu sóm mi fest bliski, bo przeca dycki to dziecio nejwyincyj sie raduje, bo wiy że to je tych pore dni w roku, co sie w nich na isto robióm cuda. Takowne Świynta miyjcie Rostomili Wy wszyscy. Muszimy sie wrócić spadki do czasu, kiej my byli mali a zaś muszimy być jako dziecka. Inakszy tyn czas to už bydzie nyny kómercij a marketing.

Niech sie Wóm darzi, winszujym Wóm zdrowio szczynścio a niech Was Pónbóczek opatruje. Wiesiołych Godnich Świónt!

Dzisiaj Boże Narodzyni, hań downij Szczodre Gody

Rostomili, jak farorze przisi nawracać naszych słowiańskich przodków, to byli obleczyni w miechy a prawili, że trzeja żyć bydnie a wszystko, co sie mo to lepszy raczy porozdować hudobnym. Yny, że potym nieskorzij a gor terazy hudobnego farorza už nyny ze świyczkóm hledać. Potym, jak katolicy pobulali wszystkie słowiański świóntynie, to zaccli odprawiać msze w cudzym jynzyku – po łacinie. Dziepro szejdziesiónt roków tymu, w kościołach farorze zaccli rzykać a śpiywać tak, że oto gazda z gaździnóm jich móg spokopić, co wszystko prawióm. Niż prziszła katolicko wiara a prógowała pomarasić wszystko, co było słowiański, to sami Słowianie mieli swoich bogów, co do nich rzykali, bogatóm kulture, tradycyje a zwyki. A za pieróna nie chcieli tego przestać robić, tóż biskupi se uznali że trzeja ty tradycyje jim niechać, nyny to ludzióm inakszy wyłożyć. Tak było aji z Godnimi Świyntami, co sie na nich nejprzód prawiło Szczodre Gody a odprawiało sie jich od dwacatego piyrszego grudnia do szóstego stycznia. Szczodre Gody to był poczóntek nowego roku obrzyndowego Słowian. Co nóm zustało z tradycyje naszych Praojców na Godni Świynta – na ganc kupa wiecy a zwyków.

Nejprzód trzeja rzyca, że Jezus sie nie urodził dwacatego pióntego grudnia, ale isto na jor, abo na jesiyń. Jak sie rodził kościół katolicki, to Rzymianie świyntowali poczóntek roku słóncznego. Prawiło sie na to "Sol Invictus" a było to ganc dwacatego pióntego grudnia. We sztwortym wieku katolicy zaccli w tyn dziyń świyntować narodziny Jezusa, coby poganio už nie świyncili narodzynio boga słóńca.

Dwanost rostomajtych jodeł, co by miały stoć na stole je z tradycyje słowiańskij. Je jich dwanst, bo dwanost je miesiyncy. Każde jodło to je winszowani, coby w każdym jednym miesióncu sie darziło, coby była uroda a coby wszyscy byli zdrowi.

Piyrszy dziyń Szczodrych Godów, to był Szczodry Wieczór – wtynczas też sie ludzie dziwali do nieba a hledali piyrszej gwiozdy. Yny że Słowianie sie dziwali do wyrchu barzy skyrs tego, coby uwidzieć „Mlycznóm Ceste”, bo gdo jóm uwidziól, to bezmala mu krowy miały cały rok dować kupa mlyka.

We Szczodry Wieczór Słowianie dowali siano a słóme na stół. Potym wycióngali po jednej słómce a gdo miół nejdelszóm tyn miół szczynści a urode na cały rok a tyn gdo wycióngnył zielónóm, hned sie wydoł abo ożynił.

We Szczodre Gody sie dowalo prezenty, gor dzieckóm. Prawiło sie na nich szczodroki. To były żymyły, ciastka, abo słodki placki. Potym tóm tradycyje przejni katolicy.

Próznny plac przy stole to też je zwyk ze Szczodrego Wieczora. Słowiański Gody to było aji świynto umrzików, bo sie wierziło że w tyn wieczór óni sie wracajóm spadki na świat a idóm do swoich chałup ku familiji. Skyrs tego dycki sie niechało próznny talyrz, coby umrzik móg se też cosik pojeść pospołu z przocielami. Nie śmiało sie głośno wyrzónzcać ani niczym ramplować, bo inakszy dusze sie mógly pogniywać a iść precz. Nie śmiało sie ani zbiyrać tyżek, jak spadły na deliny, bo to był znak od tych umrzików z inkszego świata.

Strómek bezmala mieli dycki Germanie, eszcze przed krześcijaństwym. Potym go przismyczyli ku nóm z Niymiec wanielicy w osiymnostym wieku. Ale sami Niymcy prawili, że strómek wziyni kansik z piastowskiego zómku. Niż prziszól strómek, to była podłazniczka – wyrszczek smreka, abo sosny co sie go wieszalo na powale a ozdobiało. Okróm podłazniczki Słowianie mieli eszcze diducha – to był okłócek z reźnej słómy abo z inkszego obilo, co na nim sie też wieszalo ozdoby. Turón drepsi pospołu z kolyndnikami a wiela razy je aji w jasełkach, ale mieli go aji Słowianie. To dycki był takowny szpatny podciep, co jak wloz do chałupy, to miół przeganiać wszystkie złe moce

a duchy. Aji Słowianie w Godni Świynta drepili po chałupach a śpiywali rostomajte wiesiołe pieśniczki. Okróń turónia mieli eszcze wyncyj szpatoków, co miały odganiać czarownice, nocznice a mory.

Widzicie, że kupa zwyków a tradycyji, co jich terazy fórt dzierzymy je od naszych słowiańskich praojców. Zmyniły sie yny kapke, bo kościolowi sie nie podarziło wszystkigo wyciepać. Tóż dobre, bo skyrs tego mómy terazy tradycyji, co jóm mogymy dować dali.

Rostomili, Wiesiołych Godnich Świónt!

A Słowianie prawili:

Bydźcie zdrowi a niech sie Wóm darzi, niech Was opatrujóm bogowe starzi.

Rostomili, kóńczy sie stary rok 2022...

Dycki, kiej sie kóńczy stary rok, to se spóminómy jako to wszystko było przez tych ostatnich dwanost miesiyncy. Co my zrobili a co ni, lebo jacy my mieli być a jacy my byli. Trzicatego piyrszego grudnia se człowiek dycki wszymnie, jako tyn czas leci, bo przeca oto był Sylwester a už zaś tukej je - czas zaś zatoczył wielkucne koło. Dziwómy sie do geldtaszek a rachujmy wiela mómy grejcarów a wiela my jich mieli rok tymu – latoś wyrzcie mi, że jich bydziecie mieć miyni, takownych czasóm my dożyli, darmo. Eszcze kupa z nas se spómino, z kim sie powadził a esi by nie było worce sie jednako ujednać. Bo przeca dycki sie lepszy żyje, jak mogymy ze wszystkimi przerzóndzić a přiść oto do kogosik aspón na chwile na kawę. Trzeja sie podziwać do zadku, za siebie na tych trzista szeździesiónt piynć dni, siednónć se w kóntku a poszpekulyrować, esi był aspón jedyn dziyń, co my go przeżyli od rana do wieczora ganc jak sie patrzy. Wiymy, co było ale nie wiymy, co je przed nami, bo to wiy na isto yny Pónbóczek. Sóm takowni ludzie, co bezmala poradzóm planetować, ale wyrzcie mi że żodyn nie wiy tego co bydzie za tydziyń, ani za miesiónc. Starzi ludzie prawili dycki, że „kieby był człowiek prorok, to by nie był borok”. Nie wiymy co bydzie, ale od nas zoleży jacy my bydymy a jaki bydzie tyn świat kole nas. Niewiela trzeja, coby tyn prziszły rok był dobry, możne lepszy od tego starego – styknie, esi bydymy jedni ku drugim dobrzi, nie bydymy zowiścić a dziwać sie na siebie szpatnie a jedyn drugigo po cichu obrzónzć. Trzeja to zacząć robić od jutra, a nejlepszy od północy. Niech tyn 2023 rok bydzie takowny jaki my chcymy a nie jak tego chcóm ci na wyrchu, co nami regirujóm. Rostomili, wyrzcie mi, że tych dwanost miesiyncy co je przed nami zoleżóm od nas. Nejprzód musimy być lepsi dóma, potym pomiyndzy ludziami, na dziedzinie a potym na naszej całej Cieszyńskij Ziymi. Aspón na tym małym kónszczku Świata bydźmy ku sobie jako człowiek ku człowiekowi. Při kóńcu roku sie eszcze pytómy, co je nejważniejsze w tym naszym żywobyciu. Dlo każdego to je co inkszego – baji dlo mnie to je zdrowi a familija - wszystko inksze przidzie samo a nie trzeja za tym gónić.

Na tyn nowy rok, co idzie Wóm wszystkim winszujym zdrowio, coby Was nic nigdzi nie pichało a nie cisło, coby na Was żodno rewna ani nimoc nie prziszła.

Cobyście mieli na gróncie a w zogródce urode, coby sie Wóm ulóngły barónki, babučki a kurzynta, krowy dowwały kupa mlyka a kury godnie wajec.

Coby Was chłopi posłuchali a baby nie nasrowały, dziecka niech bydóm posleszne a szykowne.

Cobyście mieli dycki tela grejcarów, wiela potrzebujecie – ani mało, ani kupa, bo jak jich je mało to sie człowiek staro, a kiej jich je za kupa, to idzie zgupnónć.

Coby Was Pónbóczek opatrował, cobyście z nim na każdy wyrzóndzali a do niego rzykali. Nie róbcie se z niego srandy, bo lepszy sie z nim kamracić.

Niech sie Wóm darzi Rostomili w tym prziszłym roku, winszujym Wóm szczyrze a ze serca wszystkigo nejlepszego!

Tómek Sochacki

Kapsa

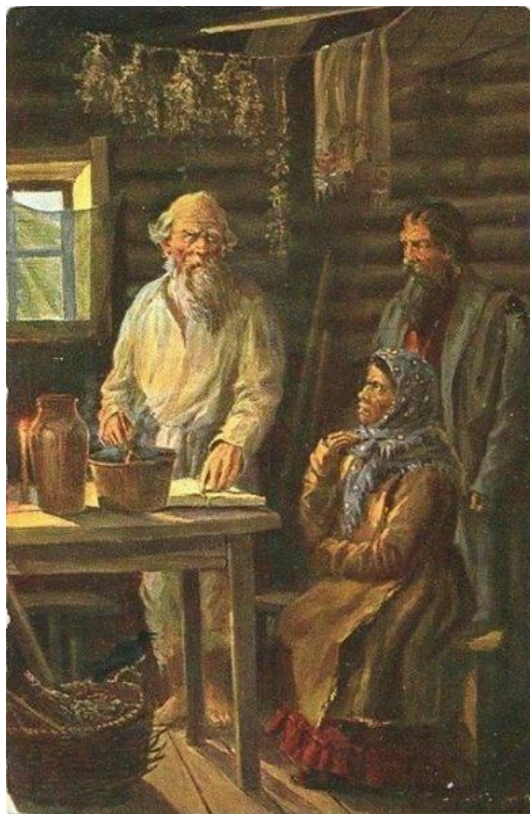
Poradzicie se wystawić, coby w oblyczkach nie było kaspów? Jo ni, bo jak baji w galotach jich ni ma, to lepszy ani z chałupy nie wylazować. Na co kómu takowne oblyczki, co nie lza do nich wrazić aspón jakich małych wiecy? Tóz dobre, ale na co sóm ty kapsy? Chłopi do nich radzi styrkajóm packi, baji kiej stojóm przy płocie a wyrzóndzajóm ze sómsiadami. Bo wiela razy przeca je tak, że jak sie z kimsikej stoi, to ni ma co zrobić z packami, tóz jich trzeja raczy wrazić do kapsów. Młodzi chłopi, gor jak szli na wiesieli w szumnych ancugach, to se schwalnie stanyli tak, że mieli jedným rynke w kapsie, w drugij dzierzeli cygaretle a stoli tak, coby jich widziała calučko dziedzina. Dycki sie prawilo, że jak gdosik je lyniwy, to go poznać po tym, że chodzi z rynkami w kapsach. Mój kamrat z Karwiny prawil, że taki chłop to je Urugwajec, bo mo ryncce u wajec. Ale przeca jak gazda drepsil po placu, abo obchodzil grónt dokoła, to se też wiela razy styrczył packi do kapsów, ale už miał porobione a poodbywane. Do kapsy chłop dycki wciepoł klucze, jakisik mały wercajg, lebo śrubki, bo gor starzicy óni fórt cosik sprawowali. Wraziło sie do nij sznuptychle a kiej z kinola kapalo, to sie jóm wycióngalo a wiela razy była aż mokro. Kapsy sóm w galotach z przodku ale aji w zadku a do nich sie styrkało osełke, abo baji jakisik papióry. Do każdej kapsy musioł wlyżć achtlik gorzołki a do wiyńkszych flaszka piwa, sztwiertka, abo aji pół litra. Wiyńksze kapsy miel chłopi dycki w kabotach a tam už szło wrazić wiyńksze wieca – jakisik kónski drzewa, kładziwko, lebo handre. Kapsy miały we fortuchach aji gaździnki, ale óny w nich barzy wszystko przinoszały do chałupy, jako z nij wynoszały. Poszła se gaździno do stodoły, wlaża do sómsieka a na spadek szła z kapsami pełnymi wajec. Stareczka jak sie przeszła po placu na jesiyń to dycki w jednej kapsie miała dwa trzy jabka a w drugij ze dwacet orzechów. Staro ciotka se dycki do kapsy wrazili baterke, jak szli na nawszczywe a starka mieli pochowane po kapsach jakisik bómbóny, bo fórt dziecka jich od nij wychciywały. W kapsach zwóniły grejcarry a szuściły hrubsze pinióndze. Jak chłop prziszól z aryndy, to dycki baba wysznupała jakisik grejcarry a hned se jich wciepała do geldtaszki. Jak kapsa była dziurawo, to szło dycki lahko poznać, bo jak se starzik do nij wrazili baji klucz od szopki, to hned tyn klucz jim wypod przez nogawice. Do dziecek sie prawilo, gor jak były małe, że jak bydóm przeciwne to przidzie jakisik chłop, wrazi jich do kapsy a odniesie precz do lasa. Bez kapsów nie lza było na dziedzinie ani

cosik mało wiela zrobić. Kieby ni kapsy w galotach, w jakli, abo we fortuchu, trzeja by było fórt nosić przy sobie jakómsik małóm taszke.

Jako by nas mieli lyczyc dochtorzi

W jednej dziedzinie na Cieszyńskij Ziemi bywoł hań downij dochtór. Był to fest dobry człowiek a zoleżało mu na tym, coby wszyscy byli zdrowi. Miał małóm chałupinke, kole lasa a tam w jednej izbie lyczyl wszystkie nimoce, co z nimi dycki prziszli ludzie, co bywali na dziedzinie. Robił w mieście, we szpitalu, ale kiejsi hań downij nie było tak jako terazy, że je oto ośrodek zdrowio a idzie sie do dochtora kiej sie chce. Dochtorzi lyczili ludzi inakszy, jak mieli czas a dycki za grejcarzy.

Tyn dochtór jednako był ganc inkszy, bo mało kiej co chcioł za lyczyni, ale ludzie dycki mu wrzili do kapsy jakisik pinióndz – wiela gdo poradził a wiela gdo mioł. Był też tam na dziedzinie fojt, co sie mu przeogrómnie podobało, co tyn dochtór robi dlo ludzi, bo wiela razy było tak, że jak gdosik ni mioł grejcarów, to prziniós oto pore wajec, kónsek szpyrki, abo syra – ale dycki cosik, a dochtór był rod, bo aspóń nie musioł w magacynie kupować jodła. Nó, a co eszcze, jak už wiedziół co kómu je, to go posłoł do zieliniorki po zieliny, żodne cetle a żodno chemija – lyczyl yny tym, co urosło na miedzy. Tak było przez całe roki, ale dochtór był stary, roz jak szoł kole sztreci, to złómoł klepeto w kłymbie, dostoł sie do szpitala a umrzył. Potym nieskorzij tóm chałupke kupił inkszy dochtór z miasta, co se uznoł że w nij zrobi moderni ośrodek zdrowio.

Nakupił rostomajtych wiecy, dochtorski wercajg a aji se wzión tam ku sobie siostrziczke, coby mu pómogała. Tóž dobre, wszystko piękne, ale ludzie jak zaczli sie tam u tego nowego dochtora lyczyc, to se myśleli, że bydóm płacić tak jako kiejsi u tego starego. Ale kaž tam, siostrziczka powiesiła na dwyrzach arch papióru, co na nim napisała wiewa grejcarów se trzeja narychtować za lyczyni. Żodne wajca, szpyrki ani syry, jako było kiejsi – yny pinióndz, a gdo go ni miół, to musioł siedzieć dóma a sie tropić. A coby sie dostać do ósrodka, to tych pinyndzy trzeja było mieć godnie. Nowy dochtór nie chcioł ani słyszeć o zieliniorce. Jak už sie gdosik ku niymu dostół, to pisoł recepis na cetle a hned se jich kozoł kupić w aptyce. Ludzie sie nasmolili, zaszli do fojta a rzekli mu wszystko, jako tyn nowy dochtór lyczy a że za to biere od wszystkich godnie grejcarów. Fojt sie poszkroboł po głowie a rzyk, że trzeja z tym dochtorym spisać umowe, ale co w nij bydzie to eszcze żodnymu nie prawiół. Fojt to był fest chytry chłóp. Miół yny sześć klas, ale czytoł kupa ksióńzek, tóž godnie widzioł o Świecie. Na drugi dziyń zajechoł do znómege alwokata do miasta a potym hned zaszół do dochtora a doł mu na stół umowe o lyczyniu ludzi na dziedzinie. W tej umowie, na jednym archu papióru było napisane, że dochtór bydzie dostowoł od każdego na dziedzinie po dwacet złotych na miesiónc, ale yny pokił każdy jedyn bydzie zdrowy. Jak gdosik bydzie nimocny, to przestowo płacić a zacznie płacić zaś wtynczas, jak bydzie zdrowy. Dochtór umowe podpisoł a zaczón gónić po chałupach a pytać sie jako sie gdo mo a esi kogo co nie boli, bo mu zoleżało, coby wszyscy byli zdrowi. Skamracił sie aji ze zieliniorkóm, co óna siostrziczke nauczyła rychtować rostomajty zieliny. Widzicie, tak by mieli fungować ci nasi dochtorzi na dziedzinie a wszyndzi. Czym wiyncyj by było zdrowych, tym wiyncyj by mieli grejcarów we szrajtofli.

Czymu sie prawí DO SIEGO ROKU?

Dycki jak sie zacznie nowy rok, to kupa ludzi se winszuje a prawí: „do siego roku”. Skyrz czego sie tak prawí? Jedni szpekulyrujóm, że to je od jakisik Dosi (Doroty), co bywała kiejsi w Krakowie a kiey umrzyła to ji było przez sto roków a fórt była zdrowo. Nieskorzij jedni drugim zaczli prawić dosiego roku, coby wszyscy dożyli tela roków a byli jednako zdrowi jako ta Dorota (Dosia). Nó, yny że tukej sie gdosik pomylił, bo kieby szło o Dosie, to by sie miało rzyc: dosinego roku, tak samo jako sie rzóndzi maminego, fotrowego, abo ciotczynego. Tóž od Dosi to ni ma a skiyl sie wziyno to "do siego roku"? Je to ganc z jynzyka staropolskigo. Hań downij we staropolskij rzeczy był zaimek SI. Jak sie rzekło „si chłapieć” to to było tak, jakby sie prawiół „tyn chłapieć”. Były eszcze inksze podobne zaimki: SIA – ta, tamta, SIO – to, tamto, SI – ci, tamci, a eszcze SIE – ty, tamte. Kiejsi hań downij jak gazda we Wilije sie łómoł opłatkijm to prawiół: „Coby nóń Pónbóczek powolił doczkać do siego roku. SI rok to był we staropolskij rzeczy TYN rok. Tóž jak ludzie se winszowali do SIEGO roku, to chcieli dożyć aspón do kónca tego - siego (sigo) roku, co sie kónczy. Przeżyć tych pore dni, co były miyndzy Wilijóm a Nowym Rokijm. Dziepro potym nieskorzij zaczęło sie prawić do siego roku dycki w Nowy Rok a to znaczyło, coby w tym całym nowym, prziszłym roku sie darziło. W cieszyńskij rzeczy tyn zaimk SI też je. Naszo rzecz mo przeca przeogrómnie moc rostomajtych słów a elemyntów ze staropolskij rzeczy. Baji słowo LATOSI je z dwóch czynści – LATO a SI a LATOŚ od LATO a SIO. Hań downij to znaczyło tego lata, abo tego roku. A eszcze cosik na kóniec, kupa ludzi nie wiy, jako sie pisze „do siego roku”. Jedni to piszóm tak: "dosiego roku", inksi: "dosiego Roku" a eszcze inksi: "Dosiego Roku". Mo sie to pisać tak, jako to było w jynzyku staropolskim: „do siego roku”. Tóž Rostomili, jak Wóm gdosik winszuje „do siego roku”, to už aspón bydziecie wiedzieć, skiyl sie to wziyno, że to ni ma od żodnej Dosi.

Łaciński syntyncyje po naszymu

In medio stat veritas – Prowda leży w postrzodku.

Inter arma Silent leges – Jak je wojna, to zakóny siedzóm po cichu.

Homo homini lupus est – Człowiek je dlo człowieka jako wilk.

Quidquid Latine dictum sit, altum videtur – Wszecko, co rzekniesz po łacinie żni móndrze.

Audi multa, dic pauca! – Kupa posłuchej, mało wyrzóndzej!

Divinum inscrutabilia sunt iudicia – Wyroki Pónbóczka nie lza przebadać.

Ira furor brevis est – Jak sie gdo gniywo, to yny na chwile szoli.

Dies levat luctum – Czas lyczy wszystko, co je oszkapióne.

Invitum qui servat, idem facit occidenti – Jak kogosik ratujesz, a tyn tego nie chce, to je tak kiebyś go zabijoł.

Laudamus veteres, sed nostris utimur annis – Chwołymy hań downi roki, ale żyjemy w naszych włośnych.

Inter malleum et incudem – Pomiyndzy kładziwym a kowadłym.

In vita mors certa est – W żywocie je isto yny śmierć.

Fortes fortuna adiuvat – Szczynści je dło tych, co majóm opowoge.

Hominis est errare, insipientis in errore perseverare – Ni mieć recht, to je wiec człowieka, ni mieć recht a fórt prziti tymu stoć, to je wiec przigupich.

Gutta cavat lapidem – Kapka wody strugo skale.

Fames est optimus coquus – Głód to je nejlepszy kuchorz.

Caeca est invidia – Zowiść je ślepo.

Facile dictu, difficile factu – Lahko rzyc, gorszy zrobić.

Fama crescit eundo – Czym wiyncyj sie wyrzónczo plotke, tym wiyncyj óna rośnie

Calcat iacentem vulgus – Banda kopie tego, co leży.

Cum tacent, clamant – Sóm po cichu, ale ryczóm

Clara pacta claros faciunt amicos – Ze szczyrego wyrzónzczanio sóm prowdziwi kamraci.

Cibi condimentum est fames – Głód to je prziprawa ku każdemu jodłu.

Fac et spera – Rób swoji a wiyrz, że bydzie dobrze.

Civium concordia murus urbium – Zgoda ludzko to sóm mury od miast.

Carpe diem quam minimum credula postero – Chytej dziyń a co nejmiyni wiyrz tymu, co bydzie

Fortuna caeca est – Fortuna je ślepo

Barbam video, sed philosophum non video – Widzym brode, ale nie widzym filozofa.

Adversum stimulum calcitrare – Głowóm muru nie przebodniesz.

Invidia gloriae umbra est – Zowiść to je ciyń tego że człowiek je wywołany.

Is fecit, cui prodest – Tyn je winowaty, kómu to przinoszo opaść.

Audi, vide, sile – Posłuchej, dziwej sie a bydź po cichu.

lucundi peracti labores – Rostomiło je procno robota, co už je skóńczóno.

Iustitia civitatis fundamentum – Sprawiedliwość to sóm grunta od państwa.

Lapis inferalis – Kamiyń z piekła.

In vino veritas in aqua sanitas – We winie je prawda, we wodzie je zdrowi.

Plenus venter non studet libenter – Pełny bachórz sie nierod uczy.

Primum non nocere – Nejprzód nie szkódzić.

Medicus curat, natura sanat – Dochtór lyczy, natura uzdrowio.

Alea iacta est – Gnoty už gdosik ciepnył.

Ardua prima via est – Nejtrudniejszy je piyrszy krok.

Carum est, quod rarum est – Drogi je to, co je zocene.

Dubito ergo cogito, cogito ergo sum – Prawiy bodej, skyrz tego myślym, myślym, tóż zech je.

Errare humanum est - Ni mieć recht, to je ludzko wiec.

Festina lente – Śpiychej sie pómału.

Non omne, quod ninet aurum est – Nie wszystko, co sie blyzczy to je złoto.

Non omnis moriar – Cały nie umrym.

Quot homines, tot sententiae – Wiela je ludzie, tela je rzeczy.

Repetitio est mater studiorum – Coby cosik wiedzieć, to trzeja to fórt rzóndzić jako litanije.

Scio me nihi scire – Wiym, że gównó wiym.

Veni, vidi, vici – Przijechoł zech, uwidziól zech, zwyciyńzył zech.

Verba docent, exempla trahunt – Ze słów sie uczymy, z przykładów szudyrujemy.

Vivitur paro bene – Mali ludzie majóm dobre żywobyci.

Audiat et altera pars – Posłuchejcie aji drugóm stróne.

Ei incumbit probatio, qui dicit non qui negat – Ciyńzor dowodu je na tym, gdo prawi a nie na tym, gdo prawi, że tak ni ma.

Ignorantia iuris nocet, ignorantia facti non nocet – Jak sie nie zno zakónu, to to szkódzi, jak sie nie zno czegosik co je na ozajst, to to nie szkódzi.

Lex retro non agit – Zakón nie funguje do zadku.

Nemo est iudex in propria causa – Żodyn ni ma syndzióm we swoji włośnej wiecy.

Pacta sunt servanda – Kupy trzeja dodzierżeć.

Qui tacet censentire videtur – Jak gdosik siedzi po cichu, to jakby rzyk: „ale, ja”.

Quis custodiet Ipsos custodes – Gdo uwachuje samych wachtorzi?
Volenti non fit iniuria – Tymu, gdo chce sie nie stanie krziwda.
Vim vi repellere licet – Siła lza odcisnąć siłóm.
Memoria fragilis est – Ludzko pamiynć je kruchko.
Amor vincit omnia – Miłość wszecko zwyciynży.
Dies diem docet – Uczymy sie na każdo.
Honesta fama melior pecuniae – Dobro marka je lepszó jako grejcary.
Finis corona opus – Kóniec je na wyrchu szumnej wiecy, co sie jóm zrobi.
Ignavis semper feriae – Lyniwi majóm dycki feryje.
Pecuniae imperare non servire oportet – Grejcaróm trzeja rozkazować a ni być jejich otrokiym.
Accipere praestat quam inferre iniuriam – Lepszy być tym, kómu sie robi krziwda, jako ubliżać inkszym.
Dura lex, sed lex – Twardy zakón, ale zakón.
Amici fures temporum – Kamraci to sóm złodzieje czasu.
Verba volant, scripta manent – Słowa wyfurnóm, napisane zustanie na fórt.
Non scholae, sed vitae discimus – Uczymy sie dlo żywota a ni dlo szkoły.
Aquila non capit muscas – Orł nie chyto much.
Ab alio expectes, alteri quod feceris – Co zrobisz inkszymu, to samo czakej że ón ci też zrobi.

Jako sie robiło śnieguloka

Jak yny na polu napadało śniega, to dziecka wylazowały z chałupy a były rade, że sie mogóm zaś pokulać a pogónić se w białej zimnej pierzinie. Jak śniyg był mokry a nie było fest zima, to sie z niego kulało śnieguloki, jednako nie każdy jich poradził zrobić, bo to trzeja było umieć. Każde dziecio chciało se zrobić swojigo śnieguloka, ale ukulać wielkucnóm kule ze śniega, to nie była lahko wiec, tóż piyrszego biołego panoczka, abo paniczke robił Foter, Starzik, lebo starszy brat. Nejprzód sie kulało nejwiynkszóm kule a to był bachórz. Każdy śniegulok był hruby, nigdy zech nie widziól żodnego biydnego ani marniny. Drugóm kule sie robiło kapke miyńszóm a to była oblyczka każdego śnieguloka. Każdy miól bioły mantel a czorne knefle, co sie jich robiło z wónglo, abo z czornych kamiyni. Ty knefle sie styrkało od kragla aż po zym. Co by to był za śniegulok, kieby ni miól rónk, tóż do tej miyńszej kuli sie wraziło kónsek patyka, abo oto staróm mietle, taki oto oszkrabek co nim už nie lza było zamiatać. Na sóm kóniec sie ukulało głowe a dało na sóm wyrch. Blyszcze sie zrobiło z wónglo, kinol z marekwie, abo z kónska patyka a puse też oto z poru kónsków wónglo. Śniegulok był wyśmioty, abo nasmolóny – to už zoleżało od tego, gdo go ukuloł.

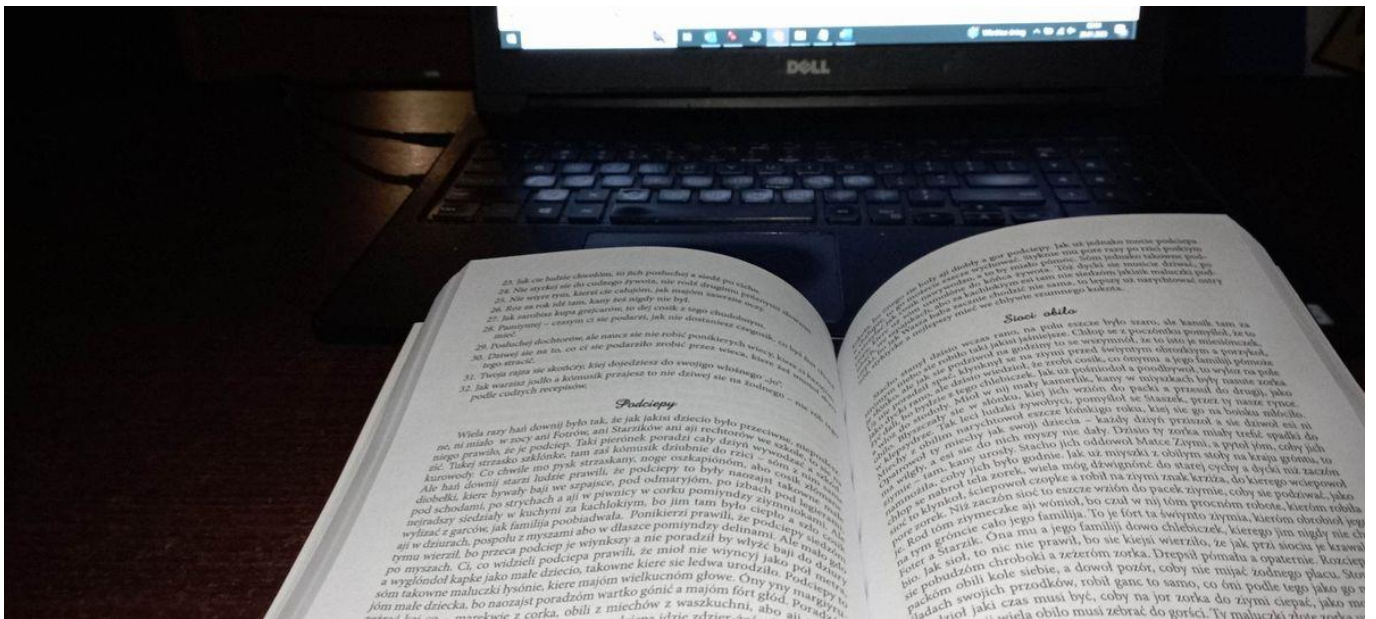

Na sóm kóniec trzeja było nónść jakisik starucny garniec, abo dziurawy amper a to była czopka, bo przeca nie bydzie bioły, śniegowy panoczek z gołóm głowóm stoł na mrozie. Kapke inakszy sie robiło śnieguloka panoczka a inakszy śnieguloka – paniczke, bo óna mógła mieć puse czyrwiónóm, baji z kónska handry a ón był dycki wiynkszy – jako każdy chłop. Ponikierzi eszcze oblykali śnieguloki w jakisik starucne, stargane jakle, lebo w kaboty, coby jim nie było zima. Jak sie kómu chciało, to móg zrobić całóm familije śnieguloków – fotra, matke a dziecka, yny na to trzeja było mieć kapke wiyncyj czasu. Jak zech był mały, to mi Staro Ciotka dycki prawili, że

śnieguloki wachujóm chałupe w zimie proti w złym duchóm a czarownicóm, co óny mogóm wylżyć z lasa. Wierzili my jako małe dzieckta tymu, że bałwany w nocy poradzóm sie gibać, chodzóm se kole chałupy a zoziyrajóm aji do chałupy przez okna. Potym zaś idóm spadki na swój plac a stojóm cały dziyń na zogródce, abo na miedzy jako wojoki. Śniegulok dlo dziecek, to była jedna z nejwiyńkszych radości w zimie. Pokiel stoł, to była zima a kiej sie zaczón tracić to znaczyło, że idzie jor. Teraz z tym je rostomajcie, bo jak napadze śniega to ón hned taje, tóż za jedným zime idzie ukulać godnie śnieguloków. Każdóm zime jak yny napadze śniega, to kulómy z dzieckami panoczków, paniczki a dzieckta ze śniega. To už je takowno tradycyj, co dowo aji starym aji młodym, małym a wiyńkszym kupe radości. Wachujóm nóm chałupy proti w złym mocóm, aspón jo tymu wierzym. Gorszy bydzie jak mi śniegulok zaklupe na okno...

Papiór a gymba

Rostomili to co człowiek rzeknie, to wszystko, co wylezie z gymby je jako ptok. To furknie kansik po polu, po izbach ale nejprzód wychytajóm to uszy drugigo człowieka. Całe stówki roków na Cieszyńskij Ziymy ludzie pospołu wyrzóndzali a styrkali jedni drugim do uszy słowa. Matka rzóndziła dziolusze, jako sie co warzi a ta dziolucha to potym prawila swoji cerze. Tacik prawil synkowi, jako sie co robi na gróncie a synek to potym zaś rzyk swojym synkowi. Mało gdo to wszystko pisał, tóż aji my tóm naszóm cieszyńskóm rzecz znómy yny skyrz tego, że jedna generacyj drugij generacyji dowala cosik, co sie nie pisało, yny wyrzóndzało. A co by było, kieby nasze Starki a Starzicy a przedtym jejich Fotrowie wszystko pisali po naszymu? Na, mieliby my zdródło, co by my mógli z niego czyrpać pełnymi górciami. Ale óni tego nie robili, nic nie pisali na archach papióru, bo ani na to ni mieli czasu, dyć hań downij przy gospodarce a przy chałupie było godnie roboty, tóż esi sie co pisało to oto co gdo kómu pojczół, abo kiej trzeja iść ku dochtorowi.

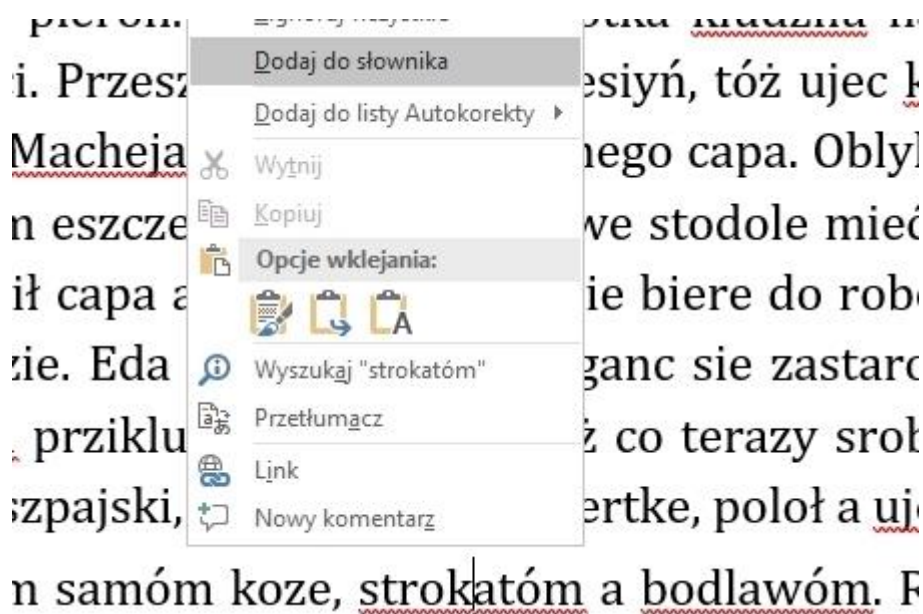

Wszystko sie rzóndziło, wyrzóndzało drzistało a fulało gymbóm a rzecz furkała w lufcie a żodyn ji nie pisał. Dziepro potym przisli ludzie, co zaczi tóm naszóm cieszyńskóm mowe pisać – każdy jako poradził. Pisali to na archach papióru a ty archy potym schowali, nieskorzjij to gdosik naszł a hned sie wiedziało, jako była ta naszo rzecz oto sto, sto dwacet roków tymu. To co je napisane na papiórce poradzi przetrwać całe stówki roków. Dzisiaj godnie ludzi pisze rostomajcie wieca, aji po naszymu na komputerach, yny że to je wszystko eletryka a jakisik impulsy, co mogóm sie hned stracić. Dziepro, jak sie to pisani wydrukuje na papiór, to idzie to schować do podstolo, lebo kansik do drzewianej kiśni a se to tam bydzie leżeć kupa roków. Gdosik to możne kiejsi nóndzie, spróguje to poczytać a potym nieskorzjij chytrzi ludzie, profesorzi bydóm szpekulyrować po jakimu to je. Ale wiycie, dycki nejważniejszo je ta rzecz, co wylazuje z gymby, bo przeca to óna dycki ludzi cisła ku sobie a każdy se nióm robił swój włóśny jynzykowy obraz świata. Niż sie cosik napisze na papiórce, to nejprzód to trzeja rzyc, bo gymba cosik prawi a rynka to potym pisze blajsztyftym na archu papióru. Jo żech zrobił podobnie – wszystko coch napisał na

internecie, to żech potym wciepoł na papiór a doł żech to wydrukować, coby sie z tego zrobiła ksióńżka. Óna powandruje do chałup na Cieszyńskij Ziemi, ale aji kansik do Polski. Gdosik jóm poczyto a wrazi pomiyndzy inksze ksióńżki, ale aspón cosik mało wiela z tego mojigo wyrzóndzanio po naszymu zustanie. Moji wyrzóndzani to ni ma, bo to je rzecz mojich Starzików a Prastarzików, co żech se jóm spamiyntoł jak żech był małym dzieciym. Rostomili, dzisio kiej coroz miyni ludzi rzóndzi po naszymu, trzeja wszystko pisać cieszyńskóm rzeczóm. Mocie wedla siebie Starke, Stariczka, Staróm Ciotke, lebo Ujca to jich popytejcie coby rzóndzili. Wszystko to napiszcie, baji na komputerze, ale potym to wciepcie na papiór, bo ón to na ozajst zanie sie generacyjóm, co przidóm po nas. Dzisio už mało kiej je tak, że oto Tacik a Matka po naszymu prawi swoim dzieckóm, jako sie co robi. Tradycyj je, fórt sie jóm dzierży, ale už coroz miyni cieszyńskóm rzeczóm. Tym tupłym trzeja pisać po naszymu a jo Was pytóm piszcie, każdy jako poradzi a wszystko na papiórze, bo kiej przidóm takowne czasy, że z gymby už naszo cieszyńsko rzecz nie bydzie wylazować, to gdosik nóndzie starucny arch papióru a sie bydzie dziwowoł, jako szumno rzecz je na nim napisano.

Jako żech nauczył kómputer pisać po naszymu

Piszym jako słyszym už patnost roków. Piszym po naszymu, cieszyńskóm rzeczóm, bo tak rzóndzym na každo a aji myślým. Co inkszego kómputer, ónego trzeja ponikierych wiecy uczyć, bo baji nie zno ponikierych jynzyków. Na ozajst nie zno cieszyńskij rzeczy, bo dycki jak żech cosik pisoł w „łordzie” to dycki kiej żech nacykoł mało wiela po naszymu, to mi ta sztuczno inteligencyj fórt a fórt to podkreśłoł na czyrwióno, że to ni ma po polsku. Tóż dobre, wydzierzólech to patnost roków, ale dycki jak żech uwidzioł cosik napisane po naszymu a podkryślóno na czyrwióno to żech sie nasroł, ale darmo pisać trzeja a niech se tyn łord swoji robi.

Ale oto niedowno, jak żech dowoł do kupy ksióńżke, toch se spómnioł, że przeca łordzie je tako funkcyj, co sie mianuje „dodaj do słownika”. Wtynczas żech se uznoł, że trzeja kómputer zacząć uczyć po naszymu, darmo. Na każde słowo, co mi go łord ukozoł, że je bezmala szpatnie napisane żech sie dziwoł a esi to było cosik po naszymu, toch hned to dodowoł do słownika. Ja, je prawda że wiela razy człowiek napisze cosik szpatnie, że to ni ma ani po polsku, ani po naszymu, bo palec kansik wlezie pomiyndzy dwa knefle a fertig, napisze sie jaksik słowo, co nic nie znaczy. Ale, kiej mi łord ukozoł słowo po naszymu, napisane cieszyńskóm rzeczóm, że óno je napisane szpatnie, to żech hned go wciepoł do słownika a na drugi roz jak żech go napisoł, to už łord go pamiyntoł. Czym wiyncyj żech dodowoł słów po naszymu do słownika, tym miyni łord mi jich pokazowoł. Teraz jak baji piszým tyn tekst, to už mało kiej mi pierón podkryśli cosik na czyrwióno. Jak sie tak stanie, to sie hned podziwóm na to słowo a esi je napisane ganc po naszymu, to go wciepujem łordowi do słownika. Widzicie Rostomili że aji elektrónicznóm maszynke, lza nauczyć po naszymu. A to potym je dobre, jak baji piszým cosik po naszymu, abo

sie dziwóm na to wszystko, co żech už kiejsi napisól, bo łord mi ukoże słowa po naszym, co żech w nich baji poprzestawioł litery, abo napisól żech jakisik słowo po naszymu, co wubec nigdy nie było w naszej rzeczy. Teraz eszce musimy kómputer nauczyć wyrzóndzać po naszymu a to żech už roz prógowoł, ale tyn panoczek kiery czytoł to coch napisól rzóndził jakby mioł w karku fusatóm gałuszke. Przidzie czas, co aji kómputer bydzie wiedzioł jako sie pisze a drziszcze po naszymu, uwidzicie. Pisać už umi, eszce sóm słowa, co ón jich nie zno ale uczym go na każdo a szkolnik z niego je dobry. Z tym fulanim to je gorszy bo musimy napisać kansik do majkrosoftu, abo do gugla, coby miasto chłopa dali jakómsik szykownóm paniczke, co naszóm rzecz poczyto ganc jak sie patrzy. Nie musi to być dziołucha stela, może to być aji murzinka, ale niech w gymbie ni mo nic, kiej rzóndzi. Jo wiy, że fusate gałuszki sóm fest dobre, ale se jich może zjeść nieskorzi aji ze szpyrkami. A na kóniec Wóm rzeknym, że dycki jak nie wiy jako sie co pisze, to nejprzód sie podziwóm do słownika cieszyńskij rzeczy, tego papiórowego. Dziepro kiej słownik nie wiy, to zazwóniy do ciotek, kiere eszce żyjóm a óny mi na isto rzeknóm, jako to je.

Pomrzili ci, kierzi dowali familije do kupy

Skysrs czego sie dzisio familije nie dzierzóm do kupy? Bo už ni ma na Świecie tych, kierzi jich kiejsi dowali do grómady. Ni ma už pomiyndzy nami Starek a Starzików, Matek a Fotrów, kierzi wiedzieli jako całóm familije jakosik dycki zegnać pospołu oto baji w niedzieliczke przy jednym stole. Było sztyrech braci a dwie dziołuchy, óni sie požynili, óny sie powydowały, ale dycki roz za tydziń wszyscy sie pospołu zesli u Fotrów, bo Mama jich pozwali na obiod. Żodyn sie nie pytoł wiela to bydzie stoć, bo kiejsi hań downij grejcarey sie inakszy rachowało jako terazy. Ja, każdy jak poradził to cosik ze sobóm prziniós, ale Fotrowie a potym Starzicy, byli radzi że sie podziwajóm na wnuki a na dziecka. Wiela razy było tak, że jedyn proti drugimu cosik mioł, baji brat sie z włońnym bratym powadził, tóż Foter z nimi przerzóndził a jakosik sie ujednali. Przy jednym stole, tym co eszce Prastarzik zrobił, cało familija sie zesła a jak gdosik chcioł cosik drugimu wyczytować to yny tam. Fotrowie byli jako syndziowie, bo pomiyndzy dzieckami dycki były jakisik kurowody, jak były małe a aji potym nieskorzij kiej už urosły. Jakosik wszystko szło przy tym starucnym dymbowym stole w tej Ojcowskij Chałupie dorzóndzić. Mama nie warzili obiadu yny skysrs tego, coby se wszyscy pojedli. Przy tym jodle sie wyrzóndzało a to było o wiela ważniejsze od tego kónska miynsa a poru zymnioków.

Wielu razy rodzina się nie widziała cały tydzień, choć bracia i siostry się mogli podzierać co wszystko się przez tych parę dni porobiło a kuzyni się mogli bawić pogonić po polu a po ogrodzie. Cera się wielu razy polutowała na chłopca, że jest przeciwny a chłascze po szczybie z kolegami. Potem Mama wzięła synka do izby a mu swoją rzekła a Foter jak to usłyszał, to wielu razy mu doł aji facke po gymbie. Synek się zaś polutował Fotrowi, że już nie poradzi wydzierać z teściem, choć Tacik mu to wyłożył jako to jest, że musi ponikiere wieca wydzierać, bo sów był z Fotrami od baby a wiy jaki to jest. Wszystkie kurowody, co były pomiędzy dziećmi się hned wyrzodziło dycki, kieć się rodzina zeszła do kupy. Potem, jak się Starca ze Starzikiem stracili a za jakisik czas aji Mama z Tacikiem, to bracia i siostry się już zeszli yny roz za czas. Dwo z nich się powadziło o skoski a dzioluchy się szkubły, że bezmala jedna drugóm obszczekała w kónzumie Pomrzili ci, co poradzili jakosik to tak zrobić, że dziećka się umiały ujednać. Rodzina już nigdy potem nie była tako samo jako kiejsi. Było tak, że brat z bratem przestali mówić a do śmierci nie przerzodził ani słowa, bo się powadzili o chałupę, po Fotrach bo jedyn jóm dostał a drugi „yny” wielkuczny kyns gróntu za sztrekóm. A stykło by yny się zaś zynść a siednónć pospołu przy starucnym stole. Moźne kiejsi tak bydzie, że ludzie się wszymnóm, że rodzina musi się zaś zynść do grómady. Rzeknóm się wszystko do oczy, moźne się przy tymu powadzóm, ale wyciepióm ze siebie wszystkie złości a to, co mieli jedni przeciw drugim. Wtynczas się aji spómnom Tatów a Starzików, co tóm rodzinie opatrowali a godnie robili, coby jóm fórt dować do kupy.

Co prawióm rostromajće religije o krowińcu...

Taoizm - Przitrefi się kómusik, że wlezie do krowińca.

Konfucjanizm - Konfucjusz prawi: "przitrefi się, że wleżymy do krowińca".

Islam – Kiej już wleżymy do krowińca, to tak na isto chcioł Allah.

Buddyzm – Kiej wleżesz do krowińca, to to na ozajst ni ma krowiniec.

Katolicyzm – Wlazujesz do krowińca, bo robisz grzychy.

Kalwinizm – Wlazujesz do krowińca, bo z ciebie jest linywy bicwón.

Judaizm – Czymu wlazujemy do tego krowińca prawie my?

Luteranizm – Kiej wlazujesz do krowińca, uwiy a wiyncyj do niego nie wleżesz.

Prezbiterianizm – Kiej gdosik mo wlyć do krowińca, to pyty niech to nie bydym jo.

Zen – Co to jest krowiniec?

Jezuityzm – Kiej wleżesz do krowińca a żodyn tego nie poczuje, to óno naozajst smerdzi?

Christian Science – Kiej wleżesz do krowińca, nic się z tego nie róć, to ci samo przyndzie.

Hedonizm – Kiej wleżesz do krowińca to bydź rod jak fazol.

Adwentyści Dnia Siódmego – Yny w soboty się nie wlazuje do krowińca.

Hare Kryszna – Hej, wlazujemy do krowińca. Rama, rama, om, om...

Rastafarianizm – Zakurzymy się tego krowińca.

Hinduizm – Już my wlazowali do tego krowińca.

Mormonizm – Już my wlazowali do krowińca a wlazować bydymy.

Ateizm – Ni ma w co wlyć.

Agnostycyzm – Moźne jest w co wlyć a moźne ni.

Stoicyzm – Choć wlazuje się do krowińca. Nó ale co? Jo się z tego nic nie robiym.

Świadkowie Jehowy – Puść nas do chałupy a rzeknymy Ci, czymu się wlazuje do krowińca.

Jako by się miało chować dziećka podle Janusza Korczaka:

1. Nie czakej, że Twoji dziećko bydzie taki jako Ty byś chcioł, coby było. Pómóź mu, coby się stało sobóm a nie Tobóm.

2. Nie czakej od dziećka, coby Ci zapłaciło za wszecko, coś dlo niego zrobił. Doł żeś mu żywót, choć jakóm by óno Ci miało dać odwziynke? Óno kiejsi do nowy żywót a jego dziećko zaś nastympny.

3. Nie mścij się na dziećku za swoją krziwdy, cobyś nie jod suchego chleba, jak bydziesz stary. Jako się narychtujesz legier, tak się wyspisz.

4. Nie dziwej się na jego kurowody z wyrchu. Żywót dowo każdemu podle tego, wielu gdo mo siły a wiydź to na isto, że żywót dlo dziećka jest tako samo cijnżki, jako dlo Ciebie a aji moźne cijnższe, bo mało co eszcze w żywobyciu przeżyło.

5. Nie opowóź się poniżać dziećka!

6. Aż nie zapomnisz, że najważniejsi ludzie, z którymi się zyndziesz to sóm dziecka. Dowej na nich wiyncyj pozór, bo nigdy nie wiymy z kim sie zyndymy, kiej natrefiymy na dziecko.

7. Nie trop sie, jesi nie poradysz czegosik zrobić dlo swojigo dziecka. Jedno se yny zapamiyntej: dlo dziecka sie zrobiło za mało, jak sie nie zrobiło wszystkigo, co sie mógło zrobić.

8. Dziecio to ni ma tyran, kiery Cie bydzie tryźnił, kiery bydzie regirowoł całym Twojim żywotym. To ni ma yny ciało a czyrwióno krew.

To je fest drogo fajerka, co Ci jóm doł żywot, cobyś chrónił a rozhajcowoł w nij ogiyń, co ón bydzie robił cosik ganc szumnego.

To je miłość Matki a Tacika, u kierych bydzie rosnónć ni „Wasze”, „włośne” dziecio, ale dusza, co jóm gdosik doł yny na jakisik czas do schróny.

9. Naucz sie, cobyś mioł rod cudze dziecio. Nigdy mu nie ró b tego, czego byś nie chcioł, coby sie robiło Twojimu włośnymu.

10. Miyj rod swoji dziecio takim, jakim je – choć ni mo żodnego talyntu, choć ni ma wydarzóno, choć už je wielki.

Jak żeś je z nim to bydź rod!

Tyn czas, co żeś je ze swojim dzieciym, to je świynto, kiere u ciebie fórt eszcze je!

Ziymnioczki

Nie wiym jako Wy, ale jo mó m przeogrómnie rod ziymnioki. Ja, moja baba warzi rostomajte jodła, co jich w cajtóngu wychledo a wiela razy je tak, że miasto ziymnioczków sóm nugle, abo cosik inkszego z mółki. Dobre, dziyń, dwa bez ziymnioków poradzym wydzierzeć ale už na trzeci dziyń, jak nie poczuym że sie warzóm na blasze, to je źle. Jakosik tak na ozajst je, że człowiek, kiery sie wychowoł na dziedzinie musi ziymnioki jeść a už nie zoleży, esi to Tustelok abo Polok – ziymnioczek je ze zymie a isto skyrz tego nóm tam szmakuje. Spóminóm se, że jak zech był dzieciym to ziymnioki rosły na gnoju. Cyckały ze zymeczki wszystko to, co miała najlepszego. Ja, trzeja było dycki tak robić, coby grónt se kapke spocznoł – jedyn rok sie sióło obili a na drugi ziymnioki, ale przeca dycki była wiynkszo radość jak sie ziymnioczki kulały do corka. Nic nie wi y o ziymniokach tym, kiery jich nie powónioł jak sie jich zdrzałe kopaczkóm wykopało ze zymie. Už wtynczas sie go chcioło a każdy wiedzioł, jaki jodło gaździno poradzi z niego zrobić. Yny, że dycki było tak, że aji kiej sie gazda z babóm powadził, to głodny nie drepsił, bo oszkroboł se oto pore becoków, wypucowoł, wciepoł jich do garca ze zimnóm wodóm a postawił tyn garniec na blasze. Potym jak sie uwarziły, to se jich doł na talyrz, ze szpajski prziniós w gorku kapke kiszki a už mioł obiod. Ponikierzi chłopi ani ty ziymnioki nie szkrobali ze szupów a dziepro jak sie uwarziły, to nożym se skórke ściepowali. Ale przeca ziymniok był najlepszy z kónskiy m jakigosik miynsa. Stykło, że gaździno uwarziła polywke z owiynziny w wielkucnym garcu a dała na talyrz každymu po kónszczku miynsa, pore ziymnioczków a už cało familija jadła, że ani żodyn nie rzóndził. Ci, co pamiyntali biyde a wojne, dycki jak se ziymnioka wrzili do gymby, poradzili se spómnieć jako to hań downij było, że sie jadło cały miesiónc ziymnioczki a ku tymu gornek czarnej kawy. Rzeknijcie to dzisio młodym, to Wóm to ani ni uwierzóm a bydóm sie Wóm śmioc do gymby. Skyrz tego ci starzi ludzie dycki prawili, że na obiod jak je ziymniok a gornek kiszki to

uż je obiod a kiej eszcze ku tymu je pore szpyrek, to uż je ganc fajny obiod. Rostomili, nejprzód trzeja zymniok powóniać, jak sie go wycióngnie ze zymie, bo ón potym nieskorzij przeogrómnie szmakuje na talyrzu. Musicie poczuć tyn grónt, co w nim zymnioczki spały od jora do jesiynie. Dzisiaj sie idzie po zymnioki do kónzumu, ale kiejsi były w corku a każdy jedyn wyrosnót z drobniooczka, co go gażdzino wybrała dycki na Grómnice a wciepała do miecha. Z generacyji na generacyj zymnioczki se rosły na tym gróncie na gnojku a nie widziały pruszku. Dzisiaj to uż je inakszy, ale fórt eszcze sóm gazdowie, kierzi chemije nie sujóm do wołków. Rostomili, jakosik to isto mómy napisane w tych naszych tustelańskich gynach, że zymnioki trzeja jeść a jak jich ni ma na obiod to czegosik nóńm chybio. Nasi Tatowie a Starzicy wóniali tóńm zymeczke, tóńm rostomióm Cieszyńskóm Zym jak sióngali po zymnioki. Wóniali aji ty zymnioczki, tóńm isto skyrz tego óny nóńm tak szmakujóm. Sprógujcie nie zjeść zymnioka ze sztyry dni, to uwidzicie że Wóm bydzie cosik fest chybiać.

Jako kiszym kapuste

Prawi sie, że gdo mo owce, tyn mo co chce a jo dycki rzóndzym tak, że gdo mo we drzywku, lebo w bóńcłoku zakiszónóm kapuste tyn nie bydzie mióń biydy. Kiejsi hań downij w każdej piwnicy była wielkucno dymbowo krowa a jak sie zakisiło kapuste na jesiyn, to óna poradziła wydzierzeń aji do lata. Kapusta to je najlepszy prebiotyk a miało by sie jóm jeść, bo przeca odporność prociv rostomajnym wirusóm je gor we strzewach. Ludzie kupujóm w aptyce cetle co sie na nich prawi, że to sóm „suplymynty jodła” a na ozajst to sóm yny bóńbóny. Prowdziwe zdrowi je we wszystkim tym, co je wyprógowane, co robiły nasze Starki a Starzicy, bo to je z przyrody a ni kansik z werku. Dzisiaj zech zaś cis do bóńcłoka kapuste, bo z tej coch jóm zakisił na jesiyn mi zbył yny kapka. Przeogrómnie rod jym kapustke, tóńm też óna sie wartko traci z bóńcłoka. Worce se jóm zakisić, bo óna je dobro bez warzynio, ale aji kiej sie jóm zakłóci ze szpyrkami a z móńkóm, to też je fajno, gor do jelita ze zymniokami. A kapuśniónka? Na, ni ma nic lepszego, jak dziecka majóm chroboki, styknie jedna szklónka a uż glisty zaczynajóm pómału wylazować. Jak jo se kiszym kapuste? Móm bóńcłok, co mo patnost litrów, móm aji puczek takowny wielkucny - takimi puczkiymi esi se spóminocie sie kiejsi puczyło zymnioki babucióm. Przirychtujym se dycki eszcze staróm cyche, gorczek, sitko, lawór a woge. Nejprzód se dóńm staróm cyche na dłaszke, coby nic nie namarasić. Kapuste kupujym uż pokrónżanóm a wciepujym ji na roz dycki kilo – skyrz tego móńm na pozoryndziu woge. Potym sujym na wyrch sól – na każde kilo kapusty dowóm oto pół drugo łyżki soli. Móm aji pokrónżanóm marekwie, co jóm też sujym na wyrch a na kóniec kapke kminku. Každó jedna worstwa, każde kilo kapusty musi być posute solóm, marekwióńm a kminkiyńm. Potym to puczym puczkiymi a zaś dóńm nastympnóm worstwe. Jak uwidzym, że kapusta puszczo sok, to bierym gorczek a slywóm tyn sok aż sie straci, dziepro potym sujym kapuste. Na każdy liter bóńcłoka by miało wylżyć dwa kila kapusty, tóńm oto jak mocie baji tak jak jo bóńcłok, co mo patnost litrów, to byście mieli do niego wciść trzicet kilo kapusty, a to musi wylżyć. Na kóniec, jak uż wsujym całóm kapuste a jóm do porzóńdku popuczym, to na sóm wyrch dowóm taki dwa poski z oceli, co nie r-zowióm, coby tóńm kapuste prziciść. Kiejsi sie

na wyrch dowoło ciynżki kamiyń, co sie go przismyczyło kansik ze rzyki. Nó, a už na sóm kóniec dowóm na bónclók wyrszczek a dycki nalejym kole niego kapke wody, coby luft sie nie dostowoł do postrzodka. Dowóm bónclók do kóntka, baji do kuchyni a už za jakich pore godzin zaczyno w tej wodzie kole wyrszczka bulkać – to znaczy, że kapusta sie zaczęła kisić. W kuchyni se tyn bónclók bydzie stoł ze dwa tydnie a potym go przeniesym do szpajski, kany je chłodek a tak už bydzie stoł. Za trzi tydnie na ozajst kapustka je zakiszóno a už jóm idzie jeść. Latoś mi pómógła kapke moja dzioluszka. Prawiła, że ta kapusta jakosik szpatnie wónio, ale bydzie jóm jednako jeść. Rostomili, trzeja uczyć dziecka od małego, co je dobre a zakiszóno kapusta to je przeca skarb.

Każdy je na kogosik podany

Wiyecie dobrze Rostomili, że na ozajst każdy jedyn człowiek je na kogosik podany. Kiej sie rodzi dziecko, to nejprzód Tatowie a potym Starzicy sie na niego dziwajóm a prawióm, że óno je ganc podane na Mame, lebo na Tate. Yny, że każdy mo inksze blyszczka, bo baji Staro Ciotka Aniela by sie powadziła z każdym, że óno je ganc jakby Fotra widzioł a Starka Zofija zaś na isto wiy, że to je cało Mama. Jak dziecko je małe a leży w kolybce, to óno sie zmiynio z tydnia na tydzinyń. Oto za pół roku zaś sie zyndzie familija a szpekulyruje na kogo dzioluszka, lebo chłapiec je podany. Bo przeca na kogosik musi być, dyć w kapuście go nie naszli, ani go bocón nie wciepoł do kumina. Wiele razy było tak, że kiej už syneček był wiykszy, to hyrny Foter go broł na szpacyr, coby go uwidziła cało dziedzina. Widzieli go aji jego kamraci, yny że potym w aryndzie przy piwie se robili z tego Taty błozna, bo mu baji prawili, że tyn jego syneček mo gymbulke jakby kuminiorza widzieć. Borok chłop szoł potym wartko do chałupy a dziwoł sie na synka, esi ni ma podany na jakigosik inkszego chłopa, baji na sómsiada, abo na jego nejlepszego kamrata. Dziecka sie nejwiyncyj podowały a fórt eszcze podowajóm na Starzików. Ja, jak sie gdosik podziwoł na gymbulke dziecka, to prawił, że to je cały Tata, abo Mama, ale na ozajst chłapieček był podany na Starzika, lebo na Stareczke. Jak eszcze w chałupie były starucne fotografije, to wiele razy sie wszyscy dziwali esi dziecko ni ma ganc podane na Fotra, na Mame, abo na Starzików. Ale mógło być aji tak, że sie syneček podoł na Ujca a dzioluszka na ciotke. Mógli sie podać aji na Prastarke, bo przeca to je fórt familija a dyć czyrwióno Prastarzika ciecze w żyłach Prawnuków. Jednak najwiyncyj o tym, gdo sie na kogo podoł wiedziały paniczki na dziedzinie, wiele razy cudze, co dziecko widziały yny roz za czas. Baji Stareczka posłali dzioluszke do kónzumu po cukier a óna przisła a pieknie wyrzóndziła a miała kupa rzeczy. Baby, kiere tam stoły hned szpekulyrowały: „na od kogo żeś je? Tóž toć, podziwej sie Hanka óna mo gymbulke jakby Zofije Brachaczkułe widzioł. To bydzie na ozajst jeja wnuczka”. Widzicie, ani sie nie trzeja było dzioluszki pytać, stykło przeca sie podziwać na gymbulke a na nij było wymalowane, jako sie dziecko mianuje a z kierej chałupy je. Bo każdy je podany na swojóm włośnióm familije, bo my sóm owocami naszych przocieli, kierzi żyli aji sto roków tymu. Ale ludzie sie miynióm a gor dziecka, bo mały Jónek jak mu było oto z piynć, to był ganc jakby Mame widzieć a potym jak był wiykszy to wszyscy prawili, że je cały Tata. Starzi ludzie prawili, że to je ganc jedno na kogo sie dziecko podało, nejważniejsze, coby było zdrowe a szykowne. A eszcze Wóm rzeknym na sóm kóniec, że było roz takowno mało Janka a jak sie ji Staro ciotka spyтали na kogo je podano, to ji

rzekła że sama na sie jako prosie. Jak sie podziwocie do zdradła, to na isto w nim uwidzicie siebie, ale aji kapke kogosik inkszego – Mame, Fotra abo aji Ujca.

Jako powstała Cieszyńsko Ziymia

Jednego razu Pónbóczek se uznoł, że zrobi Ziymie. Wzión oto kapke kamiyni, co furkały pomiyndzy gwiozdami a z tego ulepił kule. Nejprzód była wielko jako jabko, ale potym zaczęła rosnónć, bo Pónbóczek ji tak rozkozoł. Jak už była przeogrómnie wielkucno, to se na nióm wloz a zaczęł po nij drepsić. Ziymia wtynczas była plasko jako plaskocz w bryńskij rzyce, tóż Pónbóczkowi sie to fest nie podobało. Oto tukej kopnół, tam poduchoł luftym, tam hanej cosik ciepnół a už na Ziymi sie zaczęło cosik robić. Na jednym placu zaczęły rosnónć do wyrchu wielkucne gory, a kónsek od nich było kupa wody. Wszyndzi kany palcym szmyrnół hned były rzyki a rzyczki a kaj se legnył, bo se chciół dychnonć zaczęły rosnónć strómy, lasy a miedze. Roz jak robił wielkucne gory, co sie na nich dzisio prawi Alpy, uwidziół hanej daleko kónszczek Ziymi, co na nij eszcze nic nie było. Była plasko a nie było tam ani trowki, ani stróma tóż Pónbóczek był sóm na siebie kapke nasmolóny, bo se myśloł że už wszystko wszyndy porobił jak sie patrzy, tóż ale ni. Starucny Panoczek se czympnył a na tym maluczkiem kónszczku ziymeczki zaczęł cosik mało wiela robić. Był przeogrómnie rod, ganc jak fazol a aji sie tymu śmioł, tej swoji robocie bo mu óna ganc szła. Eszcze nigdzi na Ziymi nie porobił takownych wiecy jako tukej. Kany se siod tam hneda była dolina a nad nióm kopiec, kónsek dali z wielkucnego ampra wyloł godnie wody – zrobił kupa stawów a małych jeziorok, co do nich puścił żaby a godnie ryb. Dali na połednie usuł ze ziymie takowne wielkucne kopce – gory, grónie a dycki jak cosik zrobił to se na nich na wyrchu siod a sie dziwoł, esi to co zrobił było dobre. A na ozajst to było fest dobre a szumne, bo Pónbóczek sie tymu fort śmioł a dycki jak sie mu gymbulka uśmichła to oto hanej ziymeczka sie skrziwiła, że była jako pónbóczkowo pusa. Za jakisik czas Pónbóg sie nie musioł ani dziwać do zdradła, bo stykło że sie podziwoł na ziymeczke, co jóm robił a w nij widziół dycki swojóm gymbulke. Na kóniec palcym porobił rzyki, rzyczki a potoki – jednóm aji puścił do wielkucnego morza. Potym eszcze nasadził strómów, kwiotków a rostomajtych zielin, co wszyndy przesumnie wóniały a widziół, że to co robił było przeogrómnie dobre. Eszcze wtynczas nie było Cieszyna, Frysztoła, Trzińca ani Jaworzinki, nie było eszcze Tusteloków, ale Pónbóczek wiedziół, że ludzie, kierzi tukej kiejsi bydóm po tej Ziymi drepsić, to hned se wszymnóm, że óna na ozajst je zrobióno z pónbóczkowego uśmichu. Ponikierzi jóm aji bydóm mieć tak radzi, że do nij korzyniami wrosnóm jako stróm. dzisio Rostomili dreptómy po tej Cieszyńskij Ziymeczce, dlo nas nejszumniejszej, nejświyntszej, bo na tej Ziymi na gróncie drzili nasi Starzicy a Prastarzicy, tukej óni bywali a umiyrali.

Na tórn Zymeczke roz za jakisik czas zozdrzi Pónbóczek a co sie na nióm podziwo, to sie mu gymbulka zaśmieje, że sie mu podarziło zrobić takowny szumny kónszczek na całej wielkucnej zymyskiej kuli.

Jyndrys Maryna!

Wycie Rostomili, człowiek tak oto na każde wyńkszóm czynić czasu rzóndzi, mówi abo prawi. Ja, stanie się że zacznie ryczeć, baji jak się powadzi, abo się na kogosik nasro a wtynczas baji gaździno jak je przeciwno to poradzi wrzeszczeć a szczekać na gymbie aji dwie godziny. Ale czasym je tak, że oto je cicho w chałupie a naroz gdosik ryknie tak ganc z nienazdanie. Wycie wiela razy było tak, że się człowiek tak wylynkoł, że mu ganc serce stanyło a kansik w piersiach go cosik tak dziubło, jakby ze dwacet jegieł mu tam gdosik wraził. A eszce zoleżało co, gdo zawrzeszczoł, bo wtynczas inksi hned wiedzieli co tymu człowiekowi je, esi się czegosik wylynkoł, abo się mu cosik baji fest spodobało. Nejwiyncyj się ryczało, kiej cosik zabolalo - oto Starka drepsili po placu a flinkli do jakigosik starego zdziórba, co go tam niechoł Starzik. Abo inkszy roz gaździno się śpiychała a chyciła wrzawy dekiel od garca – zaryczała. Obie zaryczyły: AJ WAJ! Abo AŁA! Wiela razy było tak, że ku tymu eszce rzekły jakisik szpatne słowo, co go tukej ani nie napiszom, bo to aji dziecka czytają. Inkszy roz dwie Stare Ciotki się zeszyły u nas w kuchyni a jedna drugij wyrzóndzała, jako to było u Hanki na szkubaczkach. Jak už wszecko powyrzóndzali to ta drugo Ciotka zawrzeszczeli na głos: ALE! Starzik, co drzymoł przy blasze aż hópnól ze sztokerli a pies przy budzie zaczón szczekać, bo borok nie wiedziól, o się robi. Jak Mama už po trzeci prawiła dzieckóm, aż bydóm po cichu a óny fórt dorobiały, to potym po sztworte zaryczała: BA-SA-MA-LEJKI! To už było źle a dziecka wiedziały, że muszóm być szykowne. Jak się szła podziwać kamratka gaździnej do chlywa na nowe cielacko co się ulóngło w nocy, to zaryczała: BEZ UROKU! To samo musiały ryc paniczki, kiej się szły podziwać na maluczki dziecio do swojich kamratic. To BEZ UROKU przeganiało bezmala złe moce a czarownice. Jak gaździno wlaźła do stodoły, podziwała się do sómsieka a tam nie było wubec wajec to zaryczała: HRUZA! To samo zawrzeszczoł gazda, jak się mu złómały widły, co jich oto sprawił. Na babucia się ryczało: HYKŚ! Baji kiej się go puściło na zogróde, jak się mu wyciepowalo gnój z chlywka. JERYNA KANDY! To prawiła baji gaździno, kiej kopła do wołka a naszła szumne zymnioki – takowne becoki jak się patrzy. Inkszy roz jak Stareczka wlaźła do szpajski, rozła światło a uwiadziła wielkucnego pajónka to zaryczała: JEZERYNA, JEZERYJA, abo JEWERYNA. To samo Starzik prawił, kiej stanyły godziny, choć jich rano nacióngnól a óny przeca cykały. Móg eszce ryc: JOWEJ KANY! Jak dziecka przileciały z pola do chałupy a beczaly, bo jich popoliły pokrzywy przy lesie to Mama też zaryczała: DLO SMIŁOWANIO KANY! Hneda chciała wiedzieć, skyrz czego ryczóm, że jich słyhać w drugij dziedzinie. Owczorze jak odganiałi owce to na nich dycki ryczeli: BYRDZIA! Na baróna tak dycki hókli Starziczek, kiej podciep chcioł wlyźć do starczynej zogródky, jak się spuścił z kólika. Dziecka jak wylazły z chałupy do pola a uwiadziły piyrszy śniyg to były rade a zaryczyły: JUJA, lebo JUJA KANDY! Kiej Stareczka zaczęli kulać ciasto na zawijok a kulok się jich złómoł to zawołała na głos: JUŻINECZKI! Potym aż Starzik przidrepsil a też nie poradził uwierzyć tymu, że kulok co go kupili tydziyń tymu, už się zrympolił.

JYNDRYS MARYNA – hóknól chłapiec, kiej siedziół przy rzyce a trzi żaby mu hóply kole szłapy a inkszy roz jak szół kole lasa a už było ganc ćma, to se sóm do siebie na głos rzyk: LOBOGA, lebo LOBOŚCI KANDY! Ale jak Staro Ciotka kiej si szli miedzóm kole kukurzice a naroz cosik w nij zaczęło fest szuścić to zaryczeli: LO KRYSTA BOGA! Jednako inkszy roz, jak szli przez las a cosik góniło pomiyndzy strómami to hókli: LO KRYSTA PANA! LOKRYJANA! Jak gazda ustrugoł gaździnej nowy puczek do zymnioków a był ganc piękny, to óna zawołała: O STO SZEŚ! Ale jak sie ón złómoł, bo gaździnka miała przeca moc siły to zaryczała nasmolóno: PIERNIKA KANY! Eszcze jak baji Starzik cióngli wode rympołym ze studnie a amper był yny do połówki pełny to hókli: PRZEZ UROKU! Na kocura gaździno zaryczała dycki PSIKA, kiej go odganiała od mlyka, co go podojila a eszcze nie ocedziła a jak ji kury wlazły do siyni a namarasiły to rykła: SAKRAKANY! Kiej szykowny gazda sprawił burdak a už szło wioć obili, to aji Starziczek na głos rzekli: SAKULANDY KANY! Jak baba zaś uwidziła chłopa, że je naprany do na niego ryczała: DLO SMIŁOWANIO, coby u przestoł chlastać. STODIOSI, ale bydzie miół szykownóm tóm babe – prawili chłapcy, kiej uwidzieli galanke od swojigo kamrata. Wczora my byli w lesie TO TAM było tych grzibów – prawili syncy starzikowi a gaździno wyrzóndziła kamratce: TO też TO wczora padało, że nie szło z chałupy wyłyżć. TO TO wielkucny stróm urosnól za tych pore roków na miedzy – prawil gazda gaździe, a jak przisli na spynd to se na głos rzekli: TO TU przeca je ludzi, bo jich na isto było godnie. Tóž widzicie rostomili, że dycki jak człowiek chcioł rzyc cosik, co uwidziół, czegosik sie wylynkoł, lebo go cosik pichło w klepecie, to trzeja było to rzyc na głos. Wiele razy tak, że by mortwego we trówle obudził.

Rostomiłe Paniczki,

Wyboczcicie, że tak nieskoro, ale przeca dycki szczyrze winszujym Wóm przy Waszym świyncie, co było wczora, wszystkigo najlepszego, kupa szczynścio, miłości, grejcarów a coby sie Wóm dycki darziło a Wasi chłopi, coby byli dycki szykowni. Każdej jednej paniczce, dziolusze a dziolusze posyłam dzisio wirtualny kwiotek a puse. Bez Was by nie było Świata a nie było by nas, bo przeca to baba dziecio nosi pod sercym a óno potym do końca swojigo żywota je z Matkóm jakosik zwióznane a tego nic nie poradzi zmiynić. My chłopi Was wiele razy nie poradzymy spokopić a Was nasrowómy, ale bezmala je tak, że coby spokopić paniczke, to trzeja poczytać fest hrubóm ksióńzke o psychologii – taki to už je darmo. Ale mómy Was fest radzi, choć czasym poradzicie nóm fest dźwignónć ciśniyni, to potym najlepsze je to jak sie zaś z Wami ujednómy, bo przeca nie lza sie fórt gniywać. Sóm żeście naszóm ozdobóm a wiele razy je tak, że blyszczycie a nas mało wiele widać, gor wtynczas kiej sie wypyrzycie w Wasze szumne oblyczki, co jich macie całe łodmaryje. Poradzicie nóm chłopóm dycki dać pocieszyni – jak my sóm małymi chłapcami a aji potym jak už mómy swoji roki. Sóm żeście dlo nas Matkami, Starkami, Siostrami a Ciotkami. Dlo małego synka Stareczka wiy wszecko a na wszystko poradzi cosik rzyc a Ciotka, gor ta Staro Ciotka to óna wszyndzi była a poradzi zagrać w kaj jakóm gre. A siostra, gor ta starszo dycki pómogala Matce przy młodszemu syneczkwowi a ón miół siostre fest rod, bo mu dycki rzekła, jako sie co robi a kludziła go wszyndzi – do szkoły, do kościoła a do Stareczki

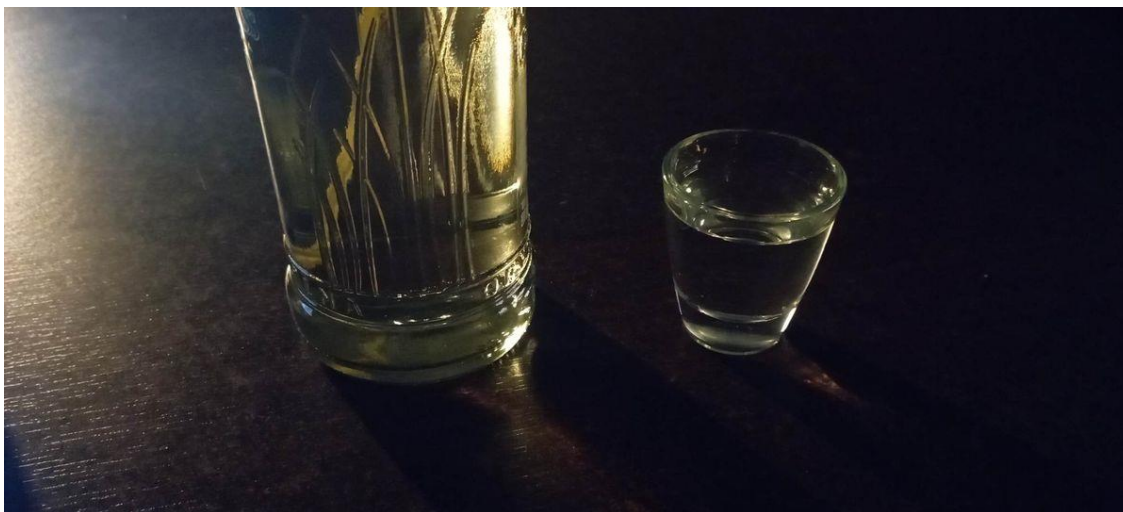
na nawszczywe. Potym jak sie synek ożynił to dostał babe. Óna mu pómagała we wszystkim, dycki go sztopowała go, jak chciół zrobić jakómsik gupióm wiec a móg na nij spolygać, bo óna go znała jako swojóm włośnom kapse. Ale paniczka, co była, je a bydzie nejważniejszo w żywocie każdego chłopca to je dycki Matka. Ci, kierzi jóm eszcze majóm, to mogóm ji dać dzisio kwiotek a pusy, ale godnie chłopów może už yny zaświycić swoji Mamie świyczke na kierchowie. Synek jak je mały, to wiela razy prawi, że chce mieć takownóm babe, jak jego włośno Matka. Potym, kiej sie ożyni to z poczóntku sie ze swojóm ślubnom powadzi, bo przeca Mama to robiła tak a baba to robi kapke inakszy. Po jakimsik czasie chłop se wszymnie, że mo dwie nejważniejsze baby w swojim żywobyciu a aji jednóm aji drugóm musi mieć w zocy. Paniczki winszujym Wóm coby sie Wóm darziło, cobyście dycki były wysmiote a ni miały wubec żodnych kurowodów. Sóm żeście dlo nas chłopów, jako kwiotki co rosnóm w zogródce a jako słónko na modrym niebie. Kieby nie Wy, to my chłopci by byli ganc borocy na tym wielkucnym Świecie. Chwała Pónbóczkowi, że Was mómy. A wszystkim chłopóm chcym rzyc: miyjcie w zocy swoji paniczki cały rok, nie yny przy jich świyncie.

Izba dlo ożrałych coby wykrzyźbieli (Izba wykrzyźbiyń)

Wiyecie Rostomili, jak Świat je stary a aji naszo Cieszyńsko Ziymia, dycki ludzie chlastali – wiyncyj, lebo miyni ale dycki ta gorzoleczka sie loła do sztamperli a piwo do krygli. W każdej dziedzinie była hań downij arynda a w nij szynkwias, kany sie przisli chłopci napić. Nejwiyncyj przy sobocie, ale aji w niedzielim po kościele też pore piw każdy wychlastoł, bo przeca przez tydziny ni ma kiej. W takownej aryndzie dycki było wiesioło, bo przeca zesli sie tam chłopci z całej dziedziny a mieli o czym wyrzóndzac. Ale wiyecie, do gospody drepsili nie yny chłopci, ale aji baby. Była kiejsi na dziedzinie oto tako Hanka, kiero se przeogrómnie rada wypila. Dycki w sobote, jak už poodbywała gowidy to szła do aryndy a piła z chłopami. Piła yny gorzole, bo prawiła że z piwa yny jszczy a trzeja go wypić godnie, coby cosik poczuła. Niejednyn chłop jak se z Hankóm siednół przy flaszce to sjechoł pod stół a óna dali chlastała, bo óna była baba fest, jak hól. A wiyecie, kiejsi hań downij nie było Izby dlo ożrałych, kany by mógli wartko wykrzyźbieć. Jak jaki chłop popił tak, że go nie Iza było obudzić a społ kansik pod ławóm, lebo na stole, to gospodzki go tak niechoł leżec a rano na drugi dziyń, lebo kole polednia jak sie taki chłop obudził, to dziepro szoł do chałupy. Jednego razu Hanka miała na ozajst gorszy dziyń, bo dała se pore sztamperli a usnyła z podeprzitóm głowóm przy stole. A to była sobota, bo óna yny przy sobocie szła do aryndy, W inkszy dziyń jak se chciała wypić, to oto kansik z teściym we stodole, lebo ze sómsiadem w szopce. Tóz dobre, Hanka spi už wszycy chłopci poszli do chałup, tóz gospodzki jóm tak niechoł a przespała na stole a potym na ławie do rana, bo sie na nióm skulała. Stanyła kole jedynostej na drugi dziyń w niedziele. Odewrzała oczy, podziwała sie kany je, pozdrziła do okna a tam ludzie idóm do kościoła na wielkóm. Tóz też nic, yny oblykła jakle a podrepsila do kościoła, bo przeca trzeja przy niedzieli porzykać. Wlazła do ławki a hned usnyła, bo fórt była jakosik ospało a farorz prawie cosik mamroł, ale za jakisik czas organy fest zagrały, tóz Hanka aż hópła w ławce, podziwała sie dokoła a bardzo nie wiedziwała, kany je. Farorzyczek wloz na kazatelnice a zaczón wyrzóndzac kozani. Hanka sie tak na niego podziwała a zawołała:

„Na gospodzki, pierónie jedyn, kaj żeś tam wloz na wyrch. Raczy byś naloł jakisik gorzołki do sztamperli!” Taki to było Rostomili z tórn Hankóm. Potym už dycki przy sobocie piła w aryndzie tak, coby nie musiała krzyźbieć na wielkij w kościele. Bo wyicie sranda była jak pierón, ale przy tymu se idzie narobić aji ostudy. Dzisiaj sie płaci grejcarey, jak sie człowiek dostanie do lzby dlo oźrałych, kany wykrzyźbieje. Hań downij to było lepszy, bo jak chłop pochlastoł tak, że nie poradził z aryndy iść ku chałupie, to go gospodzki niechoł spać. Yny że potym baba mu w chałupie wyrzazała mietłóm, abo kulokiyem po plecach. Wyicie, nie wiyem co je lepsze – zapłacić za lzbe wykrzyźbiyń, lebo sie za darmo przespać w aryndzie? Isto to je ganc jedno, bo i tak sie potym trefi na nasranóm babe a óna piero wszystkim, co nóndzie na pozoryndziu.

Cysarsko cesta

Wszystki cesty na dziedzinie, ty krótsze a ty delsze kludzily dycki do tej nejwiyńkszej – cysarskij. Cysarsko szła od jednego kónca dziedziny do drugigo a potym dali do nastympnej dziedziny. Poradziła iść przez całóm Cieszyńskóm Ziyemie, od goraliji aż po Żabi Kraj. Nejprzód sie jóm robiło z kamiyni, potym nieskorzij suło szutrym a baji za Starej Polski už asfaltym. Jak sie człowiek dostoł na cysarskóm, to na ozajst poradził nióm dóńść do Cieszyna, do Skoczowa, do Frysztota, lebo aji do Jabłónkowa. Drepsily nióm nasze Starki a Prastarki, kiej szły z taszkami na torg do miasta a na spadek. Jechoł nióm dycki Starziczek na spynd do cyntum dziedziny kupować babucie a aji Mama po nij drepsili, jak szli do kónzumu po chlyb. Dycki po cysarskij kludzili na kierchów umrzika, kiery už leżoł w trówle na kónkordyji. Szła pospołu z nim cało familija a ostatni roz wióžli umrzitego po dziedzinie, co ón jóm przeca tak mioł rod. Ku cysarskij sie woziło bańki na mlyko a szło sie dycki na sprzyczke, jak sie zazwóniło po doctora ku Starzikowi, coby ón wiedzioł kany mo jechać. Ci, kierzi byli przy ceście, to baji w zimie mieli dycki lepszy, bo baji nie musieli w zimie odgrzibować śniega, coby sie wydostać z chałupy. Gorszy mieli ci, kierzi bywali kansik przy lesie a mieli ku chałupie kónsek miedzy. Cysarskóm my dycki drepsili ku szkole a spadki do chałupy. Ale przeca nigdy my nie szli krajuszkiym, bo przeca w przikopach było tela rostomajtych wiecy, że sie szło ku chałupie aji ze dwie godziny. Cysarskóm sie szło do kościoła w niedziele a hań downij boskym, bo sie dzier-żało bótki w rynkach a obuwało sie jich dziepro niż sie wlażo do kościoła. Nejprzód po cysarskij ceście ludzie furmanili drabiniokami, potym autami, ale dycki po cosik, cosi wyrzóndzić w becyrku, kupić, przedać, abo yny zawiyżć. Po tej ceście drepsil chłapiec na zolyty a za nim oźralec, kiery szoł ku chałupie z aryndy a zaś przechlastoł wszystkie grejcarey. Szoł nióm farorz po kolyndzie a przed nim na kole kuminiorz pucować kuminy po chałupach. Hań downij dycki było tak, że jak przy cysarskij stoła chałupa, to pod nióm była ława a na nij wiyńkszóm czynść dnia siedziła Stareczka ze Starziczkiym, Staro Ciotka, lebo Ujec, abo aji ze sztyry starsze paniczki a dziwały sie gdo drepsi, lebo rajzuje po ceście. Oto tukej jedzie Jozef z obilim do kuzyna a kónsek za nim Haniczka na kole do kónzumu. Ci, kierzi bywali przy cysarskij wiedzieli o wiela wiyncyj co sie wszystko robi na dziedzinie, jako ci, kierzi mieli postawiane chałupy kansik przy lesie. Po tej ceście jechali dycki fajermóni, kiej cosik goroło a policajci, jak chcieli chycić złodzieja, kiery wykrod magacyn. Jak už człowiek szoł pieszo z chałupy ku ceście, to sie musioł oblyc tak, coby go inksi nie obrzóndzili,

bo po między mógł drepnąć aji w starych oblyczkach jak dziód, ale jak wloz na cysarskóm, to už było ganc cosik inkszego. Dzisiaj też jako sto roków tymu cysarski cesty sóm tam, kany były hań downij. Fórt je tak, że kludzóm ku miastu, yny że už na nij nie lza uwidzieć Stareczki, kiero drepni Cieszynie a smyczy taszki na torg.

Singerka

Spóminóm se, że moja Starcka mieli takownóm starucnóm maszyne do szycio, co sie na nióm prawilo, że to je singerka. Była fest cijnzko, bo Starzik mi prawili, że jóm musieli dycki niyśc dwo silni chłopi. Było tak skyrś tego, że singerka była prawie cało zrobióno z oceli. Stoła na sztyrech nogach ze żeliwa a óny były szumne, porobióne w rostomajte wzory. Pomiyndzy tymi nogami był pas, co na nim było napisane: SINGER, skyrś tego sie na tóm maszyne prawilo singerka. Pod tym napisem była takowno wielkucno pedajla, kapke podobno do tej jako je w kole, ale o wiela wiynkszo. Na tóm pedajle Stareczka dycki ciśli szłapóm do wyrchu a zaś dołu a óna krynciła taki wielkucne koło, co było z boku. Od tego koła szoł rzymiyń, co ón kryncił takowne miyńsze koło, co było przy maszyne na wyrchu. To kółko sie świyciło, bo było ocelowe a óno ruszało maszynóm, coby szyła. Singerka stoła na drzewianym stole, była czorno a na nij były nasztrajchowane, abo wyszkrobane rostomajte wzory. Každó singerka miała swoji numero, tóż szło sie lahko dozwiadzieć, w kierym roku jóm zrobili. Hań downij, jak eszcze nie było po chałupach eletryki, to gaździno, kiero miała maszyne do szycio, roźła se petryolke, wziyna oto kónski jakisich materiałów, wraziła do singerki nić a už mógła cosik uszyć, ale to nie było taki ajnfachowe, bo rynkami musiała styrkać materiał pod jegłe a podle tego huścąc szłapami pedajle. Z boku každó singerka miała mały podstólek, abo aji dwa. Do nich sie wraziło nici, mały nóż, abo kónski szmot, co zbyły ze szycio. Jak paniczka už poszyła co chciała, to dycki zwyrtła singerke, schowała jóm do postrzodka drzewianego stoła a zawrziła z wyrchu dźwirykami. Jo se spóminóm, że ta singerka, co stoła w starczynej izbie, wiela razy była yny przykryto jakómsik płachtom w szumne kwiotki. Mało kiej sie ta maszyna skućkała, bo to była kónstrukcyj zrobióno jak sie patrzy a jak už przestała szyć, to szło jóm lahko sprawić, bo czynści do nij szło dostać. Singerka, to nie była yny maszyna do szycio ale aji szumny mebel. Stoła baji wedle olmaryje, naprociw stołu a każdy, gdo prziszól do chałupy na nawszczywe hned wiedziól, że gaździno poradzi szyć, ale aji wiy, co je szumnego na tym Świecie, bo na singerce były aji ozdoby z Egiptu, baji starucny Sfinks. Jako dziecka my sie singerkóm bawulkali, bo my sie huścili na jeji wielkucnej pedajli, abo my kryncili tym małym kółkiym w te a we wte. Stareczka nas przeganiła, bo prawili że singerka to ni ma żodne bawidło a miała recht, bo tela wiecy co óna uszyła, to by nie poradziła zrobić żodno inkszo maszynka. Potym nieskorzij gaździnki se zaczęły kupować takowne moderni maszyny do szycio na eletryke, ale Stareczki a Stare Ciotki se niechały singerke a ji nie wyciepowały, bo wiedziały, że kieby ni óna to by familija drepśiła z potarganych oblyczkach. Bo przeca to, co hań downij paniczki szyły jegłóm godzinie, to singerka poradziła hned a kiejsi roboty było kupa w chałupie a przy chałupie, tóż každóm maszynke co robiła za człowieka worce było mieć w chałupie. Jednakó potym kupa ludzi wyciepało singerki nejprzód do waszkuchnie a do

stodoły a potem sprzedali jako capary za pore grejcarów. Singerki fórt eszce sóm kansik lecy kany po chałupach, ale wiyncyj jich je po muzeach a jako ozdoby kansik w gospodach. Jak mocie takownóm maszynke dóma, to jóm namazejcie oliwóm, zakolybejcie pedajlóm a posłuchejcie jak óna funguje – cyko jak najlepsze szwajcarski godzinki. To cykani słyszeli moja Stareczka, kiej na singerce szyli z dwóch kónsków materiału jakómsik oblyczke, takóm oto na každo.

Jako Pón Bóg dowól každyemu roki żywota

To było przeogrómnie downo tymu. Tak downo, że už ani najstarszy Francek spod Palowego Kopca se tego nie poradzi spómnieć. Jednako fórt na dziedzinie sie rzóndziło takownóm pogodke o tym, jako Pón Bóczek dowól každyemu roki żywota. Jak už wszystko stworzył a porobił a podziwoł sie, że to było fest dobre, to se Pón Bóg sied na wielkucnym kamiyniu przy rzyce a kozoł zwierzyntóm a gowiedzi, coby ku Niymu prziszły. Przidrepsil aji człowiek, bo už był na Świecie a to był jakisik pra – przociel tego Francka spod Palowego Kopca. Francek też tóm pogodke najlepszy rzóndził, bo jóm prawil fórt dokoła dzieckóm. Tóż dobre, Pón Bóczek nejprzód rzyk do człowieka:

- Dóm i dwacet roków żywota.

Człowiek sie zaczón szkubać, bo se uznól że to je kapke za mało, ale przeca sie nie bydzie ze Stworzicielym wadził, darmo. Prawil, że by chciól wiyncyj, ale Starucny Panoczek sie nyny na niego szpatnie podziwoł, tóż człowiek poszoł tam stela okorany a sied se na miedzy, coby posłuchać co bydzie dali. Potym Pón Bóg zawołał ku sobie kónia a doł mu sztyrycet roków żywota. Kón jednako prawi:

- Na Pón Bóczku, na co mi je tych sztyrycet roków? Fórt nyny cijnżko robiym, cały dziyń, od nocy do nocy, ni móm ani bar-zo czasu coby se dychnónć. Dej mi pyty dwacet roków a tych dwacet dej człowiekowi.

Pón Bóczek sie podropól po głowie, podziwoł sie na człowieka a doł mu dwacet roków, ku tym dwacet co už mioł. Nó, a tyn człowiek to był Jura spod Czantoryje – bezmala piyrszy człowiek na Cieszyńskij Ziymi. Potym Pón Bóczek kozoł przikludzić krowe a doł ji sztyrycet roków żywota. Krowa aż zaryczała a prawi:

- Pón Bóczku opatruj! Ty na ozajst nie wiysz jaki jo móm żywobyci. Fórt mie nyny wyganiajóm do rajczule, lebo na miedze a potym dojóm sy mie mlyko. Pyty zebier z mojigo żywobycio dwacet roków a dej go człowiekowi, dyć ón tak chce mieć tych roków. Pón Bóczek zaś posłuchól zwierzyncia a doł Jurowi dwacet roków ku tej sztyrycatce, co jóm už mioł. Ostatni przidrepsil ku Pón Bóczkowi pies a też mioł żyć sztyrycet roków, ale jak to usłyszoł to zaczón ganc beczeć a wyć:

- Pón Bóczku pyty, jo sie móm przeogrómnie źle w tym mojim żywobyciu. W budzie je zima jak chróm, źranio je mało a fórt yny muszym szczekać a szczekać.

Pón Bóczek jak to usłyszoł to nic yny wzión psu dwacet roków a doł jich człowiekowi – na niech borok pies sie nie tropi tak długo. Tóź człowiek dostoł do kupy osimdziesiónt roków, yny co, dwacet roków żył se dobrze, bez starości a bez żodnych kurowodów. Jednak nastympne dwacet robił fest ciynźko, jako kón na gróncie. Potym miyndzy tym jak mu był sztyrycet a szejdziesiónt był jako krowa – wszyscy go dojili z grejcarów jako krowe – dziecka, baba a potym wnuki. Na kóniec żywobycio, tych ostatnich dwacet roków był jako pies – siedzioł na ławie pod chałupóm, przy ceście a co chwila na kogosik szczekoł...

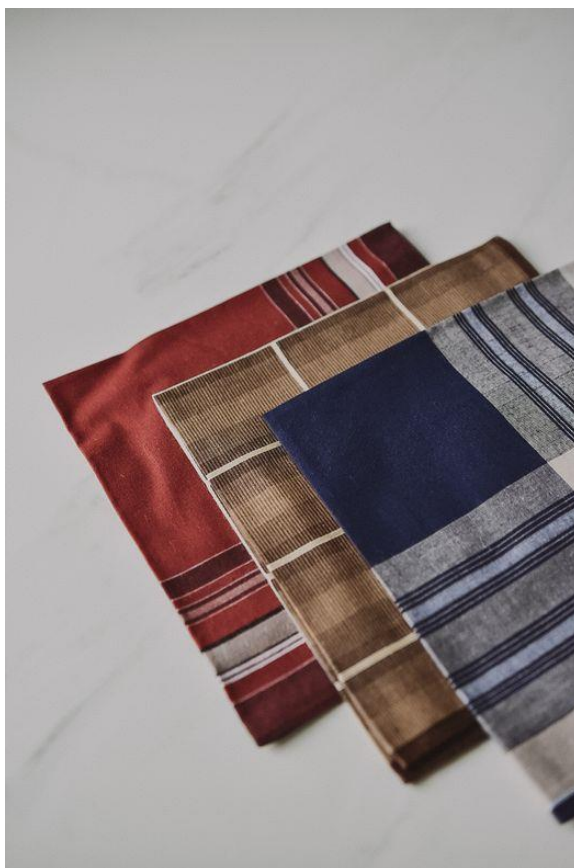

Sznuptychla

Gdo aspón kapke zno nimiecki to hned bydzie wiedzioł, co to je sznuptychla, aji jak nie zno naszej cieszyńskij rzeczy. Na isto to je jakosik wiec, co sie jóm używo ku kinolu, bo schnupern po nimiecku znaczy wóniać. Sznuptychle sie jednako nie wónio, ale sie do nij smarko, gor wtynczas kiej człowiek mo ryme. Kiejsi jóm miół każdy w kapsie – takowny oto kónsek ciynkigo materiału, biółego, brónzowego, lebo zielónego, pięknie obszytego z kraja niciami. Szykowno gaździno miała dycki w szyfónerze ze dwacet sznuptychli a każdy jedna była pięknie wybiglowano. Kiejsi nie było żodnych chustek z papióru jako je terazy, że sie kupi we foliji dziesiynć kónsków a jak sie jich zesmarko, to sie jich hned wyciepuje. Sznuptychle sie zesmarkało, wyprało a zaś sie wraźilo do kapsy, yny że do czegosik inkszego była w zimie a ganc do czegosik inkszego w lecie. W lecie jak był hyc, to każdy se nióm uciyroł gymbe, bo sie przeca wszyscy fest pocili przy ciynźki robocie a w zimie, jak na dziedzinie była ryma, abo jakosik inkszo wirusowo nimoc, to sie do nij smarkało. Jak wielko by miała być sznuptychla? Na, moja Staro Ciotka Malka prawili dycki, że podle tego, jaki gdo mo kinol. Na ozajst se robiła błozna, bo przeca aji z małego kinolka sie może loć ryma jak pierón. Od małego, dycki sie nosiło sznuptychle w kapsie, bo wiela razy było tak, że oto mały chłopiec jak ji ni miół a dostoł ryme, to mu wisiół z kinola snopel a to była ostuda, bo takowny gizd sie fórt uciyroł do rynkowa. Dycki, czy był człowiek nimocny, czy ganc zdrowy, na jor lebo na jesiyń sznuptychle trzeja było mieć w kapsie. Spóminóm se, że mój Starzik jóm mieli fest wielkucnóm – w zimie jóm styrczyli do kapsy, ale w lecie jóm mieli wraźónóm za posek w galatach, bo przeca fórt a fórt se nióm uciyráli gymbulke. Jak było fest ciepło, że ani nie szło dychać to gor starzi ludzie dzierżeli sznuptychle fórt w packach, bo sie z nich loło. A wiela razy było aji tak, że gazdowi było szkoda sznuptychle fórt mazać, tóź gaździno mu ur-źła oto ze starej cychy z dziesiynć kónsków a to miół aji do smarkanio, aji do uciyranio jak sie z niego loło. Jak chłop szoł na wiesieli, to se dycki do kapsy z przodku w ancugu, lego w kabocie wraźił sznuptychle, co óna była paradno a schowano dycki w

podstolu, lebo przy białych koszulach. Ja, je prowa że wiera razy ta szumno sznuptychla skóńczyła w kapsie w galotach - bo przeca na wiesielu sie tańcowało a to była fest ciynżko robota – ale potym dycki wyprano a wybiglowano, możne aji naszkróbióno czekała na nastympne wiesieli. Przy chałupie, jak sie robiło rostomajte wieca, to wiera razy sie człowiek ur-znól – gazda jak brusił kose, Starziczek, kiej rzażoł porwozy na miechy a aji gażdżinka, jak szkrobała zymnioki. Jak yny czyrwiono sie zaczała loć, to piyrsze co sie robiło, to sie wycióngło sznuptychle, przicisło nióm palec a dziepro potym sie na to nalepiło jakisik floster. Sznuptychla szła do pranio dziepro wtynczas, kiej była už ganc mokro. Nejlepszy było, jak se jóm każdy wypucowół sóm oto mydłym a ciepłym wodóm a potym sznuptychle schły powieszóne przy kachloku. Dzisiaj sie už smarko yny do papióru, ale wiycie jak gdo mo fest ryme, to ty ciynki chustki musi wycióngnónc ze trzi, coby sie porzónndnie wysmarkać a dyć kieby miół sznuptychle, to by yny roz porzónndnie fuknył a by miół hned prózny kinol.

Wielkanoc – żywot a śmierć

Rostomili terazy je takowny czas na tym całym Świecie, że kiej sie człowiek podziwo za okno, lebo zozdrzi za dwiyrze, to widzi jak śmierć sie bije ze żywotym. To je tyn czas w całym roku, kiej mortwe by miało ożyć a z niczego by sie miało zrobić cosik wielkucnego, bo przeca hneda bydymy zorka styrkać do zymieczki a z nich urosnóm szumne jarziny, obili a strómki. Prziroda nóm sama ukazuje, że cosik sie bydzie robić. Dziwómy sie baji na zielónóm trowke, co wylazuje ze zymie, už sie zdało że bydzie rosla, ale naroz sie ochłódziło a zacznón padać śniyg. Ón ji nie przykrył ganc biolóm pierzinóm, bo trowka przez niego przelazuje, ale to je na ozajst Rostomili ta bitka żywota ze śmiercióm. Wszymli se tego hań downij aji nasi przodkowie – Słowianie a pomianowali zime, że to je Marzanna a jor, że to je Dziywanna. Dycki jak sie už zdo, że bydzie zielóno a zymieczka sie obudzi, to wiera razy eszcze ta zima, ta dociyrno Marzanna nasuje na Świat śniega, coby tóm Dziywanne nasmolić. Wiera razy było tak, że eszcze w kwietniu nasuło tela śniega, że boroczki maluczki kwiotuszki musiały pod biolóm pierzinóm siedzieć oto z tydzinyń, niż mógły zaś sie śmioć gymbulkami ku sólunku. Tyn czas se wybrało krześcijaństwo, coby spóminać śmierć a z mortwych powstani Jezusa. A to už nie zoleży od religiji, gdo w co wierzi, esi chodzi do kościoła, abo ni – wszyscy, ci co chcóm wiedzóm, że Jezus umrzył za wszystkich ludzi a pomarasił śmierć. Był mortwy, jako ta zymieczka w zimie, ale ożył jako ta zielóno trowka, co wylazuje – styknie, że sólunko zacznie dłógszy świycić a grzoć. Hań downij

ludzie sie dziwali, co sie robi w przyrodzie a wszyscy świąnta ukłotali podle tego, jako sie Świat zmiynio kole nich. Krześcijanie se baji zrobili Świąnta Wielkij Nocy, podle żydowskij Paschy a óna je dycki na jor, tóż potym jak krześcijaństwo prziszło do Słowian, to Wielkanoc zaczęło być świąntym żywota, bo óni dycki świąntowali Jare Gody tóż wszystko sie to sfyrtało do kupy. „Tej zimy už by było dość” – tak sie dycki prawilo a eszcze sie rzóndziło – „na kiej sie zrobi ciepło, bo przeca fórt we szłapy oziómbo”. Doczkómy sie Rostomili, ale wszystko sie musi kulać pómału jako dycki o tym czasie. Matka Ziymeczka óna eszcze spi, óna je mortwo – tak sie nó m zdo, ale poradzi sie obudzić roz, dwa. Už sie zdało, że zima bydzie do moja a tu oto, dwa dni a je ciepło, prziszło jor. Hań downij ludzie to widzieli a z generacyje na generacyj prawili, że przyroda po zimie je rostomajto – jedyn roz Świąntym regiruje Marzanna a potym hned Dziywanna, ale na kóniec ta drugo zime odźynie. Jezus też umrzył a sie zdało, że to už je kóniec, ale ożył a doł wszystkim ludzióm nadzieje na żywot. Rostomili na tyn czas, co ón hned przidzie winszujym Wóm, cobyście nejprzód se spómnieli na tego, co dwa tysińce roków tym powstoł z mortwych a dziepro potym na wajca, mycki a barónka, bo to sóm yny symbole, ale nejważniejszy je Chrystus, kiery na isto żyje. Jutro, pojutru a w pyndziałek ludzie sie bydóm rodić a umiyrać, bo fórt żywot ze śmiercióm sóm na tym Świecie, kole nas. Yny że Jezus nó m wszystkim doł nadzieje, że kiejsi śmierci už nie bydzie a zustanie yny żywot. Nadzieja je aji takowno, że śniyg slezie a zustanie zielóno trowka.

Na ty świąnta Wielkij Nocy winszujym Wóm wszystkim zdrowio a niech Was Pón Bóg opatruje.

Chrystus żyje!

A tym, kierzi świąntujóm słowiański Jare Gody winszujym:

„Niech sie Wóm darzi a niech Was opatrujóm Bogowie starzi”.

Tómek

Lajbik

Rostomili, nie wiyem czymu tak je, że kiej chłop uwidzi paniczke w lajbiku, to do czepani sie mu cisnóm rostomajte gupi wieca a myśli yny o jednym. Dyć przeca lajbik, to je prodło, co do niego baby chowajóm to co majóm z przodku – cycki. Tak było dycki a je fórt, yny że lajbiki kiejsi były ganc inaksze jako terazy – to była takowno krótko koszulka, zapinano na knefle zrobióno z plechu, co óny były poowijane nicióm. Dziepro od sztyrycatych roków dwacatego wieku lajbiki sie zaczęło szyć z atlasu. Nieskorzij lajbiki sie zaczęło robić už we werkach a do dzisia paniczki majóm z nimi kupa kurowodów, bo wiela razy z nich wylazujóm dróty a jich dziubióm. Nó, ale darmo cycki muszóm być schowane – tak aspón prawily nasze Matki a Starki. Terazy to je rostomajcie, je wiynkszo swoboda, baby sóm moderni a aji kiej idóm pomiyndzy ludzi, to lajbika

nie oblykajóm. A cosik w tym je, bo bezmala dochtorzi prawióm, że jak paniczka se nie oblecze lajbika, to lepszy sie luftuje to, co mo z przodku a je to zdrowsze. Jo se spóminóm, gor w lecie jak był hyc a trzeja było robić przy sianie, to wiela razy paniczki sie poseblykały a były na wyrchu yny w lajbikach. Jejku kandy, to ponikierzi chłopi byli radzi, bo sie mógli dziwać na swoji a aji na cudze paniczki a hned sie jim lepszy robiło. A nie było to nic takigo straszneho, bo przeca letnikorze jak przijeżeli na dziedzinie na orlap, to baby ty z miasta se wziyny deki a szły sie na słónko opolać a miały obleczone yny lajbiki a majtki. Wtynczas chłopi, ci z dziedzinie siedzieli kansik w krzokach a zoziyrali na ty baby z miasta, co sie skwarzily na słónku w goróncu, jako szpyrki na brutfani. A potym ci chłopi prziszli do chałupy a prawili swoim babóm, coby óny też sie poseblykały a drepsily w lajbikach po chałupie, yny że wiela razy dostali hned fange w pysk, bo na dziedzinie jak je robota a odbywani to ni ma czasu na gupoty. Ale potym w nocy, paniczki wiela razy lajbiki ściepowały a wtynczas sie robiło to, co sie robi w legierze, kiej sie nie spi. Każdo jedna paniczka, czy bywała na dziedzinie, lebo w mieście miała w szyfónerze dycki pore lajbików. Jedne były na każdo, inksze jak sie szło na wiesieli, lebo na inkszóm impreze – óny były szumniejsze a wiela razy pieknie prziozdobióne. Paniczki gor ty na dziedzinie, gaździnki, miały kupa roboty, przy odbywaniu, warzyniu a aji przy praniu, tóż wiela razy se lajbik ściepały, gor w lecie a były yny w koszulce. A to nie było nic szpatnego, bo aji Stare Ciotki a Stareczki prawily, że jak je gorónc, lebo kiej babie je fest ciepło to se mo lajbik sebylc a fertig. Tóż wiycie jo se myślym, że ty nasze gaździnki na Cieszyńskij Ziymie, to były takowne piyrsze feministki, bo robiły cosik, co paniczki w mieście mógly robić o wiela nieskorzij. Lajbik patrzy ku cyckóm, ale jak je robota a słónko grzeje jak pierón, to se go idzie sebylc. A eszcze Wóm rzeknym wiela dycki je srandy, jak chłop chce babie kupić lajbik – baji taki heklowany, abo z koróncóm pospołu z majtkami. Bo ón przidzie do magacynu a wiela razy borok nie wiy jak wielki tyn lajbik mo być. To potym wieczór, kiej baba sie poseblyko to se może cycek chycić a už wiy, jaki mo lajbik kupić, bo w tym magacynie pokaże że chycił jabko, zymnioka – becoka, lebo banie. A už ganc na kóniec Wóm napiszom, że jak chłop chce cosik po swoji babie, abo baba po chłopie to óna mu wiela razy koże, coby ji ściepoł lajbik. Wiycie tam ze zadku ni ma knefli, ale sóm kóniczki a kobyłki a wiela razy borok chłop szpekuluje jako to porozpinać a baba je nasrano, bo mu to nie idzie, tóż sama se už tyn lajbik ściepie, lebo mu pómoże. Ale to už ni ma to, tóż chłopi cobyście wiedzieli, wiela razy w lajbiku ze zadku sóm trzy kóniczki a trzy kobyłki a jak sie nauczycie jako jich trzeja odewrzić to żeście sóm dóma. Jak už zrobicie w legierze swoji a do porzóndku sie pokulocie z babóm w legierze to sie nie musicie starać, bo óna se lajbik spadki sama oblecze.

Co sie robi z chłopym jak sie ożyni?

Oto wczora mój kamrat Przymek Lose mi posłał takownóm fotografije, o kierej zech wubec nie wiedziól, że jóm kiejsi gdosik zrobił. Na nij zech je jo jak mi było piynć a dwacet roków. Nie dziwejcie sie, że polywóm gorzołke do sztamperli, zoparcie raczy jaki zech wtynczas był – na isto było mie miyni o dwacet kilo. Ale to był rok dwa tysiόνce sztyry, możne dwa tysiόνce piynć a

potym kapke nieskorzij zech sie ożynił, tóż o tym Wóm chcym dzisio kapke powyrzóndzać. Rostomili, wiela razy je tak, że kiej synek przidzie piyrszy roz na zolyty, to sie hned spodobo Tatóm od jego galanki a piyrsze co zrobi prziszło teściowo to mu do pojeść. Tukej sie zaczyno cało historyja. Nejprzód sie mu ciśnie pómału – oto kónsek buchy, kołocza, ku tymu gornek teju, lebo kawy. Ale potym, jak už zacznie sie galanić z dziołuchóm na fest a jak eszce przidzie a pómoże przy sianie, abo baji prziszłemu teściowi sprawić traktór, to už przepod, bo terazy už dycki bydzie kormióny aż do wiesielu. Ja w chałupie dostanie pojeść, bo przeca Mama mu nawarzóm, ale Matka od dziołuchy warzi kapke inakszy, bo to je takowno jeja strategija – jak je synek szykowny, z dobrej familije, mo robote a młodzi sie majóm radzi, to go trzeja chycić na jodło. Tóż ze szpajski sie wartko tracóm szpyrki a ze zamrażarki miynso, bo trzeja galana do porzóndku wykormić a ku tymu mu fórt prziszło teściowo prawi, że je blady a jakosik biydnie wyglóndo. Tóż skyrz tego, jak przidzie na zolyty w niedziele, to na stole je dycki kaczyca. Przy sobocie kotleta a przez tydziyń jakisik kónsek miynsa z kapustóm, biołóm, modróóm a ku tymu fajnacko polywka z owiynzigo miynsa z nugłami. Tracóm sie ze zogrady kurczoki, kaczyce, wiela razy aji trusiok, ale prziszło teściowo wiy co robi. Synek przibiere, galaty už szpanujóm, tóż posek trzeja popuścić, ale dobre synek jy, bo to wszystko je przeogrómnie dobre. Wiela razy sie z dziołuchóm powadzi, że sie už zdo że sie rozyndóm, ale potym se przeca spómni, że tam w tej chałupie u galanki dycki tak wónio tym jodłym, tymi kołoczami a strykami, że na kóniec prziniesie kwiotek aji dziołusze aji jeji Matce a zaś papo pełnóm gymbóm. Mama sie synkowi dziwajóm a widzóm, że sie ganc sprawił. Lica mo czyrwióne, gymbulke jako miesiónczek a aji bachórz mu widać, choć dycki z niego była yny takowno glizda. Po jakimsik czasie sóm smowy. Przidóm Tatowie od synka do Tatów od dziołuszki a wyrzóndzajóm o wiesielu o wianie a kany młodzi bydóm bywać. Nó, ale na kóniec se trzeja cosi pojeść a wypić a wtynczas prziszło teściowo dziepro może rzyc to, na co sie rychtowała długi czas: „widzicie jako sie tyn Wasz synek u nas mo dobrze, jakóm mo puse a lica jak sie mu świycóm...”. Potym nieskorzij po wiesielu teściowo ziynciowi dycki nawarzi a to o wiela lepsze jodło jako swojimu włósnymu chłopu, bo przeca synek musi być szumny, bo by ludzie jóm obszczekali, że synkowi nie dowo pojeść. Ale wiyecie wiela razy je tak, że sama baba chłopu futruje, bo sie ji zdo, że jak bydzie miól wielkucny bachórz, to go żodno baba nie bydzie chciała a ón za drugim nie bydzie zoziyroł ani gónił. Niby mo recht, ale wiyecie w Afryce je jedno murziński plymie co sie mianuje Bodi a u nich je tak, że kiery chłop mo wyynkszy wańtuch, tyn bydzie miól kole siebie wiyncyj dziołuch, bo ón sie jim podobo. Tóż baby, nie kormcie swoich chłopów, bo óni sie zebieróm a pojadóm do tej Afryki, yny nejprzód by sie musieli wykołtać we wónglu. Každy chłop jak sie ożyni, to aspón kapke stłóśnie, ale to ni ma nic takigo, bo hań downij, ale aji eszce terazy sie prawi, że baba a teściowo go majóm rade, a dowajóm mu porzóndnie pojeść. A prawi sie przeca, że ze żołodnka do serca, tóż tóm miłość na chłopie muszóm ludzie przeca widzieć.

Jako Haneczka piyrszy roz w żywocie rajzowała taksówkóm

Haneczka przeogrómnie rada rajzowała. Jak yny poodbywała, porobiła se w chałupie a kole nij, dziecka zakludziła do szkoły, to hned siadła na koło a puszczała sie z kopca ku dziedzinie. Roz za czas siadła na autobus a rajzowała ku Cieszynie, Skoczowie, lebo aji do Wiśń. W mieście przeca je kupa magacynów z oblyczkami a z rostomajtymi wiecami, co jich każdy baba mo rada. Spadki z miasta dycki jechała zaś autobusym, lebo cugiym, yny że banchof był kapke daleko a Hance sie moc nie chciało drepsić taki chodnik a koło niechać sie boła, bo przeca złodzieje sóm wszyndzi. Yny, kiej oto jeji chłop jechoł kansik do kamrata, lebo po jakisik wieca do żeleźnioka to jóm wzión na motorke a wyciepoł przy banchofie. Na niech baba jedzie, kapke Świata uwidzi a aspón w chałupie je pokój. Haneczka to była przeogrómnie szwarno paniczka. Choć ji było piynć a sztyrycet, to żodyn by ji tela nie doł – możne tak oto ze trzicet. Jak przijechała do miasta, to dycki szatke ściepała a chłopci za nióm zoziyrali, tako była szwarno. Jednego razu, przy pióntku siadła do autobusu a zajechała do Cieszyna, bo wyczytała w Głosie, że w jednym kónzumie bydóm łącno przedować ganc fajne oblyczki a óna sie dycki rada wypyrzyła, gor kiej rajzowała ku mieście. Tóż dobre Haneczka nakupiła całóm taszke oblyczek, yny że co podziwała sie na godzinki a už je jedna, ku dziedzinie autobus jedzie dziepro za dwie godziny a przeca trzeja dziecka ze szkoły przikludzić, poodbywać a uwarzić obiod. A wtynczas eszcze nie było takownych telefonów, jako terazy że sie go wciepie do taszki a idzie zazwónić, kiej sie chce. Tóż cóż robić? Hanka zaszła na rynek, siadła se na ławie a szpekuluje co dali. Uwidziła, że przy poczcie stojóm taksówkorze. Siedzóm w autach a isto sie jim mier-znie, bo ludzie nie chcóm dzisio jakosik nigdzi rajzować. Taki taksówkorz je drogi, bo se kazuje wiyncyj jako szofer w autobusie, ale ni ma co, trzeja sprógować, gor że Hanka nigdy taksówkom nie rajzowała, tóż terazy je przileżytość. Poszła ku taksówkorzowi a spytała sie, wiewa chce za ceste do Kónčyc a ón ji prawi, że stówke. Tóż dobre Hanka už chce płacić, wycióngła geldtaszke, ale taksówkorz se dycki kazuje na kóniec, jak už zawiezie kliyjnta tam, kany se koże. Baba była rada jak fazol, bo przeca sie wiezie taksówkóm a eszcze takownym szumnym autym, bo to był bezmala jakisik Mercedes czy cosik. Krótka ta rajza była, bo taksówkorz jechoł wartko, ale i tak było fajnie, jako w europlanie. Hanka sie kosała zawiyźć yny na kraj dziedziny, bo nie chciała coby ludzie jóm widzieli, że autym z jakimsik cudzym chłopym rajzuje, tóż wylazła z auta, biere geldtaszke a tam prózno – wszyscy grejcarzy niechała w magacynach. Taksówkorz sie nasroł a kozoł babie siadać spadki do auta, że jóm kansik zawiezie. Hanka sie ganc wylynkała, bo nie wiedziła co tyn chłop po nij chce. Zajechali za dziedzine na wielkucnóm miedze pod lasym, taksówkorz wycióngnól z auta deke a rozłożył jóm na trowie. Hanka se pomyślała yny o jednym – bydzie musiała zapłacić w naturze, ale przeca tak nie śmi być – uciecze do lasa a bydzie ryczeć, coby jóm ludzie w dziedzinie usłyszeli. Chłop jednako nic nie robi, nie sebylko galot, ani ku nij nie idzie, yny prawi: „Paniczko grejcarów ni mocie na taksówke, tóż inakszy mi zapłacie, natargejcie oto całóm deke trowy, bo w chałupie móm trzicet mycków w króliczoku...”. Tóż widzicie Rostomili, jako sie ta Haneczka wyrchtowała.

Mojczkowy świat

Terazy je tyn czas Rostomili, w kierym moiczek – żółty kwiotek rośnie wszyndzi kole nas na Cieszyńskij Ziymi. Kany by sie człowiek nie podziwoł to go je przeogrómnie moc - po przikopach, na miedzy, w zogródce a aji miyndzy kamiyniami przy chałupie. Kupa z nas jak my byli dzieckami, to sie dziwało do rostomajtych ksióńżek, w kierych były bojki. Tam były obrozki, co w nich wiela razy były zielónie miedze a na nich godnie żółtych kwiotuszków – terazy, ty obrozki mocie ganc wedle chałup, styknie yny wyłyżć a pozdrzić kole siebie. Muszymy sie nadziwać a nacieszyć tym, co wszystko jor nóm dokoła nas sztrajchuje. Nejlepszy je se siednónć kansik tam, kany je wielkucno miedza z moiczkami a nic wiyncyj. Kany ni ma chałup, kany je yny zielóno trowa, żółte moiczki a modre niebo - tam człowiek se poradzi na isto spocznónć od żywota. Worce porobić jakisik fotografije tego szumnego moiczkowego świata a potym w zimie, sie na to podziwać a pospóminać tóm miedze, to slónko a wszystko zielónie, co było kole nas. Latoś moiczki wiedziały, kiej wyłyżć ze zymie, bo dzisio przeca mómy piyrszego moja. Czymu moiczki sóm takowne fest żółte? Bezmala skyrs tego, coby pszczołki wiedziały, kany majóm furkać po pyłek. Jak uwidzicie, że pszczoły sóm na moiczkach, to sie ni mocie co starać, bo jor už je na Świecie. Maluczki moiczkowe nasiónka spały cały kulaty rok, coby terazy w moju urosnónć w szumnego, żółtego kwiotka. Terazy je czas moiczków a bydzie eszcze ze dwa, trzi miesiόνce, bo potym ze żółtego sie zrobi bióło kula, co jóm wiater rozfuko na sztyry stróny świata. Na tej kuli sóm ty nasiónka, co jak wlezóm do zymie, to z każdego jednego urośnie szumny moiczek. Ale przeca nie wszystkie sie przemienióm w biółym kule, bo kupa z nich stargajóm ludzie. Wszyscy maściczkorze a zieliniorki wiedzóm, że moiczek to je lyk na rostomajte nimoce. Nejwiyncyj kwiotków trefi do syropu, co sie go robi gor na krzipoty, ale baji z korzynio sie robi tej, co je dobry, bo pucuje czyrwiónóm. Moiczek je przeogrómnie zdrowy a dobry protiwo rostomajtym nimocóm, tóż worce se o nim cosik wiyncyj poczytać. Spóminóm se, że kiej my byli dzieckami, to sie zbiyrało kwiotki moiczków a przy tymu my syncy sie aji bawulkali, bo sie tymi kwiotkami strzylało. Trzeja było chyćć moiczek, a prziciść kwiotek wielkucnym palcym aż wystrzeli. Potym jednako wszystkie ty kwiotki było trzeja pozbiyrać a pieknie zaniysć Stareczce, lebo Mamie. Dzioluszki se robiły z moiczków szumne wiónki na głowie a jak z moiczka sie zrobiła bióło kula, to sie dycki do nij fukało a nasiónka, furkały daleko, wiela razy do drugij dziedziny. Moiczek bydzie z nami oto dwa, trzi miesiόνce, ale nejszumniejszy je terazy w moju, bo od moja przeca mo swoji miano. Dycki je tak, że kwiotek, tyn na miedzy, je nejszumniejszy hned, kiej wylezie ze zymie. Z moiczkiym je tak samo, ale to je kapke tak jako z człowiekiym, bo też nejszumniejszy my sóm jak my sóm dzieckami a za młodu. Potym už kapke miyni, ale dowómy zaś żywot swoim dzieckóm a óny swoim. Moiczek też, bo na starość sie z niego zrobi bióło kula, co na nij sóm dziecka – nasiónka. Moiczkowy świat je terazy. Dziwejmy sie na niego, bo miedza z tymi żółtymi kwiotkami to je przeca nejszumniejszy obrozek z tej ksióńżki, co my sie na nióm dziwali, kiej my byli dzieckami.

Recepis na syrop z mojczków

Nejprzód Rostomili trzeja nónść miedze, nejlepší takownóm, co je daleko od cesty a od gróntów, kiere se strziko rostomajtóm chemijóm. Nejlepsze mojczki sóm ty, co sie jich targo w moju. Bydymy potrzebować same żólte kwiotki, ale ponikierzi niechajóm aji kónsek tego zielónego, co je pod nimi. Czym wiyncyj zielónego niechómy, tym barzy gorski bydzie syrop, bo w mojczku je bioły sok, co go idzie uwidzieć jak sie stargo kwiotek, a tyn sok je przeogrómnie gorski.

Na sześć małych szklónek syropu trzeja narychtować:

- Od trzista do piyncet żółtych kwiotków z mojczków. Gdosik to porachował, że w litrowym garcu, jak sie kapke poucisko kwiotki, to by jich tela miało być. Mało gdo rachuje ty kwiotki, tóż lepszy jich dycki pozbiyrać kapke wiyncyj jako je w tym litrowym garcu.
- Liter wody, ale jak sie natargo wiynksze kwiotki, to tej wody trzeja eszce doloć pół litra, lebo aji liter.
- Kilo cukru
- Sok z dwóch cytrón.
- Gdo mo rod, to se może eszce narychtować ku tymu eszce dwie gałónzki świeżego tymianku. Tymianek je przeogrómnie dobry na krzipoty a pucuje z wirusów a z bakteriji cesty, co nimi dychómy.

Jako sie to robi:

- Natargejcie kwiotków
- Dejcie jich kansik tam, kany cióngnie luft na dwie, trzi godziny, coby wszystkie chroboki wylazły z kwiotków.
- Ur-znijcie zielóne czynści kwiotków, ale gdo mo rod barzy gorski syrop, to tego nie musi wubec robić.
- Zaloć kwiotki wodóm.
- Gdo chce, może ku tymu dać tymianek.
- Warzić to wszecko dwacet minut.
- Jak to ochłódnie, trzeja to dać na dwacet sztyry godziny do lodówki, coby to nabrało fest siły.
- Potym zaś to trzeja postawić na blache, ale yny tak, coby sie woda uwarzyła a potym to ściepać.
- jak to ochłódnie, to trzeja wyciść sok, baji przez jakómsik czystóm szmate.
- Do tego soku, co sie go wycisło trzeja dać cukier a sok z cytrón.
- Postawić zaś na blache, warzić a fórt miyszać coby sie z tego zrobił gynsty syrop, ale mo sie fórt loć.
- Jak sie to powarzi godzinie, dwie to syrop bydzie sie loć, ale nie bydzie fest gynsty.
- Jak sie to powarzi dwie do sztyrech godzin, to syrop už bydzie gynsty, jako miód. Trzeja dować pozór, coby sie nie zrobił fest gynsty a twardy, bo wtynczas bydzie do wyciepanio.
- Wrzawy syrop wlyjcie do szklónek a zawrzijcie wyrszczkami.
- Nejlepší szklónki z syropym z mojczka dać kansik do szpajski – miół by wydzierzeń rok, do nastympnego jora.
- Idzie go jeść jako miód – do teju, do amoletów a aji ku chlebie.
- Syrop z mojczka je dobry proti w zimnicy, kuckaniu, grypie, na skóre a aji jak kogo boli cycha.

Rafiok a rafioczek

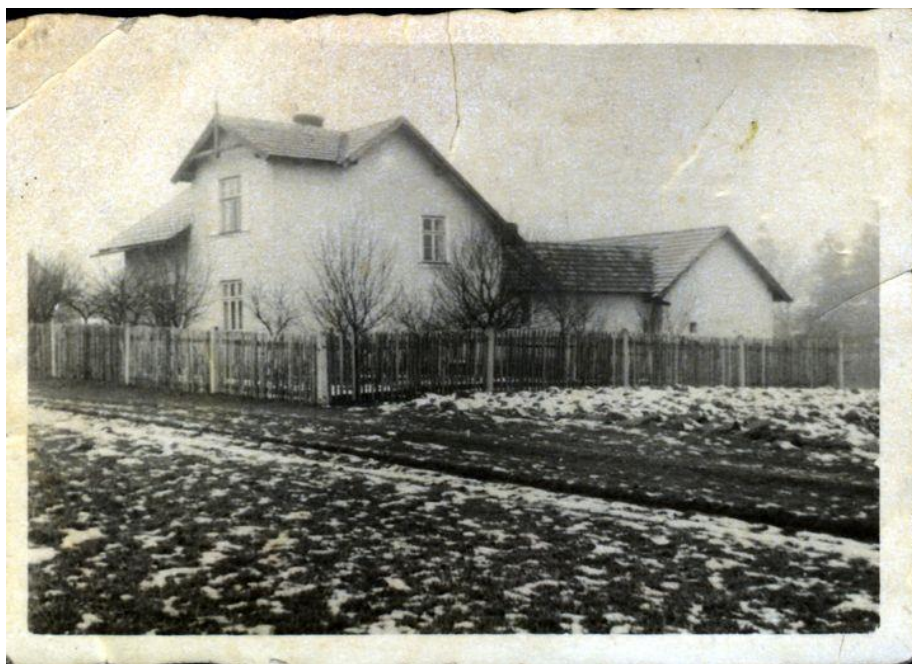
Hań downij wszyndy tam, kany w masztali stoł aspón jedyn kón, na zogrodzie musioł być aji wóz. Mieć kónia a ni mieć woza, to było tak, jakby mieć krowiczke a drepsić do magacynu po mlyko. Na takowny wóz, co na nim szło zwiżyć ku chałupie kaj co, prawilo sie rafiok, lebo rafijok. Koła mioł całe z drzewa okróm obrynczy, co óna była zrobióno z oceli. Prawilo sie na tóm obryncz raf, lebo rafa, tóż isto skyrś tego na cały wóz sie prawilo że to je rafiok. Rafiokiym sie rajzowało jak na przyczepie, bo koła z przodku poradziły skryncać na prawo a na lewo. Przez postrzodek woza szła wielkucno szyroko deska, co sie na nióm prawilo spodniorka. Do nij sie dokłodało z boku miyńsze deski – boczniorki a ze zadku a z przodku sie dowalo szybry. Z rafioka szło lahko zrobić drabiniok – stykło ściepać boczniorki a szybry a potym ku spodniorce namóntować dwie drabiny. Rafiokiym sie zwożoło z gróntu miechy z obilim, zymnioki, buraki lebo rzepe. Jak Tacik, lebo Starzik nim jechali po próznu, to dycki dziecka se na niego rade siadły yny sie musiały fest dzierżeć boczniorek, coby nie spadły. Nie było nic lepszego, gor dlo chłapców, jako sie przewiyżć na wozie z chałupy na grónt a spadki. Rafiokiym sie jechało na spynd po małe babučki, lebo do kamrata po pore miechów obilo, jak go chybiło na jor. Gazda na niego wciepoł plug, lebo bróny jak jechoł na grónt orać a brónować. Hań downij sie nim rajzowało jako dzisio autym – familija se na niego siadła a szło zajechać wszyndzi – aji do kościoła. Wiela razy było tak, że gazda jechoł wozym a stawil sie do aryndy, kany byli jego kamraci. Jak sie naproł to go chłopi wciepali na rafioka a kón už wiedziol kany mo drepsić – krajuszkiym cesty ku chałupie, bo už tak był nauczońy. Rafijokiym z farbistymi maszkami sie wozilo wiesielników, jako autobusym, yny że każdy se musioł zebrać stołek. W lecie z rafioka sie robiło drabiniok a zwożoło sie nim z pola siano a słóme. Jak sie nałóżyło fure siana, to sie jóm potym przicisło takownym dróngiym, co sie na niego prawilo przypóna a ku tym eszcze sie jóm ścióngoło z przodku a ze zadku lańcuchami, bo inakszy by siano spadło na zym. Na próznym drabinioku teź sie dobrze dzieckóm rajzowało – prawily wtynczas, że jadóm na drabinach. Bez drabinioków hań downij nie było dożynek – jechali na nich gazdowie, gaździnki a wszyscy, kierzi robili na gróncie, coby na stole leżoł upieczony chlebiczek. Każdy rafiok trzeja było mazać wszyndzi tam, kany sie cosik w nim cosik zwyrtalo, bo inakszy zaczoń zgrzypieć a ocelowe czynści mógly zar-zowieć. Jak sie nim jechało po rownej ceście to pól biydy, ale jak sie baji trefilo na ceste z kamiyni, to rafiok hópkol a gazde ganc z tego bolała rzić, bo przeca koła były z drzewa a nie było na nich żodnej gummy, yny ocelowe rafy. Při chałupie, lebo pod stodołóm stoł dycki eszcze inkszy wóz, ale o wiela miyńszy, takowny mały drabinioczek, co sie na niego prawilo rafioczek. Teź nim szło jechać w lewo a w prawo ale nie cióngnól go kón, yny człowiek. Na rafioczku szło lahko przewiyżć oto bańki z mlykiym mlyczorzowi ku ceście, miyszek obilo, abo zymnioków, marekwie ze zogródkki, lebo aji jakisik kónski drzewa z lasa. Na rafioczku rade rajzowały dziecka a wozily sie po placu, po miedzy, lebo po szutrowej ceście.

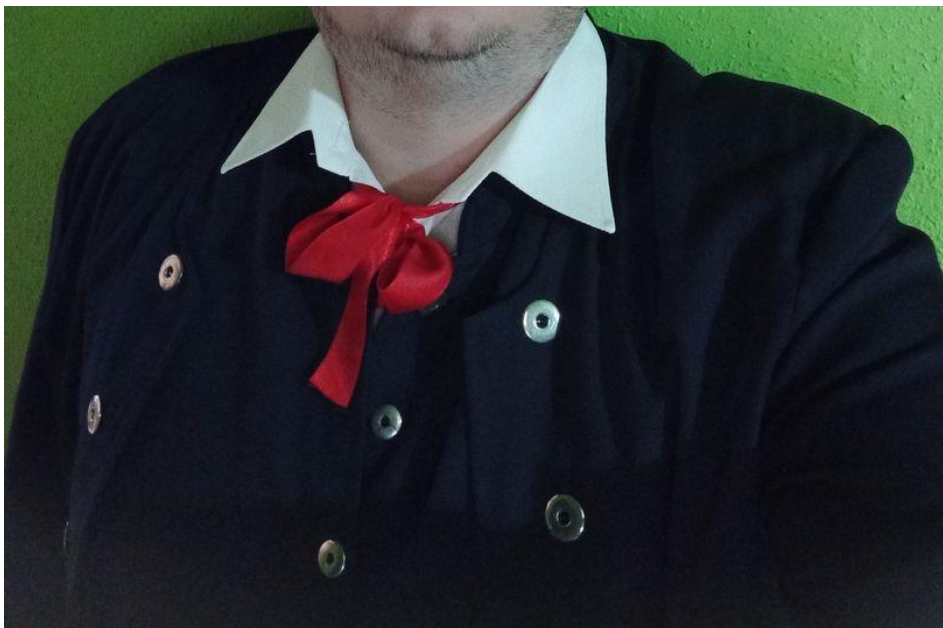
Hań downij były chałupy, co miały swoji miana

Kiejsi po dziedzinach nie stoło tela chałup, jako terazy, bo było na isto miyni ludzi, ale było tak aji skyrś tego, że w jednej chałupie bywały pospołu dwie, lebo aji trzi generacyje, abo aji sztyry familije. Stawiani chałupy, to była wiec całej familiji a robiło sie to fest długo, ni jako terazy, że przijedzie firma a postawi chałupe za miesiōnc. Chałupa, co sie jóm postawiło stoła długi czas a widziała jak sie rodzili a umiyrali przociele w poru generacyjach. Skyrś tego każdo chałupa była przy familiji a wszyscy na dziedzinie wiedzieli, że do tej a do tej familije patrzy. Jo wiyń aspōń o dwóch chałupach, co jich ludzie pomianowali – jedna eszcze stoi a drugo už je zbulano a obie były w Małych Kōńczyc. Na Podlesiu kole krzyża, tam kany eszcze do niedowna była arynda „u Szczyrby” stoła eszcze jakich trzicet rokōw tymu wielkucno chałupa, co na niōm ludzie prawili, że to je „Handzlōwka”. Jo se myślym, że takownych „Handzlōwek” na całej Cieszyńskij Ziymy je moc, bo Handzlōw, co se stawiali swoji chałupy było godnie, yny że ta chałupa miała swojōm historyje a ku tymu jóm postawił chłop, co na niego prawili Handzel – Kokot. Ta Handzlōwka to była takowny plac, podle kierego se ludzie prawili kany, kieryndy a skiyl. Baji jak gdosik nie wiedziōł kany je jako chałupa, abo kany gdosik bywo, to sie prawilo – „na, oto trzi chałupy od „Handzlōwki” po lewej stronie, jak sie jedzie ku Kaczycōm”, lebo – „Zōndź ku Handzlōwce a podziwej sie jako jedzie autobus ku Cieszynu”. Handzlōwka, pomianowano chałupa, stoła eszcze długo po tym, jak sie z nij familija wykludziła a choć jóm na kōniec zbulali, to eszcze długo sie prawilo na tyn plac, co na nim stoła, że to je „Handzlōwka”. Drugo Chałupa, co o nij wiyń, że miała swoji miano to je „Góreckōwka”. Bywała w nij moja Ciotka Chmiylka, kuzynka moji Mamy. Czymu „Góreckōwka”? Bo ciotczyn Starzik Górecki jóm postawił wiyncyj jako sto rokōw tymu, tōż chałupe a grōnt kole nij ludzie pomianowali, że to je Góreckōwka. Už coroz miyni ludzi wiy, że na dziedzinie je, abo była takowno chałupa, co miała swoji miano. Wiela razy je tak, że gdosik cudzy kupi grōnt, postawi se roz, dwa, trzi swojōm chałupe a wubec nie wiy, że tam kiejsi stoła chałupa, co miała swojōm długōm a szumnōm historyje. Eszcze se spōminōm, że jak zech byt mały, to Starka prawili, że sie urodzili a bywali na „Bijokōwce”, bo ōni byli z bijokowej familije. Ta chałupa eszcze do dzisia stoi, wedle Maryjki na hōlicy Zogrodowej. Sōm eszcze po dziedzinach na Cieszyńskij Ziymy chałupy, co jim kiejsi hań downij ludzie dali miana, podle tego, gdo w nich bywoł. Wiyncyj jich je na isto w Goraliji, bo tam tych starucnych drzewiōnek eszcze kapke je. Rostomili, jak wiycie że kole Was je, lebo była chałupa, co mo swoji miano, to napiszcie kany stoi, lebo stoła a jak sie na niōm prawilo. Wiycie hań downij chałupa to nie była yny kupa cegieł, mały a drzewa – chałupa żyła pospołu z familijōm a wszyscy jóm mieli w zocy. Familija patrzyła chałupie a chałupa patrzyła familiji.

Kragiel

Jak chłop mo na sobie obleczónóm koszule, to musi mieć pod karkiyim aji kragiel – tak było, je a isto bydzie. Kragle sóm rostomajte, tak jako aji koszule, bo jedne sóm do roboty, na každo, inksze do kościoła a eszcze inksze na wiesieli a na muzyke. Jak yny syneček kapke podrosnót od zymie, to už mu Mama kupili, lebo dali uszyć pieknóm biolóm koszule z kraglym. Yny, że koszule szło lahko wypucować a kragiel už ni, bo był hruby a kiej sie zmazoł, to go trzeja było moczać a potym procnie prać, tóż skyrš tego hań downij kragle miały knefle a szło jich zapiónć a odpiónć od koszule. Wypucowane kragle sie chowało do kastlika a każdy chłop, lebo synek jich miał dycki pore. Spóminóm se, że my we szkole oblykali modre koszule a kragle były białe, tóż sie fórt a fórt mazały, ale Mama mieli do forotu dycki ze trzi, bo przeca jako mały synek zech fórt po szkole gónił a dorobił. Ale przeca kragle mazali aji starsi syncy a chłopci, gor na muzykach a na wiesielach, yny że každo baba sie dycki na swojigo chłopca podziwała jako wyglóndo niż z nim kansik szła, esi ni mo zmazanych oblyczek a gor kragla. Bo przeca jezeryna, jakby prziszł na wiesieli ze zmazanym kraglym, to na ozajst by se tego wszymły wszystkie klebetnice, co były napytane. Potym jak chłop miał kragiel zmazany jak sie tańcowało, to už nie była żodno ostuda, bo w lufcie przeca furkały aji krawatki. Syncy też niż szli na muzyke, to sie dziwali do zdradła jako wyglóndajóm, bo jak jaki ciućmok prziszł ku dziolusze, coby z nim zatańcowała a miał zmazany kragiel, to óna od niego raczy uciykła. Kragiel musiał być biolučki a miał sie świycić jako miesiónczek na niebie. Jak sie go wypucowało, to potym sie go eszcze naszkróbiło a na kóniec pieknie wybiglowało. Na muzykach a na wiesielach sie jednako fórt nie tańcowało, bo wiela razy syncy, abo chłopci sie poszkubali a potym aji jedni do drugich skoczyli. Niż se dali facke po gymbie, to nejprzód jedyn drugigo chycił za kragiel tóż aji skyrš tego chłopci kragle musieli mieć przy koszulach. Syncy we szkole też jak jedyn drugim cosik zrobił, lebo sie powadzili, to nejprzód sie targali za kragle a potym Mama w chałupie jednego a drugigo szasła warzechóm po rzici a Foter poskiym eszcze poprawił, bo z kragla nie było ganc nic. Dycki aji terazy jak jedyn chłop mo cosik prociw drugimu, to go musi chycić a kragiel a potym dziepro mu może dać facke po gymbie. W Polsce aji na Cieszyńskij Ziymy sie prawiło a fórt prawi, że chłop, kiery nie pił gorzołki, to jóm wylywoł za kragiel. Tego ci chłopci, kierzi gorzołke pijóm nigdy nie poradzili spokopić, jako to tak idzie kasyrować gorzołeczke. Kragiel musiał być dycki pieknie a rowno pod karkiyim obrychtowany, bo inakszy Mama go synkowi sprawowała, lebo baba chłopu. Gorszy miał starszy synek, kiery szł na muzyke, ale stykło, że sie podziwoł do zdradła, bo móg być szumny, ale jak miał szury kragiel, to se móg wieczór z dzioluchami wubec nie potańcować.

Jakosi bydzie

Rostomili, hań downij ludzie też mieli rostomajte kurowody ze sobóm a s inkszymi. Jak cosi nie szło, kiej sie jedyn z drugim powadził, lebo kómusik umrzył gdoti z nejbliższej familije. Dzisiaj kupa ludzi idzie do psychologa, ale kiejsi go nie było, ale za to byli przociele a kamraci, kierz poradzili rzyc dobre słowo. Były, a eszcze fórt sóm takowne dwa słowa, co óny sóm wiela lepsze, jako godzina wyróndzanieo z psychologym. Jak sie kómusik, gdo mo kurowody rzeknie: „Jakosi bydzie”, to wyrzcie, że mu bydzie hned lepszy. Nejlepsi psychologdy w naszym żywobyciu, to byli dycki Starka ze Starzikiym, bo óni nejdłuższy żyli na tym Świecie. Wnuk, jak prziszół do Stareczki a rzyk, że w nowej robocie sie mu nie darzi, że majster fórt po nim całóm szychte ryczy, to óni mu rzekli: „nie starej sie, jakosi bydzie, dyć to tak je dycki, jak człowiek zacznie robić w nowym werku. Eszcze tydziyń, dwa a uwidysz, że bydziesz poradził wiyncyj zrobić, bo przeca każdy sie kiejsi uczył”. A už synek sie zaczón śmioć, Starka mu eszcze dali kónsek buchty, uwarzili tej ze sokiyem z malin a Starzik pololi sztamberle gorzołki, tóż chłopiec szół ku chałupie rod a fórt ze zadku słyszół ty dwa starczyne słowa: „jakosi bydzie”. Chłop drepsil po polu cały nasrany, bo nie poradził zapuścić traktora a kamrat, kiery go umiół sprawować miół czas dziepro za tydziyń. Ale wieczór se legnył ku babie a óna mu rzekła: „Francek, na nie starej sie jakosi bydzie, po nowóm czynść zajadymy jutro do Cieszyna a Jozefa bydymy pytać, coby traktór hned sprawil”. Dała mu eszcze pusy a chłopu už było lepszy a wartko usnół, bo wiedziól, że przeca jakosi bydzie. Był aji gazda, kiery wzión pojczke z rajfajzynki na kónia a na rafiok, ale nie spłacił ji całej, bo mu chybiło grejcarów, bo uroda latoś była zło a obilo było o wiela miyni jako łóńskigo roku. Tóż drepsil po dziedzinie cały okorany a trefił na swojigo kuzyna, kiery wiedziól, że gazda mo fest kurowody. Siedli se pospołu na ławie przy cysarskij ceście, pod wielkucnym dymbym a tyn kuzyn mu prawi: „Nie starej sie Rudek, jakosi bydzie, cosik móm grejcarów naszporowanych to ci jich pojczóm a wrócisz mi jak bydziesz miół. Ni ma tego wiela, ale zbytek ci na isto gdoti pojczó”. Ruda aż sie pobeczół a hned wzión kuzyna do aryndy na piwo, kany byli aji inksi kamraci a óni też fórt prawili gazdowi, że przeca jakosi bydzie. Rostomili, dycki z każdych kurowodów idzie wylyć, yny trzeja tymu wierzić. Nie śmi sie jich dzierżeć w sobie a lepszy je o nich kómusik rzyc. Dycki jakosik je a jakosik musi być. Ludzióm je dobrze rzyc, co człowieka tropi, ale okróm tego trzeja o tym eszcze aji powyróndzać z Pónbóczkiym, bo Ón je dlo na jako takowny stary dobry Foter. Choć go nie widzimy ani nóm nic nie rzeknie, to jak do Niego porzykómy, to potym nieskorzij kansik ze zadku głowy słyszemy jakby do nas prawił: "jakosi bydzie". To sóm dwa słowa, co óny majóm przeogrómnom síle a dycki jich worce prawić tym, kierym sie nie darzi. Na fotografiji je moja Prastarka Anna ze swojim wnukiym Ludwikym. Choć už miała kupa roków, to do kónca wnuki do nij rade chodziły na nawszczywe, gor jak miały jakisi kurowody, bo Óna znała ty dwa zaczarowane słowa: "jakosi bydzie".

Mantel

Spóminóm se, że starzików mantel eszcze dłógo wisioł na rechli, choć starziczka už nie było na świecie pore roków. Jedyn mantel wisioł w odmaryji, był hruby a na czornych kneflach były orzełki. Starzik go dostoł eszcze jak robił jako ajzybaner. Drugi wisioł na rechli we waszkuchni a starzik oblykali, jak szli w zimie do pola. Stareczka też mieli mantel, ale krótszy, ón nie był tak ciynżki a oblykali go yny wtynczas, kiej szli porzykać do kościoła. Wiele razy było tak, że jedyn mantel sie oblykało calučki żywot, yny że z poczóntku paradnie na wiesieli a potym už yny do chlywa ku odbywaniu. Synek eszcze niż sie ożynił, jak dostoł piyrszóm, drugóm, potym trzecióm wypłate, to se zajechoł do miasta a w magacynie z oblyczkami se kupił szumny mantel. Dycki w zimie w nim drepsił do kościoła, na pogrzyb, na wiesieli lebo na jakisik inksze imprezy, ale potym dycki go powiesił pieknie na wieszoku do odmaryje. Żynił sie w zimie, tóż też go mioł na sobie obleczóny w kościele, kiej prawił swoji babie, że przy ni bydzie aż do śmierci. Dycki sie kupowało mantel kapke wiynkszy, jako był chłapiec, bo kupa razy było tak że chłop stłósnół a wtynczas by se musioł kupić nowy a tak, choć mantel na nim wisioł jako na ostropcu, to aspón uszporowoł kapke grejcarów. Jednako nic ni ma na wieki, tóż potym za jakich dwacet roków stary mantel sie powiesiło na rechli we waszkuchni a szło sie kupić nowy, kapke wiynkszy, co sie go oblykało na jesiyń, na jor a w zimie, jak sie szło kansik na lepszóm. Tóż a co sie robiło z tym starym? Na, dyć sie go nie wyciepowało yny sie go oblykało na każdo. Gazda jak szoł odbywać w zimie, to go wciepoł na pleca a choć sie zmazoł to sie nic nie robiło, bo to už była oblyczka kole chałupy a ku robocie. Starucny mantel oblykali starziczek, jak už jim było przez osimdziesiónt, yny że czym jim było wiyncyj roków, to tym stary mantel mieli wiyncyj w zocy.

Tyn mantel se przeca kupili jak jim było oto dwacet roków a choć go zaczęły už žrać chroboki, to zawdy kiej go mieli na sobie, to se spóminali młode roki, jak drepsili w nim na zolyty ku stareczce. Starego mantla nigdy sie nie wyciepowalo a było tak, że w starej chałupie na rechli były powieszane trzi aji sztyry mantle od starzików a prastarzików. Młodzi syncy se jich oblykali, jak trzeja było w zimie wartko cosik zrobić na polu, abo hned pomóc fotrowi a było zima jak pierón, bo mróz zgrzypioł pod bótkami. Gazda też wiela razy se oblyk starzików mantel, jak szoł do szopki, lebo do garaży cosik posprawować. Stareczka mieli mantel krótszy, yny po kolana a óna se go mieli długo na wieszoku w olmaryji aji trzicet roków. Potym jak se kupili nowy, to tyn stary dali cerze, lebo wnuczce, bo przeca go nie bydóm wieszac na rechli a odbywać w nim gowiydzi a bydła. Gazda też wiela razy stary mantel dowoł synkowi, lebo wnukowi, ale chłopi wiyncyj w zimie drepsili kole chałupy a fórt cosik robili na polu, tóż swoji stare mantle mieli jako oblyczka na každo. Gaździno a starka też jak szły do pola a było zima, to wartko oblykły na siebie chłopski mantle, co óny wisiały we waszkuchni, yny że wyglónały w nich srandownie, jak orstwie co na nich wisi kapke siana. Starzików mantel eszcze kansik wisi w starucnej odmaryji we waszkuchni. Kieby żyli, to by se w nim drepsili po placu w zimie a co chwila by se kansik siedli a spóminali kany a kiej w nim byli za młodu. Wiela dziołuch sie za nimi dziwalo, bo jak drepsili w szumnym mantlu po dziedzinie, to byli jako grof, kiery sie dziwo wiela mo wszyndzi gróntów. Hruby starzików mantel je tak ciynżki, że go nie poradzi dźwignónć wnuk, ale możne że za pore roków se go oblecze a bydzie w nim drepsit w zimie po placu. A w tym hrubym starzikowym mantlu je fajnie, ciepło, bo kiej sie go oblecze to jakby sie człowiek oprził o kachlok. W starucnym mantlu na isto je cale starzikowe żywobyci.

Słowa z jynzyka czeskigo w cieszyńskij rzeczy

Rostomili, oto žech uwidziol na internecie takownóm tabule ze słowami, co sóm w naszej cieszyńskij rzeczy a kiere bezmala sóm z jynzyka czeskigo. Podziwoł žech sie do rostomajtych zdrzódeł a podle mie to ni ma tak ganc takowne ajnfachowe, jako sie ponikierym zdo. Je baji jakisik słowo w czeskim słowniku, ale óno je aji w słowniku chorwackim, lebo słowyńskim. Dycki jak mómy jakisik słowo, to trzeja sie podziwać na jego etymologie, na zdrzódeł skiyl je. Przeogrómnie moc słów, co jich dzisio rzóndzimy je z jynzyka prasłowiańskigo, co sie go terazy badze a pómału sie go próguje zrobić. Lahko je rzyc, że słowo w cieszyńskij rzeczy je z jynzyka czeskigo, yny potym trzeja eszcze sie tymu słowu kapke wiyncyj podziwać a dziepro wtynczas człowiek se wszymnie, że jego geneza je starucno. Fórt prawiyam a dołbych se za to ur-żnónć rynke, że naszo cieszyńsko rzecz je przeogrómnie podobno do jynzyka staropolskigo. Gdo mo chynć niech pozdrzi na słownik polszczyzny ze szesnostego wieku, link je tukej: <https://spxvi.edu.pl/>

Być luto – z jynzyka staropolskigo. Luto znaczyło kiejsi baji to, że gdosik se zrobił jakómsik krziwde, prziszol jego przociel a było mu go żol.

Cesta – słowo z jynzyka prasłowiańskigo. Fórt go idzie nónść w jynzyku czeskim, słowackim, słowyńskim a chorwackim. W jynzyku rzeczy starosłowiańskim było słowo cěsta od cěstiti. A cěstiti znaczyło skludzac, tóż przeogrómnie downo tymu cěsta to była cesta ukludżóno, co po nij szło lahko rajzować a drepsic.

Dalka – Podle Małego Słownika Gwar Polskich pod redakcyjóm profesorki Jadwigi Wróńicz, na Pómorzu sie prawilo dalka na to, co było pomiyndzy dwóma wiecami, strómami, lebo dziedzinami. Baji dalka pomiyndzy dziedzinóm A a dziedzinóm B to było szternost kilometrów.

Dycki – Je z czeskigo, ale cieszyńskij rzeczy je inksze słowo, co sie go też godnie używo - zawdy a óno je z jynzyka staropolskigo.

Hóślista – na wschodnim brzygu Olzy słowo mało, lebo wubec nie używane. O hóślach eszcze cosik mało wiela napiszym.

Kapsa – słowo, co do jynzyka czeskigo prziszło z łaciny. Capsa po łacinie to je kisiynka (skrzyynka).

Kita – mo každy w klepetach od kolana do wyrchu a ni lędźwie. Lędźwie po naszymu to sóm krziże, abo krziż. Nie wiyam, co znaczy kita po czesku.

Kłobuk – w jynzyku staropolskim, to było to co mieli na głowie Górole. Etymologija tego słowa je starszo jako Ksiynstwo Cieszyński, bo baji kłobuk to je czopka, co jóm mo na głowie prawosławny pop.

Kurzić – kiejsi, eszcze za „Starej Polski” panoczkowie baji we Warszawie se prawili, że „kurzą fajkę”.

Na opak – Polocy też prawióm na opak.

Wyrch – W jynzyku prasłowiańskim było słowo wrch a od niego potym we wszystkich jynzykach słowiańskich sie porobiły słowa na wszystko, co je na wyrchu.

Nimocny – relikt z jynzyka staropolskiego. Niemocny znaczy bez życia, bez siły a że kogosik tropi nimoc.

Dziwać sie – we słowniku jynzyka staropolskiego, dziwać sie znaczy na cosik pozdrzić, bo to cosik sie kómusik przeogromnie spodobalo.

Prodło – w jynzyku staropolskim pradło to były wyprane oblyczki.

Spadki – dzisio spadek, to je wszystko, co dostanymy kiej umrze nasz Foter, lebo Matka, ale kiejsi hań downij spadek to było wszystko to, co było, kiej sie człowiek podziwoł za siebie, aji oto miesiónc, lebo rok tymu.

Strómek – Profesor Aleksander Brückner pisze, że strom, lebo strem znaczyło hań downij, że to je piyń.

Szpatny – Szpetny podle jynzyka staropolskiego, to je gdosik, abo cosik co ni ma piekne (piekny).

Wubec – je z czeskigo, ale je eszcze jedno w naszej cieszyńskij rzeczy: razinku a óno znaczy to samo.

Zdradło – eszcze do dzisia sie prawi, że gdosik sie na cosik pozdrził. W jynzyku staropolskim wiec, co sie jóm do czegosik używalo, miała na końcu – ło. W cieszyńskij rzeczy też, baji: bawidło, lebo kozidło. Zdradło, to je wiec, co sie do nij każdy pozdrzi.

Byt – słowo od bywać – miyszkać, żyć, przebywać. Byty na Cieszyńskij Ziymi, to było cosik ganc nowego, zacło sie jich stawiać jak przibywało ludzi kierzi robili na szachtach a we werku.

Chladać – z czeskigo, ale na zachodnim brzygu sie barzy prawi: chledać, lebo hledać. Słowo ze starosłowiańskigo: ględati.

Dzierżec – ze staropolskiego dzierżyć – cosik fórt mieć a nie puszczać.

Godzinki – z czeskigo, ale je eszcze jedno słowo w cieszyńskij rzeczy: cykoczek, bo ón przeca cyko.

Jisto – w jynzyku staropolskim isty to był takowny, co bydzie choćby nie wiym co.

Kierchów – z nimieckigo Kirchhof. Czesi se to zrobili po swojemu jako krchov.

Kluk – z czeskigo, ale yny wtynczas kiej se gdosik chcioł z chłapca zrobić błozna.

Krzyżowatka – bohymizm a nowe słowo, co sie go używo na prawym brzygu Olzy. Na lewym brzygu sie na to prawi: krzyżówka a to je polonizm, tóż też nie tak jak sie patrzy.

Motorka – na prawym brzygu a na lewym: motór. Ganc to je podobnie jako z tómi krzyżowatkóm.

Nawszczewa - Jo prawiym nawszczywa. Z czeskigo, ale je w cieszyńskij rzeczy na to eszcze inksze słowo: nowiedziny.

Nie dać se pozór – pozór, to je słowo, co je w jynzyku czeskim, ruskim, chorwackim a była aji we staropolskim. Dować pozór, to kiejsi było w jynzyku polskim wachować sie, coby se nie zrobić czegosik złego.

Podarzić sie – w jynzyku staropolskim darzić sie, znaczyło, że cosik idzie ku lepszemu, że sie kómusik szczyńsi.

Prawić – w jynzyku staropolskim znaczyło tela, co rzóndzić, ale ni drzistać ani fulać. Jak gdosik co prawił, to to były yny móndre wieca. Baji w Krzyżakach Siynkiewicza Skirwoiło posłuchol Maćka z Bogdańca a rzyk: „słusznie prawi”.

Rychli – Rychło w jynzyku staropolskim znaczyło tela co wartko.

Sprawny – aji do dzisia sie w Polsce prawi, że sprawny to je takowny, co funguje dobrze, co je na swoim placu tak, kany mo być.

Szaty – słowo szaty w Polsce od patnostego wieku znaczyło oblyczki, ale ni ty na každo ale na lepszio – do kościoła, lebo na wiesieli. W cieszyńskij rzeczy lónty, oblyczki to je jedna wiec a szaty, to je baji szumno suknia, lebo mantel.

Wajco – z czeskigo, ale baji w jynzyku staropolskim było jajco a wszystkie nazwy wajeć w jynzykach słowiańskich sóm bezmala od starosłowiańskigo: *ajьce

Zadni – w jynzyku staropolskim, ale eszcze dzisio znaczy to, co je w zadku.

Zhórta – nie wiem, jako na zachodnim brzygu Olzy, ale u nas z hórta je wtynczas, kiej gdosik sie dziwo na inkszego z wyrchu a se myśli, że je od niego lepszy.

Przykłady zapożyczonych słów i zwrotów z jynzyka cieskiego:

być luto – żalować	byt – mieszkanie
cesta – droga	chladać – szukać
dalka – odległość	dzierzeń – trzymać
dycki – zawsze	godzinki – zegarek
huślista – skrzypek	jisto – na pewno
kapsa – kieszeń	kierchów – cmentarz
kita – lędźwia	kluk – chłopiec
kłobuk – kapelusz	krziżowatka – skrzyżowanie
kurzić – palić	motorka – motocykl
na opak – na odwrót	nawszczewa – odwiedziny
na wyrch – na górę	nie dać se pozór – nieuważać
nimocny – chory	podarzić sie – udać się
podziwać – popatrzeć	prawić – mówić
prodło – bielizna	rychli – prędzej
spadki – z powrotem	sprawny – właściwy
strómek – choinka	szaty – ubranie
szpatnie – źle	wajco – jajko
wubec – w ogóle	zadni – tylny
zdrzadło – zwierciadło	zhórta – nagle

Analiza

O zwierzyntach, co óny sóm, ale jich ni ma.

Rostomili, wszyscy wiycie jako wyglóndajóm zwierzynta. Majóm dwa, lebo sztyry klepeta, lotka, dziub, lebo pysk. Ale sóm eszcze inksze, takowne, co sie o nich prawi, ale jich żodyn nie widzi. Spóminocie se, jak żeście byli mali a Mama Wóm prawili: „nie siadej na tym betonie, bo dostaniesz wilka!”. Jezeryja, każde dziecio sie hned wylynkało, kiej usłyszało że dostanie wilka. Wiele razy było tak, że gor syncy, bo óni mieli wiynkszóm opowoge, sie z tego śmioli. Yny, że potym Stareczka jim krziwakwym pogroziła a rzekła, że kiej bydóm siedzieć na betonie to dostanóm tego wilka do rzici. Inksze zwyrze, co wylazowało z człowieka a nie lza go było uwidzieć, ale na isto sie go czuło, to był bónk. Wylazował ze rzici, gor jak sie zjadło fazole z kiszkom, lebo babraczke. Jedni go puszczali do luftu po cichu, coby żodyn nie wiedzioł, ale Starzik ze Starym Ujcy, jak siedzieli przy stole a se pojedli porzónndnie młodych zymnioczków z kiszkom, to potym yny rzić dźwigali a puszczali bónki jedyn za drugim. A dziecka miały srande, bo co Starzik rzić dźwignył a zabździł to sie pytoł wnuka, lebo wnuczke: „coście to prawili?” A dziecka raczy uciekały do pola, bo ty bónki fest smerdziały, a Stareczka musieli na kóniec pozotwiyrać okna a dwiryze do korzónt. Inksze zwyrze, co go nie było widać, to była koza. Siedziała se po cichu w nosie, pokiela si kómusik nie spómniało, coby jóm wycióngnónć z nosa uszulać a kansik wyciepać. Fórt sie dzieckóm prawilo: „Niechej tom koze w nosie”, tóż sie jóm niechało, yny że potym hned sie zaczęło kichać jak pierón, tóż už lepszy jóm było sznuptychlóm jednako z tego kinola wycióngnónć. Jak zech chodził do szkoły, to wiele razy było tak, że koza z nosa sie kómusik przilepiła do lica, to sie wtynczas prawilo: „niechej jóm tam, niech sie kapke popasie”. A wiele razy chłop zalywoł chroboka? Ani jego baba wiele razy nie poradziła spokopić, jako tyn chrobok mu wloz tam kansik do cychy, lebo do strzewa. Jak chłop chroboka zaloł, gor z kamratami, to wiele razy sie mu skóńczyły jakisik kurowody, lebo cosik co go fest tropiło. Stareczka wiele razy zapinała kóniczka a kobyłke, baji kiej oblykała suknie a my dziecka sie dziwali kany sóm ty kónie a kany kobyłki. Dziepro potym nieskorzi nóm to Stareczka wyłóżyli, że

kóniczek wlatuje do kobyłki, jako baji kohót wlatuje na kure, ale to my už byli starsi a wszyscy na ozajst obuci. W goraliji, kany sie szło dycki do kopca, abo z kopca, wiela razy ciykła woda z wyrchu, po gróniu a prawo sie na nióm, że to je szczurek. Jak to piyrszy roz rzyk Tacik synkowi, to synecek sie dziwoł, kany je jaki szczur, ale żodnego nie dozdrził, tóż sie potym dziwowoł, że jakisik szczurki z wodóm płynóm dołu. Syncy, jak oblykli wybiglowanóm a wypranóm biołóm koszule, to pod kragiel sie jim dowalo myntel. Tyn myntel nie furkoł, pokiel synek był słuszny, ale potym wiela razy było tak, że jak na muzyce pozwyrtół z dziołuchami, to myntel stracił a go musioł hledać. Wiela razy było tak, żeście świycili w izbie a niechali w lecie odewrzite okno a potym hned przez niego sie dostała do chałupy mora. Dycki jak sie tak stało, to Stareczka prawili, że mora je jako zły duch, lebo jakisik demón, tóż lepszy jóm do chałupy nie puszczać. Inksze zwiyrze, abo barży ptok, co stoła w kuchyni, lebo we waszkuchni to była kaczyca. To był takowny mały zieleżny piec, co przeogrómnie dobrze chajcowoł, aji jak sie do niego wciepało pore patyków. Jak zech był mały, to zech fórt szpekulyrowoł, kany je ta kaczyca, dyć nic sie w kuchyni nie odzywo a Starzik prawili, ze trzeja słyżyc fajer w jakisik kaczycy. Kiej Stareczka robili masło, to kieby ni piesek w maśniczce, to by maślónka pyrskala na wszystkie stróny. Fórt zech sie dziwoł, kany je tyn piesek, bo przeca nic nie szczekało a yny śmietónka w maśniczce sie fórt przelywała. Jako dziecka my sie boli żaby, ale ni tej, co bywo kansik kole rzyki ale tej w gymbie, bo Mama dycki prawili, jak my styrkali zmazane pazury do pusy, że dostanymy żabe. Nie wiedzieli my, jako ta żaba nóm do tej gymbulki wlezie ale raczy my už nic zmazanego do gymby nie styrkali. Zwierzynta, co o nich wiy, że sóm ale tak jako by jich nie było to je eszcze dudek na głowie, co go hań downij každo paniczka zacosala z włosów. A wiyecie co to była stónka? To było taki małe auto ciynżarowe, co wozilo baji wóngli po dziedzinie a musiało być podobne do tego chroboka, co rod žere zieliny zymnioków. Ja, a eszcze z trowy na miedzy sie robiło kurke, lebo kohóta a už wiyncyj se z takownych zwierzónt, co sóm ale jich ni ma se nie spóminóm. Moźne Wy tukej dołu cosik dopiszecie, kiej se spómnicie.

Zmazane dziecka

Dzisiaj wiela razy je tak, że jak sie dziecio kansik zamaże, to už Mama go pucuje, lebo przeblyko, bo przeca nie śmi tak drepsić miyndzy ludziami. Jednako sóm eszcze takowni Tatowie, co niechajóm dziecka zmazane cały dziyń a to je tak, jako było kiejsi hań downij. Prawiło sie aji, że kiej sie dziecka ufultajóm to znaczy że sie fest dobrze bawulkały. Na, dyć jo se spóminóm, że my jako dziecka wiela razy zmazani gónili kole chałupy, gor jak były feryje. Rano nas Mama oblykli w czyste lónty na každo, ale wieczór to my byli wiela razy tak zmazani, że Stareczka prawili, że sie godzimy yny coby nas wciepać do szaflika a wypucować. Ja, byli my sfifrani, ale przeca my robili kupa wiecy od rana, do nocy. Nejprzód my gónili po lesie a bawulkali my sie, że my sóm Indyjany. Stawiali my z gałynzi sałasz a nejprzód my musieli wykopać pod nim jakómsik jame, coby sie lepszy schować. Potym my rajzowali na kołach po szutrowych cestach a gor jak było

sucho, to wszyndzi sie fest kurziło, tóż wszystko nóm to wlazowało do włosów a do oblyczek. Pusy my mieli umazane, bo przeca żodyn z nas w kapsie nie nosił zdradła, coby sie na siebie dziwać, tóż wiela razy, jak oto ciotka szli po ceście to sie śmiała, że mómy gymby zmazane, jako młode diobły. Potym jak nas Mama zawołali na obiod, to nas wziyny nad lawór a gymbulki opucowała, ale yny cosik mało wiela poobwiodwali, to už my byli we stodole a hópkali my z piyntra do sómsieka. Potym my robili wojne pomiynzdy chłopcami a ciepali my sie pecynami jedni na drugich, tóż se możecie wystawić jako my wyglóndali. Galaty, bótki, koszula wszystko było zmazane, ale my mieli fest hyzdy a żodyn sie nie śmiał z drugigo, bo przeca kieby my sie tak nie pomazali, to by my sie ani fest dobrze nie pobawulkali. Dziecka jak góniły, to wubec nie dowwały pozór że majóm jakisik flek na oblyczkach, abo zamazane packi – ważniejsze było, coby gónić kole chałupy, bo przeca zaś jedni sóm policajtami a ci inksi to sóm szkłody. Wiedzieli aji to, że jak cały dziyń nas ni ma dóma, to se od nas kapke Mama spocznóm a wieczór stejna nas wciepie do szaflika, lebo do wielkucnej grocicy. Ale byli aji takowni Tatowie, kierzi prawili: „idź do pola, ale nie śmiesz sie zmazać!”. Tóż jako Rostomili, bawulkać sie na dziedzinie a sie nie ukalić – na dyć to ni ma możne. Dziecio rade jako fazolek, to je dziecio, kiere je rano wypucowane a wieczór sie godzi yny do wypucowanio. Wszystkie hyzdy Mama musi widzieć na oblyczkach – fleki a owoców, zymie, lebo aji zielónóm trowe. Tóm trowóm to też były kurowody, bo przeca chłopcy dycki chcieli grać we fusbala na miedzy, tóż potym tych zielónych fleków nie lza było wypucować, ale wygrali my mecz a to była ta nejwiynkszo radość. Tóż Fotrowie wyżyńcie dziecka do pola a niech sie zamażóm, yny potym po nich nie ryczcie, bo óny muszóm mieć zamazane lónty, bo sie przeca fest dobrze bawulkały. Dycki jich idzie wciepać do wanny a wypucować a jak z nich idzie szpinawo woda to wydzćcie, że pucujecie wszystkie hyzdy a bawulkani, co óny przez cały dziyń robiły. Dziecka sie nie mażóm, bo Wóm chcóm zrobić na paskude, ale skyrz tego że poradzóm fórt dować pozór, coby miały czyste lónty. Wy przeca, kiej cosik porobicie na zogrodzie, lebo w szopce to też mocie zamazane galaty a bótki, bo robicie cosik, co musicie zrobić. Dziecka, óny też robióm cosik, co zrobić muszóm – muszóm sie fest dobrze pobawulkać a przy tymu sie zamazać, darmo. Kiej do chałupy wieczór z pola przidzie chłopiec, lebo dzioluszka w wypucowanych oblyczkach, tak jak żeście jich oblykli rano, to znaczy że nie było ani hyzdy, ani bawulkanio, ani żodnej przigody.

Kopaczka

Jo to wiyam na isto a esi gdosi prawi inakszy, to sie z nim bydym zbywoł, że kieby ni kopaczka, to by nie było ani wielkucnych zymnioków, ani szumnych jarzin. Pri chałupie musiało być dycki aspón tela kopaczek, wiela było ludzie, kierzi nimi poradzili kopać. Wisiały na hoku przy stodole, były oprzite o chlyw, abo o szopke – wszyndzi kany człowiek pozdrził, to móg kopaczki uwidzieć. Ale tak było yny na jor a w lecie, bo w zimie kopaczki spały w jednym placu, baji we stodole a czekały aż jich gdosi wysmyczy do pola. Dycki po zimie były wyschnióne, tóż nejprzód jich gazda doł kansik do ampra w wodóm a potym jich musiał nabrusić baji na brusku, coby sie nimi dobrze

kopało. Jak už kopaczka była narychtowano, to móglá iść na grónt a na zogóny cosik porobić. Nejprzóđ sie nióm sadziło zymnioki, bo kiejsi hań downij wiela razy było tak, że wołki sie kopało a do nich sie styrkało zymnioczki. Dziepro potym wołki robił pług z kóniym a zymnioki wiela razy sadziła maszyna, co sie jóm obsztelowało z kółka. Zrobić wołek kopaczkóm to nie była takowno lahko wiec, bo trzeja było go kopać pieknie rowno a ni tak, jako byk najsoł. Gor starczka sie dziwali, esi wołki sóm rowne, bo inakszy był krawal a ostuda. Wołki sie robiło aji na rzepe a na jarziny. Z poczóntku jak trowy nie było na zogónach to było pół biydy, ale jak yny zaczęła wylazować, to zaś trzeja było zebrać kopaczke iść okopować, bo inakszy by trowsko urosło jak las. Každy jak szoł ku chałupie z gróntu, lebo ze zogródkki to se musioł kansik niechać kopaczke dycki w jednym placu. Každy kopaczka kómusik patrzyła a nie dej Boże, coby se jóm inkszy pojczół, bo wszyscy poradziłi poznać swojóm. Baji Starczka mieli kopaczke, co óna už miała ze sto roków, ale fórt nióm szło robić. Sztyl miała z dymbowego drzewa a była fest zbruszóno przez ty wszystkie roki, ale óna była starczyna a Pón Bóczku opatruj, kiej by se jóm gdosik chcioł pojczuć. Gazda a chłopi mieli ciynźsze a wiynksze kopaczki, bo mieli wiyncyj siły, yny że jak kopli to wytargali takóm dziure, że by sie do nij pómału wloz kocur. Na wiynkszóm trowe a na pecyny to tako kopaczka była ganc dobro a ku tymu eszcze chłopsko siła. Kopaczkóm trzeja było umieć robić a tego sie ludzie na Cieszyńskij Ziymi uczyli od małego, baji jako sie jóm chyto, coby sie nióm lahko robiło a coby sie nie trzeja było fest zgibać. Dziecka kopały jako poradziły, ale dziepro jak sie jim nieskorzi porobiły plynskiyrze na packach, to znaczyło że dziepro cosik porobiły na gróncie. Gaździnce a Starczce sie od kopaczki plynskiyrze už nie robiły, bo skóre miały twardóm a urobiónóm, tóż mógły robić od rana do nocy. Inakszy sie robiło kopaczkóm w zogródcce a inakszy na gróncie. Jak sie okopowało jarziny, baji marekwie abo pietruzieli, to trzeja było kopaczkóm tak yny kapke dziubać, coby nie wytargać młodych roślinek pospołu z korzyniami a z plewiołym. Inakszy sie okopowało jak už jarziny, lebo zymnioki były wiynksze, bo wtynczas jak sie trefiła baji pecyna to jóm nejprzóđ trzeja było roztrzepać. Zwyrťło sie kopaczke a prało sie wielkucny kónsek ziymi sztyłym a dziepro jak sie rozpod, to sie go pieknie rozkopało. Hań downij, jak eszcze nie było maszyn do kopanio zymnioków, to sie jich przeca wykopowało kopaczkami. Trzeja se było fest dować pozór, coby nie przer-znónć zymnioka na poły, bo z takigo nie było ganc nic, ale szło go baji uwarzić babucióm ze zymniokami z łóńskigo roku. Kopaczka sie dycki przy chałupie przido a hań downij, bez nij sie nie szło do pola na grónt, lebo do zogródkki. Ta starczyna eszcze wisi kansik we stodole a yny óna wiy, wiela plynskiyrzi zrobiła Starczce. Ale wiela razy kopaczka była jako krziwak, co sie o niego szło oprzić a jak sie kopło do zymeczki a potym sie wytargowało trowe baji z cebule, to sie też szło o kopaczke kapke podeprzić. Była eszcze przy chałupie mała kopaczka, co sie na nióm prawilo łotka, abo kopaczyczka. Óna miała mały sztyl, z jednej stróny czynść do kopanio podobne do serca a z drugij stróny taki dwa hoki, jako rogi od diobła. Kopaczyczki były fest dobre, jak sie sadziło flancki. Do dzisia kopaczki sóm po chałupach, bo fórt sie ledzy kany po zogródkkach a na gróntach sieje, sadzi a pleje, tóż aji ta starucno starczyna kopaczka, co óna porobiła tela plynskiyrzi sie możne eszcze kómusik przido.

Cosik o logistyce a o guwnie...

Jónek Wawrziczek z Małych Kóńczyc, na kierego ludzie prawili, że to je trómpeta, to był na ozajst przeogrómnie chytry chłop. A gwóli czego wszyscy rzóndzili, że ón je ta trómpeta? Na, bo jak eszcze drepsił do szkoły, kiejsi hań downij, jak był mały to jedyn rector – Machej, jak sie go o cosik spytał, to Jónek nigdy nic nie prawił. Tóż Machej mu dycki rzyk, że ón je trómpeta. Ale to było tak, że tyn rector chcioł dycki, coby szkolnicy wartko odpowiedzieli wszystko, co ón sie spytał, bo Machej sóm był takowny kapke popyrwany. Nó, a Jónek ón niź cosik rzyk, to potrzebował wiyncyj czasu, tóż dziepro w chałupie Stareczce wyrzóndzoł wszystko to, o co sie go rector we szkole spytał. Stareczka znali Macheja, tóż za nim zaszli a rzekli mu o co idzie z tym jejim wnukiym, ale to už było nieskoro, bo Jónek szkołe skóńczył a poszoł sie dali uczyć jako siedlok – mechanik do szkoły do Cieszyna. Ludzie go na dziedzinie wiedzieli, że jak sie Jóna o cosik spytajóm, to trzeja mu dać kapke czasu, coby jim cosik na to rzyk. A worce było mu dać czas, bo jak už cosik zaczón rzóndzić to tego nie było za wiela, ale to było tak móndre, że by tego ani żodyn filozof nie wymyślił. Jónek bywoł pod Palowym Kopcym w Małych Kóńczyc w maluczkiy chałupce pospołu z babóm a trzema dzieckami. Darziło sie mu a mnożiło, tóż biydy ni miół, gor że poradził sprawić kaj jakóm maszynie a traktor, bo sie tego nauczył we szkole w Cieszynie. Żywot szoł do przodku a roz sie tak stało, że Jónków wnuk – Michoł, sie dostał na wyższóm szkole do Warszawy, kany sie uczył jako sie sprawuje maszyny, ale už jako inżynier. Michoł už od małego za Starzikiym drepsił a kaj yny ón co sprawowoł, to mały wnuk mu w tym pómogół. Skyrz tego Michoł godnie wiedziół o traktorach a rostomajtych maszynach, co sie nimi na gospodarce robi. Tóż, ja sie dostał na tóm szkole dlo inżynierów – siedloków, to chcioł, coby sie Starzik podziwoł kany bydzie szudyrowół.

Tóż dobre, Jónek sie oblyk, wzión se taszke, baba mu do nij wciepała jakisik jodło na ceste a pojechali cugiym do tej Warszawy. Jónek był fest rod, bo takownym wielkucnym mieście eszcze nie był, tóż dziwoł sie na wszystko a cykoł fotografije, coby babie pokozać, kany z Michołym wszyndzi byli. Przed wielkucnom szkołóm dlo inżynierów, kany miół szudyrować Jónków wnuk było godnie ławek, tóż Michoł szoł cosik powyrzóndzać a Jónek se siod, wycióngnół swaczyne a zaczón jeść. Hned zawóniało na połówke Warszawy bocziym, co go Jónek uwyndził oto onegdza we wyndzoku na trześniowym drzewie. Wóniało tak, że jedyn przeogrómnie hyrny profesor, kiery miół głód stanął nad Jónkiym a prawil:

- Panoczku mogym se ku Wóm siednóć?
- Ale ja, chcecie kónsek boczku?
- Tóż dejcie.

Profesor zjod, żymlóm to zagryz a prawil:

- Przeogrómnie to mocie dobre, kany żeście to kupili?
- Na, sóm zech se to zrobił.

Profesor tymu ni mógl moc uwierzić tóż prawil:

- Tego żeście ni mógli sami zrobić, bo wycie nejprzód je cały lańcuch logistyczny.
- Jaki lańcuch?

- Logistyczny, chcecie o logistyce powyrzóndzać?
- Tóž dobre chcym, ale nejprzód niź zacznymy o tej logistyce rzóndzić, to bych sie chciól Was profesorze o cosik spytać.
- Dobre, pytejcie sie.
- Nie poradzym spokopić jednej wiecy, że krowa, koza a kón źeróm to samo – trowe, ale krowa jak sie wysro to robi na miedzy takowne rzodki talyrze, koza robi kulate bobki a kón suche kónski. Możecie mi to wyłóżyć, skyrz czego to tak je?
- Panoczku, zabijcie mie ale nie wiym...
- Nó widzicie profesorze, Wy tukej sy mnóm chcecie wyrzóndzać o jakisikej logistyce a o obyczajnym guwnie nie wiycie ganc nic! Takowny był tyn Jónek Trómpeta.

Myncyrz

Wszyscy wiedzóm, że kiejsi hań downij sie rostomajte wieca wożyło na wodze, takownej co óna stoła oto kansik w siyni na stole a kole nij były gewichta. Jednako szło na nij zwożyć yny ty wieca, co sie nie gibaly, ale jak gdosik chciól wiedzieć wiela kilo mo baji liwa, lebo kaczyca to už musiol se do tego zebrać cosik inkszego. Hań downij w kaźdej kuchyni, szpajsce, waszkuchni a aji we chlywie wisiol aspón jedyn myncyrz. To teź była takowno woga, ale nie potrzeba było ku nij żodnych gewichtów, bo sie nióm wożyło gor żywe zwierzynta a trzeja było to robić fest wartko. Myncyrz z jednej stróny miól kólko, co sie go za nie wieszalo wszyndzi tam, kany yny szło a z drugij stróny miól hok. Jak gaździno chciała zwożyć baji kaczyce, to ji musiol gdosik pómóc, bo nejprzód tóm kaczyce trzeja było chycić. Potym sie zebrało miech, wraziło sie do niego ptoka a powiesilo na tym hoku, co był ze spodku myncyrza. Roz, dwa, trzi a už gaździno wiedziála esi kaczyca sie godzi, coby jóm zabić na niedziele. Do miecha szło wrazić kaj jaki zwyrze – belgijczoka, trusioka, lebo wielkucnóm liwe a myncyrz hned pokozoł wiela co woży. A dycki

Starziczek prawili, że myncyrz woży ganc dobrze, że nie cygani a esi gdo nie wierzi, to niech se na nim zwoży baji sztyry kila cukru a potym to samo na wodze z gewichtami - bydzie genał ganc tela samo aji tu aji tam. W postrzodku myncyrza była sprynżyna z dobrej oceli. Czym wiyncyj cosik wożyło, tym barży óna sie ściskała a pokazowała wiela kilo mo kohót, lebo kaczor. Aji jak myncyrz zar-zowioł, bo kansik długo wisiol na strómie, bo go gazda zapómniól ściepać, to stejna wożył dobrze. Stykło go yny wrazić do ropy, potym namazać szmyrym a zaś fungowoł jako nowy. Na myncyrzu, co my go mieli dóma było dycki do dziesiynć kilo, ale wiym że były takowne, co wożyły wiyncyj aji pindziesiónt. Óny były wiynksze a szło nimi zwożyć aji miech obilo, yny trzeja było jich powiesić baji we stodole na wielkucnym hoku, co sie na nim wieszalo bierco, jak sie zabijało babucia. Kaźdo gaździno jak chowała kaczyce, trusioki, lebo liwy to chciała za jakisik

czas wiedzieć jak wielki sóm, bo przeca tego nie chowała na parade, ale coby to zabić a mieć jakisik miynso. Wiele razy sie ji zdało, że oto ta kaczyca je szumno, ale jak jóm zwożyła na myncyrzu, to uwiadziła że eszcze, eszcze ji kapke chybio. Przisła oto jedna gaździno ku drugij aż ji przedo pore kilo cebule, tóż ta wciepała do miyszka ze dwacet kónsków, powiesiła to na myncyrzu a hned wiedziła, że tego je sześć kilo. Ale dobre piynć, bo to je przeca jeja dobro kamratka, co óna s nióm rada drziszcze. Jako chłopcy, kie jóm było oto z siedym roków, jak my naszli myncyrz, to my go rozcióngali a dziwali my sie wiela gdo mo siły. Czym wiynksóm cyfre ukozoł, tym silniejszy był chłopiec. Potym jednako Stareczka nas przeganiali a prawili, że przeca myncyrz to ni ma żodne bawidło a że jak tak bydymy robić, to ón sie zrympoli. Ale każ tam, myncyrz wisi we waszkuchni do dzisia a na isto funguje, yny borok ni mo bardzo co wożyć, bo kury a kaczyce ludzie majóm przy chałupach yny lecy kany.

Rzić

Dzisiaj Rostomili bydzie cosik o rzici, bo jóm mómy wszyscy a ani nie wiycie wiela razy za dnia sie o nij cosik rzóndzi a jako óna je dlo człowieka płatno. Na rzici sie siedzi, to je ta jeja nejważniejszo funkcyj. Jak baji gdosik fórt góni a nie poradzi se nónść placu, to si mu prawi: „na siednij už przeca na rzici”. Prawiło sie dycki, że z wielkóm rzicióm sie wszyndzi wlezie, ale z wielkim pyskiym nigdzi. A to je ganc prawda, bo wiela razy je tak że je baba jako hól a mo wielkóm rzić, ale nie szczeko a wszyscy jóm ku sobie bieróm. A inkszo chudo, choć by wszyndzi rzić wraziła, to poradzi obrzóndzić pół dziedziny a żodyn ji ku sobie nie chce. Jak na ławie, lebo na legierze było mało placu a gdosik se eszcze chcioł siednyć, to sie mu prawiło: „tóż kaj sie tukej ciśniesz z tómi rzicióm?”. Kiej gaździno sie dowiedziła, że zaś krowa spomiatała, to ciepła rzicióm na sztokerle a to same zrobił gazda, kiej usłyszoł w radiju, że zaś bydzie padać a tukej siano trzeja zwożać do stodoły. Na dycki musiały być galaty, suknia, lebo aspón cosik, bo ze sagóm rzicióm gónić to przeca była ostuda. O rzici sie dycki prawiło, jak sie gdosik z kimsikej powadził, bo przeca szło do rzici skoczyć, szło jóm pocałować abo ugryźć. Jak gdosik mioł jaki kurowody a už sie nie chcioł dali z nimi tropić, to wszystko to dowoł do rzici. A co to była rzić króliczo? Można żech to słyszot yny jo, ale moja Mama tak prawiła, kiej se uznała że gdosik drziszcze a nie prawi ganc jako tymu je.

Po rzici szło wyrzazać, gor kiej dziecio było przeciwnie. Spóminocie se, wiela razy Wóm Stareczka, lebo Mama prawili, że dostaniecie po rzici? Nejprzódt to yny rzóndziły, ale potym jak se z dzieckami už nie lza było dać rady, to dostały pieknie wszystkie aspón kapke po rzici. Ku rzici patrzył stołek, sztokerla, ryczka, ława, lebo wszystko inksze, kany se szło siednyć. Kiej gazda, lebo Starzik cosik sprawowali, to se musieli rzicióm siednyć, lebo aspón se jóm kansik oprzić. Gaździno, cery a Stareczka jak cosik robiły, to też rzicióm ciepły w kuchyni, we waszkuchni, lebo w izbie. Jednako dycki sie prawiło, że kiej gdosik długo na rzici siedzi, to isto mało robi. Ale to ni była ganc prawda, bo Starzik z Ujcy siedzieli na rzici trzi godziny a wyrzóndzali o przeogrómnie płatnych wiecach – o Świecie a o polityce, tak aspón prawili. A gaździnki? Dyc przeca jak

siedziały na rzici przy szkubaczkach a na łuskaczkach to przeca nie siedziały po próznu, bo dyć przeca potym z tego były zogłowki a miechy pełne fazoli. Rzić nie śmiała siedzieć na betonie, ani na kamiyniu bo sie prawilo, że jak tam siednie to dostanie wilka. Jak cosik sie nie podarziło zrobić, abo jakosik wiec sie nie godziła na nic, to sie prawilo że to je „do rzici”. Wielu razy sie prawilo, że jak baji dziołucha sie wydała do bogatszej familije, a sama wielu ni miała, to sie prawilo, że przisła ze sagóm rzicióm. To same sie prawilo o synku, ale ón miał lepszy bo nie musioł prziniyść wiana ale stejna sie mu długi czas wyczytowało, że ze sagóm rzicióm prziszoł. Rzicióm sie za młodu obzajtowało a jak sie człowiek fest zestarził to jóm wraził raczy do legiera a rzykoł do Pónbóczka, yny że czasy sie zmiynily, tóż czy je gdosik młody abo stary, to ze rzicióm fórt obzajtuje. Každó rzić, hrubo lebo chudo musi być obleczóno, tóż dycki sie prawilo, że cosik trzeja na rzić wrazić – suknie, lebo galaty ale coby na nij było aspón cosik. Rostomili, rzić to ni ma żodno srandu. Fórt jóm nosicie ze zadku a nie lza ji ur-znónć, tóż dowejcie pozór co o nij rzóndzicie, kany na nij siedzicie a wielu razy jóm styrkocie pomiyndzy ludzi, bo óni wóm tóm waszóm rzić mogóm obrzóndzić tak wartko, że ani se tego nie wszymniecie. Nó, a eszcze jak sie zgasilo wszystkie światła w chałupie w nocy a na niebie nie świecił miesiόνczek, to sie prawilo, że je ćma jak w rzici. A na sóm kóniec Wóm rzeknym, że baji Górole se radzi brali baby, kiere miały rzić jako mierzice. Lepszy Rostomili mieć jóm wiynkszóm, bo jak sie baji kielznie na śniegu, to sie chłaśnie na rzić, a óna je jako zogłówek.

Jako Francek z Młyna podzielił kaczyce

Jónek Kula ze Zogrodników bywoł w Małych Kónczycach, pospołu ze swojóm familijóm w małej chałupce, ganc przy szutowej ceście, co óna kludziła do Zybrzidowic. Jego baba, Halina przeogrómnie rada chowała kaczyce a miała jich dycki trzicet aji sztyrycet. Dycki se dowala pozór kany kaczyca nosi wajca a jak na nich siadła, to potym miała małe a tak było fórt dokoła cały rok. Tóż familija každóm drugóm niedziela miała na obiod kaczyce, ale dycki skyrz tego były kurowody, bo kaczyca był jedna a Kulów było sześć – Foter, Mama, dwie cery a dwóch synków. Kiej si hań downij ludzie jodali miyni miynsa, jako terazy. Jak Kulino wycióngła kaczyce z trómby to jóm pokroła a każdy dostół yny kónszczek, ale za to zymnioków už każdy dostół wielu chcioł, bo Mama jich dycki nawarzili wielkucny garniec. Co drugóm niedziele był u Kulów krawal, bo sie nie poradzili dorzóndzić, gdo mo dostać jaki miynso - każdy chcioł to nejlepsze a coby go było kupa. Jednego razu w niedziele, Jónek sie nasmolił a po kościele sie stawil do aryndy, co óna stoła wedle krziówki w postrzodku Małych Kónczyc. To była ta niedziela, kiej jego baba miała už kaczyce wrażónóm do trómby a wóniało nióm po całych Zogrodnikach. W aryndzie siedzieli chłopci a był miyndzy nimi Francek, kiery robił we młynie. Choć to był obyczajny chaśnik, to jednako sie prawilo że głowe miół jako radijo, bo bezmala czytoł godnie ksióńzek, co jich Pojczowoł od pruchyńskigo farorza. Potym to, co w nich wyczytoł poradził fest dobrze zapamiyntać a dycki jak trzeja było, to se to umioł wartko spómnieć. Tóż skyrz tego ludzie go mieli w zocy a rzóndzili, że to ni ma możne że oto takowny człowiek, kiery nigdzi nie chodzil do szkoły taki rostomajte wieca wiy, tóż prawilo sie na Francka, że ón je naozajst filozof. Kiej Francek uwidziół, że Jónek siedzi cały okorany, prziszoł ku niemu a dozwiedioł sie o wszystkich kurowodach, co jich mo dycki Jónkowa baba co drugóm niedziele, jak mo podzielić jednóm kaczyce na sześć ludzi. Francek dźwignół kłobuk, poszkroboł sie po czepani, podziwoł sie ku oknu a rzyk Jónkowi, że go cosik napadło a už wiy jako mu pómóc. Tóż dobre gazda wzión Francka a szli ku Zogrodnikóm, kany už wóniało kaczycóm, co jóm Kulino wraziła do trómby. Niż sie upiykła, to chłopci se siedli pod jablónkóm a wypili po piwie, co go Jónek miół dycki schowane w corku w piwnicy. Familija siadła ku stole a Francek pospołu z nimi. Kozoł se dać nóz a zaczon kroć kaczyce. Nejprzód ur-znół jedno klepeto, doł go na talyrz gazdowi a prawi:

- Na gazdo, Wy dostaniecie klepeto, bo podobnie jako kaczyca na nim stoi, tak cała chałupa a familija stoi na Was, bo Wy musicie zganiać grejcary a sie starać, coby żodnymu nic nie chybiało.

Potym ur-znół hyrtón, doł go na talyrz gaździnej a prawi:

- Wy gaździnko dostaniecie oto tyn hyrtón, bo głowa familije to je gazda, ale wielu razy je tak, że tóm głowóm musicie regirować, podobnie jako hyrtón krynci głowóm kaczyca, jako yny chce.

Potym ur-znół dwa wiynksze kónski miynsa z piersi, doł jich synkóm a prawi:

- Syncy, wy musicie wartko rosnónć, cobyście pómogali Fotrowi, tóż skyrz tego żeście dostali miynsa kapke wiyncyj.

Potym ur-znól lotka, doł jich na talyrz dzioluchóm a prawi:

- Wy dzioluszki mocie oto po lotku, bo tak jako kaczyca mo ty lotka coby furkać, tak samo Wy kiejsi wyfurkniecie z gniazda a pójdziecie kaźdo za swojimi chłopami.

Tóż wszyscy byli radzi, choć jedni mieli wyncyj a drudzy miyni, to jednako kaźdy dostał tela, wiela sie mu patrzyło. Na kóniec stanył gazda a prawi:

- Przeogrómnie Ci dziynkujym Francku, bo żeś to podzielił tak, że terazy wszyscy už bydóm wiedzieć, co majóm z kaczycy dostać. Zbyło eszce jedno klepeto, jo Ci go dowóm, bo żeś tukej ku nóm prziszól, jako kaczyca wandruje po placu.

Jak už Francek sie oblykoł, to mu gazda wraził do kapsy pół litra dobrej gorzołki a gadzino mu narychtowała połówke chleba, buchty, kónsek szpyrki a pore kónsków wórsztu. Od tego czasu jak Kulino piykła kaczyce, to w chałupie už nie było wyncyj krawalu.

Skiyl sie wziyny miana dni w całym tygodniu.

Kaźdy żyje od niedziele do niedziele, od pyndziałku do pyndziałku a sóm aji takowni, kierzi żyjóm od soboty do soboty. Pyndziałek, wtorek, strzoda, sztwortek, pióntek, sobota a niedziela – wartko nóm dycki przeleci tydziyń kole kinola, ani sie człowiek nie nazdo. Nó, ale gdo z Was wiy a gdo aspón o tym szpekulyrowoł, czymu dni w tygodniu sie mianujóm tak, jako sie mianujóm? Nejprzód se muszyny rzyc, że kiejsi hań downij piyrszy dziyń tydnia to była niedziela. Tak to było w tradycyji piyrszych krześcijan a Żydów, dziepro nieskorziz cysorz Kónstantyn, kiery regirowoł w Rzymie kozoł wszystkim, coby świyncili w niedziele miasto w sobote. O tym, że niedziela to je na ozajst piyrszy dziyń w tygodniu kaźdy katolik sie dozwyi od farorza, yny go musi posłuchać na wielkij a nie klamać. Tóż dobre mómy piyrszy dziyń tydnia – niedziele. Niedziela je w jynzyku polskim a inkszych jynzykach słowiańskich od prasłowiańskigo: ne dělati. W tym dniu sie nie śmiało działać – robić. Podobnie sie na nióm prawi w jynzyku czeskim: „neděle” a w serbsko-chorwackim „nedjelja”. Po niedzieli je pyndziałek. Ni może być inakszy, bo to je dziyń, co ón je ganc po niedzieli. Podobnie je w inkszych jynzykach słowiańskich, baji w czeskim je: „pondělí”, po rusku je: „понедельник” (poniedziałnik), a w rzeczy serbsko-chorwackij je: „ponedjeljak”. Po pyndziałku je wtorek, drugi dziyń tydnia podle rzymskigo cysorza Kónstantyna, choć wicie że to ganc tak ni ma, ale to se už musicie sami doczytać. Drugi w jynzyku staropolskim to je wtóry. Tóż skyrz tego na tyn dziyń prawiymy wtorek. W jynzyku prasłowiańskim na drugi sie prawiło: „wtorŭ”. A w inkszych jynzykach słowiańskich to je podobnie – w czeskim: úterý”, po rusku: „вторник” (wtorek) a po serbsko-chorwacku: „utorak”. Strzoda – kaźdy wiy, że je w postrzodku tydnia, tóż skyrz tego sie tak mianuje. Aji w inkszych rzeczach słowiańskich na tyn dziyń sie prawi skyrz tego, że je w postrzodku, baji w czeskim mómy: „středa”, po rusku to je „среда” (srieda), a po serbsko-chorwacku „srijeda”. Sztwortek to je naozajst piónty dziyń tydnia a sztworty od niedziele. Kaźdy se wszymnie tóm cyfre sztyry, gor jak sie podziwo, jak sie na sztwortek prawi w inkszych słowiańskich jynzykach. Po czesku: „čtvrtek”, po rusku: „четверг” (czetwierg) a po serbsko-chorwacku: „čtvrtaк”. W tradycyji piyrszych krześcijan pióntek to był szósty dziyń tydnia, ale jedyn cysorz se umamił, że ni że ón je jednako piónty, tóż skyrz tego aji w cieszyńskij rzeczy se go ludzie pomianowali podle liczby piync. W inkszych słowiańskich rzeczach to zaś je ganc podobnie, bo baji po czesku je: „pátek” po rusku je: „пятница” (piatnica),

a po serbsko-chorwacku: „petak”. Na kóniec sobota. Mianuje sie tak od szabatu – żydowskiego świętecznego dnia, co sie zaczynół w pióntek wieczór a kónczył w sobote wieczór. W sobote, podle tego, co pisze Biblija Pónbóczek se dychnył od tego, co wszystko porobił przez tych sześć dni. Terazzy už Rostomili wycie czymu sie dni w tygodniu mianujóm tak, jako sie mianujóm. A to jesi w sobote, lebo w niedziele sie mo spoczywać, to wóm rzeknie farorz na sumie, yny go musicie posłuchać jak sie patrzy.

pyndziałek

wtorek

strzoda

sztwortek

pióntek

sobota

niedziela

Burdak, fukacz, tryjer

Žniwa už mómy pómału za sobóm, po dziedzinach na Cieszyńskij Ziymi sóm terazzy dożynki a obili je skludzóno. Terazzy wszystko už je ajnfachowe, bo za człowieka robióm maszyny, przijedzie kómbajn a zrobi wszecko – zesiecze, zorka wytrzebie z klóska a na kóniec aji wyciepie ze zadku słóme. Tak lahko kiejsi nie było, bo niż sie zorka nasulo do miecha, to było trzeja sie kupa narobić. Niż prziszły kómbajny, to obili sie wioło w burdakach. Kiejsi hań downij, ale nie ta downo tymu bo eszcze oto ze trzicet roków tymu, obili rosło pospołu z inkszymi roślinami, bo sie go tela nie strzikało chemijóm, jako terazzy. Szło nónść w pszynicy baji szpóno, lebo maki a okróm zorek obilo, były tak aji inksze, tóż skyrz tego trzeja było to obili wioć. Hań downij, jak eszcze nie było maszyn, to obili sie wioło tak, że jak fukoł wiater to sie go ciepało do wyrchu. Ciyńzki zorka obilo leciały dołu a z wiatrym furkały ty lachki, co óny nie były żodnymu potrzebne. Ganc podobnie fungowoł burdak. Piyrsze burdaki miały z boku wielkucne koła a nimi sie zwyrtalo, coby maszyna sie gibala. Dziepro potym sie miasto tego koła dowalo miyńsze kółko, co sie na niego nacióngło pas a z drugij stróny był silnik na eletryke. Burdak to była takowno wielkucno kiśnia – z jednej stróny była kumora, kany był wyntylator a z drugij kumora, co w nij były przetaki a sita. Wyntylator sie krynciło kurblióm a ón fukoł luft do kanału. Nad kanałym była kiśnia, co sie do nij suło obili do wocio. Pomyndzy kiśnióm a kanałym była dziura, co przez nióm leciały zorka do kanału a szło jóm otwiyrać, lebo zawiyać. Zorka leciały do kanały na przetaki, co były na wyrchu a wiater z wyntylatora jich wyfukowoł. Przetaki, co były na wyrchu burdakowały wiyńksze zorka od obilo a ty, co były dołu burdakowały ty miyńsze. Na przetaku, co ón był na wyrchu obili sie pucowało z lachkich wiecy: z klósek a słómy a miyńsze zorka leciały na przetak, co ón był dołu. Tam obili sie pucowało ze ździucha. Ajnfachowe burdaki miały yny dwa sita, ale były aji takowne, co jich miały wiyncyj. W burdaku przetaki sie fórt wartko gibaly do przodku a do zadku. Wywiote obili spadowało dołu do miecha, lebo do drzewianej kiśni. Hań downij jak eszcze nie było eletryki, to przy burdaku sie robiło tak, jakby sie cióngło wode ze studni – fórt trzeja było zwyrtac wielkucnym ocelowym kołym. Burdak stoł dycki we stodole, ale lza było go wyniyść do pola, yny sie musieli nónść aspón dwo chłopci, kierzi mieli fest siły. Jak sie wioło obili, to dycki sie

przeogromnie kurziło, tóż ja yny było na polu ciepło, to sie go raczy wysmyczyło. Wywiote obili sie nie godziło, coby go sioć bo w nim były zorka, co mógłły pospołu rosnóć na gróncie baji pospołu z pszynickóm. Inkszo maszyna do wiocio obilo to był tryjer. To był takowny młynek, co ón ni miał w postrzodku żodnych przetaków yny jedyn wielkucny wyntylator. Wiater z tego wyntylatora fukoł na pogorb a go pucowoł. Burdaki terazy idzie uwidzieć yny we skansynach a w muzeach. Do niedowna jich ludzie sztrajchowali, stawiali jich na zogrodach a dowali na nich kwiotki. We starucnych stodołach sóm eszce burdaki, ale na ozajst bydóm zar-zowiane, bo stojóm tam baji sztyrycet roków, żodyn nimi downo obilo nie wioł a każdóm maszynie trzeja było przeca mazać szmyrym, coby fungowała jak sie patrzy. Dycki czym dłuższy sie burdakowało tym wiyncyj było radości we familiji, bo to znaczyło, że je kupa obilo a mółki na chlyb nie bydzie chybiać.

Mały Ksióńże to był synek hawiryza ze Ślónska, z Cieszyńskij Ziymi?

Rostomili, hned po tym jak zech wyrzóndził w Polskim Radiju cosik o Małym Ksiynciu po naszymu, zazwóniła do mie paniczka z Krakowa – Anna Minkiewicz a prawiała, że mo dlo mie ciekawóm informacyj. Potym mi posłała maila a to wszystko, co mi w nim napisała o Małym Ksiynciu, to Wóm tukej opiszym, bo to je na ozajst worce, coby to poczytać. Antoine de Saint-Exupéry napisoł okróm Małego Ksiyncia eszce inkszóm ksióńżce: „Ziymia, planeta ludzi”. Na samym kóńcu rajzy cugiym, isto w roku 1936 do Moskwy, w postrzodku nocy uwidzioł zmordowanych polskich hawiryzi, kierzi rajzowali z Francyji do Polski a miyndzy nimi był mały, przeogromnie szwarny chłapieczek, kiery podle autora był podobny do małych ksióńżónt z pogodek a z bojek. Był podobny do Mozarta, lebo do nowego gatunku róży, co jóm opatrowali ci, kierzi robili na zogrodach pełnych kwiotków. W tej ksióńżce je eszce lis, pustynia a studnia z wodóm, ale wszecko Wóm to pómału opiszym. Ganc przed 03-05-1935 Antoine de Saint-Exupéry jako dziynnikorz, rajzowoł cugiym do Moskwy a robił wtynczas dlo cajtóngu: Paris – Soir . W cugu było kupa familiji z Polski, kiere rajzowały z Północnej Francyji. 03-05-1935 w Paris – Soir szło už poczytać artykuł z rajzy do Zwióńzku Radzieckigo, co go napisoł Antoine. Pisoł w nim tak: „W nocy, w cugu, pomiyndzy polskimi hawiryzami spało małe dziecio, kiere było ganc jako Mozart. Wyglóndoł ganc jako ci mali ksióńżynta z pogodek a z bojek. 31.12.1935 europlan, co nim furkoł Antoine de Saint-Exupéry roztrzaskoł sie na Pustyni Libijskij. Antoine był pilotym a wtynczas sie ścigoł z inkszymi pilotami na europlanach. Wszystko to opisoł a możne to była jakosik inspiracyj ku tymu, coby napisać nieskorzij Małego Ksiyncia. Bo roztrzaskany europlan, lis a woda – zdrzódló żywota, tego duchowego też je przeca w Małym Ksiynciu. W 1939 roku „Terre des Homes: (Ziymia planeta ludzi) była už zrychtowano. W nij Antoine napisoł o polskich hawiryzach, kierzi rajzowali pospołu z małym Mozartym. Potym w 1943, jak był w Ameryce to napisoł Małego Ksiyncia. Ale w tej piyrszej ksióńżce w „Ziymi, planecie ludzi” na kóńcu, jak opisuje trzi dni rajzy z Francyji do Moskwy, to pisze tak: „Kole jednej w nocy przedrepsit zech cały cug. Wagóny do spanio były prózne a wagóny piyrszej klasy też były prózne. Yny we

wagónach trzecij klasy były stówki polskich hawiryzi, kierzi rajzowali spadki do swoich chałup. Szpatnie się jim blynsło, wracali się spadki do swojij biudy a cug nimi szkuboł na drzewianych ławach. Byli przeciepowani z jednegó kónca Europy do drugigo, skyrś tego że ekonómija była rostomajto, wytargani z malučkij chałupki na północy Francyje. Z chałupki, co kole nij była mało zogródka a w oknie były trzi Smrodlawe Zuzki, ganc takowne, co zech jich widzioł w oknach polskich hawiryzi. Siod zech naprociw jakisikej paniczki a chłopa. Pomyndzy nimi było wciśniońe dziecio a se spało. Jednakó w tym spaniu się obróciło, bo się mu cosik blynsło a hned zech uwidzioł jego gymbulke. Óna była fest piekno. Z tej paniczki a z tego chłopa się urodził jakisik owoc, a ón był ganc ze złota, przeszumny. Pomyśłoł zech se: to je gymbulka muzykanta, to je mały Mozart, szumnie obiecany żywót. Mali ksióńzynta z legynd byli ganc takowni jako ón. Opatrowali go Fotrowie, obleczóny, wypucowany, móg być kim chcioł! Kiej w zogródce pełnej kwiotków się rodzi róža, co ji eszcze nigdy nie było, to wszyscy, kierzi w tej zogródce robióm się dziwajóm, jako je szumno. Potym się bieré tóm róże, opatruje się jóm a óna je dycki piyrśzo. Yny że ni ma ogrodników dlo ludzi. Tego małego Mozarta spuczóm, jako wszystkich inkszych”. Tóž widzicie Rostomili, że tukej je mały ksióńże a aji ta jedna, jedyno róža, co drugij takownej nigdzi ni ma. W ksióńżce „Ziymia, Planeta Ludzi” w postrzodku je eszcze lis, co bywo na pustyni a woda, co opatrziła żywót, choć óna ni ma ze studni. Idzie rzyc, że Antoine de Saint-Exupéry opatrził naszego małego Mozarta, bo mu wymyślił żywót ganc z bojki, lebo z pogodki. Bezmála synek jakisich kamratów autora, kierzi byli z Kanady to był wzór Małego ksiyncia, yny że jo se myślym że okróm niego eszcze kupa inkszych dziecek. Można to był aji tyn syneček z Kanady, ale piyrśzego małego ksiyncia, kiergo uwidzioł Antoine to był tyn syneček hawiryzi w cugu. Paniczka Anna Minkiewicz kiejsi chciała nóńść tego synečka, możne dwacet, trzicet roków tymu eszcze żył a ani nie wiedzioł, że był inspiracyjóm dlo ksióńżki, co óna po Bibliji a Koranie je trzecio w całym Świecie. Anna Minkiewicz robiła w Afganistanie. Kiej miała orlap, to było za mało czasu, coby hleđać tego małego chłapca, ale worce by było go nóńść. W 1935 roku ludzie musieli mieć paszporty, coby rajzować, bo na granicach były kóntróle, tóž na ozajst kansik je jakisik ślad o tymu synečkowi. Miyndzy kwietniym a moym 1935 roku kupa hawiryzi z Polski wracał asie spadki do swoich chałup. Kansik możne sóm wypisane familije, co óny wtynczas rajzowały. Można Mały Ksióńże to je synek hawiryza, kiery fedrowoł na Górnym Ślónsku, lebo na Cieszyńskij Ziymii...

Serce z odpustu

Nie wiym Rostomili, kiej się zaczęły przedować serca z piernika w odpustowych budach po Cieszyńskij Ziymii, ale wiym jedno – każdy chłop, lebo synek by to mioł kupić swojij babie, dziolusze, galance. Dycki jak się szło na odpust, to hned po kościele wszyscy dreptali się podziwać pod budy. Dziecka chciały bawidła a słodki ciastka, starsi chłapcy flinty na kapsle chłopi už myśleli o piwie w aryndzie, ale nejprzód musieli swojij paniczce cosik kupić. Serca z odpustu sóm a były rostomajte – wiynksze, miyńsze, z cukru, z piernika ale dycki ta na nich je napisane że gdosik kogosik mo rod, lebo mu przeje. Hań downij się tych serc nie dowoło do

żodnej folije a skyrz tego była wiela razy sranda, bo jak jako gaździno miała głód, to nim prziszła do chałupy to už serca nie było. Wtynczas nasmolóny gazda szoł eszcze roz ku kościele a kupił eszcze jedno ale prawil babie, że jak to zjy, to už na rok dostanie psinco. Chłopi kupowali swojim paniczóm serca podle tego wiela mieli grejcarów w kapsie, ale wiela razy choć mieli dość piniyndzy, to kupili to nejmiyńsze serce, bo byli wysrani. Wtynczas baji tako Hanka, kiej uwidziała że Zofijka niesie szumne serce a wielkucne to była fest nasrano. Lepszy už było kupić swoji paniczce to serce aspón takowne strzedni, bo potym to chłop miol wycytowane długi czas. Dycki w odpust chłopi mieli tóm przileżytość, że mógli tym sercym rzyc swoji babie: „Móm Cie fest rod” a nie trzeja było ku tym už żodnych kwiotków. To je szumno tradycyj, co óna była, je a bydzie. Nie dej Boże, coby chłop zapómniol serca kupić, to už była ostuda, bo przeca pore groszy za kónsek czegosik słodkigo roz za rok szło przeca babie dać. Galan galance też dycki musiol kupić serce a czy było szumniesze, tym barzy dziolucha była rada. A choć wiela razy go zjadła niż prziszli ku jeji chałupie to sie nic nie robiło, bo synek zalecioł po nastympne – byle by dostol od dzioluchy pusy pod strómym. Serca z odpustu kupowały aji wnuki swojim Starkóm a Starzikóm, lebo synek go kupił Mamie, co go procnie chowała. To było dycki cosik miasto kwiotka, bo kwiotek dycki uschnył a sie go wyciepało, ale na to serce sie baba, Starka, lebo Matka dziwały cały rok. Dycki jak gaździno na niego pozdrziła, to se spómniała tóm puse na odpusćie, co ji doł gazda, choć żywobyci z nim przeca ni ma lahki. Inkszo gaździnka, kiero rada jadła to sie na to serce długo nie dziwała, bo do tydnia po odpusćie go do siebie wcisła, ale stejna wiedziała, że jóm gazda mo rod. Serca na budach fórt wiszóm, ale nie każdy chłop jich kupuje swoji paniczce. Wiyecie to je takowno fajno tradycyj a worce jóm fórt dzierżeć, bo tego plastiku wszyndzi je tela, że to serce, co óno wisi na budzie z ciastkami, to je cosi, co je zrobione a prziozdobióne rynkami. Chłopi na roku na odpust kupcie serce swoji paniczce, uwidzicie jako bydzie rada a możne bydziecie mieć na wieczór aji cosik obiecane...

Jako sie dóma robiło soki

Hań downij a aji eszcze dzisio, kole starych chałup, a aji tych, co sie jich postawiło nieskorzij, rosły krzoki z owocami. Nejwiyncyj dycki było malin. Jak sie jich nie zesiecze, lebo nie u-rznie to poradzóm zarosnąć całóm zogródke. Hań downij nasi Starzicy jich dycki niechali niech rosnóm, bo z malin je przeogrómnie dobry sok. Z jednej maliny za pore roków sie poradziło posioć aji dziesiynć. Dycki na jesiyń trzeja było jim jednako nakidać kapke gnoja, bo inakszy nie było

urody. Ale jak uroda była, to sie owoce kole chałupy każdy dziyń obiyrało do amperka, suło do garca we szpajsce a jak sie jich uzbiyrało, to hned sie z nich robiło sok. Okróń malin dycki na zogródce rosły rybiźle – białe, abo czorne. Każdy se soki robił po swojemu – jedni w sokownikach a inksi w garcach. Sokownik to były takowne trzi alamunijowe garce. Dołu był garniec, co sie do niego loło wode, jak sie ta woda zwarzila, to sie z nij robiła para, co óna szła do wyrchu do garca co ón był na samym wyrchu, kany były wsute owoce. Jak ta wrzawo para podgrzoła owoce, to sie z nich robił sok a kapkoł do garca, co był w postrzodku. Z tego garca wylazowoł mały szlauch z ocelowóm klamerkóm, co jak sie jóm puściło to sok szło loć do flaszek. Wiela razy w szlauchu była eszcze wraźono rułka ze szkła, coby gaździno wiedziela, że sok už je zrobiony a už go idzie wyloć. Jak gdosik ni miał sokownika, to musioł sok robić w garcu. Wsuło sie do niego owoce, naloło kapeczke wody a postawilo na blache. Jak owoce sie uwarzily a sie z nich zrobilo takigo cosik jak bryja, to sie jich wloło do cedzitka, coby w nim zustaly ty maluczki kostki. Gynsty sok už bez kosteczek sie eszcze na chwile powarziło a loło do szklónek. Jedni dowali cukier do soku, inksi ni a prawilo sie, że jak sie go wsuje to bezmala sok dlógszy wydzierzy. Sokownik a garniec, co sie w nim warziło sok musiały być dycki do porzóndku wypucowane a nie śmiało sie w tym warzić nic inkszego. Szklónki, co sie do nich loło sok tež nie śmiały być z ogórków, lebo z inkszych zawarzelin, bo inakszy sok sie hned zepsuł. Szklónki ze sokiyem sie potym eszcze musiało zawarzić we wielkucnym garcu, coby wydzierzaly aż do jora, lebo do nastympnego lata. Na spodek tego garca sie dało dycki jakómsik handre, coby sie szklónki ze sokiyem nie potrzaskały. Soki, co sie jich robi dóma sóm najlepsze, bo ni ma w nich żodnej chemije. Bez, maliny lebo ostrzyźlic jak sie jich utargało z krzoka, lebo z ciyrnio to sie jich hned nasuło do garca, lebo do sokownika a robiło sie z nich przeogrómnie dobry sok, co go potym piła cało familija w zimie. Sok z malin je przeca dobry jak gdosik je nimocny a gor na zimnice. Dobry je aji sok z rybiźli a z bzu, gor na kuckani. Soki sie robiło wiela razy tak, że sie suło do sokownika baji maliny a rybiźle – jako gdo mioł rod. Starzi ludzie wiedzieli, co je dobre a Stareczka prawili, że czym wiyncyj malin a owoców kole chałupy, tym wiyncyj szklónek ze sokiyem bydzie we szpajsce a w piwnicy. Na isto miała recht.

Gańba a ostuda

Co to je gańba? To je takowny głos w postrzodku człowieka, co mu prawi, że cosik zrobił szpatnie, że zrobił to, o czym ludzie na dziedzinie rzóndzóm, że sie tego nie śmi robić. Kogo zabydzie gańba, to už se isto zrobił aji ostude. Zrobić gańbe a gańbić sie, to jednako ni ma to samo. Nejprzód idzie o oblyczki, bo przeca jak sie kansik idzie, to sie trzeja jakosik oblyc, yny że ludzie sie oblykajóm rostomajcie. Baji jedna gaździno se oblykla do kościoła czyrwióńóm suknie

na wielkóm. Blyszczała sie w nij jako słónko, co wylazuje na Świat dycki w moju rano. Wszystkie starki, kiere siedziały ze zadku hned po kościele jóm obrzóndziły, że jóm ni ma gańba w takownych oblyczkach rzykać ale se nie wszymły, że farorzowi sie ta czyrwióno barwa na ozajst spodobała, bo tóm gaździnóm aji pochwolił, że wyglóndo, jako wielkucno malina. Inkszy roz synek prziszól do kościoła w zielónych galatach a zaś ty starsze paniczki, kiere siedziały ze zadku go pokazowały palcami, że przeca to je gańba w takownych galatach iść ku ołtorzu, bo wyglóndoł jako żaba w trowie. Nejwiyncyj gańby se szło narobić w kościele, bo tam siedzi kupa takich paniczek, kiere miasto rzykać, dziwajóm sie jako gdo je obleczóny a jaki mo włosy na czepani. Jo, kiej bych był farorzem, to bych jich wykludził z kościoła a rzyk, esi jich ni ma gańba obrzóndzać inkszych. Lepszy, coby rzykały do Pónbóczka a nie dziwały sie jako, gdo je obleczóny. Wiyecie, gańby mi majóm ty paniczki a dzioluchy, kiere idóm rzykać do kościoła a majóm rzić na wyrchu. Jo se sóm myślým, choć zech ni ma farorz, że ku rzykaniu sie trzeja oblyc słusznie. Gańby se szło narobić dycki, jak sie szło miyndzy ludzi na dziedzinie a gor kiej sie szło na muzyke. Kiej na muzyki drepsili starzi aji młodzi, tóż ci, kierzi už tańcować nie poradzili, dziwali sie na tych, kierzi zwyrtali. Nie dej Boże coby jakosik dziolucha miała krótszy spodek, abo by ji było widać rzić jak jóm piynty śwyrzbiały, to už mógła być obrzóndzóno. Chłapiec też jak prziszól na muzyke a sie naproł, potým pytoł dzioluchy do tańcowanio a óny uciekały, bo nie poradził żodnej wyzwyrtać, to se narobił gańby, choć to był synek wielkucnego siedloka. Wiele razy, kiej sie idzie do magacynu, bo trzeja wartko cosik kupić to sie człowiek śpiycho a oblyko byle co – lónty na kaźdo. Wtynczas paniczki, kiere stojóm pod kónzumym a obrzóndzajóm pól dziedziny, mogóm aji obrzóndzić tego, kiery prziszól miyndzy ludzi obleczóny tak, jako drepsi po chałupie. Z gańbóm dycki było tak, że jedni jóm mieli a inksi ni. Były na dziedzinie dzioluchy, kiere poradziły kaźdy tydziny z inkszym synkiym mówić a obiecować kaźdymu, że sie bydzie z nim galanić. Tacy byli aji syncy, co roz sie galanili z jednóm a roz z drugóm. Tóż ale dycki ludzie byli rostomajci, bo jednego było gańba a drugigo ni, ale pospołu z gańbóm ostuda a tej se szło narobić roz, dwa. Jak gdosik rzyk baji Mamie, lebo Fotrowi jakómsik szpatnóm wiec a Stareczka to usłyszeli, to prawili: „nie ma cie to gańba tak rzóndzić do Tatów?”. To samo prawil Foter synkowi, jak oryczól babe ganc za nim. Inkszo gańba była wtynczas, jak baji gazda potrzebował pómc, ale go było gańba iść do sómsiada, bo przeca fórt tam za nim drepsi. Gańba było gaździnóm fórt poiczować grejcary od Matki, bo fórt chybiało na wszecko, bo chłop fórt chlastól. Eszcze co inkszego było wtynczas, kiej sie gdosik gańbił. Haniczka sie gańbiła we szkole rzyc wiersz przed rehtorkóm a dzieckami, bo choć go umiała, to przeca sie wszecy na nióm dziwali. Zuzka, choć už była wydano, to sie fórt gańbiła poseblykać przed chłopym a Hela sie dycki gańbiła, jak miała cosik zaśpiywać na szkubaczkach. A eszcze co inkszego było wtynczas, kiej sie gdosik musioł za kogosik gańbić. Nejwiyncyj dycki sie gańbiły Mamy za swoji dziecka jak óny cosik wymaściły we szkole, ale potým nieskorziz też jak baji dziolucha zastała sama a była zowitkóm, lebo ze synka sie zrobił lómp. Wiele razy gdosik robi na dziedzinie ostude a inkszy sie musi za niego gańbić. Coby gańby nie narobić, toby trzeja było fórt siedzieć dóma a nie iść miyndzy ludzi, ale przeca tak nie idzie, bo człowieka dycki cióngnie ku bandzie.

Jako sie hań downij prało

Dzisiaj paniczki, jak chcę wypucować lónty, to ich wciepuję do pralki, nasuję kapkę prusku a fertig. Chłopi się poniekiedy z nich śmieją, że to pralka pierze a nie gaździnki a mają kapkę recht. Kiejsi hań downij z tym praniem oblyczek to nie była takowo lachko wiec. Gaździnki, które bywały w chałupach przy rzyce, lebo kansi przy potoku pucowały prodo a lónty na kamiyniach. Jako się to robiło? Na, trzeja było nónść wielkucny kamiyń, najlepszy jak to był plaskocz. Nejprzód baby moczały w wodzie oblyczki, potym jich dowoły na tyn kamiyń a klupały jich takóm łopatóm z drzewa, co się na nióm prawo kijónka. Co jakisi czas się na ty oblyczki dowoło takóm paste. Robiło się jóm z popiołu a z łoju - trzeja było to wymiyszać do kupy a fest zgrzoć na blasze w kastrołku. Jak się ty lónty klupało kijónkóm na kamiyniu, to cało szpina z nich wylazowała, yny że to była procno robota. Na plac, kany paniczki pucowały prodo a oblyczki się prawo plocek. Inakszy się prało w chałupie. Naloło się ciepłej wody do wasztroka a wsuło się do niej kapkę zody, lebo wciepało kónsek mydła. Potym do wasztroka się dało piyracóm maszynę a się pucowało oblyczki. Piyrace maszyny były rostomajte. Nejbarzy ajnfachowo to była tako tarka z porcelany, aluminijum, lebo z oceli. W ponikierych dziedzinach się na to prawo rómpła. Pucowało się na tym lónty tak, jakby się krónżało na jesiyń kapuste do kiszynio. – z wyrchu na dół a zaś spadki. Kiej oblyczki było czyste a woda była zmazano, to znaczyło że gaździno wszystko wyprała jak się patrzy. Ganc podobnie się prało w piyracej maszynie, co óna była zrobiono cało z drzewa. To była takowo drzewiano kiśnia z dziurami, co się jóm wraziło do wasztroka, bo óna musiała być fórt we wodzie. W postrzodku tej kiśni, dołu było drzewiane półkulate dno, co się na niego dowoło drugóm półkulatóm czynść z kurblóm. Pomiyndzy dno a tóm czynść się styrkało oblyczki a kurblóm się kolybało w te a we wte. Ta czynść z kurblóm szmyrała lónty o to dno a tak się moi Rostomili hań downij prało. Potym ty piyrace maszyny były coroz barzy moderni, bo už jich nie trzeja było styrkać do wasztroka, ale się do nich loło ciepłóm wodę, zawrzyło a yny się kolybało kurblóm. Jak się už wyprało to trzeja było wszystkóm wodę z lóntów wypuczyć. Mijnsze lónty se gaździno wykryncala sama, ale oto baji ku płachcie už trzeja było kogosik brać ku pómocy. Dziepro potym nieskorzij przy piyracych maszynach były takowne dwa kuloki, co się miyndzy nich styrkało oblyczki, kurblóm się obróciło a woda się z lóntów traciła. Aji wtynczas, kiej po chałupach už była eletryka a piyrace maszyny były ocelowe a też były na eletryce, to gor ty starsze paniczki fórt eszcze prodo a lónty pucowały jako kiejsi. Wyprać oblyczki to była hań downij ganc procno robota - ni to co dzisiaj, że się yny wciepie lónty do elektrycznej piyracej maszyny a óna jich aji wypiere aji jich eszcze poradzi suszyć. Yny aji dzisiaj, choć mómy wszystko taki moderni, to samo się przeca nic nie robi.

Każdy letnikorz, lebo tyn kiery przywandruje na Cieszyńskóm Zymie a nie poradzi rzóndzić po naszymu, by se to miół wydrukować a schować do kapsy.

Dzień dobry – Witóm

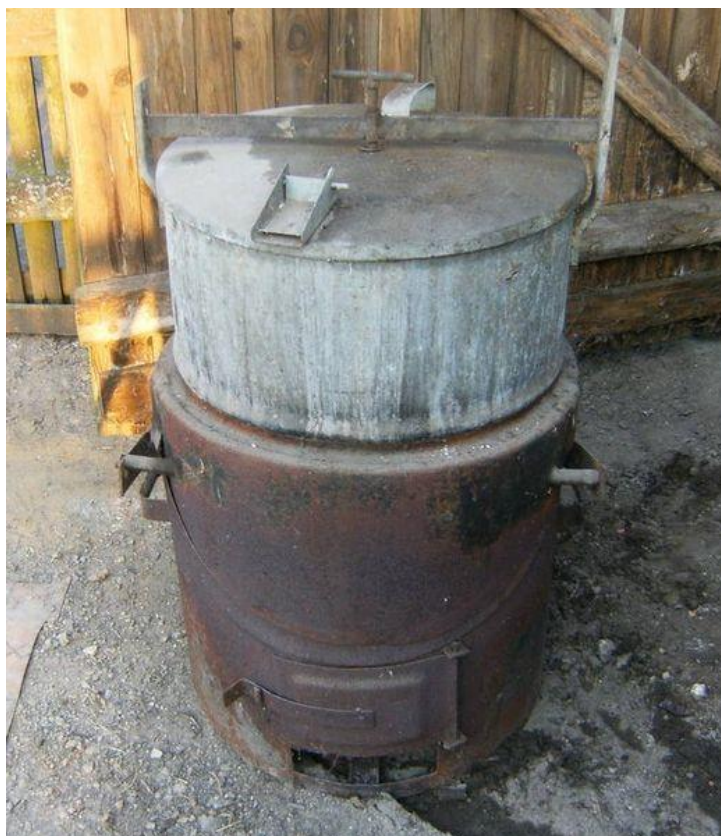
Jak Ci na imię? – Jako mosz na miano?

Ile masz lat? – Wielu Ci je? Wielu masz roków? Jak stary żeś je?
Gdzie teraz jestem? – Kaj żech terazy je?
Gdzie znajduje się dworzec kolejowy? - kaj je banchof?
Gdzie znajde ubikację – Kaj je haziel?
Gdzie znajduje się sklep spożywczy? – Kaj je jaki magacyń z jodłym?
Jak dojdę do Wzgórza Zamkowego? – Jako dónść do Kopca ze Zómkiym?
Gdzie jest stacja kolejowa? – Kany je sztacyjón?
Dokąd prowadzi ta droga? – Kaj kludzi ta cesta?
Dokąd prowadzi ta ścieżka? – Kaj kludzi tyn chodnik?
Gdzie prowadzi ta ulica? – Kaj kludzi ta hólca?
Czy dojadę tą drogą do Jabłonkowa? – Idzie tóm cestóm dojechać ku Jabłonkowi?
Która jest godzina? – Wielu je godzin?
Którędy dojdę do kościoła ewangelickiego? – Kierundy dónść do wanielickigo kościoła?
Co to jest za budowa tam w oddali? – Co to je za chałupa tam hanej?
Gdzie można coś zjeść i wypić? – Kaj majóm dobre jodło a pici?
Ile kilometrów jest z Cieszyna do Wisły? – Jak daleko je z Cieszyna do Wisły?
Czy w Czeskim Cieszynie dogadam się po polsku? – Dorzón-0dzym sie po polsku w Czeskim Cieszynie?
Ile to kosztuje? – Wielu to stoi? Wielu za to chcecie?
Jaką mi Pan może polecić zupę? – Jaki tukej mocie dobre polywki?
Jaka dzisiaj będzie pogoda? – Jaki dzisio bydzie czas?
Gdzie jest knajpa z dobrym piwem? – Kany je arynda, co w nij majóm dobre piwo?
Gdzie jest sklep z pamiątkami? – Kaj je magacyń z wiecami stela?
Gdzie kupię cieszyński kanapki? – Kaj idzie dostać cieszyński kanapki s harynkami?
Gdzie mogę przekroczyć granicę? – Kaj idzie przelyżć na Zachodni brzyg Olzy?
Gdzie znajduje się Gminne Centrum Informacji? – Kaj je to cyntrum, kany mi rzekném informacyje o gminie?
Przejadę tutaj samochodem? – Wjadym tukej autym?
Przejadę tutaj na rowerze? – Wjadym tukej na kole?
Czy mogę tutaj wejść? – Mogym tukej wlyżć?
Czy mogę tutaj postawić samochód? – Mogym tukej niechać auto?
Gdzie tu w Karwinie jest ta stara kopalnia? – Kaj tukej w Karwinie je ta starucno szachta?
Gdzie znajduje się Muzeum Cieszyńskie? – Kaj je Muzeum Cieszyńskij Ziymi?
Czy mówi Pan lokalnym językiem? – Poradzicie rzóndzić po naszymu?
Widzę, że ma Pani torbę. Czy zmierza Pani na targ a jeśli tak, to czy może nie Pani tam zaprowadzić? – Paniczko widzym, że mocie taszke. Jesi idziecie na targ, to pyty zakludźcie mie tam.
Jak dostanę się na główną drogę? – Jako sie dostanym na cysarskóm ceste?
Cosik eszcze by tukej miało być? Napiszcie to dołu.

Parzok

Hań downij jak prziszła jesiyń a na polu zaczynało być zima, to gazda z gaździnóm sie už dycki dziwali do chlywka, jaki je babuć, bo przeca jakosik do dwóch miesiyncy trzeja robić zabijaczke. Jednako nie było zabijaczki bez parzoka, tóż trzeja było aji na niego pozdrzić, esi w ni je wszystko jak sie patrzy. Parzok był kiejsik hań downij przy każdej chałupie. To był takowny piec, co miał na wyrchu wielkucny garniec a na nim dekiel. Na každo w parzoku sie parziło zymnioki, co sie jich dowalo żrać babuciowi a gowiydzi, ale przy zabijaczce sie w nim warziło wode, coby oparzić kormika. Parzok miał dołu piec, podobny do kaczycy a hajcowało sie w nim drzewym. Stykło oto nazbiyrać po placu, lebo pod stróymym pore patyków, połómac jich, wrazić do parzoka, ku tymu wciść kónsek papióru, maszynkami podpolic a už był fajer. Potym yny roz za czas sie tam hynyło jakisik kapke hrubszy kónsek drzewa. Na wyrchu parzoka był wielkucny garniec z deklym a tyn dekiel był przisrubowany, coby go gdosik nie ściepoł a coby garniec był fórt do porzóndku zawrzity. Jak w parzoku dołu był už fajer, to gazda wciepoł do garca zymnioki, naloł tam oto z amper wody a tyn dekiel zawrził. Tej wody sie tam nie loło ganc po sóm wyrch, bo zymnioki sie miały parzić a nie warzić. Kieby sie tam naloło godnie wody, to by sie ty zymnioki warziły przeogrómnie długo. W postrzodku parzoka był hyc, tóż woda sie w nim zmiyniła w pare a

ziymnioczki sie pómału parziły. Pospołu ze zymniokami do parzoka szło wciepać aji rzepe, lebo marekwie – wszystko to babuciek a gowiydź zeżrały. Przi parzoku, gor w zimie, jak sie go už rozchajcowało to sie szło przi nim aji ogrzoć, gor wtynczas, kiej mróz zgrziptół pod bótkami. Wtynczas gazda jak rozhajcował parzok, to se przi nim sied na gnotku a yny styrkoł kónski drzewa do postrzodka, coby zymnioczki wartko były miynkki. Wiele razy było tak, że uwidziół kamrata, kiery drepsil miedzóm, tóż na niego hóknól, coby ku niymu prziszół a dycki jakómsik sztamperle se przi parzoku chłopi wypili. Jak už zymnioki były miynkki, to wóniały, tóż gazda ściepoł z parzoka dekiel a prziniós wielkucny garniec, lebo szaflik. Potym zwytrnył parzok, zymnioczki sie wszystkie skulały dołu a wyłoł sie aji zbytek tej wody, co sie jóm włoło, coby sie zymnioki sparziły. Wszecko to gaździno hned puczokiyom rozpuczyla. Ganc inakszy było przi zabijaczce. Už dziyń pryndzyj Starzik narychtowali kónski drzewa, co jich suszyli całe lato a isto pół jesiyni. Jedne były ciyunki, drugi hrubsze a eszce insze hrube. Piyrsze były na podpołke, coby zafachlować w parzoku a ty drugi, coby sie fajer fest polił. Jak godziny wybiły sztyry, to Starzik stowali, oblykli sie a choć w chałupie a na polu było fest zima, to drepsili hned ku parzoku. Suche drzewo na podpołke, cajtóng a maszynki mieli we wielkucnej kapsie a kiej sie už w parzoku to rozchajcowało, to warto przinióśli zbytek suchego drzewa, coby fajer tańcowół. Wode mieli narychtowanóm w kiblach we waszkuchni, tóż jóm wlołi do parzoka a yny wachowali, coby z niego szoł hyc. Co jakisik czas przinióśli kónsek drzewa a wciepali do parzoka. Zima było jak pierón, ale packi se szło ogrzoć a kiej godziny wybiły sześć to už parzok był jako damfula a woda była ganc wrzawo. Masorz prziszół za godzine a w parzoku była woda, co sie jóm potym oparziło babucia. Parzok a Starzik roz za rok to byli nejlepsi kamracio, bo przeca nie było zabijaczki bez wrzawej wody z parzoka. Starziczek byli od samego poczóntku do kónca zabijaczki, bo przeca bez niego by ji nie było. Parzok fórt stoi pod strómym na zogrodzie a czako, gdo w nim robi fajer aspón tak, coby sie gdosik przi nim ogrzoł, bo choć babucia už we chlywku ni ma, to kury a kaczyce czakajóm na zymnioczki.

Ciotka prziszli

- Jezeryna, na už mie klepeta bolóm, tyn chodnik z chałupy sie mi zdo coraz delszy. Muszym se aspón kapke stanóńc a dychnóńc. Tam sie hanej cosik świyci, nie wiym esi Haneczka poli zieliny, bo sie z tego fachluje. Dobre idym dali, už kogosik widzym na zogrodzie.
- Witóm Was Ciotko.
- Na, witej Haneczko, coś sie chyciła polynio liści?

- Ja, bo tego je tela wszyndzi, że to ni ma możne. Cosik żech se niechała na ściyl, ale fórt to leci dołu ze strómów.
- Dziwóm sie, że mocie szumne, czyrwióne jabka na strómie. Też żech takowne miała, ale jo nie wiym co sie s tóm mojóm jablónkóm stało. Zaczła schnónć a už yny pore listków na nij wisi.
- Tóż, jo wóm pore tych jabłek do taszki, bydziecie mieć na kómpot.
- Dziołucho, to bych musiała iść spadki do chałupy isto pół dnia a eszcze byś mi musiała dać drugi krziwak.
- Witóm Was Ciotko.
- Na witej Zofijko. Jako sie mosz?
- Na, pómału a fórt. Pódźcie haw do chałupy, zrobiym Wóm aspón teju, abo kawe.
- Kawe ni, bo żech už rano piła.
- Ni, nie sebuwejcie sie.
- Ale ja, bo Ci tukej namaraszym.
- Siednijcie se a jo hned postawiym wode na blache.
- Ciepło tukej mocie, fajnie od kachloka mie grzeje po klepetach.
- Wciepiym eszcze pore kónsków pod blache, niech sie to barzy rozchajcuje.
- Tóż a jako sie mocie Ciotko?
- Wiysz co, jo prawiym dycki tak, że pokiel człowiek poradzi klepetami gibać a drepsić kole chałupy, to eszcze ni ma źle. Nejgorszy, kiej człowiek legnie.
- Ja, ja mocie recht, oto ta Wawrziczkuła kole sztreki...
- Ta Wanda?
- Ja, óna už leży na legierze a wszecko trzeja kole nij robić.
- Na nie prow, dyć óna dycki była tako baba jak hól, silno, zdrowo. A kaj mosz chłopa.
- Na, poszoł do lasa ze synkami, bo sie dorzóndził z gojnym, że se ur-znie pore strómów, co óny sie bulajóm.
- A dziecka kaj sóm?
- Na, syncy w chłopym w lesie a Zuza je u kamratki, cosik rychtujóm do szkoły.
- Wiysz jo ku Wóm prziszła, bo fórt siedzym dóma a ty moi kamratki sie coroz barzy tracóm. Latoś umrziała Wanda a Marysia, wiysz to je straszne.
- Dobrze żeście prziszli.
- Na witej Mania, kany drepsisz?
- Na, byłach kuróm nasuć obilo, kaczycóm zymnioków a tyś už babucióm dała żrać?
- Ja Mamo, nie starejcie sie. Siednijcie se a przerzónď s Ciotkóm. Mocie oto po szklónce teju a hned Wóm dóm po kónsku kołocza.
- Ty, tóż posłuchej słyszałaś o tej Wandzie?
- Wawrziczkułi? Ja wiym o nij.
- Ty, tóż pomyśl se tako baba.
- Nó, ale wiysz dziołucho, co óna sie urobiła na gospodarce, usmykała wszystkigo, bo jeji chłop wiysz jako chlastoł. A ku tymu eszcze sztowało dziecek...
- Tóż a Ty fórt chowiesz ty babucie?
- Na, to už ni ma moi, jo yny roz za czas poodbywóm, jak młodzi nie poradźóm, ale to už ni ma jako kiejsi. Ampra nie dźwignym, tóż to tak po kapce w garcu kidóm do korytka.
- Jo už yny móm pore kur a kohóta a też z tym sóm kurowody, bo oto wczora sie dziwóm a kwuczka wylazła s kurzóntkami, ani żech nie wiedziała, że siedziała na wajcach, kansik wlazła pod słóme a tam se naszła gniozdo. Obili mi łacno przeduje Hynie Poloczek, tóż pore wajeć móm, cosi rozdóm a taki to mosz.
- Ty, to jo bydym musiała za nim zónść, bo my latoś mómy obilo jakosik mało.
- A krowe už mosz cielnóm?
- Ja, wiysz co, sóm ty dziecka, majom rade mlyko a wszyscy jedzóm masło, bioły syr, dziołucha rada piecze, tóż u nas to mo gdo jeść.
- Ja, ja fórt tu widzym Rudka jak siedzi przy blasze a sie grzeje, wiela to už ja jak go ni ma?
- Na sztyry roki. Dziołucho jo go też fórt wszyndzi widzym, we szpajsce, we chlywie na placu...
- Jo mojigo chłopa też, choć už go ni ma szternost roków. Jak sie tak dziwóm na stare fotografije to nie poradzym uwierzić, że ón był, naroz sie stracił a fertig.
- Ja, ja taki to je na tym świecie.
- Dobre, wiela je godzin, jezeryna už je piynć, niż sie do chałupy dostanym, przez tyn las a eszcze pod kopiec, to bydzie siedym.

- Nie starejcie sie Ciotko, dyć Was odkludzimy.
- Tóż dobre aspón kónsek a po chodniku eszcze cosik przerzóndzimy.
- Dobre tóż pódźmy. Miyj sie a przidź kiedy.
- Ja przidym w pióntek, bo bydym chciała z tym Poloczkiym rzóndzić o obilu.
- Dobre jo mu rzeknym, że za nim przidziesz.
- Tóż s Bogym.
- S Bogym...

Po piwie przy płocie

- Jozef, witej pódź kapke tukej ku płocie.
- Witej Rudku, wiysz co, móm pilobe, jutro porzóndzimy.
- Ale nie hóc, pódź haw.
- Tóż dobre, ale yny na chwile.
- Co ci zaś baba jakómsik robote dała?
- Tóż toć, dyć wiysz że óna dycki prawila, że jak chłop ni mo roboty, to sie mu cni a zaczyno wywodzać.
- Ja, moja też tak prawi. Wypijesz piwo?
- Ni, wiysz co jo už raczy idym.
- Ale dyć doczkej, stanymy se tukej kapke dali, coby nas baby nie widziały z okna a wartko to wypijemy roz, dwa, trzi.
- Tóż dobre.
- Doczkej zóndym do szopki.
- Na, lizej.
- Dziynka, jezeryna! Už zech downo Brackigo nie pił.
- Tóż widzisz, cyckej.
- Jako w robocie?
- A, wiysz co už rachujym miesiónce a dni do pyndzyje.
- Ja, bo tyś zaczón robić rychlij, jako jo. Jo móm eszcze dziesiynć roków.
- Ale we werku sie tam isto nie urobisz.
- Na, wiysz co, to sie tak wszystkim zdo, zoleży od szychty, bo sóm dni, że sie człowiek tak yny belónco a inkszy roz chłopóm z wajej kapie.
- Tóż ja, taki to mosz. My terazy dostali na szachcie takigo przeciwnego sztajgra, isto go bydziesz znoł, ón je ze Zamorsk a prawili na niego Norodek. Ja wiym Staszek, ón tam bywo jak je cesta ku Cieszynu w takownej wielkucnej chałupie.
- Ja, to je ón.
- Tóż nie rzóndź, ón był dycki taki rowny kamrat, wiela razy my sie na muzykach pospołu zesli. Ón sie galanił z tóm Manióm Machejowóm, kiero bywała tam za Parchowczokiym.
- Ja, yny że óna go odeszła a ón potym sie zrobił taki przeciwny.\
- Tóż, dziwisz sie mu? Tela dobrze, że dziecka už majóm wielki a požynióne.
- Ty, posłuchej a poradzisz kose naklepać?
- Wiysz co, na, klepoł zech, ale sie mi babka kansik straciła.
- Tóż jako, dyć óna je dycki wbito o gnotka.
- Ja, yny wiysz co, synek oto z tydziyń tymu pociupoł mi wszystkie gnotki. Strasznie chcioł mi cosik pomóc, tóż prawiym rób.
- Tyn najmłodszy Paweł?
- Ja, nó i wiysz babki ni ma.
- Tela szczynści, że na nióm nie trefił siykiyrkóm, bo by mu odbiła a by go szasła po czepani.
- Ja, jo mu też prawil, coby sie dycki podziwoł niż cosi bycie ciupoł, esi tam ni ma jakigo zieleza.
- Dobre, dopij a jo eszcze prziniesym drugi.
- Ale ni, bo baba mie uwidzi zaś bydzie do wieczora kwiańczeć, zech piwo chlastoł.
- Nie starej sie. Sóm my po obu strónach płota? Sóm my. Mosz w packach ryjoczke? Mosz. Jak baby wylezóm kansik z krzoków, to wroź flaszke do kapsy a rzeknymy jim, żeś potrzebował cosik sprawić, a prziszol żeś za mnóm.
- Tóż dobre to eszcze jedno mogymy wartko wypić.
- Na, mosz.

- Dziynka. Wiysz a jak żeś prawil o tych krzokach. Wiysz moja poradzi wlyżć do stodoły, do sómsieka a przez dziury sie dziwać, co aj robiym.
- Nie starej sie, tukej cie nie uwidzi, to je takowny plac, żech je isty, że ani moja ani twoja nas nie ścignie.
- Tóż dobre, a słyszol żeś, że Michoł z Rajczule umrzył?
- Tyn Michoł, tóż nie prow, kiej umrzył?
- Na, wczora.
- Ale eszcze nie wiszóm klepsydry, ani żech nie słyszol kónajónczki. Ale doczkej jo tyn tydziyń robiym na rano, toch tego ni móg słyszeć.
- Tóż, przeca a klepsydry už wiszóm.
- Moźne ja, boch nie był w dziedzinie už ze dwa dni.
- Podziwej sie idzie Jónek.
- Ja a ani sie na nas nie podziwo.
- Na ni, bo se ody mnie pojczol dwa tydnie tymu dwacet złotych a eszcze do dzisia ni to nie wrócił.
- Tóż nie prow.
- Aż mu nie pojczujesz grejcarów, ón bezmala mo najpojczowane po chałupach na połówce dziedziny.
- Tóż dyć na niego przidóm.
- Kiej si przidóm, bo wiysz co, jo też wiela razy pojczóm, ale jak nie poradzym wrócić, to rzeknym, że dzisio ni móm, ale na ozajst wrócym do tydnia.
- Tóż a czymu ón ty grej Cary fórt pojczuje? Dyć robi.
- Ja robi, ale chlaszcze. Hanka go wyciepała z chałupy, tóż poszol ku jakisik babie, kiero je tako jako ón a pospołu se pijóm.
- Wiysz co, szkoda synka, bo wiysz co ón umi kupa zrobić a sprawić. Spóminosz se jak ci nie jechoł traktor a trzeja było siano swożać? Prziszoł, tu cosik odkrycił, podrótowol a do pół godziny siano było we stodole.
- Dobre, tóż nic, dopite idymy cosik robić.
- Ja, dziynka za piwo a na prziszły roz postawiym jo.
- Miyj sie.
- Ty też a dowej pozór na babe.

Cosik mało wiela o bani

Z bani idzie zrobić kupa wiecy, baji fajnacki kómpot. Idzie jóm aji zawarzić do szklónek, zaloć winym, abo z nij zrobić takóm moczke, co sie na nióm prawi szodón. Dycki była na zogródkach na Cieszyńskij Ziymy, bo nie trzeja było przy nij kupa robić.

Spóminóm se, że Stareczka dycki jak už wycióngli tyn postrzodek z bani, to dycki se niechali nasióna. Potym jich dali na stary cajtóng ku kachloku a na jor zaś jich wrzili do zymie w zogródce. Potym tóm próznóm banie wyciepali na plac kuróm a óny s nij eszcze wydziubały to, co Stareczka nożym nie wyrzazali. Ale srandysta Starzik roz tóm próznóm banie wziyni z placu, wyrzazali w nij dwie dziury - blyszcze a jedném dziure - kinol. Potym tego szpatoka postavili pod strómym na wielkucnym gnotku a do postrzodka wrzili świyczke. Na nawszczywe przisli Staro Ciotka a jak uwidzieli takigo podciepa na polu, za oknym, po ómoku to sie tak wylynkali, że wlyżli do starzikowego legiera pod pierzine. Ponikiere banie poradziły urosnónć taki wielkucne, że jich gazda musieli wiyżć ku chałupie na tragaczu. Gaǳzino se takownóm banie zakulała dycki ku dwirzóm, coby sie pochwolić wszystkim babóm, kiere ku nij przisły na nawszczywe. Teraz jak sie robi dożynki, to dycki banie sóm w tych dekoracyjach, bo óny dozdrzywajóm wtynczas, kiej sie kónczóm źniwa. Z bani je przeogrómnie dobry kómpot. Spóminóm se, że go warziła dycki Ciotka Chmiylka a okróm dyni do niego dycki wciepała grzebyszki, kapke soku z cytróny a kapeczke cukru. Jak sie człowiek napił takigo kómpotu z wielkucnego garca, to potym sie długo nie chciało pić. Miyńsze banie dycki kulały dziecka po placu a sie nimi bawulkały, ale potym stejna musiały jich dać Mamie do kuchynie. Ale Rostomili z bani idzie eszcze zrobić baji chałupinke, takóm jako widzicie na fotografiji. Tóm żech zrobił jo moji cerze Karolci, kiero jóm jutro zanie sie do szkółki. Eszcze nie wiemy go w tej chałupce bydzie bywoł, możne jakisik dobre duszki, kiere sie chowajóm pod smiatokiyem w kuchyni...

Co wyrzónczo familija, kiej sie roz do roka zyndzie przy grobie na kierchowie:

- „Podziwej sie jaki ta baba mo pstrokaty mantel”
- „Tyn Staszek z Kopca, jak ón sie postarził”
- „Ty, je to ta Hanka Kulino, abo sie mi zdo?”
- „Podziwej sie jaki mosz zmazane bótki, prawila żech ci, cobyś jich opucowół!”
- „Pómknij tyn kwiotek barży do zadku”
- „Pómknij tyn kwiotek barży do przodku”
- „Szumne sóm ty kwiotki latoś”
- „Nie spol sie jak bydziesz rożygoł świyczke”
- „Jako sie mosz, už żech Cie rok nie widziół”
- „Podziwej sie jaki ty litery na tym pómniku sóm szpatne”
- „Nie wlazuj do bagna, bo se bótki zmażesz, pódź tukej na trowe!”
- „Zaś żeś zapómniół maszynki, jako terazy rożnymy świyczki?”
- „Ale dyć przeca wszyscy stanymy, placu tukej je dość”
- „Ni, tóm wiyńszóm świyczke dej tukej bliży”
- „Tyn czyrwióny kwiotek, dej barży na bok, bo nie widać napisów”
- „Szpatnie je dzisio, padze a wszyndzi je tela marasu”
- „Podziwej sie na tego chłopa, ón je isto ożrały”
- „Tyn bioły kwiotek musiała Mania kupić”
- „Tóż kaj idziesz, doczkej, eszcze kapke postojymy”
- „Kogo to je hanej tyn kwiotek?”
- „Czymu to nie gore?”
- „Wielu żeś dała za tyn kwiotek?”
- „Na, dwacet złotych”
- „Jo patnost...”
- „Ja, ja hned bydzie Mikołoj, Godni Świynta a zaś nowy rok”
- „Tam oto je eszcze trowa, żodyn ji nie wytargoł”
- „Tyn wiatery ty kwiotki pobulo, uwidzisz”
- „Podziwej sie, ta Zofija už je pół drugo roku pochowano a eszcze ji pómnika nie zrobili...”
- „Oto w kónzumie były ty świyczki po piynć złotych, to żech kupiła dwacet. Bydóm aji na rok”
- „Tóż, nie sturkej mie!”
- „Szumnóm mosz tóm jakle, wielu żeś za nióm dała?”
- „Tyn bydny kwiotek na isto kupił Jozef”
- „Tóż dobre idymy, bo tukej nic nie nastojymy...”

Cyntrofuga

Spóminocie se Rostomili, co to była cyntrofuga? Na ozajst to bydóm wiedzieć, kierzi chowali krowy a mieli swoji mlyko. Jako to fungowało a na co to było, to Wóm hned wyrzódzým. Dycki było tak, że jak sie podojiło krowe, to mlyko sie wloło do wielkucnego czaploka a postawiło sie go do chłódku, baji do szpajski. Potým za dwa, trzi dni gaździno wziyna bagyniorke a zbiyrała śmietónke, co óna sie zaczęła robić na wyrchu. Jak už nazbiyrała tej śmietónki tela, że z nij szło zrobić masło, to jóm dziepro wloła do maśniczki. Potým nieskorzij, po chałupach ludzie zaczęli używać cyntrofugi – wirówki do mlyka, coby mieć śmietónke wartko - hned, jak sie podojiło krowe. Cyntrofuga na wyrchu miała wielkucným miske co sie do nij loło mlyko. Z boku była kurbła, co sie nióm wartko zwyrtało a z drugij stróny wylazowały dwie rułki – z jednej leciało mlyko a z drugij śmietónka. Cyntrofuge szło lahko rozebrać. Nejważniejsze w postrzodku były taki ocelowe lejiki, co óny były zrobione z ciynkigo plechu. Było jich szejšć, lebo osiyń a były skryncóne do kupy. Jak sie zwyrtało kurbłóm, to wartko zwyrtały aji ty ocelowe lejiki. Kiej przez nich przelazowało mlyko, to śmietónka zustała w postrzodku a mlyko, už bez fetu strzikało na bok. Skyrs tego z jednej rułki leciało chude mlyko a z drugij śmietónka. Nie trzeja už było czekać aż śmietónka sie robi na wyrchu garca z mlykiym. Gaździno mógła hned odwirowanóm smietónke wloć do maśniczki a se robić pómału masełko. Mlyko, co óno było odwirowane, było ganc biolučki bo už ni miało w sobie fetu, abo go miało przeogrómnie mało. Fórt go szło pić, ale było barży wodniste – piły go baji paniczki, kiere chciały ściepać pore kilo. Coby mieć liter śmietónki, trzeja było wywirować dziesiynć litrów mlyka, ale to zoleżało od krowy jaki miała mlyko. Jak krowa miała kupa mlyka, to w nim było miyni fetu a ta, co dowala mlyka miyni, to w nim było fetu wiyncyj. Dycki jak sie odwirowało mlyko, to trzeja było cyntrofuge porzódnie opucować a plechowe lejiki wyźbluchać w ciepłej wodzie, bo inakszy by sie zatkały a wirówka by wubec nie fungowała. Ponikierzi loli do nich ciepłóm wode a zwyrtały – tak jich też szło lahko wypucować. Piyrsze cyntrofugi były całe ocelowe a miały kurble, co sie nióm wartko zwyrtało. Wiele razy sie jich śrubkami przikrynciło do starego stoła, coby nie skokały. Potým szło dostać wirówki na eletryke, óny už były plastikowe, ale dycki ty lejiki w postrzodku fórt były ocelowe. Starucne cyntrofugi eszcze stojóm po chałupach w piwnicach, lebo we waszkuchniach. Jak by sie jich namazało a wypucowało, to jo se myślym, że eszcze by niejednyn liter mlyka wywirowały, gor że ty lejiki w postrzodku były z oceli, co óna nie r-zowiała. Každó cyntrofuga przeżyła niejednóm gwiazdule a tóm, co jóm kupili stareczka to eszcze używały wnuki. Jak macie eszcze kansik cyntrofuge, to sie nióm pochwolcie - zróbcie ji fotografie a jóm tukej wciepie.

Grej Cary, ryński a złote

Hań downij, eszcze za Austryje, kiej Ksiynstwym Cieszyńskim regirowali Rakuszanio, były na Cieszyńskij Ziymi ganc inksze pinióndze jako potym za Starej Polski a terazy. Prawiło sie na nic grej Cary a ryński. A choć potym jak už kónsek naszej Cieszyńskij Ziymi był przy Polsce a płaciło sie złotymi, to ludzie eszcze fórt spóminali pinióndze, co ich mieli za Franca Jozefa. Moja Starka, eszcze trzicet, sztyrycet roków tymu prawili, że majóm w geldtaszce grej Cary, lebo ryński, choć na isto tam szuściły a zwóniły złote. Starka sie urodzili w tysiónc dziewiyncet dziewiync, tóż przeca eszcze pamiyntali ty stare rakuszański pinióndze. Drepsili eszcze aji do austryjackij szkoły a uczyła sie nimieckigo a prawi sie, że to co dziecio se zapamiynto jak je małe, to potym to spómino cały żywot. Tak samo było z pinióndzami. Spóminom se, że jak ech zaszoł za Stareczkóm a pytolech jóm, coby mi dali jakisi pinióndz na bómbóna, to óna dycki prawili: "doczkej, podziwóm sie esi móm jaki grej Cary we szrajtofli". Ale kiej baji Staro Ciotka prziszli pojcząc pinióndze, to Stareczka prawili: „Wiysz co, jutro mi pocztorz prziniesie pyndzyj, to ci pojczóm jakisik ryński”. Grej Cary to były drobne pinióndze, bo za Austryje sto grejcarów to był jedyn złoty ryński. Skyrz tego starzi ludzie prawili na to co szuściło w geldtaszce, że to sóm ryński a to co zwóniło to były grej Cary. Za Starej Polski jak už nie było Ksiynstwa Cieszyńskigo, ani Rakuszanów zaczoło sie płacić markami. Jednako inflacyj była tak wielkucno, że baji chyb sto wielasi tysiyncy, tóż ludzie sie zaczi chytać za głowy. Potym dziepro jak sie zaczoło płacić złotymi, to pinióndze były cosik wert, bo baji mój Starzik robił przed wojnom jako ajzybaner a prawil, że zarobił dwiesta złotych a to už było cosik. Skyrz tego, jak potym za kómunistów w osimdziesióntych rokach zaś prziszła inflacyj, to Starzik dycki prawili, że ty pinióndze, co mu prziniesie pocztorz sóm nic wert. Dycki prawili: „Kiejsi, jak zech robił za Starej Polski toch miół w kapsie dwa złote a poradził zech za to kupić dwa chleby a eszcze mi zbyło na piwo. A terazy, Panie...” A to była ganc prawda, bo pinióndze roz były wert kupa a inkszy roz ganc psinco, ale ludzie mieli jich dycki w zocy, bo przeca trzeja było na nich robić a bez jednego maluczkiego grejcara nie było tysiónca, ani millijóna. Były czasy, że jedyn pinióndz jak sie miało w kapsie, to szło kupić kaj co a potym za pore roków už yny pore wiecy. Dziecka też inakszy sie radowały z piniyndzy kiejsi a terazy, bo hań downij jak Stareczka dała wnukowi pore groszy, to synek se jich wciepoł do szklónki a jak sie tego uzbiyrało wiyncyj, to dziepro se szoł do magacynu kupić, jakisik bawidło, lebo ksióńzke. Ludzie byli wiyncyj nauczóni szporować, bo dycki sie prawilo, że jakisik pinióndze trzeja mieć, aspón postyrkane do fusekli. Tych Stareczek a Starziczków, kierzi mieli w geldtaszkach a szrajtoflach grej Cary a ryński už ni ma, ale fórt se bydymy na nich spóminać, jak mieli każdy pinióndz w zocy, aji tyn nejmiynszy.

Handra a hadra

Handra a hadra to ni ma to samo. Do czegosik inkszego sie jich używało, ale kupowało sie jich hań downij dycki u handrosza. Tak sie prawilo na chłopa, kiery przedowoł handry a hadry. Potym jak po dziedzinach było wiyncyj magacyńów a kónzumów, to tam, kany szło kupić rostomajte szmaty sie prawilo, że to je szmaciok. Baji w Małych Kónczyc szmaciok by nad kónzumym „U Eriki” a przedowała tam paniczka, kierej było na miano Ela. Nejprzód cosik o handrze. Tóž, to była szmata, co sie nióm uciyrało kaj co w kuchyni a w izbie, ale ni deliny, bo na nich była inkszo szmata. Hader gaździno miała dycki wiyncyj a wiela razy na forot, bo sie prawilo, że lepszy mieć, jako iść do kogosik a pojczować. Ty nowe hadry były dycki pieknie poukłodane w olmaryji, aji ty co były wyprane. Každó hadra musiała być pieknie wybiglowano a rowno poskłodano. To były ty nejlepsze hadry, co sie nimi uciyrało talyrze, szklónki a gorczki a wisiały na rechli, abo przy kachloku dycki na jednym hoczku. Na inkszym hoczku wisiały hadry, co sie nimi uciyrało garce, wiela razy było tak, że jak jako hadra už była potargano, lebo nie była za piekno, to sie jóm nie wyciepowało, ale uciyrało sie nióm garce. Podobne hadry wisiały oto na stołku, lebo przy kachloku a były na to, coby przetrzić stół, jak sie baji cosik wyłoło. Hadry były białe a wiela razy miały powyszywane jakisik ozdoby, ale wiycie hudobne gaździnki wiela razy se robiły hadry same, baji ze starej płachty. Porzazały jóm na kónski a też nimi szło kaj co pouciyrać. Gaździnki, kiere miały dość grejcarów, coby se kupić szumne hadry, też se robiły takowne gorsze z płacht a miały jich na uciyrani jakisich gorszych wiecy. Dycki, jak sie garce opucowało a wyžbluchało we wodzie, to sie jich potym musiała pouciyrać, choć jak była piloba na polu, to sie jich niechało aż z nich wykapała woda. Na dłaszczce, kansik w kóntku, lebo we waszkuchni leżała se dycki handra a to była szmata, co sie nióm pucowało deliny. Handra miała gorszy, jako hadra, bo musiała pucować wszystko, co sie prziniósło na bótkach z pola. To była takowno hrubszo szmata, bo musiała wcyckać wiyncyj wody. Gaździno se dycki naloła ciepłej wody do ampra, wsuła do nij pruszku do pranio, lebo kónski mydła, handre se dała na śmiatek a pómału se pucowała deliny tam a spadki. Potym jak už wszecko pomyła, to zaś wloła do ampra wody, handre wypucowała a powiesiła kansik schnónć. Staróm handre sie dowalo przed dwyrze, coby szło opucować bótki, jak sie prziszło z pola, gor kiej padało a przed chałupóm był maras. Jak gaździno, abo Stareczka byli nasrani, to poradzili mokróm handróm kogosik śmignónć po rzici. A chłop jak prziszot naprany ze szychty, to też móg dostać handróm po gymbie. Handra a hadra dycki musi w chałupie być, bo fórt trzeja cosik uciyrać, pucować a czasym aji przeciwnym dzieckóm wysmigać po rzici.

Ostatnio szychta

Jozef sie obudził o sztwortej, jako dycki, ale tórn noc jakosi nie poradził spać. Siednył se na legierze, podziwoł sie na godziny – wybiły sztyry, trzeja sie oblykać. Jako dycki wziórn se lawór, napuścił se do niego letnij wody, umył se gymbe a potym rynce. Do taszki se wraził kónsek chleba a wórsztu, co mu go baba narychtowała wieczór. Hanka eszce spała, tórn też jako dycki doł ji pusy a chwile sie na niórn dziwoł. Dycki tak robił, bo nie wiedziól esi sie wróci ze szachty do chałupy a jórn uwidzi. Dziecka už miórn odrośniórn, už były na swoim, ale jak były miyńsze to też jich dycki całował po czole. W siyni se obuł bótki, oblyk kabot a niź wyloz z chałupy to eszce pocałował maluczkórn figurke świyntej Barbory a krziź, co go miórn przy dwiyrzach. Było pórn pióntej, na polu ćma, ale kansik tam daleko było słyhać werk a cug, co ciórnnył wagórn z wórnglm. Jozef dzisio to nie był tyn chłop, co dycki. Dreptórn pórnalu tórn samórn cestórn, co niórn szół tam a spadki trzicet rokórn. Z kamratami moc nie rzóndził w autobusie, jak przijechoł na szachte też yny sie dziwoł na wszecko, jakby tukej był piyrszy roz. Ganc tak jak wtynczas, kiej mu było dewatnost rokórn a piyrszy roz sjechoł szolym dołu. Choć znoł każdy kórntek na szachcie, to dzisio chciół wszystkigo pomacać a na wszecko pozdrzić – tak mu to było zocne. Ostatni roz sie przebykoł, ostatni roz broł baterke, ostatni roz obuwoł chuściórnki na szłapy. Dziepro sie kapke spamiyntół, kiej sygnalista zazwónił – szol wyjechoł na wyrch. Jedni hawyrze zmazani od wórngho, czorni jak diobły kórnaczyli szychte a dlo Jozefa a jego kamratórn sie dziepro zaczynała. „Szczynść Boże” – tak dycki prawili jedni drugim, niź szol zaczón wartko slatować dołu. Ty dwa słowa miały wielkucnórn moc, były jako rzykani. Kiej jich hawyrze prawili, to dycki na chwile ściepowali hełmy z czepani, bo mieli w zocy Pórnboćzka, dyć przeca tam na dole, jak sie cosik stanie, to už yny Órn jich móže opatrzyć. Jozef ostatni roz jechoł tym szolym dołu. Nigdy nie posłuchoł jako hóczy, ale terazy to słysoł tak fest, że to była dlo niego nejszumniejszo muzyka. Jak už był kilometr dołu, to wszystko macół – wórngho, kamiynie a sztympie – wiedziól, ze to je jego ostatnio szychta, że už tukej nigdy nie sjedzie. Wziórn kónsek wórngho a obracoł go w rynkach, to skyrns niego tukej je, órn a inksi hawyrze.

Trzicet rokórn krampoczami a potym kórnbaýnym wytargowali to czorne złoto Matce Ziymy a potym go wywoźali na wyrch. Jozef szół chodnikiyrn, było ganc ćma, yny ledzy kany świyćity baterki jako bandurki na wodzie. Naroz sie mu zdało, że gdosik drepce za nim a ganc zaczón mieć strach. W tórn ostatniórn szychte spórnniół se wszystki historyje o Pusteckim – duchu, kiery bywo na szachcie. Musiało przynść trzicet rokórn, coby w Pusteckigo uwierzył. Órn na isto je a kupa razy Jozefa a inkszych hawyrzi opatrzył. Wiela razy chłop słysoł szuszkaniu: „Nie lyź tam!”, tórn stanył a hned przed nim sie zawaliła skała. Jakby zrobił pore krokórn, to by go zasulo a fertig. Świynto Barbora też go opatrowała, bo pore razy sie stracił, jako młody synek, ale jak porzykoł to potym hned jakisik światło uwidziól a už wiedziól kany iść. Ostatni roz jechoł d wyrchu w szolu a kiej sygnalista zazwónił, to Jozef se myśloł, że órn zwóni yny dlo niego. Gumocze, oblyczki a baterke niechoł jako dycki tak, kany sie przebykoł po szychcie. Yny że

Jozef wiedział że tak na ozajst to na szachcie niechoł trzicet roków, że to była jego drugo chałupa. Na pyndzyji sie bydzie mógł na nióm dziwać, bo kole jozefowej chałupy je kopiec, co z niego lza szachte uwidzieć. Kiejsi na tym kopcu Starzik mu wyrzóndzali, jako to było, kiej robili na dole a terazy Jozef też to bydzie wyrzóndzoł swoim wnukóm.

Wszystkim hawiyrzóm tym, kierzi fedrujóm a aji tym, kierzi už sóm na pyndzyji, przy jich świyncie, winszujym Szczynść Boże, lebo Darz Bóg. Niech sie Wóm darzi a niech Was dycki Pónbóczek opatruje!

Klupaczka a tepich

Hań downij na deliny sie nie dowoło nic, bo jak dłaszka była wypucowano a sie blyszczała, to na co by jóm eszcze trzeja było czymsikej przykrywać. Oto, lecy kany sie yny ciepło jakómsik staróm handre, coby szło utrzeć deliny, jak sie cosik rozłoło, abo wypucować bótki baji ze śniega, jak sie prziszło z pola. Dziepro potym nieskorzij ludzie zaccli se kupować tepichy, nejprzód do izbów, potym do siyni a aji do kuchyni. Były kiejsi takowne czasy, że gdo miół dóma na dłaszce tepich, tyn był majyntny a czym był hrubszy, tym lepszy, bo gazda z gaździnóm mieli godnie grejcarów. Tepichy były szumne, były farbiste a miały kwiotki, yny wszecko chytały na siebie - kaj jaki proch a szpine. Żle sie jich zamiatało a nie szło jich wypucować ani ryżowym, twardym śmiatokiym, tóż trzeja jich było roz za czas wyciepać do pola a wytrzepać klupaczkóm. Óna dycki przy chałupie musiała być. Wisiała dycki kansik na hoku na stodole, lebo w garaży. Ty piyrsze, starucne klupaczki były zrobione z ocelowych drutów, były ciynżki, tóż skyrz tego klupani tepichów to była barży, chłopsko robota, choć były baby, kiere miały godnie siły a to óny dycki klupały. Na zogrodzie kole chałupy, dycki były aspón dwa strómy, co óny rosły dość blisko siebie. Gazda se wzión delszóm żerdź, wraził jóm pomiyndzy nich a už miół kany klupać tepich. Nejlepszy było wyciepać tepichy do pola, kiej był mróz, bo sie prawilo, że wszystki zarazki a chroboczki, co siedzóm w tepichu sie wymrożóm a fertig. Jak sie klupało tepichy, to dycki do porzóndku a kiej gazda fest klupoł klupaczkóm, to to było słychać na drugim kóncu dziedziny. Byli chłopi, kierzi mieli tela siły, że kiej klupali tepichy, to sie ludzióm zdało, że kansik wojocy strzylajóm z kanónów.

Wszytek proch a szpina hned leciały do luftu a na zym, bo inakszy nie lza było tepicha wypucować. Jak był piekny czas, to tepichy wisiały na żerdzi od rana do wieczora, yny trzeja było dować pozór, coby nie nawilgły, bo wtynczas mógły spleśnieć. Potym nieskorzij ludzie už zaccli kupować odkurzacze, co nimi pucowali tepichy, ale stejna fórt roz za czas jich wyciepowali do pola, bo przeca trzeja jich było przeluftować. Yny co, klupaczki zaccli robić taki ajnfachowe, z

plastiku a nie lza było nimi wyklupać tepicha, yny co nejwyżj sie poszkrobać po rzici. Stare tepichy sie nie wyciepowalo, ale dowalo sie baji pod nogi do waszkuchnie tam miały drugi żywot. Wiela razy sie jich porzazalo na miyńsze kónski a porobiło sie chodniki, co sie do nich baji pucowalo bótki, jak sie prziszło z pola. Spóminóm se, że Stareczka a Stare Ciotki dycki musiały mieć w izbie tepich, bo prawily, że od dłaszki idzie zima na szłapy. Na tepich sie nigdy nie wlazowalo w bótkach, yny farorz jak prziszło po kolyndzie to wlazowol do chałupy a sie nie sebuwol. Na tepichach byly wiela razy porobióne jakisik pasy a cesty, tóz chłapcy sie mieli na czym bawulkać autkami a bawidełkami. Jak tepich był hruby, to se szło na nim aji legnyć, gor jak kogosik bolalo a strzikało w krzizu. Nó, a klupaczka była nie yny do tepichów, bo wiela razy, jak sie Mama nasmoliła na dziecka, to jim klupaczkóm wyrzazala po rzici, lebo chłopu po plecach, jak prziszło ożrały do chałupy. Staro klupaczka, porzónndno, ocelowo se pieknie wisi we waszkuchni a czako na jakisik tepich, coby go do porzónndku wyklupać.

Trze chłopi przy wyndzoku

- Witej Francek
- Na jo Cie witóm Jozef
- Bywómy chałupa w chałupe a widzimy sie roz za tydziyń.
- Na, wiysz takowne czasy prziszły, jo móm kamratów, kierych widzimy už yny na pogrzebach, to je ganc straszne.
- To wiysz, że ja.
- Ty a rzeknij mi, gdo hajcuje, że tak szumnie wónio?
- Wiysz co, też zech nad tym szpekulyrowol, ale nie wiym.
- To tak jakby gdosik wciepowol pod blache jakisik wóniawe drzewo, baji z gruszki.
- A jako wiysz, że to je gruszka?
- Na, bo mój Starzik jak wyndzili we wyndzoku, to dycki yny gruzskom, trześnióm, lebo uherkóm.
- Ja, ja mosz recht też se spóminóm jak to wónialo po dziedzinie.
- Ty, podziwej sie, hanej na kopcu sie cosik kurzi, gdosik hajcuje, nie idzie ta wón tam stela?
- Tam bywo Eda Machej a ón przeca dycki wyndzil przed Godnimi Śwyntami. Spóminosz sie mu roz wyndzok chycił, bo my chlastali tyn bimber od Wacka ze sztreki?
- Toć pamiyntóm, wtynczas była sumeryja jak pierón, były by nas baby wtynczas pozabijały a eszcze chciały zwónić po fajermónów.
- Wiysz co, jo móm pół litra schowane w szopce, weznym sztamperle a pódz przyndymy sie tam do Edy, dyć to nie ma daleko.
- Tóz dobre, yny musimy rzyc babie, że idym, bo sie bydzie starać a wyzwaniać, kany zech je.
- Dobre to rzeknij ji, że idymy do Edy cosik posprawowac, baji traktór, że go nie poradzi zapuścić.
- Tóz a Ty, co rzekniesz babie?
- O mie sie nie starej, moja je na szkubaczkach u Ciotki Bijoczki.
- Jerónie, to mosz szczynści.
- Na witej Eda!
- Jezeryja, chłopi witejcie, wiedzieliście, kany przisć, kaj sie z wyndzoka fachluje jako z kumina.
- Człowiece, na tak to wónio isto na całóm dziedzinie, że my sie musieli podziwac kaj gdo robi jaki fajer a gor, co poli.
- Tóz jo jako dycki, trześnie a gruszke, jako mie nauczyl Starziczek.
- Ja, spóminóm se Twojigo Starzika, dycki my gónili kole wyndzoka a ón nómi wyrzónndzol rostomajte historyje a yny wciepowol do fajera kónski drzewa.
- Ja a to je fórt tyn sóm wyndzok.
- Tyn sóm, yny zech musiol kanał posprawowac a dac tam cegły, bo ta ziyim dycki klynkla a musiolech to fórt a fórt robic na nowo.
- A drzewo mosz swoji?
- Wiysz co ja, latoś zech musiol ur-znónc pore gałynzi na gruszce, bo mi tak kozali eletrykorze, bo óny sióngaly na dróty a jedna trześnie na zogrodzie mi pobuloł wiater, wycie jak roz w lecie tak fest fukalo.
- Ja wiym, spóminóm se, mi wtynczas dachówki pościepowalo ze stodoły.
- Tóz widzicie sami, że drzewa móm godnie, isto na dwa roki.
- Ja, bo takownego drzewa to je szkoda wciepowac do cyntralnioka a pod blache.
- To je grzych, lepszy, coby tym wyndzić, coby dymym polechtać ty wszystkie boczki.

- Tóž fórt cie to bawi to wyndzyni.
- Na, wiysz co swoji je swoji, jak to potym baba wciepie do polywki to to ganc inakszy wónio a wajecznicza na wyndzónym boczku rano w niedziele to už je u mie tradycyj.
- Doczkejcie, bo mi to jakosik nie chce goreć, wciepiym ze dwa kónski a polejym Wóm fajnackij śliwowice, co žech jóm dostoł od mojigo kamrata z Morawy, z kierym žech robił we werku.
- My też cosik mómy w kapsie, podziwej sie...
- Jezeryna, tóž dobre, zima je to se mogymy dać po sztamperli, no ni?
- Tóž toć, yny wiysz co, raczy wlezy my kansik a wiater.
- Póđźmy tukej do szopki, aspón nas moja baba nie bydzie widzieć. A Wyście co babóm prawili, že kaj idziecie?
- Moja je na szkubaczkach.
- A jo žech prawil, že idymy Ci traktór sprawować.
- Tóž dobre, to na zdrowi chłopi, niech sie darzi.
- Dobre to mosz, połechtalo w karku, to je śliwowica jak sie patrzy.
- A to mlynso Ci wónio tak, že mi sie go ganc chce.
- Tóž dobre, doczkej ur-znym kónsek boczku a dóm oto na gnotek, už ie to wyndzi siedym godzin, trzeja to sprógować no ni?
- Fajnacki.
- Nó a mlynkutki to mosz, długo žeś to peklowol?
- Dwa tydnie we szpajsce.
- A co tam dowosz že to ja taki dobre?
- Na, knobloch, sól, bobkowy listek, žebyczki, pieprz a angielski ziele.
- Chłopi weźcie se po kónsku a póđźmy do szopki, trzeja poloć na drugi klepeto.
- Ja, to je to, co mi chybiało už od downa, ciepły kónsek boczku z wyndzoka a sztamperla dobrej śliwowice, toś mi zrobił radość Eda.
- Wiyecie co chłopi, przy wyndzoku bych móg stoć aji tydziyń a wiyecie czymu?
- Na ni...
- Bo po mnie moja baba cały dziyń nic nie chce, bo wiy, že nie poradzym daleko od wyndzoka odynść, bo trzeja wachować fajera a dziwać sie na mlynso.
- Ty wiysz co Eda, to jo bych tak poradził nie tydziyń, ale miesiónc, bo bych miol aspón pokój od moji Hanki.
- Tóž chłopi po jednym, za ty nasze paniczki.
- Póđźcie przegryzmy po kónsku boczku, bo wiyecie, mój Starzik dycki prawili tak, že kiej sie pije gorzołke, to trzeja na nióm wciepać cosik masnego.
- Moja Starka prawili ganc tak samo.
- Nie wiym jako Wy chłopi, ale jo už móm w gymbie niebo.
- Niebo bydziesz miol, jak se tyn boczek zapijesz dobróm gorzołeczkom.
- Tóž zdrowi, terazy za tych naszych Starzików a za Stareczki.
- Wiyecie co chłopi, jo se myślým, že to trzeja pómału wycióngać, to už isto je dobre.
- Eda, tymu už nic nie chybio, to je tak dobre, že Cie za to musimy ganc pochwolić.
- Biercie po kónsku z gnotka a idymy sie schować do szopki.
- Tóž lyj, terazy za to, že my sie tukej zesli.
- Chłopi, wiyecie co Wóm rzeknym? Muszymy se każdy postawić wyndzok, ty už Eda mosz ale my dwa, musimy bo inakszy sie nie zyndymy.
- Mosz ganc recht, przy wyndzoku to je taki folklor, co go ludzie nie słyszeli a nie widzieli nigdy w żywocie.
- A ty už zaś o tym folklorze.
- Ja, bo synek mi to oto wykłodoł, že folklor je bezmala wtynczas, kiej sie zyndóm baji trze chłopi, tak jako my tukej a wyrzondzajóm pospołu ganc o wszystkim, bo wiedzóm že sóm sami a že žodyn sie na nich nie dziwo.
- A jak sie na nas podziwo Twoja baba?
- To už ni ma folklor, to už je bezmala folklorizm...
- Eda, raczy polyj bo zaczynosz drzistać a bulczysz jako babuć w mydlinach.
- Tóž zdrowi, terazy za nasze paniczki, coby nie były takowne przeciwny.
- Chłopi musimy ty boczki a mlynso už pómału wycióngać z wyndzoka na gnotek, bo to už je uwyndzóny.
- Jedyn boczek my Ci zeźrali a flaszka je próžno...

- Doczkejcie zazwóniym babie, że už je uwyndzóna a niech na to prziniesie jakómsik miske.
- Ale nas tukej ni ma, dobre?
- Óna gupio ni ma, wszymła se przeca, że jak bydym wyndził trześnióm a gruszkóm, to bydzie wóniać na pół dziedziny a jacysi kamraccio a przociele na isto przidóm.
- Hónym, odewrz tóm flaszkę a polyj.
- Syncy jo Was widzým!
- Witej.
- Tyś je fórt tako, jako Cie pamiyntóm, kiej my chodzili na muzyki.
- Dobre, dobre, nie cukruj mi. Stary, mlynso bierym do miski.
- Ale niechej nóm cosik.
- Tukej mocie szumny kónsek boczku, co ón Wóm styknie na tóm flaszkę, co jóm mocie kansik schowanóm.
- Ja dziynka, wypijymy a idymy ku chałupie.
- Tóż jo se myślým a Ty stary už też pódź.
- Ja, dobre, przidym hned.
- Lejymy?
- Lyj a tyn boczek rzeż, boch dostał głód jak pierón.
- Flaszkę wypijymy, boczek dojemy a każdy se bydzie drepsit krajuszkiym ku chałupie.
- Za jakisik czas sie zyndymy u mnie, postawiym se wyndzok a wyrzcie mi, że sie tak pochowiymy, że moja se bydzie myślęc, żech je yny jo przy wyndzoku.
- Baby nie ocyganisz.
- Nie ocyganisz, óna dycki bydzie wiedzieć, że jak chłop wyndzi, to jacysi kamraccio, sie dycki nóndóm...

Winszowani na Nowy Rok 2024

Moji Rostomili, dzisio otwyrómy wielkucny kajet, co ón mo trzista szejdziestiónt sześć strón. Na każdej strónie bydymy cosik pisać a żodno nie bydzie prózno, bo ty kartki to ni ma papiór, ale dni naszego żywota, co ón bydzie w dwa tysińce dwacatym sztwortym roku sie pisał nie blajszyftym, ale tym wszystkim, co bydymy przeżywać. Každó stróna sie zacznie wczas rano a skóńczy sie nieskoro wieczór. Ponikierzi napisóm cały kajet, dlo inkszych ón sie możne skóńczy na strónie numero dwiesta sztyrcet, ale wszyscy se musimy dować pozór, coby to wszecko było napisane szumnie, bez zowiści, bez gniywano a bez wszystkich naszych nejdorszych ludzkich wiecy. Bo wiyecie możne tak być, że tyn kajet na kóniec roku gdosik poczyto a wtynczas ponikierych z nas bydzie gańba za ponikiere wieca, co my robili. Na tych archach, co óny nie sóm z papióru, sie bydzie pisać wszystko, jedno za drugim. Jak yny człowiek stanie z legiera, to už sie zacznie pisać dalszy dziyń, minuta za minutom, godzina za godzinóm, aż sie zawrze oczy

wieczór. Dycki na Nowy Rok se winszujemy, coby tyn kajet był lepszy napisany, jako tyn, co był przed nim, prawimy, że bydymy jedni dlo drugich lepsi, że nie bydymy zowiścić, obrzódzać a cyganić, ale oto za pore dni už sie powadzimy, už gdosik do drugigo dziubnie a zrobi zwade a to wszecko sie pisze a už tyn kajet sie robi szpatny. Tak nie śmi być, bo to, co se winszujemy dzisio to nie sóm yny słowa wyciepane do luftu, ale cosik, co trzeja rzyc szczyrze. Jak to gdosik rzeknie yny tak, bo to tak trzeja, bo bezmala je tako tradycyj, to lepszy coby nic nie prawił. Jónek obiecoł w Nowy Rok babie, że nie bydzie chlastoł, wiycie doł ji takowne hawiyrski słowo, ale oto za tydzijn už sie naproł, że nie wiedzioł o Świecie. Francek, kiery też chlastoł nic babie nie prawił, bo chcioł przestać pić tóm gorzołke, ale nie był isty jesi bydzie poradził, ale wydzierzoł a choć nic nie prawił, to už na kartkach kajetu jego żywobyccio gorzoły nie było. Rostomili, jo Wóm winszujym szczyrze, wszystkim – tym, kierych znóm a tym, kierym nie znóm a możne kiejsi poznóm, coby w nowym roku dwa tysiönce dwacet sztyry sie Wóm darziło a coby Was Pónbóczek opatrowoł. Winszujym to aji tym, kierzi mie obrzódzali, kierzi cieпали na mie kamiyniami a szpatnie sie na mie dziwali. Už dwie godziny na piyrszej strónie sóm u mie napisane. Nie wiym, jaki bydóm dalsze, ale bydym chcioł, coby były napisane pieknie. Tyn nowy rok nie bydzie lepszy, jesi jo nie bydym lepszy, jesi my wszycy nie bydymy aspón kapke lepsi jako łónskiego roku. Chciołbych, coby mój każdy dziyn w roku dwa tysiönce dwacet sztyry był lepszy od tych, co óny były w roku, co ón už je za nami.

Niech tyn nowy rok, aji dlo Was bydzie lepszy, ale to už zoleży yny od nas...

Jak chcecie jeść dobre miynso, to se go musicie sami chować...

Rostomili, worce se cosik swojigo chować kole chałupy we chlywie, lebo aspón w szopce. Jo nie prawim, że to musi być babuc, lebo krowa gwiazdula, ale oto kury, kaczyce, lebo trusioki worce mieć a hned Wóm wyłożym czymu. Wajca, miynso a mlyko ludzie dzisio kupujóm gor we wielkucnych magacynach a to už je narychtowane, że yny trzeja po to siongnónć, zapłacić a fertig. A už coraz miyni ludzi poradzi rzyc, skiyl sie biere jodło, co sie przeduje w kónzumach. Jo wiym, bo sóm jodło dlo siebie a dlo swoji familije robiym a skyrz tego, że se chowiyim cosik sóm, to wiym co jym a jezech isty że to bydzie dobrze szmakować na talyrzu. Moja baba chowie kury, gor na wajca. Dycki tak je, że roz za czas jakosik kura zacznie kwuczeć a na jakisik czas sie z nij zrobi kwuczka. Siednie na wajcach, co sie z nich potym wylyngnóm kurzóntka a jo móm dycki taki szczynści, że baji na sześć kurzóntek sóm trzi kohóty a trzi kury. Kury jak urosnóm, to zacznóm nosić wajca, ale nie bydym przeca chowoł trzech kohótów, tóż jak kapke podrosnóm to jim trzeja na gnotku łeb siykiyrkóm ciachnónć, oszkubać, wypitfać a wrazić do trómby. Młody kohót, co ón eszcze nie zaczón siodłać kur, mo miynsko miynkki, jymne, tóż go eszcze idzie zymbami pogryźć. Dycki na jor a potym eszcze na kóniec lata kupujym małe kaczyce. Dowóm jim żrać ziyznioki, obili a kukurzice a jak už widzym, że kaczyca je szumno, to jóm wrażym do miecha, zwożym myncyrzym a jesi mo swojóm woge to znaczy, że prziszoł na nióm czas. Gdosik mi rzeknie, jesi mi ni ma tych kaczyz żol. Na, kapke ja ale od poczóntku zech wiedzioł, że kupujym kaczyce ni skyrz tego, coby sy mnóm bywały pore roków, ale skyrz tego, coby mieć dobry obiod przy niedzieli. A mógbych nic ni mieć, nic nie chować a baji kupować kaczyce w magacynie už wypitfane, narychtowane, nafilowane jabkami a aji wrażóne do folije. Ja, kiejsi zech tak robił, yny roz zech trefił na kaczyce, co óna jak zech jóm odewrził to smerdziała jak pierón. Od tego czasu zech se rzyk – ni, jo se raczy swoji bydym chowoł a wiym, co móm na talyrzu. Jezech aji isty, że miynso, co go jym na obiod bydzie dobre, bo wiym co kohóty a kaczyce żrały, bo zech jim to jodło sóm rychtowoł. Rostomili, ale człowiek nie jy yny miynsa, bo roz za czas trzeja zjeść cosik inkszego, baji wajco. Wajca móm swoji, ale roz sie tak stało, że moja kupiła wajca z magacynu, bo ji było szkoda tych naszych wajec brać do obzolanio miynsa w brezlach. Potym zech se uwarził trzi ty wajca z magacynu, bo óny zbyły a jak zech jich ukroł nożym, toch nie wiedzioł kany je biótko a kany je to żółte. Wszecko w tym wajcu było biołe. Rostomili, moji kury se sbiyrajóm na wajco wszystko to, co nónródóm a co jim posujym. Zeżeróm chroboka, obili, kukurzice, zbytki z obiadu a trowe, tóż potym jak se uwarzym takowne wajco, co go moja kura sniesie, to óno mo czyrwióny postrzodek a biołe biótko, tak jako to mo być a tak, jako to dycki bywało. Babucia nie chowiyim, bo ni móm ani swojich ziyznioków ani obilo, ani czasu, ale wyndzym roz za dwa, trzi miesiönce. Mój Starzik mi dycki prawili tak, że może być miynso aji ze starego babucia, ale jak sie go do porzóndku zapekluje a potym uwyndzi, to

zmienknie a bydzie jymne. Jo nie wiyom z jakigo babucia kupujom boczek a miynso w magacynie, ale móm takowny receptis na peklowani, że jak uwyndzym, to w chałupie tym wónio eszce tydziyń. Starziczek mi eszce prawili, coby wyndzić drzewym ze strómów, co óny majóm owoce – wszecki, co rosnóm kole chałupy, tóż wyndzym gruszkóm, trześnióm a śliwkóm. Jak sie miynso do porzóndku pekluje dwa tydzie a wyndzi pómału, to bezmala ta cało chemija z miynsa wylezie. Na kóniec Wóm rzeknym eszce jednóm wiec, mój kamrat sie mie kiejsi spytoł:
- Ty postluhej chowiesz ty kaczyce, to je procno robota przy nich, nie szkoda Ci czasu?
A jo żech mu pokozoł fotografije, co jóm widziecie Wy a słysztoł żech, jak mu ślina lezie do gymby...

Jako sie kiejsi golili chłopi

Spóminóm se, kiej żech był małym synkiym, jako sie dycki Starziczek golili. Co drugi trzeci dziyń sie musieli ogolić, bo kiejsi hań downij to tak bywało, że chłop nie śmiał być fusaty. Jak yny sie nie ogolił ze sztyry dni, to už sie prawilo, że wyglóndo jak jakisik dziabrok. Mój Starziczek mieli fusa, co se go co jakisik czas pieknie a rowno strzigali, ale gymbulke musieli mieć dycki gładkóm. Jak už byli fest starzi, to jo żech jich golił a musiołech se dować fest pozór, bo starzikowo brzytwew była ostro jak pierón. Nó dobre, ale jako sie tyn Starzik golili, na nejprzód se musieli narychtować całe golidło – brzytwew, mydło, gorczek a pyndzel do golynio. Nejprzód było trzeja nabrusić brzytwew. Starzik to robili dycki, niż sie golili. Mieli jedyn posek, co go nie nosili przy galotach, ale ón wisioł w olmaryji a tym poskym brusili a glancowali brzytwew. Jedyn kóniec tego poska zaždzioli o cosik cijnżkigo, baji o starczynóm singerke a drugi dzierzeli w rynce. Posek naszpanowali lewóm rynkóm a w prawej dzierzeli brzytwew a zaczi jóm brusić. To jednako nie było takowne ajnfachowe, bo tóm brzytwióm trzeja było szmyrać po posku tam a spadki a trzeja było wiedzieć jako. Jak sie to robiło szpatnie, to szło brzytwew zrymplować a była do wyciepanio. Starzik jednako wiedzieli, jako sie to robi, bo už przeca mieli swoji roki. Jechali brzytwióm po posku tam a na spadek a przy tymu zwyrtali rynke, coby brusili roz jednóm a roz drugóm stróne. Dycki stykło oto pindziesión, szejdziesiónt razy przeszmyrać brzytwióm po posku w te a we wte a fertig. Brzytwew trzeja było ciść do poska a musiała być barzy na leżmo, coby było słyhać taki szuszkani, szmyrani, bo jak tego nie było, to znaczyło, że to je robota na darmo. Jo se myślóm, że Starziczek, kiej jim było oto siedymnost a piyrszy roz sie golili, to tego wszystkigo nie wiedzieli – musieli jim to na ozajst wyłóżyć ich Tata a mój Prastarzik. To szmyrani brzytwióm po posku to nie było yny bruszyni, ale aji glancowani, bo przez to ta ocel była delszy jako nowo a nie r-zowiała. Dobre brzytwew nabruszóno, tóż co dali? Starziczek se naloli do ocelowego gorczka kapke ciepłej wody, wrzili do nij pore razy pyndzel potym poszmyrali nim po mydle a tym mydłym z wodóm zrobili se piane na gymbulce, tak że jóm mieli całóm biołóm. Przeogrómnie płatne przy golyniu było zdradło, bo przeca chłop sie musioł widzieć. Starziczek mieli takowne małe, co go lza było postawić na stole a to ganc stykło. Brzytwew trzeja było umieć

chycić a wiedzieć jako nióm pómału szmyrać po gymbie, coby wszecki kudelki ogolić. Starzik to na isto wiedzieli, bo od synka sie golili yny tak, tóz už to mieli fest wyćwiczone. Dycki jak szmyrli po gymbie brzytwióm z wyrchu dołu, lebo z dołu do wyrchu, to uciyrali brzytew do hadry, co jóm mieli yny ku golyniu. Kiej už na gymbulce nie było piany, to Starzik se naloli wody do lawora a umyli sie, coby jednako wyszpluchać jakisik zbytki mydła. Potym se uciyrokiym utrzili gymbulke a prawili, że zaś byli jako nowo narodżóni. Gymba sie jim świeciła, jako miesiόνczek – to znaczyło, że byli ogolóni a kiej babie dowali pusy to ji wubec nie dziubali. Brzytew hań downij a aji dzisio – bo przeca fórt sóm chłopi, kierzi sie nióm golóm – stoła a fórt eszcze stoi kupe piniyndzy. Skyrz tego Starzik jóm mieli dycki w zocy. Jak sie ogolili, to brzytew schowali do futerolu ze skóry a potym pieknie do podstolo, coby żodyn po to nie sióngoł, bo se tym gdosik móg zrobić krziwde. Spóminóm se, że Starzik mieli eszcze takowny kamiyń, co ón wyglóndoł jako oselka, yny że był o wiela gładszy. Roz za czas brusili brzytew na tym kamiyniu, yny nejprzód go dycki zamoczali we wodzie. Brusić brzytew na kamiyniu też trzeja było umieć, bo sie jóm szmyrało, coby robić litere X. Tak sie moji Rostomili kiej si hań downij chłopi golili, coby mieć gymbulke gładkóm, jako miesiόνczek a coby swoich paniczek nie dziubać, kiej jim dowali pusy.

- Jozef, pyty nie charcz. Charczysz jako niedźwiydź.
- Zofija, dej mi pokój, sama żeś oto charczała jakby drzewo rzazali.
- Jo spiym po cichu, to ty robisz krawal.
- Dobre, jo cie nagróm a potym ci to puszczym, uwidzisz.
- Człowiek sie nie poradzi wyspać, bo cie chłop poradzi piynć raz za noc obudzić.
- Wiysz co, pyty przikryj sie pierzinóm a už spej.
- Pónknij sie tam kapke dali, podziwej sie jo už spiym ganc na kraju legiera.
- Ja? Wiela razy żeś mie ściepała na dłaszke a jo nic nie prawił.
- Dobre, wiysz co przestón huczeć, bo cie nie poradzym posłuchać.
- Nó, prowdy nie idzie posłuchać jo wiy.
- Wiysz co? Chcesz posłuchać prowdy a sie zaś powadzić?
- Chcym spać, to ty fórt do mie żgosz.
- Rzić króliczo!
- Ja isto twoja.
- Bydziesz se cychy sóm proł, jo cie wyrychtujym.
- Cóz tak?
- Na bo sie podziwej jaki mosz zmazany zogłówek.
- Hajcujym w cyntralnioku, tóz czepań a włosy sie dycki kapke zmażóm.
- Kapke. Wiysz co, to sie oblyko czopke jak sie idzie do piwnicy.
- Ty oblykosz ja?
- Ja, dycki jak idym dojić gwiazdule, to se oblykóm szatke, bo inakszy bych smerdziała krowóm.

- Aji tak smerdzisz.
- A ty wóniosz. Umył żeś se dzisio szłapy, bo tu cosik w izbie smerdzi.
- Ja, w laworze, gymbe a rynce też.
- Nó, bodej a zogłówek mosz stejna czorny.
- Wiysz co, jo se jutro legnym w kuchyni na strużoku, aspón bydym miół pokój.
- Na tym starym strużoku? Dyc w nim je sóm chrobok, jak mi go tukej przismyczysz to cie wyciepiym.
- Dobre, tóz bydym ci tukej smerdzioł dali.
- Jak bydziesz smerdzioł, to cie wyciepiym.
- Bydzie smerdzieć, jak se drziśniesz.
- Ty jak bździsz sie pierzina dźwigo.
- Nó, ja, a ty to robisz po cichu a eszcze to wónio.
- Wiysz co przestón, bo fanzolisz jak niezdrowo rzić.
- Jo už chcym spać, bo mi trzeja rano stować do roboty.
- A jo nie stowóm? Jako se myślisz, że se leżym do połednia?
- Nie wiym o kierej stowosz, dej mi už pokój.
- Yny ty robisz a jo nic, tak se oto leżym.
- Rób co chcesz, stowej o kierej chcesz, jo už chcym spać.
- Tóz dobre spej a charcz mi zaś tukej do ucha. Ty, Jozef, slyszoł żeś coch prawila? Nie udowej, że spisz.
- Spiym.
- Nie bulcz, bo kiebyś społ, to byś už nic nie rzóndził.
- Už nic nie rzóndzym.
- Ale jako, dyc fórt cosik dudrzesz. A pyty nie fucz.
- Nie fuczym, yny dychóm.
- To dychej po cichu.
- Nie muszym wubec dychać.
- To nie dychej...

Godzinki

Ludzie dycki chcieli wiedzieć, wila je godzin i skyrz tego sie dziwali na godzinki. Dzisio każdy mo przy sobie telefón, co na nim fórt je godzina a minuta a ponikierzi majóm takowne moderni godzinki, co poradzóm mierzić aji wila razy zabije człowiekowi serce. Hań downij też ludzie mieli na rynce godzinki, ale óny pokazowały yny wila je godzin a ponikiere miesiónc a dziyń. Ale to stykło Rostomili, a ty stare godzinki robiły cosik, co ty moderni už nie poradzóm – óny cykały a skyrz tego sie na nich prawilo aji, że to je cykoczek. W postrzodku miały maluczki zymbatki, sprynżynki, kółka a śrubki a wszecko to tak było tak poukładane, że jedno o drugi sie opyrało, szmyrało a gibalo tak, że godzinki pokazowały godziny a minuty jak sie patrzy. Co jakisik czas trzeja jich było jednako naciógnónć, bo inakszy sie sztopowały a fertig. Kieby ni godziny, co

óny były na ścianie, to gazda by nie wiedział wleđa je godzin. Godzinki były rostomajte. Baji ty, co jich miał Starzik były wielki, kulate na łańcuszku a z wyrchu miały wyrchniczek, co ón sie otwiyroł a zawiyoł. Były na nim zrobione jakisik kwiotki a zieliny a wszystko było z oceli, co óna nie r-zowi a fest sie blyszczało. Starzik ty godzinki nosił dycki, kiej szoł ku miastu, na muzyke, do kościoła, abo na wiesieli. Dycki jak sie chcioł podziwać, wleđa je godzin, to stykło że siyngnył do kapsy, odewrził tyn szumny ocelowy wyrchniczek a už widzioł cyferblat a wiedzioł wszystko, co chcioł. Starka miała inksze godzinki – óny były o wleđa miyńsze, jako ty starzikowe, na posku a nosiła jich na rynce. Też jich nosiła yny wtynczas, kiej szła kansik precz z chałupy, bo hań downij godzinki były kapke, jako pierściónki a oryngle. Stareczka se jich dycki wraziła do takownej szumnej drzewianej kiśniczki, coby żodyn po nich nie sióngoł. Nic ni ma na wieki, tóż aji godzinki sie mógly zrympolić, baji kiej spadły ze stoła. Wtynczas trzeja było zónść do godziniorza a ón wiedzioł jako jich sprawić. Godzinki cykały tak cicho, że nie lza było jich usłyszeć. Jedynie w nocy, jak było ganc cicho a leżały baji na kastliku przy głowie, to cykały, bo sie prawilo, że podobnie jako godziny na ścianie, óny też miały dusze a były kapke jako żywe. Potym nieskorzij było tak, że jedne godzinki sie nosiło na każdo a drugi były na lepszóm, ale dycki kiej sie robiło jakómsik szpatnóm robote to sie jich ściepowalo. Synek a dziółucha dostowali swoji piyrsze godzinki, kiej szli do piyrszej kómunije, abo jak jim było oto siedym, osiy roków – takowno była tradycyj. Dostowalo sie godzinki we od werku a od szachty, kiej gdosik przerobił patnost, lebo piyńc a dwacet roków. Chłapieć, kiery už robił we werku, abo na szachcie szumne godzinki se kupił za piyrszóm wypłate, coby sie móg w nich pokozac na muzyce. Kieby ni godzinki, to kupa ludzi by nie wiedziało, że potrzebujóm okulorów, bo jak už rynka była za krótko, jak sie dziwali wleđa godzin, to znaczyło że trzeja iść ku okuliście. A eszcze oto trzicet roków tymu, jak eszcze nie było chytrych telefonów, to wleđa razy ludzie, kierzi ni mieli przy sobie godziniek sie pytali tych, kierzi jich mieli: „Wyboczóm, nie wiycie wleđa je godzin?”. A jednego starszego panoczka sie tak spytoł jedyn młody chłapieć a mu rzyk: „wiym” a podreptoł dali. Dzisiej starczyne godzinki fórt sóm schowane w szumnej drzewianej kiśniczce. Fórt sie blyszczóm, ale nie cykajóm, bo jich żodyn nie nacióngo. Wiycie co, zróbcie tak, nacióngcie jich, dejcie se jich ku uchu a posłuchejcie, jako cykajóm. To samo cykani na isto słyszała Wasza Starka a godzinki zacznóm zaś żyć.

Staro Matka a synek

Jedyn chłop wzión roz swojóm staróm Matke do szumnej gospody a kozoł se dwa dobre, drogi jodła na obiod. Jego Mama je starucno, tóż skyrs tego je słabo a už sie nie poradzi ani moc gibać. Kiej jadła, to jodło ji spadowało na galaty a na jakle. Inksi ludzie, kierzi tam siedzieli dziwali sie szpatnie na staróm paniczke, bo sie ji kidało z gymby, ale synek yny siedzioł a nic nie prawil. Jak už poobwiadwali, to synek zakludził Matke do łazyynki a wubec go nie było przed tymi ludziami

gańba. Tam w łazience utrzył Matce zbytki jodła z pozgrzibacónej gymby, prógowoł aji wypucować fleki z jodła, co óny były na oblyczkach a pómału poczośoł Matce sine włosy. Kiej ci dwo wylyźli z łazynki to w całej gospodzie było ganc cicho. Żodyn nie poradził spokopić, jako to tak idzie ze staróm babóm iść do restauracyji a zrobić se takownóm ostude. Synek eszcze na kóniec zapłacił za obiady chcioł už iść, ale jedyn starszy panoczek stanół a prawi:

- „Jo se myślym, żeś tukej cosik niechoł”.

A ón mu na to rzyk:

- „Na, przeca żech tukej nic nie niechoł”.

Ale tyn starszy panoczek mu chcioł przez to rzyc cosik wiyncyj:

- „Ale przeca żeś tukej cosik niechoł. Niechaliście tukej obo – Ty a Twoja Matka lekcyj dlo każdego synka a nadzieje dlo jich Matek!”

W aryndzie było ganc cicho, tak cicho, że nie lza było ani dychanio usłyszeć. Jednóm z nejszumniejszych wiency je opatrować tych, kierzi kiejsi opatrowali nas. Dować Ojcóm cały swój czas, serce, tak jako óni kiejsi dowali to nóm, bo starym ludzióm patrzy nejwiynkszy reszpekt.

Jako spolić kaloryje z jednego kreplika?

Zuzka miała przeogrómnie rada krepliki. Tak było dycki, od czasu kiej była dzieciym. Wartko sie nauczyła jich smażyć, bo ji było oto dziesiynć a už poradziła zrobić ciasto a pospołu s Matkóm robiła takowne kreple, że cało familija yny palce oblizowała a każdymu sie kidało po brodzie. Roki szły, Zuzka urosła na wielkucném dziołuchym, jako hól. Nie była hrubo, ale mało kiery synek był wiynkszy od nij a siły też miała godnie. Wszecy robili błozna, że to skyrś tego, że zjy tela tych kreplików. Nejwiyncyj dycki czekała na jedyn dziyń w calućkim roku – na masny sztwortek, bo wtynczas móglą zjeść kreplików, wiela chciała a żodyn ji nie sztopowoł. Za cały dziyń poradziła jich wciść aji dwacet a jednego roku wciepała do cychy aji trzicet. Żodyn nie poradził spokopić, że sie tym nie przeje, dyć przeca jak człowiek fórt a fórt jy to samo, to sie mu to kiejsi musi zmierzónć. Zuzka se wziyna chłopa hrubego, silnego, ale małego, tóż obo jak szli to wyglóndali kapke srandownie, ale to nie było dlo nij płatne – nejważniejsze że też, tak jako óna miół rod krepliki a fertig. A wiencie kiejsi hań downij sie robiło krepliki dóma, z mółki z obilo, co rosło kole chałupy, z wajeck, co jich kury zniósły bo dziubały obili a to wszecko, co nazbiyrały na zogrodzie – to był szmak a ni jako terazy ty gómbki na pruszkach. Krepliki sie wciepowoło do szmolca, co sie go robiło ze szpyrek z babucia, co se go człowiek sóm chowoł a odbywoł. Krepliki były fest dobre, ale dochtorzi a chytrzi ludzie zaccli szpekulyrować, że w postrzodku każdego kreplika sóm kaloryje. Potym porachowali, że w każdym jednym je jich trzista. Ludzie, gor ci na dziedzinie wubec nie wiedzieli, co to sóm ty kaloryje, baji tako Zuzka, óna miała gospodarke, babucie grónt a ni miała czasu, coby rachować jakisik gupoty. Nó, ale roz sie stało, że zuczyn chłop sie

roznióg. Zaczło go cosik pichać przy sercu a strzikać w plecach. Poszoł do dochtora, tyn go pobadoł a rzyk mu, że musi jeść miyni masnego a nejlepší, coby eszcze ty całe kaloryje rachowoł. Chłop sie dozwedzioł, że baji takowny kreplik mo trzista kaloryji, tóż oto idzie zjeść jednego na dziyń, ale ni piynć ani dziesiynć. Władek – bo tak mioł na miano zuczyn chłop, szoł ku chałupie cały okorany a po chodniku sie stawił do aryndy – musioł se dać pore sztamperli gorzołki. Jak prziszło do chałupy, to wszecko powyrzondzoł Zuzce. Ta sie nasrała, oblykła sie na lepszó, siadła na koło a pojechała na ku dziedzinie, do dochtora. Jak stanyła we dwirzach, to pón dochtór sie ji kapke wylynkoł, bo eszcze takownej baby nie widzioł a óna sie na niego eszcze przeogrómnie szpatnie dziwała. Zawrzila jednako dwirze, siadła se na stołku naprociw dochtora a prawi:

- Panie dochtorze, wyście bezmala przeogrómnie wylynkali mojigo chłopa, kozaliście mu rachować jakisik kaloryje a zakozaliście mu jeść krepliki.

- Tóż ja, bo óny nie sóm zdrowe, każdy mo w sobie, w postrzodku trzista kaloryji, to przeogrómnie moc...

- Ale panoczku, jak ón przestanie jeść krepliki to umrze, ón tego nie przeżyje!

- Wiyecie paniczko, jo nie prawim, że Wasz chłop nie śmi wubec nie jeść, niech jy, yny że ty kaloryje, co jich nie użyje to musi jakosik spolić.

- A jako?

- Trzeja sie fest gibać, dreptać a ćwicyć.

- Dochtorze, ón je od pióntej na klepetach a robi do wieczora, za cały dziyń spoli tych Waszych kaloryji przeogrómnie moc.

- Ja, yny wiyecie je gibani a gibani, baji jak gzujecie na kole to poradzie za pół godziny spolić aji trzista kaloryji – to mocie jednego kreplika.

- A jak ruszóm gymbóm, kiej jym kreplika, to wiela spolym tych kaloryji?

- Doczkejcie musimy sie podziwać do jednej ksióńzki, tukej ni, tukej też ni, możne tak, dobre móm, tukej piszóm, że jak jycie jednego kreplika, to przy tymu spolicie dziesiynć kaloryji

- To jo už wiyem panie dochtorze, co trzeja zrobić, coby spolić jednego kreplika?

- Tóż co, rzóndźcie paniczko.

- Trzeja jich zjeść trzicet!

Chytać za słowa...

Michoł se dycki rod robił ze wszystkigo a ze wszystkich kole siebie błozna. Ale eszcze barży mioł rod chytać kogosik za słowa a skyrz tego, ludzie go ni mieli moc radzi. Bo se oto wystowcie, że wyrzóndzocie z Michołym a ón Was fórt chyto za jakisik słowa, co jich prawicie. To człowieka poradzi fest nasmolić. Michoł to był dobry chłop, robił we werku w Cieszynie, pinióndze babie do chałupy nosił a eszcze se poradził przirobić, bo chodził po chałupach zabijać, jako masorz. Jego

baba Marysia sie ni miała przy niymu źle, yny ty jego błozna, to jóm nasrowały, ale se dycki tak myślała:

- Doczkej se ty, przidzie aji na ciebie, uwidzisz.

A jako to było z tym chytaniem za słowa, na oto baji dwa tydzie tymu Michoł s babóm jechali do magacynu na dziedzine a Marysia mu prawi:

- Ty, stary stón mi tukej do szmacioka, jo tam yny wlezym a už pojadymy ku chałupie.

Tóż dobre Marysia do szmacioka wlaźła a była tam możne z piynć minut, bo se chciała kupić pore lajbików. Wylezie ze szmacioka, podziwo sie a nigdzi ni ma ani auta, ani chłopa. Za chwile jednako słyszy, że cosik hórczy – to Michoł przijechoł. Marysia nasrano mu prawi:

- Na, podciepie pieróński kaj żeś był?

- Dyć żeś mi prawiła, że yny wleziesz do szmacioka a hned pojadymy.

- Tóż jako, ty se myślisz, że to tak oto je yny wlyźć a fertig?

- Wiysz co Mania, jak jo wlażujym do stodoły baji po kapke siana, to trwo tela co kohót zaśpiwo.

- Wiysz co idź, boś je ganc przigupi!

Inkszy roz jedyn kamrat Michoła szoł na pyndzyj, tóż pozwól chłopów do aryndy na dobry obiod a na flaszke dobrej gorzołki. To wyicie, że na jednej flaszce sie nie skóńczyło. Hynieki, bo tak mioł na miano tyn pyndzyjista napytoł se taksówke, taksówkorzowi przikożoł, coby wszeckich kamratów poodwoził ku chałupie. Na kóniec eszcze rzyk:

- Chłopi a mie hned chyńcie ku chałupie, bo už żech je fest naprany.

Tóż dobre, ale Michoł rzyk kamratóm, że kie Michoła trzeja chynóc ku chałupie, to tak na isto trzeja zrobić. Chłopi go wysmyczyli z auta, chynyli go pod próg a hyńkowo baba jak to uwidziała, to zaryczała:

- Chłopi, tóż czymu mi Hyńka nie wniesiecie aspón do siyni, coby wykrzyźbioł?

- Na, bo ón prawił, że go mómy chynóc ku chałupie...

Nó, ale wyicie Rostomili, gdo se z inkszych robi błozna a chyto jich za słowa, to z takigo se też ludzie zrobióm takowne błozna tak go chycóm za słowa, że uwidzi. Stało sie roz, że sie Michoł s Marysióm fest powadzili. Zaczło sie od ganc małej wiecy, że oto Michoł bezmala wczora nie pozbiyroł wszeckich wajec a że w nocy prziszła łaska a jich zeźrała. Na kóniec tego krawalu Michoł hóknól:

- Od ciebie żech nic nigdy nie dostał, ani za pazur!

Tóż dobre, Marysia se pomyślała:

- Ty pierónie jedyn jo cie wyrzchtujym, uwidzisz...

Dwa dni nie rzóndzili pospołu. Michoł był na Marysie tak nasrany, że ani obiadów nie jod. Jednako na trzeci dziyń už musieli przerzóndzić, bo sie krowa cielila. Bez uroku! Cička je zdrowo a szumno, jako Gwiazdula. Michoł rod jak fazol prziszół do kuchynie, siod za stołym a czakoł na wieczere, bo miół fest głód. Marysia w kastrołku podgrzoła babraczke, co jóm miała na odiod a na talyrz mu kidła tak oto yny kapyneczke. Chłop sie tymu dziwo a prawi:

- Ty Marysia, ty se sy mie robisz błozna?

- Ale kaj, dyć żeś prawil oto, kiej my sie wadzili, żeś ody mie nie dostoł wiyncyj, jako za pazur. Tóz podziwej sie że tak ni ma, bo tej babraczki na talyrzu mosz wiyncyj, jako za pazur.

Od tego czasu Michoł fórt se z ludzi robił błozna, ale ze swoji baby už ni, bo miół strach, że mu nie do pojeść.

W kónzumie

- Witóm Was pieknie baby.

- Na, witej Haniczko, downo Cie u nas nie było.

- Ale, wiysz co roboty w pieróny kole chałupy, na gróncie a eszcze mi terazy dzioluha dycki rano ciepnie syneczka, bo sóm feryje tóz ni mo z nim co zrobić a óna chciała iść do roboty.

- Tóz bawisz ja?

- Ja, ale mu je piynć, tóz už sie bawulko sóm, yny sie trzeja na niego dziwać a go wachować.

- Tóz dobre, co potrzebujesz?

- Na, dej mi oto dwa kilo cukru, kilo soli a chlyb.

- Z Cieszyna, lebo od Żertki?

- Od Żertki, ón dycki piyk nejlepszy.

- Eszcze co?

- Z piynć żymlów.

- Ja...

- Ocet, zynft a kónsek wórsztu.

- Jakigo a wiela?

- Na, dobrego, coby mojimu szmakowoł, bo wiysz jaki je wybiyrziczny, hanej ty dwa kónski sóm piekne.

- Ja to je na isto dobry wórszt z masarni z Hażlacha nóń go tukej wożóm. Ludzie se go chwólóm.

- To mi dej aji trzi kónski, jo też do gymby wraźym a jak bydzie dobry, to se na drugi roz weznym wiyncyj.

- Nejprzód trzeja wyprógować, mosz recht. Co eszcze.

- Mocie masło?

- Ja hanej w lodówce, tóz ale doczkej gaździno, tóz mosz na zogrodzie sztyry Gwiazdule a w magacynie masło kupujesz?

- Ja dziolucho, bo sie mi maśniczka zrympoliła a mój stary fórt ni mo czasu jóm sprawić.

- Eszcze co?

- Ty a wiysz, że Brachaczka umrziała.

- Ta starucno, doczkej wiela ji było, dziewiyndziesiónt?

- Dziolucho dziewiyndziesiónt osiym, eszcze dwa roki a by dostała medal od prezydynta.

- Tóz nie prow!

- Yny wiysz, óna už była biydno, to už nie był żywot.

- Pónbóczek se jóm tam wzión do siebie.

- Nó a Hania jednako poszła od chłopa.

- Jednako, podziwej sie.

- Tóz óna mo tego dyrektora, z kierym była w sanatorce.

- Ja o tym było głośno na dziedzinie.

- Borok Tadek, zustoł sóm.

- Wiysz co lepszy tak, niż by sie miół z łupóm tropić.

- Dobre eszcze mi dej, doczkej cukier móm a tych bómbónów mi nasuj do dity ze sztyrycet deka. Jo jich móm rada, yny bydym musiec jich schować przed mojim chłopym, bo by mi jich zeżroł. Ón też kaj co wysznupie.
- To mosz tak jak mój, kany co lepszego wraźym ón to nóndzie.
- Ty dziółucho, co my oto mieli za kurowody z naszym wnukiym nejmiyńszym. Cera go przywiozła, bo musiała iść do dochtora a ni miała go kaj niechać, tóż dobre a tyn podciepek wloz do maminej izby a óna styrko grej Cary do takownej małej kiśniczki. Ty i ón Ci wzión tóm kiśniczke a bawulko sie nióm na placu – tak se nióm jeździł jako autkiym. Co my sie tego nachledali, mój už chcioł zwónić po Policajtów, bo wiysz moja Mama óna hned że my to wziyni a mój je narwany, tóż ci prawiym sumeryja. Potym sie dziwómy a tyn podciepek mały przy studni sie kiśniczkóm bawulko. Eszcze tela dobrze, że tego nie wciepoł do studnie.
- A wiela tam miała grejcarów?
- Dziółucho, uszporowane na pogrzyb, kupa.
- Jezeryna!
- Dobre drziszczym, bulczym, czas pyndli, doczkej, co eszcze. Dej mi wielkucny paczek maszynek a to už bydzie isto wszecko.
- Dobre to mómy sztyrycet złotych, dwacet groszy.
- Z dwiesta mi musisz dać wydowke, inakszy ni móm.
- Tyś je przy pinióndzach. Same hrube.
- Ja, bo chłop dostoł wypłate a jo nie wiym na szachcie w kasie mieli same hrube, terazy kaj zóndym to muszym płacić po dwiesta złotych, darmo.
- lepszy tak, niż byś miała w geldtaszce same drobnioki.
- Ty a rzeknij mi co je ze Zofijóm?
- Ani sie nie pytej, nimocno a żodyn dochtór nie wiy co ji je.
- Tóż nie rzóndź.
- Ty nimoce terazy sóm takowne, że dej pokój.
- Wiysz co to je wszecko tóm chemijóm, coroz wiyncyj w kónzumie ie kupuje jodła a coroz miyni sie go robi dóma.
- Mosz recht, jo to widzym po naszym magacynie, kiejsi eszcze tak z patnost roków tymu my tu miały chlyb, cukier, ocet, zynft, masło a jakisik bómbóny a terazy sie podziwej kożóm nóm przedować taki suche zymnioki we folijowych ditach. Wiysz co jo to roz wziyna do chałupy, tóż wnuki to jadły, ale dałach to chłopu to tym zaczón pluć, że to je suche jak papiór a kiej zech mu rzekła, że to je ze zymnioków, to sie na mie dziwoł jak na pitómóm.
- Taki to mosz dziółucho, dobre siadó na koło a jadym.
- Musisz tukej do nas zoziyrać wiyncyj, to sie czegosik dozwiysz.
- To wiysz że ja a jo jak bydym cosik wiedzieć, to wóm też powyrzóndzóm.
- Dzierż sie!
- Wy też!
- A opaternie jedź na tym kole!
- Ja, muszym tymu mojemu starymu rzyc coby mi go sprawił, bo mi fórt keta spada!
- Tóż pómału krajuškiym ku chałupie!

Lawor, lawór

Kiejsi hań downij, kiej eszcze po chałupach nie było umywalek, to ludzie sie pucowali, myli a żbluchali wodóm w laworze. Lawory były ocelowe a glejtowane, ale wiela razy, gor w miastach ludzie kupowali aji lawory, co óny były porcelanowe. Takowne lawory mieli po chałupach aji barży majyntni siedlocy. Taki lawór se pieknie stoł pospołu ze zbónkiym. Ale to už było ganc jedno z czego był zrobiony lawór – używało sie go dycki do tego samego. Gazda, kiej rano stanył z legiera, to niż sie eszcze oblyk naloł se do lawora ciepłej wody a umył se gymbe a packi. Yny że ta ciepła woda sie tak sama nie zgrzoła, ani jóm nie puścił z rułki. Na kachloku stoł dycki wiynkszy garniec, co w nim była aspón letnio wodziczka, tóż sie brało zbónek a tej wody sie naloło do lawora. Potym sie w tym laworze požbluchało packami a pucowało sie gymbulke. Inakszy było w lecie, gor jak był hyc, bo wtynczas sie przemyło zimnóm wodóm, bo przeca gazda sie w nocy ganc spocił. Inkszy lawór był do pucowanio gymby a eszcze inkszy na szłapy, tak aspón by to miało być, ale wiela razy było tak, że sie to pomyliło a Starzik se umyli gymbulke w laworze, co w nim Stareczka se myła... nó sami wiycie co. Nejgorszy było, kiej se gdosik umył

gymbe w laworze, co w nim gdosik inkszy se umył wieczór szłapy. W jednym laworze sie pucowali wszecy jedyn po drugim, yny że dycki trzeja było lawór po sobie wyszpluchać. Wiyecie kiejsi to było tak, że jak familija była wielkucno, to sie jedni za drugimi pucowali, bo nie było łaziyunki, ani wody, co leciała z rulek, tóż tóm wodziczke trzeja było szporować, gor kiej była posucha. Takowne to były czasy, nó a eszcze jak sie opucowało gymbulke w laworze, to potym w tej samej wodzie sie hned umyło szłapy, yny nigdy opacznie. Jednak w laworze sie robiło aji inksze wieca, baji sałot na świynta, ale ty lawory gaździno miała schowane we szpajsce a żodyn sie w nich nie mył. Przi zabijaczce też sie lawór godził, baji na jelita, na mlynso, lebo na szpyrki. Staro Ciotka Lojska w laworze robili laworówke – takownóm ganc ajnfachowóm gorzołke z owoców. Wiyecie, ale z laworym to była aji sranda, bo sie baji prawilo: „mómy, rzyki, mómy morze a moczymy rzić w laworze”. Jak chłop prziszól do chałupy ożrały a baji w laworze była woda, co sie w nij gaździno myła, to wiela razy było tak, że do tego lawora wderził rzicióm. Kiej gaździno miała pilobe, ale potym szła kansik na impreze to prawila, że rzić wrzila do lawora a wartko sie umyła. Jak lawór zaczón r-zowieć, to sie go nie wyciepowalo, ale sie go dało na plac, coby gowiydź z niego dziubała obili, lebo zbytki jodła. Był eszcze dycki jedyn lawór, co sie w nim myło garce w ciepłej wodzie. Tóm wode potym sie loło do ampra a prawilo sie na to pumyje. Pumyje miała to rada krowa gwiazdula, ale dowalo sie jich aji babuciowi pospołu ze zymniokami. Dzisiaj lawór sie robi z plastiku, ale gdo chce, to se do niego eszcze dycki może rzić wrzić.

Jor

Uż dwa dni mómy jor, aspón tyn w kalyndorzu, ale kany sie człowiek nie podziwo to widać, że przyroda sie pómału budzi. Słowo jor je fest starucne a znaczy tela, co zdrowy a tyn, kiery mo godnie siły. Słowianie wierzili, że kiej przidzie jor, to Morzana – bogini, kiero regiruje w zimie idzie precz a miasto nij przidzie Dziywana – bogini jora a życie. Teraz ta przyroda je inakszo jako kiejsi. Eszcze dwacet roków tymu, pod kóniec marca, wiela razy na polu leżól śniyg a pómału toł. Teraz śniega w zimie uż bar-zo ni ma a jor, przilazuje na Świat dycki tak o trzi tydzie rychlij. Wszecko sie w te przyrodzie szkopyrtło a ponikiere dziecka uż nie wiedzóm jako wyglóndo śniyg. Ale aspón co jo se spóminóm, to jak na strómie wylazły kocianki, to starzi ludzie prawili, że jor uż klupie do dwiryzi. Potym, wiela razy eszcze spod ostatniego śniega, swojimi gymbulkami sie śmioły do slónka kluczyki – takowne maluczki kwiotuszki. Kiej śniyg sloz, to wszyndy sie zaczęła zieleńić trowka, co ji z każdym dniym przibywało a jako śniyg w zimie, óna też jako pierzinóm zaczęła przikrywać świat. Co jedyn dziyń, to slónko stowało rychlij a szło spać nieskorzij – o pore minut, ale dycki cosik, bo ty zimowe dlugi wieczory a noce, to uż sie wszecim cisły do rzici. Co jedyn dziyń, to wczas rano śpiywoł jakisik nowy ptoszek na strómach – tak sie mi aspón dycki zdało. Czym wiyncyj slónko grzoło, tym ptoszki wiyncyj śpiywały, choć na strómach nie było ani jednego liścia. Boroczki kansik schowane za gałynziami a w krzokach tyn jor, tóm Dziywanne wołały tym swojim szumnym śpiywanim. Wiyecie, nejlepszy je tyn czas, kiej eszcze niby je zima, ale jor sie s nióm pasuje, tóż ta przyroda je takowno powieszóno pomiyndzy życiym a śmiercióm, pomiyndzy starucnóm Morzanóm a starucnóm Dziywanóm. Gazda sie fórt dziwo, wiela mo siana we stodole a jesi mu go styknie niż bydzie móg siyc trowkym na miedzy. Gaździno zaś mo starość, bo obilo ubywo a gowiydź chce żrać a kury niesóm jakosik mało wajec. Ale za to Stareczka ze Starzikiyim sie o nic ni starajóm, bo óni wiedzóm a aji tymu wierzóm, że Pónbóczek

wszeckim regiruje a niczego nie chybi, yny trzeja o to rzykać. Starce ta zima sie latoś fest mier-
zła, tóż wyłyżli do pola, choć mieli ryme. Dychli se luftym, zabyło jim lepszy, podrepsili za
chałupe a zawóniała jim zymeczka, bo gazda gaździnej ryjoczkom przekopół kónsek zogródki
przi chałupie pod kwiotki. Spómnieli se Stareczka, jako wónio ta zymeczka na jor, co óna urodzi
obili, zymnioki a wszelijaki jarziny. W tej zymeczce eszcze spióm chroboczki a glisty, co óny sie
dziepro obudzóm. Starzik teź wyłyżli do pola a hned prziszli ku gnotku a se na niego siedli.
Podziwiali sie na strómy kole chałupy, jezeryja, wiewa gałynzi zaś bydzie do ciupanio a wszecki sie
bydóm godzić baji do parzoka, lebo do wyndzoka. Jor pómału klupie na dwyrze do chałupy.
Trzeja wyłyżć do pola a zimie rzyc, coby se už poszła precz. Idzie żywot, wszecko dokoła sie
zielyni, terazy bydymy wiyncyj drepsić kole chałupy, jako w nij siedzieć. Jor už tukej je, dejcie
gymbulke ku stóncu, odewrzcie okna a dwyrze, niech jorni luft wyżynie z chałupy zime, niech
wszyndy bydzie żywot.

Ujec Albert (1934 - 2024)

Rostomili, we strzode my pochowali we Warszawie mojigo Ujca Alberta Grómana. Urodził sie
dwanostego lipca tysiόνc dziewiyncet trzicatego sztwortego roku, w Małych Kóńczycach, jako
synek Zofiji z chałupy Bijok a Adolfa Grómana. Albert to był jedyny Ujec ze stróny moji Matki
Danieli. Ta chałupa, co Ón sie w nij urodził, fórt stoi w Kóńczycach na Podlesiu, yny už
wyglóndo ganc inakszy, jako dziewiyncziesiόνt roków tymu. Żyjóm eszcze w Małych Kóńczycach
a nie yny tam ludzie, kierzi se Alberta poradzóm spómnieć. Albert dożył szumnych roków,
podobnie jak jego Tacik – Adolf. Ujec nejprzód chodził do szkoły do Małych Kóńczyc, kany sie
ganc dobrze uczył. Ale niź poszoł do tej szkoły, to dostał ksióńzke, co w nij były popisane
wszecki historyje biblijne. Tóń ksióńzke mu czytała jego Stareczka, ale potym se uznoł, że by se
jóm jednako chcioł czytać sóm, tóż skyrz tego sie aji sóm nauczył czytać. Stareczka Grómanka
mu dycki od małego wyrzónzwała a Bibliji a zasioła w małym Albercie cosik, co urosło potym
nieskorziz. Jak skóńczył szkołę na dziedzinie, to poszoł sie uczyć dali do Gimnazyjum dlo synków
w Cieszynie. Dzisiaj to je Liceum imiynio Antónigo Osuchowskiego. Uczył sie dobrze, chcioł być
doctorem a lyczyc ludzi, ale to były takowne czasy, że coby sztudyrować co sie chce, to trzeja
było patrzyć do komunistycznej partyji a Albert tam nigdy nie patrzył a ani nie chcioł być. Jak mu
było osimnost, eszcze przed maturóm, to we Wilamowicach pospołu z inkszymi szkolnikami z
gimnazyjum prawili gazdóm, coby nie dowali swoich gróntów do kołchozu, bo to było eszcze za
Stalina. Skyrz tego kómunisci sie fest na Ujca nasrali, tóż ni móg sztudyrować medycyny. Poszoł
sztudyrować do Olsztyna na mlyczorza, kany sie zeszeł ze swojóm prziszlóm babóm – Krysión.
Rostomili, to były takowne czasy, że ludzie mieli w zocy wieca a oblyczki – aji Albert. Jak kiejsi
przijechoł na nawszczywe do Fotrów, to fest padało, tóż sebylk ancug, sebuł bótki a boskym szoł
ku chałupie, bo wiedzioł, że jak zmaże oblyczki, to mu nowych żodyn nie kupi. Jakisik czas potym
sie Albert a Krysia ożynili, ale to nie było takowne wiesieli, jako ty co wtynczas sie robiło na
Cieszyńskij Ziymi. Ujec a Ciotka se wziyni dwóń świadców, poszli do becyrku a fertig. Dziepro

potym Albert s Krysióm przijechali do Małych Kóńczyc a rzekli, że už sóm jako chłop a baba. Wtynczas moja Starka Zofija sie bezmala rozbeczała, kozała zabić babucia a młodzi jechali spadki do Polski s taszkami jelit, preswórsztu a leberek. Potym Ujec sztudyrowoł eszcze w Gdańsku a urodził sie mu syneček – Tómek, kiery jednako umrzył. Ujec bywoł pospołu s Ciotkóm po całej Polsce. Wszyndy był dyrektorijem w mlyczarniach a winiarniach, ale na kóniec pospołu s Krysióm sie wkludził do bytu we Warszawie na Placu Narutowicza na Hólicy Akademickij a tam už bywali do kónca. Wtynczas sie Ujcowi urodził Daniel – mój kuzyn. Ujec fórt sie uczył a sztudyrowoł, tóż był nejprzód dochtorem a potym docyntyem. Dycki był szporobliwy a dycki miół w zocy to, co miół. Spóminóm se taszke, co jóm fórt sprawowoł, choć se móg kupić nowóm, ale óna była dlo niego nejlepszo. Dycki jak yny móg, to jechoł nawszczywić swojóm familije na Cieszyńskij Ziymi. Nejprzód tóm chałupe, co si w nij urodził a potym aji familije, swoji kuzynki, kuzynów a aji przocieli. Dycki, kiej Albert nawszczywił Kóńczyce Małe, to było cosik, bo sie už przed tym szuszkalo, że gdosik zocny przijedzie. Ale ón nie był żodyn zocny, bo był ganc obyczajny, był dycki stela a nasz, choć bywoł we Świecie. Po tym Świecie rod rajzowoł, bo był w Afryce, w Ameryce, na Kubie, bywoł jakisik czas w Niymcach. Z każdym przerzóndził a ludzie s Nim też radzi rzóndzili, to Albert to był przeogrómnie móndry człowiek. Ale z drugij stróny to był ajnfachowy chłop. Dycki jak przijechoł do nas na Podlesi, to Mama sie go spytała, co chce na obiod. Roz prawił, coby zjod jakisik miynso, inkszy roz faszyrke, ale co jo se spóminóm, to Ujec miół nejbarży rod stryki. Tóż dycki se sóm naszkroboł zymnioków, potym na tarce se jich potrzył a wiela razy usmażył na szmolcu. Ku tym jak sie mu naloło gornek kiszki, to był fest szczasny. Ujec do kónca żywota czytoł, sztudyrowoł Biblije a dycki chcioł podle nij żyć. Dycki tóm swojóm starucnóm Biblije broł wszyndy ze sobóm. Kupa z tego, co wyczytoł s Biblije rzyk mi a inkszym ludzióm, tóż za mu przeogrómnie dziynkujym. Dziynkujym Ujcowi aji za to, że kiej umrzył mój Ojciec, to Ón mi był jako Foter, bo mi wiela razy prawił mi kany móm iść a co móm robić. Dziynkujym Ci Ujcu żeś był, choć żeś mi pokozoł to, czego bych nigdy sóm nie uwidzioł. Ujcu wierzym tymu, że sie uwidzimy zaś, ale terazy spej a zustón s Pónbóczkiem.

